

PROTESTI, VITSI VAI ÄÄRIOIKEISTON NOUSU?

– Tony Halmeen vaalivoitto ja radikaali oikeistopopulismi suomalaisessa politiikan journalismissa

Markus Mattlar

Journalistiikan lisensiaatintyö

Kevät 2009

Viestintätieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty HUMANISTINEN	Laitos – Department Viestintätieteiden
Tekijä – Author Markus Mattlar	
Työn nimi – Title Protesti, vitsi vai äärioikeiston nousu? Tony Halmeen vaalivoitto ja radikaali oikeistopopulismi suomalaisessa politiikan journalismissa.	
Oppiaine – Subject Journalistiikka	Työn laji – Level lisansiaatintyö
Aika – Month and year Huhtikuu 2009	Sivumäärä – Number of pages 159 + liitteet
Tiivistelmä – Abstract	
<p>Tony Halmeen vaalivoitto maaliskuun 2003 eduskuntavaaleissa oli monin tavoin erikoinen tapahtuma suomalaisessa politiikassa. Halmeen saama äänimäärä oli erittäin suuri, hänen poliittiset kannanotonsa olivat poikkeuksellisen radikaaleja ja hänen retoriikkansa harvinaisen karkeaa. Helsingin vaalipiirissä ehdolla ollut Halme sai myös huomattavan paljon ääniä alueilta, joilla äänestysprosentti oli aikaisemmissa vaaleissa ollut alhainen.</p> <p>Tässä työssä kartoitetaan, kuinka Halmeen vaalivoittoa käsiteltiin suomalaisessa politiikan journalismissa. Tapaus Halmeen kautta pyritään myös tarkastelemaan yleisemmällä tasolla politiikan journalismin suhdetta radikaalin oikeistopopulismiin kaltaiseen järjestelmänvastaiseen ja omalataista retoriikkaa suosivaan poliittiseen liikkeeseen. Työn aineistona on kolmen valtakunnallisen ja laatu-lehti–tabloidilehti-akselin eri kohdille sijoittuvan sanomalehden – Helsingin Sanomien, Ilta-Sanomien ja Iltalehden – Halmetta koskeva kirjoittelu hänen vaalivoittoaan seuranneina päivinä.</p> <p>Tutkimuksen metodina käytetään riisuttua sovellusta Normain Faircloughin viestintätilanteiden kriittisestä diskurssianalyysistä. Aineistosta rajattujen diskurssien avulla pyritään muodostamaan kokonaiskuva Halmeen vaalivoittoa käsitelleestä kirjoittelusta tutkituissa sanomalehdissä sekä avaamaan näköyhteys diskurssien taustalla vaikuttaviin vakiintuneisiin merkitysjärjestelmiin ja niiden uusintamiin yhteiskunnallisiin valtasuhteisiin. Tutkimuskohde kontekstualisoidaan käsittelemällä politiikan journalismin ja suomalaisen politiikan tilaa vaalivoiton tapahtuma-aikana. Myös Tony Halmeen poliittinen profiili ja suhde 1900-luvun loppupuolen länsieurooppalaiseen radikaaliin oikeistopopulismiin määritellään.</p> <p>Aineiston analysointi osoitti, että Tony Halmeen vaalivoiton käsittely politiikan journalismissa oli näkökulmiltaan hajanaista, mutta yleissävyltään melko kriittistä. Helsingin Sanomissa Halmeen oma retoriikka ja poliittiset kysymyksenasettelut ohitettiin täysin ja hänen vaalivoittonsa esitettiin pikemminkin oireena yhteiskunnassa tai poliittisessa järjestelmässä piilevistä ongelmista. Iltapäivälehdissä Halmeen oma diskurssi sai enemmän tilaa, mutta niissä hänen räväkkä retoriikkansa myös aiheutti laajaa moraalista paheksuntaa. Halmeen diskurssi haastoi politiikan hallitsevan diskurssin, ja tässä vastakkainasettelussa politiikan journalismi asettui enimmäkseen hallitsevan diskurssin puolelle. Myös radikaalin oikeistopopulismien ja suomalaisen politiikan journalismin suhde vaikuttaa tutkimuksen perusteella olevan varsin viileä, vaikka iltapäivälehtien kirjoittelusta saattoi havaita myös oikeistopopulismia legitimoivia piirteitä.</p>	
Asiasanat – Keywords oikeistopopulismi, politiikan journalismi, diskurssianalyysi	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto / Tourulan kirjasto	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
1.1 Aikaisempi tutkimus ja työn rakenne.....	2
1.2 Työn tieteenfilosofisista lähtökohdista.....	4
2 TONY HALME – RADIKAALI OIKEISTOPOPULISTI.....	7
2.1 Tony Halmeen politiikan agenda.....	8
2.1.1 Näkemyksiä kriminaalipolitiikasta.....	10
2.1.2 Näkemyksiä edustuksellisen demokratian toteutumisesta.....	11
2.1.3 Näkemyksiä ulkomaalaispolitiikasta.....	13
2.1.4 Isänmaallisuuden korostaminen.....	14
2.1.5 Halmeen puheenvuorot eduskunnassa.....	15
2.2 Tony Halmeen poliittinen retoriikka.....	16
2.2.1 Vähemmistöt tehkään kuten muutkin.....	18
2.2.2 Toiminnan mies ikävöi agraariyhteiskuntaa.....	20
2.2.3 Vihollinen yhdistää suomalaiset.....	23
2.3 Perussuomalaiset – hyvinvointisovinnesteja vai perusarvojen puolustajia?.....	24
2.4 Radikaali oikeistopopulismi Länsi-Euroopassa.....	26
2.4.1 Radikaali oikeistopopulismi äärioikeistolaisena suuntauksena.....	28
2.4.2 Radikaali oikeistopopulismi maahanmuuttovastaisena suuntauksena.....	32
2.4.3 Radikaali oikeistopopulismi populistisena suuntauksena.....	34
2.5 Tony Halme ja radikaali oikeistopopulismi.....	37
2.5.1 Tony Halme ja äärioikeistolaisuus.....	38
2.5.2 Tony Halme ja maahanmuuttovastaisuus.....	40
2.5.3 Tony Halme ja populismi.....	41
2.5.4 Autoritaristinen uusliberalisti vai rasistinen hyvinvointisovinneste?.....	42
3 POLIITTINEN KONTEKSTI: SUOMALAISEN POLITIIKAN PERUSPIIRTEITÄ.....	44
3.1 Poliittisia päätöksiä ja kysymyksiä sateenkaarihallitusten aikana.....	45
3.2 Poliitiikan tekemisen muutossuuntia.....	46
3.3 Muutokset valtasuhteissa ja puolueiden kannatuksessa.....	48
3.4 Poliittisen järjestelmän legitimitetti ja demokratian tila.....	50
3.5 Uutta ja vanhaa politiikkaa.....	52
3.6 Radikaalin oikeistopopulismin menestysmahdollisuudet.....	55
3.6.1 Radikaalin oikeistopopulismin poliittinen kysyntä.....	56
3.6.2 Radikaalin oikeistopopulismin poliittinen tarjonta.....	56
3.6.3 Valtarakenteet ja historia radikaalin oikeistopopulismin esteinä.....	58
4 JOURNALISMIN JA POLITIIKAN SUHDE.....	60
4.1 Median ja politiikan suhde demokraattisissa yhteiskunnissa.....	61
4.2 Käsitteitä journalismista.....	62
4.3 Journalismi vallankäyttäjänä.....	65
4.3.1 Journalismi yhteiskunnallisena vallankäyttäjänä.....	65
4.3.2 Poliittikka journalismin käsittelyssä.....	67
4.3.3 Medialisoituminen muuttaa politiikkaa.....	72
4.3.4 Poliitiikan vastaisku: journalismi politiikan käsittelyssä.....	73

5 JOURNALISTINEN KONTEKSTI: POLITIIKAN JOURNALISMI.....	76
5.1 Poliitiikan journalismin teoriaa ja käytäntöä.....	76
5.1.1 Poliitiikan journalismin ominaispiirteitä.....	77
5.1.2 Poliitiikan journalismin kolme sukupolvea.....	79
5.1.3 Poliitiikan journalismin nykytilasta ja tulevaisuudesta.....	82
5.2 Poliitiikan journalismi ja radikaali oikeistopopulismi.....	84
5.2.1 Oikeistopopulismien suhde tabloidi- ja eliittiviestimiin.....	85
5.2.2 Oikeistopopulismien ja median suhteen neljä vaihetta.....	87
5.3 Suomalainen poliitiikan journalismi.....	88
5.3.1 1970–80-lukujen vaihteen suuri murros.....	89
5.3.2 Kaupallistuminen syrjäyttää puoluepolitiikan.....	90
5.3.3 Suomalainen poliitiikan journalismi ja kansainväliset muutostrendit.....	93
6 ANALYYSIN LÄHTÖKOHDAT.....	95
7 DISKURSSIANALYYTTINEN VIITEKEHYS.....	98
7.1 Diskurssit todellisuuden merkityksellistäjänä.....	98
7.2 Kriittinen diskurssianalyysi ja mediatekstit.....	100
7.3 Diskurssianalyysi tässä työssä.....	103
8 TONY HALMEEN VAALIVOITTOA SEURANNEEN KIRJOITTELUN DISKURSSIT.....	107
8.1 Politologinen diskurssi.....	108
8.2 Sosiologinen diskurssi.....	112
8.3 Etnografinen diskurssi.....	115
8.4 Moralistinen diskurssi.....	119
8.5 Karnevalistinen diskurssi.....	123
8.6 Viikinki-diskurssi.....	125
8.7 Diskurssien välinen hierarkia.....	128
8.8 Helsingin Sanomien, Ilta-Sanomien ja Iltalehden väliset erot.....	130
8.9 Tony Halmeen poliittinen profilointi ja radikaalin oikeistopopulismien representointi.....	133
9 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	137
9.1 Ristiriitoja ja hämmennystä.....	137
9.2 Journalistinen konteksti: Asiaa ja viihdettä.....	140
9.3 Poliittinen konteksti: Kuilu diskurssien välissä.....	142
9.4 Radikaali oikeistopopulismi ja suomalainen poliitiikan journalismi.....	145
9.5 Tutkimuksen arviointia.....	147
KIRJALLISUUS.....	150
LIITTEET	

1 JOHDANTO

On maanantaiaamu, maaliskuun 17. päivä, vuosi 2003. Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitoksen tietokonehuoneessa kuhisee. Edellisenä päivänä on pidetty eduskuntavaalit, joiden tulos kuohuttaa opiskelijoiden mieltä. Monia etovat eduskuntaan nousseet viihdejulkikset Mikko Alatalo ja Pertti Salovaara, mutta Tony Halmeen valinta suorastaan kauhistuttaa. ”Mieluummin mä ottaisin eduskuntaan viisi Mikko Alataloa ja kolme Pertti Salovaaraa kuin Tony Halmeen”, kiteyttää muuan. ”Eihän Tony Halme ole muuta kuin 2000-luvun urbaani versio Sulo Aittoniemestä, eihän?” kirjoitan itse sähköpostissa eräälle tuttavalleni.

Nuoria humanisteja järkyttänyt hahmo oli ammattinyrkkeilijä, show-painija ja viihdejulkis Tony Halme. Helsingin vaalipiirissä perussuomalaisten listoilla sitoutumattomana ehdolla ollut Halme sai 16 390 ääntä, viidenneksi eniten koko maassa. Poliitikolle epätavallisen taustan lisäksi Halme herätti huomiota puheillaan. Karkea retoriikka sekä vaatimukset tiukemmasta ulkomaalaispolitiikasta ja kovemmista rangaistuksista rikollisille olivat jotain aivan muuta kuin keskiverron suomalaisen kansanedustajaehdokkaan puhetta.

Vuonna 1963 syntynyt Halme oli saanut jonkin verran julkisuutta Suomessa jo 1990-luvun alussa Gladiaattorit-viihdeohjelman kautta. Sen jälkeen hän paini amatikseen Yhdysvalloissa ja Japanissa, kunnes joutui sittemmin hylätyn rikossyytteen myötä vaihtamaan lajikseen nyrkkeilyn. Suomeen hän palasi keväällä 1996 ja nousi maassa julkisuuden henkilöksi viimeistään seuraavan vuoden syksynä jaeltuaan julkisuudessa ennenkuulumattoman räväköitä lausuntoja ja voitettuaan ammattinyrkkeilyn raskaan sarjan Suomen mestaruuden. (ks. Halme 1998, 110–136, 160–190.)

Kansanedustajaksi nousun jälkeen Halmeen julkisuusarvo kasvoi entisestään. Halmeen vaalivoitto uutisoitiin suomalaismediassa laajasti, ja varsinainen lööppiputki seurasi kesällä 2003, kun Halme ammuskeli päihtyneenä kotonaan ja joutui sen jälkeen pidätetyksi sekä viettämään useita viikkoja sairaalassa alkoholin ja doping-aineiden

sekäkäytön seurauksista toipuakseen. Kansanedustajakautensa loppupuolella Halme vietti pitkiä aikoja sairauslomilla eikä asettunut enää ehdolle vuoden 2007 vaaleissa. Poliittinen ura päättyi ainakin toistaiseksi.

Ammuskelu, pidätys ja pitkä sairaalajakso ovat kansanedustajaksi valitulle kansalaiselle sangen tavattomia tapahtumia, eikä Halme niiden jälkeen kiinnostanut mediaa juurikaan poliittisena toimijana, vaan hänestä tuli erityisesti iltapäivälehdissä yksityiselämänsä kautta profiloitunut julkkiskansanedustaja. ”Populistipoliitikon yhteiskunnallinen rooli jäi taustalle, kun lehtien käsittely keskittyi henkilöön”, kiteyttävät Hannu Nieminen ja Mervi Pantti (2004, 97).

Minua Halme kiinnostaa kuitenkin nimenomaan poliitikkona. Hän asettui monin tavoin suomalaista politiikkaa hallitsevia ajatusmalleja, kysymyksenasetteluja ja keskustelutapoja – koko poliittista kulttuuria – vastaan ja sai tälle toiminnalle suuren äänimääränsä ja julkisstatuksensa ansiosta laajalti huomiota. Halme myös edusti joissakin Euroopan maissa paljon kannatusta saanutta radikaalia oikeistopopulismia, joka suomalaisessa politiikassa oli ennen hänen voittoaan hyvin marginaalinen suuntaus. Halme oli siis varsin ainutlaatuinen ilmiö suomalaisessa politiikassa, vaikka hänen uransa poliitikkona oli lyhyt ja ura uskottavana poliitikkona vielä lyhyempi.

Tutkin tässä liseniaatintyössä, kuinka Halmeen vaalivoitto uutisoitiin suomalaisissa sanomalehdissä. Tätä kautta yritän myös päästä kiinni kysymykseen, miten suomalainen politiikan journalismi suhtautuu radikaaliin oikeistopopulismiin. Siispä varsinainen tutkimuskysymykseni kuuluu: *Millainen on suomalaisen politiikan journalismin ja radikaalin oikeistopopulismien suhde Tony Halmeen vaalivoittoa seuranneen kirjoittelun perusteella?*

1.1 Aikaisempi tutkimus ja työn rakenne

Radikaalin oikeistopopulismien julkisuuskuvaa tai käsittelyä suomalaisessa mediassa ei tietääkseni ole aikaisemmin tutkittu. Sitä vastoin Tony Halmeen kansanedustajana

saamaa mediajulkisuutta on käsitelty ainakin kahdessa opinnäytetyössä ja yhdessä artikkelissa. Niistä Anne-Elina Lamminmäen (2006) valtio-opin pro gradu tarkastelee karnevalisaation käsitettä politiikan tutkimuksessa käyttämällä esimerkkinä Halmeen ampumavälikohtauksen saamaa julkisuutta Iltalehdessä. Näkökulmiltaan lähempänä omaa tutkimustani ovat Siru Pesälän (2005) viestinnän pro gradu, joka käsittelee samaisen ampumavälikohtauksen uutisointia iltapäivälehdissä, sekä Maria Koivun, Marika Lehkosen, Ilkka Vanttisen ja Mia Ylösen (2004) artikkeli, joka käy läpi Halmeen iltapäivä- ja perhelehdissä saamaa julkisuutta vaalivoitosta vuoden 2003 loppuun asti.

Pesälän (2005) pro gradun keskeisin havainto on Halmeen julkisuudessa saaman kohtelun ristiriitaisuus jopa niin tiukasti rajatun median osa-alueen kuin suomalaisen iltapäivälehdistön sisällä. Ampumavälikohtauksen yhteydessä Ilta-Sanomat kirjoitti Halmeesta huomattavasti kriittisemmin kuin Iltalehti. Pesälän arvion mukaan Ilta-Sanomat kohteli jutuissaan Halmetta kuin poliittisen eliitin jäsentä, Iltalehti taas kuin kansan edusmiestä. Hän tulkitsee Iltalehden pyrkineen Halmeen kautta vahvistamaan identiteettiään kansan lehtenä. (Pesälä 2005, 95–98.)

Myös Koivun ym. (2004) artikkelin mukaan Halmetta kohdeltiin mediassa varsin ristiriitaisesti. Kansanedustajanuran alkutaipaleella eduskuntapuhetta ihailien selostanutta juttua saattoi seurata irvailu Halmeen tekemille kirjoitusvirheille. Ampumavälikohtauksen jälkeiset jutut olivat välillä tuomitsevia, välillä myötätuntoisia. ”Halmeen saamaa julkisuutta ei voi sanoa yksinuottiseksi, eikä sen taustalta voi havaita kovin tietoisia linjanvetoja”, kirjoittajat toteavat. (Koivu ym. 2004, 36–48.)

Tämän työn lähtökohdat eroavat edellä mainituista erityisesti siksi, että pyrin tarkastelemaan Tony Halmetta ensisijaisesti poliittisena toimijana sekä tietyn poliittisen suuntauksen edustajana. Siksi aloitan työni käsittelemällä hänen suhdettaan länsieurooppalaiseen radikaaliin oikeistopopulismiin. Sen jälkeen kartoitan Suomen poliittista tilannetta kevään 2003 eduskuntavaalien aikaan hahmottaakseni sen poliittisen kontekstin, jossa Halmeen vaalivoitto tapahtui. Luvuissa 4–5 suuntaan huomioni politiikan journalismiin, jonka suhde Halmeen vaalivoittoon ja radikaaliin oikeistopopulismiin on siis työni varsinainen tutkimuskohde.

Pyrkimys poliitikko-Halmeen esille raaputtamiseen julkkis-Halmeen kuoren alta vaikuttaa myös tutkimusaineistoni valintaan. Luvuissa 6–8 tekemässäni empiirisessä tutkimuksessa käytän aineistona politiikan journalismin kannalta merkittävimpiä valtakunnallisia sanomalehtiä eli Helsingin Sanomia ja iltapäivälehtiä. Tutkimusajankohtani rajoittuu vaalivoittoon ja sitä seuraavaan kahden viikon jaksoon eli aikaan, jolloin Tony Halmeen poliittinen uskottavuus oli oletettavasti vahvimmillaan. Luvussa 9 teen johtopäätöksiä tutkimusaineistosta havaitsemistani seikoista.

1.2 Työn tieteenfilosofisista lähtökohdista

Työni epistemologinen eli tieteenfilosofinen perusta nojaa konstruktivistiseen käsitykseen todellisuudesta ja tiedon olemuksesta. Konstruktivistisen käsityksen mukaan kaikki todellisuutta koskevat havaintomme ja omaksumamme tieto ovat subjektiivisesti muotoutuneita. Ihminen ei siis kykene havaitsemaan todellisuutta sellaisenaan, vaan aiemmin omaksuttu tieto ja aiemmat kokemukset määrittävät, miten ihminen havainnoi ja miten havaitsemaansa tulkitsee. Samoin ihmisen omaksuman uuden tiedon käsittely ja tulkitseminen tapahtuvat aina aiemmin omaksutun ja koetun määrittämällä tavoilla. (Louw 2005, 4.) Havaintoihin ja tiedon omaksumiseen vaikuttavat kuitenkin myös ihmissubjektin ja reaali maailman väliin sijoittuvat sosiaaliset ja kulttuuriset rakenteet, eritoten kieli. Kielessä ihmisen havainnoimat tai tutkimat kohteet saavat nimen, ja vasta kielessä niihin liitetään jokin merkitys tai joitakin merkityksiä. (Jokinen 1999, 39.)

Perustan tässä työssä ajatteluni sosiaalisen konstruktionismin käsitykseen, jonka mukaan ihminen voi kohdata todellisuuden vain jostakin näkökulmasta merkityksellistettynä. Haen vastausta tutkimuskysymykseeni analysoimalla tätä merkityksellistämistä ohjaavia järjestelmiä eli diskursseja. Esittelen diskurssianalyysia ja sen tieteenfilosofisia lähtökohtia tarkemmin luvussa 7, mutta jo tässä vaiheessa mainitsen kaksi tähän viitekehykseen liittyvää vaatimusta, koska ne ainakin epäsuorasti

vaikuttavat siihen, mitä ja miten kirjoitan luvuissa 2–5.

Ensimmäinen vaatimus on tutkimuskohteen laaja kontekstualisointi. Käytän analyysini lähtökohtana Norman Faircloughin (1997) kehittämää viestintätilanteiden diskurssianalyysia, jossa merkittävässä osassa on viestintätilanteiden sosiokulttuurinen kontekstualisointi. Sen tarvittava laajuus määräytyy Faircloughin mukaan tutkimuskohteen mukaan, ja oman tutkimuskohteeni katson edellyttävän sekä poliittisen että journalistisen kontekstin huomioon ottamista. Lisäksi pyrin laajalla kontekstualisoinnilla välttämään seikan, jota esimerkiksi Anu Kantola (2002) pitää jonkinlaisena ongelmana viestinnän tutkimukselle: yhteiskunnan ja yhteiskunnallisen kontekstin unohtamisen.

Toinen vaatimus on tutkijan omien asenteiden, oletusten ja ennakkoluulojen avoin paljastaminen. Kun on reservin siviilipalvelusmies, kasvissyöjä, kotoisin maalta, poliittiseltaan kannaltaan lähinnä punavihreä ja kun painoindeksi on 21,2, ei totisesti kuulu urbaanin, voimailevan oikeistopopulistin potentiaaliseen kannattajakuntaan. Kuitenkin suhtautumiseni radikaaliin oikeistopopulismiin on hieman kaksijakoinen. Vaikka en kannata suuntauksen ajamaa politiikkaa, pidän jonkinlaisena ongelmana sitä, että radikaalioikeistolaiset mielipiteet ovat yhteiskunnassa eräällä tapaa piilossa, kaiken poliittisen keskustelun ulkopuolella, koska tällöin ne eivät pääse haastamaan muita käsityksiä eivätkä myöskään antaudu itse haastetuiksi. Tällainen dialogin puuttumattomuus voi nähdäkseni pahimmillaan johtaa radikaalioikeistolaisten mielipiteiden ja toimintatapojen kärjistymiseen ja mahdollisesti jopa väkivaltaan. Siksi näkisin mieluusti tämänkin politiikan suuntauksen edustajia poliittisessa päätöksentekojärjestelmässä siinä laajuudessa kuin heidän mielipiteidensä saama kannatus edellyttää.

Kaksijakoinen on myös ennakkokäsitykseni suomalaisesta politiikan journalismista. Pidän sitä pääosin melko laadukkaana ja informatiivisena, mutta toisaalta suomalaisen poliittisen keskustelukulttuurin tapaan myös hieman latteana ja yksiaänenä. Kiinnostukseni radikaalin oikeistopopulismien ja politiikan journalismin suhteen tutkimiseen perustuukin pitkälti näiden ennakkokäsitysten välille muodostuvaan ristiriitaan. Oletan, että kun laimea ja vaihtoehdoton politiikan journalismi saa

käsiteltäväkseen radikaalin ja retoriikaltaan räväkän poliittisen suuntauksen, se joutuu tarkastelemaan vakiintuneita toimintatapojaan ja ehkä jopa poikkeamaan niistä.

2 TONY HALME – RADIKAALI OIKEISTOPOPULISTI

Millainen on Tony Halmeen poliittinen profiili? Mihin kohtaan politiikan kenttää hän mielipiteidensä ja retoriikkansa kautta sijoittuu? Näihin kysymyksiin etsin vastauksia tässä pääluvussa.

Perusteellista määrittelyä Halmeen poliittisesta linjasta tai profiilista ei häntä käsittelevissä tutkimuksissa tai artikkeleissa ole tehty, vaikka Halmeesta kirjoitettiin hänen vaalivoittonsa ja varsinkin kesän 2003 ampumatapauksen jälkeen paljon. Joitakin suuntaa-antavia luonnehdintoja on kuitenkin julkaistu. Poliitiikan tutkija Villiina Hellsten on lehtihaastattelussa kutsunut Halmetta hyvinvointisovinnistisen populismin edustajaksi, koska Halme kannattaa hyvinvointivaltiota, mutta soisi sen tarjoamat edut vain suomalaissyntyisille (Vanas 2003). Pertti Hynynen (2003) on puolestaan löytänyt Halmeen sanomasta oikeistopopulistisia ja markkinaliberaaleja piirteitä. Hänen mukaansa Halme myös suhtautuu eurooppalaiseksi populistiksi poikkeuksellisen kritiikittömästi Yhdysvaltoihin. (Hynynen 2003, 41.)

Ehkä systemaattisimmin perustellun näkökulman Halmeen poliittiseen profiiliin tarjoavat Heikki Paloheimo, Esa Reunanen ja Pertti Suhonen (2005), jotka muodostivat vuoden 2003 eduskuntavaaleissa valituista kansanedustajista näiden Yleisradion vaalikoneen kysymyksiin antamien vastausten perusteella neljä uutta poliittista ryhmää, ”uuspuoluetta”. Halmeen poliittisia kannanottoja uudet kuvitteelliset puoluerajat eivät kovin hyvin noudattele, sillä hän ei mielipiteineen kuulu minkään ryhmän ideologiseen ytimeen tai edes lähelle sitä. Halme sijoittuu tutkimuksessa ryhmään *Perusturvan ja perusarvojen puolesta*, joka koostuu pääosin keskustalaisista kansanedustajista. Monilta osin analyysi antaa kuitenkin Halmeesta pikemminkin oikeistolaisen kuin keskustalaisen kuvan. Halme on ideologisesti melko lähellä ryhmää *Dynaaminen markkinapuolue*, jonka linja on tutkijoiden määritelmän mukaan vahvasti markkinaliberalistinen. Ehkä selkein merkki Halmeen oikeistolaisuudesta on kuitenkin etäisyys *Valtiointerventionistiseen tasa-arvopuolueeseen*, joka tutkijoiden mukaan muistuttaa neljästä ryhmästä eniten perinteistä vasemmistolaisuutta. Vain yksi kokoomuksen kansanedustaja on ideologisesti etäämmällä tästä ryhmästä kuin Halme.

(Paloheimo, Reunanen & Suhonen 2005, 274–285.)

Koska ainoa löytämäni tutkimustieto Tony Halmeen poliittisesta profiilista oli tässä, määrittelen sen alkaneessa luvussa itse. Kuvailen ensin Halmeen poliittista diskurssia ja sitten pohdin, millaisten politiikan suuntausten tai käsitteiden lähelle hän sen kautta sijoittuu. Tarkoitukseni on löytää Halmeelle sellainen poliittinen määritelmä, joka auttaisi yleistämään tämän tutkimuksen tuloksia laajemmalle kuin tähän yhteen tapaukseen.

Aloitan siis kuvailemalla Halmeen poliittista diskurssia. Teen sen pääasiassa hänen *Tuomiopäivä*-kirjansa avulla, koska se on nähdäkseni varsin autenttinen ja kattava kooste hänen poliittisista näkemyksistään ja retoriikastaan. Lisäksi kirja on kirjoitettu ennen Halmeen vaalivoittoa, eli sillä on oletettavasti ollut paljon painoarvoa sen suhteen, millainen Halmeen poliittinen profiili on ollut juuri silloin, kun hänen vaalivoittoaan on käsitelty mediassa. Käytän kirjan lisäksi tukenani Halmeen kansanedustajana pitämiä puheenvuoroja.

Kartoitan ensiksi Tuomiopäivän politiikkaa käsittelevien lukujen ja Halmeen eduskuntapuheiden sisältöä. Käyn luvussa 2.1 läpi Halmeen politiikan agenda ja luvussa 2.2 hänen retoriikkaansa. Tämän jälkeen esittelen muutamia määritelmiä Halmeen edustaman puolueen, perussuomalaisten, poliittisesta sijoittumisesta. Sen jälkeen perehdyn sekä Halmeen että perussuomalaisten kohdalla usein mainittuun puolueperheeseen, radikaaliin eurooppalaiseen oikeistopopulismiin. Lopuksi vertailen Halmeen diskurssia radikaalin oikeistopopulismin diskurssiin ja pohdin, mikä oikeastaan on Halmeen suhde tähän politiikan suuntaukseen.

2.1 Tony Halmeen politiikan agenda

”Ainoa ideologia, jonka puolesta mä taistelen, on suomalaisen miehen kunnia.” (Halme 2001, 201.)

Tony Halmeen poliittisia näkemyksiä esittelee laajimmin hänen toinen kirjansa, Jonni

Ahon toimittama Tuomiopäivä, joka ilmestyi vuonna 2001. Kirjalla oli kiinteä yhteys Halmeen vaalivoittoa edeltäneeseen kampanjaan, sen kansikuvassa hän esimerkiksi poseeraa samalla tavoin lakikirja kädessä kuin eduskuntavaaleja edeltäneissä vaalimainoksissaan (ks. esim. Ilta-Sanomat 14.3.2003). Kirjan Ydin-lehteen arvioinut politiikan tutkija Pertti Hynynen nimitti Tuomiopäivää suoraan Halmeen vaalikirjaksi (Hynynen 2003, 40).

Tuomiopäivä ei ole jäsennelty poliittinen puheenvuoro vaan yhdistelmä Halmeen yhteiskunnallisia kannanottoja ja omaelämäkerrallista aineistoa. Usein nämä elementit sekoittuvat toisiinsa. Halme sekä selostaa oman elämänsä tapahtumia ja johtaa niistä poliittisia kannanottoja että esittää mielipiteitä ja hakee niihin perusteluiksi omia kokemuksiaan. Kirjassa on kuitenkin kolme selkeästi politiikkaan keskittyvää lukua – luvut 3, 7 ja 9 – jotka olen ottanut lähempään tarkasteluun. Niiden sisällön perusteella kartoitin, millainen on Halmeen politiikan agenda; mitkä ovat hänen mielestään tärkeimpiä poliittisia kysymyksiä ja millaisia näkemyksiä hänellä niistä on.

Tuomiopäivän polveileva tyyli ja poliittisten kannanottojen sekoittuminen omaelämäkerralliseen aineistoon vaikeuttivat Halmeen näkemyksien asettamista tärkeysjärjestykseen tai selkeän kuvan muodostamista siitä, mitä kansanedustajan työssä eteen tulevia asioita Halme kannattaisi ja mitä vastustaisi. Uskon kuitenkin saaneeni keskeisimmät asiakysymykset esille tekemällä luvuista karkean määrällisen analyysin. Käytännössä tein tämän käymällä tekstin kappalekohtaisesti läpi ja nimeämällä jokaiselle tekstikappaleelle sen keskeisen teeman. Tulokset olen kirjannut liitteeseen 1.

Tekstikappaleita oli yhteensä 156. Joidenkin kannanottojen tehostamiseksi käytetyt dialogit laskin kunkin yhdeksi kappaleeksi, vaikka teknisesti jokainen repliikki olikin niissä kirjoitettu omaksi kappaleekseen.

Tulosteni perusteella Halme käsittelee selvästi muita laajemmin kolmea toisistaan erottuvaa teemaa: kriminaalipolitiikkaa (27,6% tekstikappaleista), edustuksellisen demokratian toimivuutta (21,8%) sekä ulkomaalaispolitiikkaa (17,9%). Neljänneksi keskeiseksi teemaksi tulkitsin isänmaallisuuden, koska Halme itse nimeää sen kaikkein tärkeimmäksi asiaksi, vaikka ei sitä määrällisesti kovin laveasti käsittelekään (4,5%).

Vähintään viiden tekstikappaleen verran Halme käsittelee edellä mainittujen lisäksi feminismiä, kulttuurin saamaa julkista rahoitusta, kommunismia ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksia.

Tarkastelen seuraavaksi lähemmin neljää Tuomiopäivässä suurimman painoarvon saavaa teemaa ja kartoitan, mitä mieltä Halme niistä on. Kriminaalipolitiikan piiriin olen laskenut Halmeen rikollisuutta koskevat kannanotot, edustuksellisen demokratian toimivuuden piiriin hänen näkemyksensä poliitikoiden pätevyydestä ja kyvystä toimia työssään kansan parhaaksi, ulkomaalaispolitiikan piiriin kaikki kannanotot valtiovallan ulkomaalaisiin kohdistamiin toimiin ja isänmaallisuuteen näkemykset kansallisten symbolien ja sotaveteraanien asemasta. Luvussa 2.1.5 luon myös pikaisen silmäyksen Halmeen kansanedustajana pitämiin puheenvuoroihin.

2.1.1 Näkemyksiä kriminaalipolitiikasta

”Yksi juttu, joka on pöyristyttänyt mua Suomessa aina on rikollisten käsittämätön paapominen ja hyysääminen.” (Halme 2001, 140.)

Eniten tilaa Tuomiopäivän kolmessa politiikkaan keskittyvässä luvussa saavat Halmeen näkemykset kriminaalipolitiikasta. Ne täyttävät kirjan luvun 9 kokonaisuudessaan.

Halmeen mielestä Suomessa rikollisia kohdellaan liian helläkätisesti. Hänen mielestään ihmisestä tulee ”rikoksen teille lähtiessään” yhteiskunnan vihollinen. Halmeen ajattelun mukaan yhteiskunnan tehtävä on sen jälkeen rangaista rikollista ja pitää hänet erillään ”kunnan ihmisistä”. (Ks. Halme 2001, 140). Muita tavoitteita hän ei kriminaalipolitiikalla mainitse olevan.

”Rikolliset kuuluu vankilaan ja ne pitää säilyttää siellä vaikka kuolemaansa asti jos ne ovat vaaraksi rehellisille ihmisille.” (Mts. 141.)

Rikoksista langetettavia tuomioita kevennetään Halmeen mielestä liian usein tuomitun humalatilan tai mielenterveysongelmien perusteella. Hän on myös sitä mieltä, että Suomen oikeusjärjestelmä suosii tekijää uhrin kustannuksella. Halme vaatii rikoksen uhriksi joutuville ja heidän läheisilleen laajempia oikeuksia puolustautua rikoksen

tekijää vastaan. Vankeusrangaistusten pitäisi myös Halmeen mielestä olla huomattavasti nykyistä pidempiä, ja vankiloiden tulisi olla askeettisempia eikä niistä saisi päästä lomalle. Julkiset häpeärangaistuksetkin olisi otettava käyttöön. (Ks. mts. 141–147, 151–154.)

Näkemyksiään Halme perustelee sillä, että Suomesta on tullut turvaton maa ja että hänen esittämillään keinoilla rikollisuuden määrää saataisiin vähennettyä. Hän käyttää todisteina turvattomuudesta muutamaa kirjoitusajankohtana tuoretta ja julkisuudessa laajalti käsiteltyä rikosta sekä itse kuulemiaan kertomuksia. Esittämiensä toimenpiteiden vaikutusta rikollisuuden määrään Halme perustelee lähinnä omalla järkeilyllään. (Ks. mts. 140, 145–146, 148–151, 153–154.)

2.1.2 Näkemyksiä edustuksellisen demokratian toteutumisesta

Tony Halmeen ajattelussa edustuksellisen demokratian heikko toteutuminen on itsessään yksi keskeisimmistä yhteiskunnallisista ongelmista ja lisäksi tapa selittää, miksi monia muita ongelmia ei ole korjattu. Halme uskoo suomalaisten olevan hänen kanssaan samaa mieltä siitä, mitkä yhteiskunnallisista ongelmista ovat keskeisimmät ja mitä niille pitäisi tehdä. Kansan tahto ei kuitenkaan Halmeen mukaan näy päättäjien tekemissä päätöksissä. Halme ei itse käytä termiä ”edustuksellinen demokratia”, mutta sen huonosta toteutumisesta hän tulkintani mukaan kirjoittaa, kun hän syyttää poliitikkoja ja virkamiehiä siitä, etteivät nämä tee sellaisia päätöksiä kuin kansa haluaisi.

Poliitikkojen eteen Halme sinkoaa syytelistan, jonka keskeiset kohdat ovat pelkuruus, elitistisyys ja alhainen henkilökohtainen moraalit. Nämä kaikki viat ovat Halmeen ajattelussa selityksiä sille, miksi poliitikot eivät tee sellaisia päätöksiä kuin kansa haluaisi.

Pelkuruus näkyy Halmeen mukaan poliitikkojen toiminnassa suhteessa virkamiehiin ja tiettyihin vaikutusvaltaisiin kansanryhmiin, joilla Halmeen mielestä on liikaa valtaa ja joiden mielipiteet eivät vastaa kansan tahtoa. Halme kirjoittaa, kuinka Suomessa on ”lihava ja röyhkeä virkamiesmafia”, jonka tahtoa ”pullasorsapoliitikot” eivät uskalla

vastustaa (ks. Halme 2001, 119). Poliitikkojen pelkäämiä muita vaikutusvaltaisia kansanryhmiä ja näiden edustamaa elämäntapaa hän kuvailee värikkäästi:

”Poliitikot pelkää, ja sen takia tässä maassa saa kaikki saatanan kommunistit ja viherpellet ja terroristit huutaa kaikessa rauhassa joka päivä, miten tyhmää suomalainen kansa on kun se ei ymmärrä, että kaikkien pitäisi palvoa ulkomaalaisia ja juoda yrttiteetä ja kuunnella jatsia ja syödä kasviksia ja ajaa polkupyörällä töihin kesät talvet.” (Mts. 127.)

Poliitikkojen elitistisyys tarkoittaa Halmeen ajattelussa lähinnä sitä, että poliitikkojen oma elämäntapa poikkeaa liiaksi tavallisten kansalaisten elämäntavasta. Tämä tulee Halmeen tulkinnan mukaan esille erityisesti heidän suhtautumisessaan ulkomaalaisiin ja rikollisuuteen. Suvaitsevaisuus ulkomaalaisia kohtaan selittyy Halmeen mielestä sillä, että poliitikkojen ”kaikki ulkomaalaiset ystävät on joko jazz-muusikoita tai diplomaatteja” eikä heillä ole vaaraa esimerkiksi joutua ulkomaalaisten tekemien rikosten uhriksi. Poliitikkojen ”liberaalit” kriminaalipoliittiset näkemykset Halme puolestaan selittää sillä, että he asuvat ”rikkaiden hienostoalueilla”, joilla ”ei tarte kuunnella spurgujen bileitä tai muijan hakkaamisia seinän takana joka vitun yö tai kompastella lampaansisälmyksiin rappukäytävässä kun pakolaiset on rituaaliteurastelleet ja tehneet vähän etnistä keittoa”. (Ks. mts. 158.)

Käsitystään poliitikkojen alhaisesta henkilökohtaisesta moraalista Halme perustelee käyttämällä esimerkkeinä kirjoitusajankohtana tuoreita poliittisia skandaaleja (Rainer Erlundin ahdistelutuomio, Pentti Tiusasen Stasi-yhteistyö, Kauko Juhantalon lahjustuomio valtakunnanoikeudessa). Syytöksiksi alhaisesta moraalista tulkitseen myös Halmeen esittämät näkemykset kansanedustajien laiskuudesta ja mukavuudenhalusta. Hänen mielestään kansanedustajat ovat liian kauan lomalla ja liian usein poissa täysistunnoista, ja valiokuntamatkoilla ja edustustehtävissä he syövät ja juovat liian hyvin. (Ks. mts. 116–118.)

Virkamiesten toimimisen kansan tahdon vastaisesti Halme selittää sillä, että virkamiehet edustavat ihmisryhmiä, jotka ajattelevat asioista eri tavalla kuin kansan enemmistö. Näitä ihmisryhmiä kuvaillaan värikkäin nimityksin, jotka yleensä viittaavat tavalla tai toisella vasemmistolaiseen ajatteluun ja usein vasemmistoradikalismiin liitettyihin ulkoisiin tunnusmerkkeihin.

”Onhan se nyt helvetti, että liikenneministeriöönkin pääsi joskus 60-luvulla pesiytymään päälliköiksi kymmeniä baskeripäisiä ja pujopartaisia polkupyörällä ajavia kommunisteja, jotka kykkii siellä vieläkin polttamassa piippua ja vaikeuttamassa kaikin käytettävissä olevin keinoin miehekkäiden yksityisautoilijoiden elämää.” (Mts. 119.)

Virkamiesten kanssa samanlaisessa asemassa ovat Halmeen ajattelussa usein myös tutkijat, vaikka heillä ei vakiintunutta roolia poliittisessa päätöksentekojärjestelmässä olekaan.

”Mä en keitä sille tyypille [*Halmeen kotiin yöllä tunkeutuvalla murtovarkaalalla*] yrttiteetä enkä lämmitä kasvispiirakoita enkä yritä selvittää tilannetta keskustelemalla. Risupartakommunistit ja feministilesbotutkijat saa mun puolesta yrittää sitä konstia ihan vapaasti omassa himassaan.” (Mts. 148.)

2.1.3 Näkemyksiä ulkomaalaispolitiikasta

Tony Halmeen ajattelussa suomalaisten edut pitää aina asettaa etusijalle suhteessa ulkomaalaisten etuihin. Pakolaisten vastaanottamista hän esimerkiksi käsittelee ensisijaisesti suomalaisten saaman hyödyn tai suomalaisten tarpeisiin vastaamisen kautta (ks. Halme 2001, 47, 50).

Monikulttuurisuutta vastaan Halme on myös yleisellä tasolla, koska ”kaikissa maissa missä mä olen asunut on samat ongelmat eri kulttuureista tulevien ihmisten välillä”. Hänen mielestään Suomeenkaan ei tarvitsisi ottaa ulkomaalaisia lainkaan, koska heitä ei maassa tarvita. Ulkomaisen työvoiman tarve on Halmeen mukaan tekosyy niin kauan kuin suomalaisia on työttöminä. Pakolaisten ottaminen taas on Halmeen mielestä ”täysin älytöntä”, koska Suomen vastaanottamien pakolaismäärien vaikutus koko maailman pakolaisongelmaan on pieni. (Ks. mts. 43, 47, 53.)

Ehdottoman kielteisesti Halme ei Suomessa asuviin ulkomaalaisiin suhtaudu. Laillisesti maahan saapuvat, itsensä ja perheensä työllä elättävät sekä ”rehelliset” ulkomaalaiset hän on valmis hyväksymään – tosin edellisessä kappaleessa mainituin varauksin. Jos ulkomaalaiset eivät täytä näitä ehtoja, Halme on kovien otteiden kannalla. Hän ei esitä selkeää ohjelmaa ulkomaalaispolitiikan kaipaamista uudistuksista, mutta ehdottaa yksittäisiä toimenpiteitä, kuten pakolaisten siirtämistä Ahvenanmaalle, rajojen sulkemista ja yhteiskunnan tiukempaa kontrollia jo maassa olevia ulkomaalaisia

kohtaan. (Ks. mts. 47, 50–52.)

Ulkomaalaisten suomalaisille aiheuttamia ongelmia Halme luettelee useita. Hän mainitsee rikostapauksia, joissa tekijät ovat olleet ulkomaalaisia, sekä näkemiään ja kuulemiaan tapauksia, joissa ulkomaalaiset ovat aiheuttaneet suomalaisille muita hankaluuksia. Näiden perusteella hän määrittelee ulkomaalaiset ongelmaksi. ”Meillä on tässä maassa koko ajan paheneva ulkomaalaisongelma ja se on fakta.” (Ks. mts. 45–46, 48–50, 52.)

Halme kirjoittaa ulkomaalaispoliittisten kannanottojensa yhteydessä myös paljon rasismien määrittelystä. Hänen mielestään suomalaisia syytetään aivan liian usein rasisteiksi ja rasistin leiman välttäminen on vienyt niin tavallisilta ihmisiltä, poliitikoilta kuin poliisiltakin keinoja puuttua ulkomaalaisten aiheuttamiin ongelmiin. (Ks. mts. 45–46, 51.)

2.1.4 Isänmaallisuuden korostaminen

Halmeen merkityks maailmassa isänmaallisuus on pitkälti sama asia kuin sotaveteraanit ja näiden kunnioittaminen. Aihetta käsittelevästä tekstistä (sivut 40–43) onkin mahdoton sanoa varmasti, käsitteleekö se ensisijaisesti isänmaallisuutta vai sotaveteraaneja. Ymmärrän asian kuitenkin niin, että vaikka Halme kirjoittaa lähinnä sotaveteraaneista, hän tarkoittaa isänmaallisuutta laajemmin eikä vain sen yhtä symbolia, veteraaneja.

Halme aloittaa puheenvuoronsa nimeämällä tärkeimmäksi ongelmaksi Suomessa sen, että ”kaikki meidän poliitikot ei vielä kukaan ymmärrä kunnioittaa omaa vapaata isänmaataan”, mutta siirtyy jo seuraavassa virkkeessä puhumaan talvisodasta. Esimerkeiksi sotaveteraanien kunnioittamisen puutteesta Halme laskee tasavallan presidentti Tarja Halosen poisjäännit muutamista veteraanitilaisuuksista, veteraanien liian pienet eläkkeet sekä tarpeen avustaa sotainvalideja keräysvaroin. (Ks. Halme 2001, 40–42.)

2.1.5 Halmeen puheenvuorot eduskunnassa

Halmeen nelivuotiskausi eduskunnassa oli rikkonainen pitkien sairauslomien takia. Hän ehti pitää 120 puheenvuoroa ja viisi ryhmäpuheenvuoroa, jotka ajallisesti keskittyivät edustajanuran alkupuoliskolle. Nelivuotiskauden jälkimmäisellä puoliskolla eli syksyn 2005 ja kevään 2007 välisenä aikana Halme puhui enää alle 20 kertaa.¹

Karkean temaattisen jaottelun perusteella voi todeta, että Halme noudatteli eduskuntapuheissaan varsin tarkasti Tuomiopäivä-kirjassa määrittelemäänsä poliittista linjaa. Noin joka neljäs hänen pitämistään puheista käsitteli ensisijaisesti sotaveteraanien asemaa, noin joka viides rikollisuuden torjuntaa ja noin joka viides ulkomaalaispolitiikkaa. Uutena, kirjassa vähemmälle huomiolle jääneenä teemana puheissa nousi esille lasten hyvinvointi. Halme kantoi huolta erityisesti lapsiperheiden sosiaalisista ja taloudellisista ongelmista sekä esi- ja perusopetuksesta. Lapsia sivuttiin myös monissa muihin teemoihin luokittelemisani puheissa, esimerkiksi rikollisuutta käsittelevistä puheenvuoroista monet koskivat pedofiliaa, jossa uhrin asemassa ovat nimenomaan lapset.

Etenkin edustajanuransa ensimmäisinä viikkoina Halme määritteli selvästi itse puheidensa agendan ja kertasi pitkälti samoja ongelmanasetteluja ja ratkaisuehdotuksia kuin Tuomiopäivä-kirjassaan. Hänen myöhemmistä puheistaan suurin osa oli sitä vastoin tavanomaisia kannanilmaisuja käsiteltävinä oleviin lakiesityksiin. Tämä on varmasti ohjannut myös puheiden temaattista jakautumista. Halme käytti lukuisia puheenvuoroja esimerkiksi sotaveteraanien hautausavustuksesta ja turvapaikanhakijoiden pikakäännytysmahdollisuudesta keskusteltaessa, ja on ilmeistä, että nämä valtakunnanpolitiikan agendalla käyneet kysymykset ovat vaikuttaneet Halmeen profiloitumiseen kansanedustajana.

Eduskuntapuheissa käsittelemistään asioista Halme oli kansanedustajana pitkälti samaa mieltä kuin ennen parlamentaarikon uraansa. Sotaveteraaneille Halme halusi lisää

¹ internet-lähde: Tony Halmeen puheet eduskunnassa (<http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/akx3000.sh?kanta=utapuh&LYH=LYH-PUH&haku=PUHSUP&kieli=su&paluuhaku=%2Ftriphome%2Fbin%2Fakxhaku.sh%253Flyh%3DPUHSUP%253Flomake%3Dakirjat%2Fakx3100&VAPAAHAKU=&EDSUKUNIMI=Halme&EDETUNIMI=&EKRYHMA=%24&TIPVTYYPPI=%24&VPVUOSI=%23&PAIVAMAARA1=&PAIVAMAARA2=>)

etuuksia. Rikollisuutta käsittelevissä puheenvuoroissa hän penäsi kovempia rangaistuksia ja lisää määrärahoja poliisille. Ulkomaalaispolitiikkaa hän halusi tiukentaa. Sosiaalipoliittisissa puheenvuoroissa Halmeen painotukset olivat lasten ja vanhusten hyvinvoinnissa. Hän piti myös puheita asuntopolitiikasta, erityisesti pääkaupunkiseudun vuokra-asuntotilanteesta.

2.2 Tony Halmeen poliittinen retoriikka

”Mulle asiat on pohjimmiltaan mustia tai valkoisia.” (Halme 1998, 200.)

Syvennän seuraavaksi kuvausta Tony Halmeen poliittisista kirjoituksista laventamalla tutkimusnäkökulmaa yksittäisistä teemoista kohti laajempia ajatusrakenteita. Teen sen tarkastelemalla lyhyesti Tuomiopäivä-kirjan politiikkaan keskittyvien lukujen retoriikkaa. Tarkasteluni perustana on Chaïm Perelmanin (1996) teoria, jossa retoriikan tutkimuskohteeksi ymmärretään sellaiset argumentit eli perustelut, joilla pyritään hyväksymään tai hylkäämään jokin kiistanalainen väite. Perelmanin mukaan tutkimuskohteeksi käyvät kaikki vaikuttamiseen tai suostutteluun tähtäävät esitykset käsitellystä asiasta tai oletetusta yleisöstä riippumatta. (Perelman 1996, 11–12).

Arkikielessä retoriikalla ymmärretään usein sitä, mitä Kari Palonen ja Hilikka Summa (1996, 10) nimittävät puheiden ja esitysten retoriikaksi. Siinä huomio kiinnitetään puheiden tai muiden esitysten taidokkuuteen tai vaikuttavuuteen. Perelmanin argumentointiin keskittyvä retoriikka kuitenkin tutkii kielenkäyttötilannetta laajempana kokonaisuutena, Palosen (1988, 40) sanoin se huomioi, että ”tekstissä on myös henkilöitä läsnä”. Argumentointitilanne nähdään siis paitsi kielenkäyttötilanteena myös kahden osapuolen, puhujan ja yleisön, välisenä kohtaamisena. Perelmanin retoriikkakäsitys ottaa huomioon myös kielenkäytön konstruktivistisen luonteen, jossa tekstin suhde todellisuuteen on sekä heijastava että muokkaava. Esimerkiksi yleisö ymmärretään argumentoinnin kautta hahmottuvaksi ryhmäksi, jonka ei välttämättä tarvitse rajattuna fyysisenä joukkona olla edes olemassa (Perelman 1996, 21).

Talousjournalismin argumentointitapoja Perelmanin retoriikkateorian pohjalta tutkinut Mikko Koistinen (1999, 46) jäsentää teoriaan sisältyvät analysointitekniikat kolmeen osa-alueeseen: *argumentaation tekniikoihin, esisopimukseen ja yleisöön*.

Argumentaation tekniikoilla Perelman tarkoittaa Summan (1996, 71) kiteytyksen mukaan niitä vakuuttamisen keinoja, joita puhuja esityksessään käyttää. Perelman jakaa tekniikat kahteen ryhmään: sidosmuotoisiin ja erottelumuotoisiin. Sidosmuotoiset argumentit perustuvat yleisesti omaksutuille premisseille suodun hyväksynnän johtamiseen puhujan omiin johtopäätöksiin, erottelumuotoiset taas pyrkivät erottamaan toisistaan perinteisesti toisiinsa yhdistettyjä tekijöitä. Sidosmuotoiset argumentit Perelman jakaa vielä kolmeen alaryhmään. Kvasiloogiset argumentit houkuttelevat yleisöä soveltamaan loogista tai matemaattista ajattelua sellaiseen väitteeseen, jonka takana on luonteeltaan ei-loogisia tai ei-matemaattisia taustaoletuksia. Todellisuuden rakenteeseen pohjautuvat argumentit perustuvat siihen, että esitettävä väite on jonkinlaisessa suhteessa totena pidettävään faktaan ja että tämän faktan ja väitteen välille rakennetaan esimerkiksi syy–seuraus-suhde tai rinnakkaissuhde. Todellisuuden rakennetta luovat argumentit perustuvat joidenkin tapausten nostamiseen malliksi tai yleiseksi säännöksi ja samalla perustaksi argumentoitavalle väitteelle. Tähän kolmanteen ryhmään kuuluvat myös analogiat. (Perelman 1996, 58–61.)

Toisen osa-alueen eli puhujan ja yleisön välisen esisopimuksen näkökulmasta on mahdollista havaita niitä seikkoja, mitkä puhuja on valinnut häntä ja yleisöä yhdistäviksi tekijöiksi. Esisopimus siis kattaa puhujan ja yleisön oletetut yhteiset arvot ja käsitykset. Niiden perusteella puhujan on mahdollista muodostaa yleisesti hyväksytyjä premissejä, joille suodun hyväksynnän hän argumentaatiossa pyrkii siirtämään esittämilleen johtopäätöksille. (Perelman 1996, 28–30.)

Kolmas osa-alue eli yleisö koostuu Perelmanin mukaan kaikista niistä, joihin puhuja haluaa argumentaatiolla vaikuttaa. Yleisön ei siis tarvitse olla valmiiksi rajattu joukko, sillä ei tarvitse olla keskinäistä vuorovaikutusta, eikä sen tarvitse olla valmiina ryhmänä edes olemassa. Yleisön rooli Perelmanin käsityksessä argumentaatiosta on kuitenkin hyvin olennainen, koska koko argumentaation tarkoitus on hankkia kannatus tai hyväksyntä esitetyille väitteille nimenomaan yleisöltä. Perelman erottaa kaksi

yleisötyyppiä: universaali- ja erityisyleisön. Universaaliyleisölle puhuessaan puhuja olettaa yleisön jakavan tietyt laajalti hyväksytyt peruskäsitykset, erityisyleisölle puhuessaan taas tietyt erityisintressit. (Perelman 1996, 16, 24–25.)

Retorisen analyysin tarkoituksena tässä työssä on tuoda Halmeen teksteistä esille sellaisia seikkoja, jotka aihealueittaisessa mielipiteiden tarkastelussa ovat jääneet piiloon, ja tällä tavoin täydentää kuvaa Halmeen poliittisesta profiilista. Argumentoinnin analysoiminen on vain yksi näkökulma Halmeen poliittisiin teksteihin, eikä tiettyjen retoristen keinojen käyttö sinällään määritä hänen poliittista profiiliaan kuin rajallisesti. Mutta kuten Koistinen (1999, 46) huomauttaa, argumentointikeinot voi ymmärtää myös tulkinnan apuvälineiksi, jotka auttavat hahmottamaan yleisösuhdetta ja argumentoinnin taustalla vaikuttavaa laajempaa mentaalista rakennetta. Tällä perusteella uskon niiden pohjalta tehtävän analyysin auttavan myös Halmeen poliittisen profiilin määrittelyä ja ehkä myös poliittisen ajattelun hahmottamista.

Minua kiinnostaa analyysissäni myös, miten Tony Halme konstruoi argumentoidessaan itsensä puhujana. Perelmanin retoriikkateoriassa puhujaa tutkitaan samassa osa-alueessa kuin yleisöä, mutta puhuja nähdään rajatusti argumenttien esittäjänä eikä yleisölle tietynlaista käsitystä itsestään tarjoavana henkilönä (Perelman 1996, 16–20). Siksi jätän Koistisen (1999) esimerkin mukaisesti käyttämättä Perelmanin teorian puhujasta ja etsin puhujan piirteitä määrittäviä tekijöitä analyysin muilta osa-alueilta: yleisösuhteesta ja puhujan ja yleisön välisistä esisopimuksista.

2.2.1 Vähemmistöt tehköön kuten muutkin

Perelmanin erottelemista argumentointitekniikoista Halme suosii erityisesti todellisuuden rakenteeseen perustuvaa päättelyä. Hän harrastaa paljon rinnastuksia, joissa enemmistön toimintatapa nostetaan yleisesti hyväksytyyn faktan asemaan ja toisin toimivan vähemmistön tapa kyseenalaistetaan rinnastamalla nämä kaksi keskenään. Yleinen ajatuskulku on, että kun enemmistö x toimii tällä tavalla, myös vähemmistön y on toimittava samalla tavalla.

Esimerkkejä tällaisesta rinnastamisesta tarjoavat erityisesti Halmeen ulkomaalaisia

koskevat kannanotot. Niissä kyseenalaistetaan Suomessa asuvien ulkomaalaisten oikeus pitää kulttuurisissa ristiriitatilanteissa kiinni oman kulttuurinsa piirteistä tai nauttia sosiaaliturvaa rinnastamalla heidät näissä asioissa suomalaisten enemmistöön ja sen elämäntapaan.

”Maassa maan tavalla. Mä kysyn nyt suoraan, minkä vitun takia mun pitäisi olla suvaitsevainen sellaisia ihmisiä kohtaan, jotka tulee tänne asumaan, elämään ja kouluttautumaan ilmaiseksi mutta ei mene duuniin.” (Halme 2001, 47, ks. myös 45–46.)

Yleisesti hyväksytyt faktat voivat myös perustua biologiaan eivätkä välttämättä kulttuuriseen hegemoniaan. Tällainen fakta on argumentaation perustana esimerkiksi väitteessä, jonka mukaan eri kulttuureihin kuuluvien ihmisten ei kannata elää yhdessä, koska kaksi eri eläinlajia – pingviini ja jääkarhu – elävät erillään toisistaan (ks. Halme 2001, 53).

Todellisuuden rakenteeseen perustuviksi rinnastuksiksi ovat tulkintani mukaan luokiteltavissa myös Halmeen paljon viljelemät vertaukset, joissa rinnastetaan jollakin tapaa toisiaan muistuttavat kielletty asia x ja sallittu asia y ja tällä tavoin argumentoidaan, että niiden molempien pitäisi olla kiellettyjä tai sallittuja. Tällä tavoin Halme rinnastaa esimerkiksi islamilaiseen kulttuuriin liittyviä piirteitä (koska Suomessa ei ole käytössä sharia-lakiakaan, ei Suomessa tarvitse myöskään kunnioittaa muslimien näkemystä, jonka mukaan sika on saastainen eläin) ja epätavallisia perhemuotoja (koska moniavioisuuskin on kielletty, ei homo- ja lesbopariskunnille pidä myöntää adoptio-oikeutta). (Ks. mts. 46, 57.)

Todellisuuden rakenteeseen perustuvaa syy–seuraus-suhteisiin pohjautuvaa argumentointia Halme käyttää esimerkiksi sotaveteraaneista kirjoittaessaan. Yleisesti hyväksytyyn faktan asemassa on silloin tieto siitä, että sotaveteraanit auttoivat turvaamaan Suomen itsenäisyyden. Sen pohjalta Halme muodostaa argumentteja, joilla hän tuomitsee kaikki sotaveteraanien huonoksi kohteluksi tulkitsemansa asiat ja teot veteraanien liian alhaisista eläkkeistä tasavallan presidentin poisjäämiseen talvisodan päättymisen 60-vuotisjuhlasta. (Ks. mts. 40–42.)

Todellisuuden rakennetta muokkaavaa argumentointia Halme käyttää erityisesti

johtamalla yksittäistapauksista yleisiä säännönmukaisuuksia. Näin hän toimii etenkin arvostellessaan suomalaisia poliitikkoja. Yksittäisiä kansanedustajia koskevien julkisten skandaalien (esimerkiksi Pentti Tiusasen Stasi-yhteistyö sekä Rainer Erlundin ja Timo Järvilahden ahdistelutapaukset) perusteella Halme esittää, että ”eduskunnan arvovalta on täysin tuhottu ja kaikki kansanedustajat ja niiden seurueet heiluu valiokuntamatkoilla ulkomailla tanakassa kännissä”. Samanlaista ajatuskulkua hän käyttää esittäessään, että Suomessa on ”koko ajan paheneva ulkomaalaisongelma”. Myös tässä argumentissa perusteluna käytetään yksittäistapauksia, joko julkisuudessa olleita tai Halmeen itse näkemiä tai kuulemia tapahtumia, joissa ulkomaalaiset ovat toiminnallaan aiheuttaneet harmia tai vahinkoa suomalaisille.

Kvasiloogista argumentointia Halme viljelee hyvin vähän erityisesti siihen nähden, että yhteiskunnallisista asioista argumentoitaessa se on usein hyvinkin paljon käytetty tekniikka (Koistinen 1999, 52–54). Aineistosta löytyy vain muutama yksittäinen kvasilooginen argumentti. Esimerkiksi ulkomaisen työvoiman tarpeettomuutta Suomelle Halme perustelee sillä, että maassa on jo 350 000 työtöntä, ja mustaihoisten sopeutumattomuutta länsimaiseen kulttuuriin tilastoilla Yhdysvaltain vangeista. (Ks. Halme 2001, 43, 53.)

Erottelumutoista eli dissosiativista argumentointia Halme käyttää esimerkiksi haastaessaan hegemoniseksi tulkitsemaansa käsitystä rasismista. Hänen mielestään suomalaiset leimataan rasisteiksi liian helposti. ”- - vaikka ne vain tekisivät duuniaan tai sanoisivat täysin asiasta.” (Ks. mts. 45). Halme siis erottelee vallitsevaksi tulkitsemastaan rasismikäsitteestä sen, mikä on hänen mielestään rasismia, ja sen, mikä hänen mielestään on virheellisesti rasismiksi tulkittua, hyväksyttävää käyttäytymistä.

2.2.2 Toiminnan mies ikävöi agraariyhteiskuntaa

Tuomiopäivän kolmesta politiikkaa käsittelevästä luvusta on tunnistettavissa useita sellaisia olettamuksia, joita niiden esitystavan perusteella voi pitää Halmeen ja lukijoiden välisinä esisopimuksina eli yhteisinä maailmankatsomuksellisia olettamuksina. Esisopimuksia on tunnistettavissa erityisesti sellaisten väitteiden tai

kannanottojen taustalta, joita tekstissä ei perustella. Perustelematta jättäminen on nähdäkseni selkeä merkki siitä, että puhuja olettaa hänen ja yleisön olevan jo entuudestaan samaa mieltä asiasta eli että heidän välillään vallitsee jonkinlainen sanaton esisopimus.

Useimmat näistä esisopimuksista ovat läheisessä yhteydessä suomalaiskansallisiin myytteihin ja tulkintoihin perinteisistä suomalaisista arvoista. Hieman kärjistäen voi esittää, että yhden Halmeen ja lukijoiden välisen esisopimuksen mukaan asiat olivat ennen paremmin kuin nyt. Halmeen retoriikassa arvoa annetaan menneiden vuosikymmenten agraariyhteiskunnalle, jonka sosiaalista kontrollia ja yhdenmukaisia arvoja Halme kaipaa myös 2000-luvun alun jälkiteolliseen yhteiskuntaan. Esisopimuksiksi nämä kannanotot tulkitsen siksi, ettei niitä perustella loogisilla tai mihinkään nimettyyn auktoriteettiin perustuvilla argumenteilla. Halmeen mukaan agraariyhteiskunnan elämäntapa on oikea, koska ”sellaista elämän pitää olla”, ja eräät moniarvoisen yhteiskunnan piirteet, esimerkiksi homo- ja lesboparien mahdollinen adoptio-oikeus, ovat tuomittavia, koska ne ovat ”käsittämättömiä” tai ”sairaita”. (Ks. Halme 2001, 56.)

Agraariyhteiskunnan piirteitä arvostavaan maailmankatsomukseen voi katsoa kuuluvan myös Halmeen kielteisen suhtautumisen moniin sellaisiin asioihin, jotka ovat tälle yhteiskuntamuodolle vieraita, kuten ulkomaalaisten muutto Suomeen ja maan jäsenyys EU:ssa. ”Pidetään me vaan Suomi meidän omana maana.” (Ks. mts. 54.)

Agraariyhteiskuntaihanteeseensa nojautuen Halme myös esittää lukijoilleen esisopimusta, jossa yksilön rooli yhteisössä määräytyy hänen ikänsä ja sukupuolensa kautta. Miehen osa on täyttää perheen elättäjän rooli ja noudattaa jonkinlaista klassisen herrasmiesmoraalin modernia sovellusta; tehdä miehelle perinteisesti kuuluvat työt ja suojella naisia, lapsia ja vanhuksia. Naisen osa taas on tehdä naiselle perinteisesti kuuluvat työt ja nauttia siitä – suomalaisen naisen malliksi Halme kanonisoii Marja-Liisa Kirvesniemen. Lasten ja vanhusten osa on Halmeen kirjoituksissa lähinnä huolenpidon kohteena oleminen. (Ks. mts. 55–60.)

Muita kuin agraariyhteiskuntaihanteella selitettäviä esisopimuksia Halmeen kannanottojen taustalla ovat esimerkiksi tieteen poliittisuus ja kommunismin

absoluuttinen vääräys. Tiedettä instituutiona Halme ei suoraan kyseenalaista, mutta hän kytkee ilman perusteluita tieteenharjoittajat halveksumiinsa ihmisryhmiin (”feministilesbotutkijat”, ”hippitutkijat”, ”kommunistitutkijat”) ja kyseenalaistaa näin heidän arvovaltansa yhteiskunnallisina vaikuttajina. Tätä retorista keinoa Halme käyttää säännöllisesti tutkijoiden mielipiteitä kritisoidessaan. Kommunismin vastustamistakaan Halme ei perustele, hän olettaa yleisönsä olevan yhtä mieltä suuntauksen absoluuttisesta pahuudesta. Tätä osoittaa myös kommunisti-määreen ahkera käyttö polttomerkkinä. Vasemmistoliittolaiset ovat Halmeen tulkinnossa automaattisesti kommunisteja, eri mieltä hänen kanssaan olevat tutkijat ja virkamiehet niin ikään usein kommunisteja ja jopa muutamat porvaripuolueiden kansanedustajat ”piilokommunisteja”. (Ks. mts. 42, 158.)

Esisopimusten piiriin on laskettavissa ehkä myös Halmeen oman elämäntavan ja hänen edustamiensa piirteiden hyväksyttävyyks. Halmeen argumentointi on vahvasti minä-lähtöistä: hän kirjoittaa paljon minä-muodossa sekä perustelee kannanottojaan ja havainnollistaa tulkintojaan omilla kokemuksillaan. Halme tuo myös vahvasti esille omaa elämäntapaansa ja omia luonteenpiirteitään – erityisen vahvasti kirjan muissa luvuissa, mutta myös kolmessa tutkimassani. Subjektiiivinen argumentointi tuskin olisi näin hallitsevassa osassa, ellei Halme olettaisi lukijakunnan suhtautuvan hyväksyvästi hänen elämäntapaansa ja luonteenpiirteisiinsä, koko persoonaansa.

Mitä nämä Halmeen edustamat piirteet sitten ovat? Halme rakentaa itsestään vahvasti maskuliinisen ja kansanomaisen kuvan. Hän esittää itsensä kovana työmiehenä, joka ei ole ollut päivääkään työttömänä. Vapaa-aikanaan hän kuvaa rentoutuvansa kuin tavallinen kansanmies, käymällä oluella tai kahvilla. Korkeakulttuurista hän halveksuu. Halme korostaa itsessään sellaisia luonteenpiirteitä kuin rehellisyys ja johdonmukaisuus. Hän kuvaa olevansa oikeudenmukainen aina kategorisuuteen asti eli toimivansa jääräpäisesti oikeaksi katsomallaan tavalla, vaikka se tuottaisi hankaluuksia hänelle itselleen.

Aivan kaikessa Halme ei kuitenkaan halua olla tavallinen. Hän tuo itsestään harkiten esille myös piirteitä, jotka luovat hänelle oletettua kompetenssia puhua samoin ajattelevien ihmisten puolesta. Monet näistä piirteistä tuovat mieleen arkkityypin

toimintaelokuvien sankarista. Sellaisia ovat esimerkiksi iso koko ja voimakkuus, joiden käyttämistä hädänalaisiksi tulkitsemiensa ihmisten puolustamiseen Halme mielellään kertomuksissaan korostaa, sekä sanavalmius, jota Halme tuo esille käyttämällä usein dialogimuotoa omaelämäkerrallisissa kertomuksissaan. Tavallisesta kansanmiehestä poiketen Halme tuo esiin myös kansainvälisyyttään eli laajaa työhistoriaansa ulkomailla.

2.2.3 *Vihollinen yhdistää suomalaiset*

Halme aloittaa poliittisten kannanottojensa yleisön rakentamisen jo Tuomiopäivä-kirjan ensilehdellä omistamalla kirjan ”Suomelle ja suomalaisille”. *Suomalaiset* on se ihmisryhmä, jolle hän myös kirjan poliittisissa luvuissa argumenttinsa suuntaa aina silloin, kun hän suoraan mainitsee, keille kirjoittaa.

Suomalaiset ovat Halmeelle Perelmanin universaaliyleisön kaltainen kuulijakunta. Hän tukeutuu väitteissään usein sellaisiin perusteisiin, joita Perelman (1996, 24) mainitsee universaaliyleisölle suunnatussa argumentoinnissa käytettävän: terveeseen järkeen (”Itsensä tai lähimmäisten puolustaminen ei voi olla rikollista, sen sanoo kaikkien muiden järki paitsi suomalaisten rikollistenrakastajakommunistien jotka näitä vitun pallelakeja säättää.”), yleiseen mielipiteeseen (”Tämän maan poliitikot ei näköjään uskalla sanoa asioita niin kuin ne kansan mielestä on.”) ja intuitioon (”Suomalainen oikeusjärjestelmä on nykymuodossaan niin typerän lepsu, että rikolliset nauraa sille.”). (Ks. Halme 2001, 127, 141, 146.)

Halmeen universaaliyleisö ei ole universaali sanan kirjaimellisessa merkityksessä, sillä suomalaisille kirjoittaessaan hän ei kirjoita kaikille suomalaisille vaan lähinnä tavallisiksi suomalaisiksi tulkitsemalleen ihmisryhmälle. Sen rajat Halme piirtää jyrkän eksklusiivisilla keinoilla. Hän käy vastustajikseen katsomiensa ihmisryhmien kimppuun kovin sanoin ja rajaa ne siten vastaanottajayleisön, eli suomalaisten, ulkopuolelle, vaikka useimmat näistä, esimerkiksi poliitikot, ovat kiistatta suomalaisia. Yleisön konstruoinnissa Halme käyttää paljon enemmän eksklusiota kuin inklusiota. Hänen kannanotoissaan käy yksiselitteisesti ilmi, ketkä yleisöön eivät kuulu, mutta pitkälti lukijan tulkittavaksi jää, ketkä siihen kuuluvat.

Halmeen tekstissä yleisö näyttäytyy enimmäkseen tasavertaisena puhujan kanssa. Halme kirjoittaa paljon minä-muodossa, mutta käyttää säännöllisesti myös pronominia *me*. Aihepiiri on tällöin kuitenkin melko rajallinen, *me* toimii lähinnä synonyyminä suomalaisille. *Meistä suomalaisista* taas kirjoitetaan lähinnä silloin, kun samalla rakennetaan selkeästi rajattu vastapuoli (esimerkiksi ulkomaalaiset) tai kun argumentoidaan asioista, joiden kohdalla tasavertaisuus syntyy loogisesti Suomen kansalaisuuden kautta (jäsenyys Euroopan unionissa, eläminen saman lainsäädännön piirissä). Yksittäisiä suomalaisiin kuuluvia ihmisryhmiä (homot, lesbot, feministit) arvostellessaan Halme sen sijaan irrottaa itsensä välittömästä yhteydestä yleisöön käyttämällä pääosin yksikkömuotoa *minä/mä*. Näiden kahden ääripään väliin jäävät sellaiset vastapuolet kuin poliitikot ja virkamiehet, joita arvostellessaan Halme kirjoittaa ensisijaisesti yksikössä (*minä*), mutta muutaman yksittäisen kerran myös monikossa (*me*).

Hieman ristiriitaiseksi jäävä tekijä yleisön määrittelyssä on Halmeen kielenkäyttö, joka on hyvin kansanomaista, toisinaan suorastaan rujoa, kustantajan mainostekstin mukaan ”karheaa”. Kielen tarkoitus lienee osaltaan rakentaa tekstille tavallisten suomalaisten muodostamaa universaaliyleisöä ja tasavertaista asetelmaa puhujan ja yleisön välille. Halme haluaa selvästi puhua samaa kieltä kuin lukijakuntansa. Käytännössä kielen rujoudella epäilemättä myös rajataan yleisöä, ja ainakin oman käsitykseni mukaan se saattaa rajata yleisön jopa tiukemmin kuin Halmeen muu argumentointi.

2.3 Perussuomalaiset – hyvinvointisovinnesteja vai perusarvojen puolustajia?

Halmeen puolueen perussuomalaisten poliittista sijoittumista suomalaiselle puoluekentälle on analysoitu enemmän kuin Halmeen itsensä sijoittumista. Näitä arvioita on tosin Halmeen oman poliittisen profiilin määrittelyn kannalta syytä pitää vain suuntaa antavina, koska suomalaisessa politiikassa poliittisen kamppailun rintamalinjat kulkevat nykyään usein puolueiden sisällä eivätkä niiden välissä (esim. Karvonen & Paloheimo 2005, 301, 304) ja koska Halme ei eduskuntaan valituksi

tullessaan ollut liittynyt edes puolueen jäseneksi. Perussuomalaiset on kuitenkin suomalaisista puolueista epäilemättä ideologisesti lähimpänä Halmetta, koska hän asettui ehdokkaaksi heidän listalleen ja liittyi valituksi tultuaan myös puolueen jäseneksi. Käsittelen siksi lyhyesti myös muutamaa arviota perussuomalaisten poliittisesta sijoittumisesta.

Vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella perussuomalaisten on arvioitu olevan yleensä enemmän oikealla kuin vasemmalla. David Arter (2006, 185) pitää puoluetta jopa radikaalioikeistolaisena ja Gunnar Grendstad (2003, 211) sijoittaa sen samaan ryhmään Norjan ja Tanskan oikeistopopulististen edistyspuolueiden kanssa. Sitä vastoin suomalaisia radikaalioikeistopuolueita tutkinut Elina Kestilä (2005, 361–366) ei laske perussuomalaisia tähän joukkoon lainkaan eikä löydä puolueen äänestäjiksi itsensä ilmoittaneiden henkilöiden mielipiteistäkään perusteita pitää puoluetta radikaalioikeistolaisena. Itse asiassa hänen tutkimuksessaan perussuomalaisten äänestäjät sijoittuvat vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella keskiakselista vasemmalle ja ovat ”vasemmistolaisempia” kuin esimerkiksi SDP:n tai vihreiden äänestäjät. Näin perussuomalaiset sijoittuisi puoluekentällä suurin piirtein samalle paikalle kuin sen edeltäjä SMP, joka aikoinaan luokiteltiin ei-sosialistiseksi vasemmistopuolueeksi (Helander & Toivonen 1971, 65–66). Kestilän empiirisenä aineistonaan käyttämässä European Value Surveysin Suomen aineistossa on kuitenkin vain kahdeksan perussuomalaisten äänestäjäksi ilmoittautunutta, joten otos on hyvin pieni. Tulosten edustavuuteen on siksi perussuomalaisten osalta mielestäni syytä suhtautua varauksella.

Uuden politiikan oikeiston mobilisaatiomahdollisuuksia Suomessa tutkineen Villiina Hellstenin mukaan perussuomalaisten ohjelma voidaan määritellä autoritaariseksi ja hyvinvointisovinistiseksi uuden politiikan oikeiston tai radikaalioikeiston ohjelmaksi.² Hellsten on kuitenkin varauksellinen luokitelllessaan perussuomalaiset tähän ryhmään. Hän huomauttaa, että puolueen ohjelma on ”ideologisesti jäsentymätön ja jopa tavoitteeton”. (Hellsten 2001, 46.)

Hellsten ja Kestilä käyttävät tutkimuksissaan samaa määritelmää kolmesta

---

² Autoritaarinen ja hyvinvointisovinistinen on yksi Kitscheltin (1995, 19–23) kolmesta ideologisesta ryhmästä, joilla hän jaottelee radikaalioikeistoa / uutta politiikan oikeistoa edustavien puolueiden ohjelmat. Esittelen jaottelun tarkemmin luvussa 2.4.1.

radikaalioikeistoon tai uuteen politiikan oikeistoon kuuluvasta puoluetypistä. Heidän erilaisia tulkintojaan perussuomalaisten sopivuudesta tähän määritelmään selittää todennäköisesti se, että Hellsten on tutkinut puolueohjelmia ja Kestilä äänestäjien mielipiteitä. Koska oman tutkimukseni tarkoitus on tässä vaiheessa määritellä yksittäisen poliitikon sijainti poliittisella kentällä, pidän Hellstenin tulkintaa työni kannalta tärkeämpänä.

2.4 Radikaali oikeistopopulismi Länsi-Euroopassa

Tämän pääluvun alussa ja luvussa 2.3 esittelemistäni näkemyksistä voidaan havaita, että (radikaali)oikeistolaisuus ja populistisuus ovat ominaisuuksia, jotka nousevat toistuvasti esiin, kun Tony Halmeen ja perussuomalaisten poliittista profiilia luonnehditaan. Samoja määreitä on liitetty joukkoon läntisissä demokratioissa 1970-luvulta alkaen perustettuja uusia puolueita, kuten ranskalaiseen kansallisen rintamaan (Front National), itävaltalaiseen vapauspuolueeseen (Freiheitliche Partei Österreichs), sveitsiläiseen kansanpuolueeseen (Schweizerische Volkspartei), belgialaiseen Vlaams Blokiin, saksalaiseen republikaaneihin (Die Republikaner) sekä Norjan ja Tanskan edistyspuolueisiin (Fremskrittspartiet ja Fremskridtspartiet). Tutkijasta ja hänen näkökulmastaan riippuen puolueita on saatettu kutsua radikaalioikeistolaisiksi (*radical right*, esim. Kitschelt 1995), ”kauko-oikeistolaisiksi” (*far right*, esim. Jungerstam-Mulders 2003), äärioikeistolaisiksi (*extreme right*, esim. Ignazi 1992), radikaaleiksi oikeistopopulistisiksi (*radical right-wing populist*, esim. Rydgren 2005) tai uuspopulistisiksi (*new populist*, esim. Taggart 2000).

Tähän ryhmään liitettyjä puolueita on vuosikymmenten aikana syntynyt ja kuollut, ja puolueiden poliittisissa painotuksissa on ollut maakohtaisia eroja. Niille on kuitenkin löydetty myös yhteisiä piirteitä. Puolueiden on katsottu sekoittavan politiikassaan äärioikeistolaisuutta ja fasismia sekä perinteistä populismia. Ne luottavat vahvaan ja karismaattiseen johtajuuteen sekä haluavat rajoittaa pakolaisten vastaanottoa ja muuta maahanmuuttoa. Puolueet vaativat turvallisempaa arkea sekä lakia ja järjestystä tavoitteen saavuttamiseksi. Ne myös vastustavat laajasti valtaapitäviä instituutioita ja

ovat kriittisiä Euroopan unionia ja erityisesti Euroopan integraation syventymistä kohtaan. (Rydgren 2002, 29; Westlind 1996, 27; Vogt 2002, 351–352; Taggart 2000, 86.)

Puolueryhmän syntymisen ja menestymisen taustalla on nähty useita eri syitä. Ehkä useimmin mainittu tekijä on yhteiskuntarakenteen muuttuminen teollisesta yhteiskunnasta jälkiteolliseksi yhteiskunnaksi. Se on aikaansaanut murroksen elinkeinorakenteessa ja yhteiskuntaa halkovissa jakolinjoissa ja sitä kautta myös niihin perustuvissa puoluejärjestelmissä. Lähinnä varallisuuden jakautumiseen perustunut perinteinen oikeisto–vasemmisto-vastakkainasettelu on saanut rinnalleen vasemmistolibertarismien ja oikeistoautoritarismin välisen vastakkainasettelun, joka on johtanut sekä uusien puolueiden perustamiseen että uusiin painotuksiin vanhojen puolueiden politiikassa. Uudet asiakysymykset, kuten tasa-arvoon, yksilönvapauteen ja elämäntapaan liittyvät teemat, ovat hajottaneet yhteiskuntaluokkiin perustuvaa poliittista vastakkainasettelua. Yhteiskuntarakenteen muutos on myös jakanut ihmisiä uudelleen voittajiin ja häviäjiin ja synnyttänyt häviäjissä turhautumista ja ahdistusta, mikä puolestaan on saattanut ajaa heidät kannattamaan uudenlaisia poliittisia ongelmanratkaisumalleja. (Kitschelt 1995, 257; Kestilä 2005, 357; Rydgren 2002, 31.)

Myös muita mahdollisia syitä uusien oikeistopopulististen puolueiden syntyyn on mainittu. Jens Rydgren (2002) erottelee niistä neljä selitysmallia. Ensimmäisen selitysmallin mukaan radikaali oikeistopopulismi on vastareaktio ympäristö- ja vasemmistolibertarististen puolueiden nousuun 1970–80-luvuilla. Toisen mukaan se on seuraus viimeksi kuluneiden vuosikymmenten talouskriiseistä ja korkeasta työttömyydestä. Kolmas näkee radikaalin oikeistopopulismien nousun taustalla viime vuosikymmenien painoarvoltaan vähäiset vaalit, kuten europarlamenttivaalit, ja neljäs painottaa uusien, vanhoja poliittisia jakolinjoja ylittävien asiakysymysten puoluesitoutumista heikentävää merkitystä. (Rydgren 2002, 32.)

Käyn seuraavissa alaluvuissa tarkemmin läpi, millaisia piirteitä uuteen oikeistopopulistiseen puolueryhmään on tutkimuskirjallisuudessa liitetty ja millaisia eroja sen sisältä on löydetty. Keskityn erityisesti kuvauksiin puolueiden ideologisista ja retorisisista painotuksista ja jätän esimerkiksi puolueiden organisatorisia piirteitä tai

niiden äänestäjäkuntaa käsittelevät kirjoitukset vähemmälle huomiolle, koska vertailussa yksittäiseen poliitikkoon niillä on vain vähän käyttöä. Mitä tulee puolueyhmän nimeen, koetan parhaani mukaan yhdistää eri tutkijoiden näkökulmat ja käytän puolueiden muodostamasta suuntauksesta Rydgrenin (2005) esimerkin mukaisesti nimeä *radikaali oikeistopopulismi*.

Radikaalin oikeistopopulismin kuvauksessa käytän Susanne Jungerstam-Muldersin (2003) ja Meindert Fenneman (2005) esimerkin mukaista jaottelua, jossa puolueita lähestytään kolmesta eri näkökulmasta: äärioikeistolaisina puolueina, maahanmuuttovastaisina puolueina ja populistisina puolueina. Nämä näkökulmat eivät ole varsinaisesti toisilleen vastakkaisia, vaan kertovat pikemminkin painotuseroista sekä eri tutkijoiden tulkinnoissa että eri puolueiden poliittisissa ohjelmissa ja retoriikassa. Huomioimalla kaikki kolme näkökulmaa uskon saavani puolueyhmästä mahdollisimman perusteellisen kuvan.

2.4.1 Radikaali oikeistopopulismi äärioikeistolaisena suuntauksena

Puolueen määrittelyminen äärioikeistolaiseksi tai edes oikeistolaiseksi ei ole aivan yksinkertainen tehtävä. Oikeistolaisina on eri aikoina ja erilaisissa yhteiskunnallisissa tilanteissa pidetty esimerkiksi konservatiivisia, liberalistisia tai autoritaristisia poliittisia suuntauksia, joilla ei välttämättä ole kovin paljon yhteisiä näkemyksiä tai toimintatapoja. Äärioikeistolaisuudella puolestaan on nimestään huolimatta yhteisiä piirteitä myös sellaisten suuntausten kanssa, joita ei pidetä ensinkään oikeistolaisina. (Vares 1997; Jungerstam-Mulders 2003, 90.)

Radikaalin oikeistopopulismin mahdollista äärioikeistolaisuutta on jäljitetty etsimällä puolueiden retoriikasta piirteitä fasismin ideologiasta. Vaikka fasismi on joidenkin tutkijoiden mielestä maailmansotien väliseen aikaan kuuluva historiallinen käsite, sitä pidetään myös äärioikeistolaisuuden keskeisenä tai jopa ainoana ideologisena tukirankana (Fennema 2005, 3–4; Ignazi 1992, 9). Yleensä tutkijat ovat löytäneetkin puolueista fasistisia piirteitä, mutta eivät välttämättä siinä määrin, että olisivat pitäneet perusteltuna kutsua niitä äärioikeistolaisiksi. Useimmat ovat päätyneet esittämään, että radikaalin oikeistopopulismin piiriin rajatuista puolueista osa on äärioikeistolaisia ja osa

ei tai että puolueissa on äärioikeistolaisia piirteitä mutta myös muita poliittisia suuntauksia muistuttavia.

Äärioikeistolaisuuteen viittaavia piirteitä radikaaleissa oikeistopopulistipuolueissa ovat tietyt järjestelmänvastaiset piirteet, kuten puoluevastaisuus ja pluralisminvastaisuus. Fasismiin tavoin myös radikaali oikeistopopulismi pitää kansaa etnisesti eikä poliittisesti muodostuneena ryhmänä, on anti-materialistista – eli vastustaa liberalistista yksilöllisen hyödyn tavoittelua – ja ylläpitää salaliittoteorioita. Molempien retoriikka on autoritaristista, ihmiset ystäviin ja vihollisiin jakavaa sekä etnisten ja kulttuuristen erojen suhteen ahdasmielistä. (Ignazi 1992, 12; Fennema 2005, 5–8; Kitschelt 1995, 31.)

Radikaalit oikeistopopulistipuolueet eivät kuitenkaan ole fasistisia, vaikka olisivatkin äärioikeistolaisia. Yleensä niiltä puuttuu fasismille tyypillinen parlamentarisminvastaisuus, osa puolueista jopa väittää olevansa ainoa parlamentarismia puolustava voima. Myös kapitalismiin fasismi ja radikaali oikeistopopulismi suhtautuvat hyvin eri tavoin. Fasismiin kannattama talousmalli on korporativistinen ja kapitalisminvastainen, kun taas pääosa radikaaleista oikeistopopulistipuolueista on selkeästi vapaan markkinatalouden kannalla. Tämän vuoksi myös suuntausten autoritaristisilla näkemyksillä on erilainen perusta. Radikaali oikeistopopulismi pyrkii autoritarismilla turvaamaan markkinatalouden toimimisen mahdollisimman tehokkaasti, kun taas fasistinen autoritarismi pyrkii vastustamaan markkinataloutta. Niin ikään suuntausten rasistisilla ja kulttuurisesti ahdasmielisillä piirteillä on erilainen perusta. Radikaalin oikeistopopulismiin rasismi perustuu länsimaisten yhteiskuntien monikulttuuristumiseen ja elinkeinorakenteen muutokseen, jonka johdosta ulkomaalaiset voidaan kokea kilpailijoiksi ja uhaksi hyvinvoinnille. Fasismiin liittyvä rasismi on syntynyt toisenlaisissa yhteiskunnallisissa oloissa. (Fennema 2005, 8; Kitschelt 1995, 30–32.)

Piero Ignazi (1992) kutsuu radikaalien oikeistopopulistipuolueiden ryhmää ”uusäärioikeistolaiseksi”. Se on hänen mukaansa puolue ryhmä, joka ”ei ole väleissä perinteisten konservatiivipuolueiden kanssa, määrittelee itsensä puoluejärjestelmän ulkopuolelle, on pysyvästi riidoissa kaikkien muiden puolueiden kanssa, syyttää

valtapuolueita ihmisten todellisten ongelmien ymmärtämättömyydestä, syyttää järjestelmää kyvyttömyydestä hoitaa tärkeimpiä yhteiskunnallisia kysymyksiä, eli lain ja järjestyksen ylläpitoa ja maahanmuuttoa, sekä lopuksi kiistää kaikki yhteydet fasismiin”. (Ignazi 1992, 15–16.) Useimmat tutkijat ovat kuitenkin olleet varovaisempia luokittelussaan. Esimerkiksi Meindert Fenneman (2005, 1) mielestä kaikkien radikaalien oikeistopopulistipuolueiden kutsuminen äärioikeistolaisiksi olisi harhaanjohtavaa.

Voimakkaimmin äärioikeistolaisina radikaaleina oikeistopopulistipuolueina on pidetty Front Nationalia, Vlaams Blokia ja FPÖ:tä. Erityisesti Vlaams Blokin kollektivistisiin ja hierarkkisiin rakenteisiin perustuvassa ”solidaarisen yhteiskunnan” ideassa oli paljon yhteistä fasisin yhteiskuntamallin kanssa, ja kaikkien kolmen puolueen diskurssiin ovat kuuluneet etninen nationalismi, anti-materialismi ja salaliittoteoriat. (Fennema 2005, 8; Jungerstam-Mulders 2003, 133.)

Vähiten äärioikeistolaisia piirteitä tutkijat ovat löytäneet Pohjoismaiden radikaaleista oikeistopopulistipuolueista. Esimerkiksi Tanskan Fremskridtspartietin ja Ruotsin Ny Demokratin perustajilla ei ollut minkäänlaista fasisista tai äärioikeistolaista taustaa, eikä niiden poliittisissa ohjelmissa ollut muita kaikille radikaalioikeistopuolueille yhteisiä piirteitä kuin maahanmuuttovastaisuus ja kotimaidensa ulkomaalaispolitiikan kritisoiminen. Myös Alankomaiden Dutch Lijst Pim Fortuynin linjaukset olivat joissakin poliittisissä kysymyksissä hyvin liberaaleja. (Fennema 2005, 1; Rydgren & Van Holsteyn 2005, 49.) Henri Vogtin (2002, 350) määritelmän mukaan tämäntyyppiset puolueet edustavat postmodernia oikeistopopulismia, jonka vastinpari on eritoten Front Nationalin edustama vanhakantainen äärioikeistolaisuus.

Myös Herbert Kitschelt (1995) on huomauttanut, että radikaaleissa oikeistopopulistipuolueissa on eroja ja sitä kautta myös niiden suhde fasismin ideologiaan vaihtelee. Hän jakaa puolueet kolmeen ryhmään: *autoritaristisiin ja kapitalistisiin* puolueisiin, *populistisiin ja valtionvastaisiin* puolueisiin sekä *rasistis-autoritaristisiin ja hyvinvointisovinistisiin* puolueisiin. Autoritarististen ja kapitalististen puolueiden keskeisiä poliittisia teesejä ovat verotuksen alentaminen ja maahanmuuttovastaisuus. Ne kannattavat vahvoja autoritaristis-paternalistisia

menettelytapoja ja vastustavat mielipiteiden tasa-arvoisuutta sekä päätöksenteossa ilmeneviä erimielisyyksiä ja kompromisseja. Populististen ja valtionvastaisten puolueiden politiikka suuntautuu ensisijaisesti hallitsevaa poliittista eliittiä vastaan. Toissijaisesti ne asettuvat vastustamaan libertaristisia näkemyksiä sellaisissa asiakysymyksissä kuin monikulttuurisuus, ympäristökysymykset, sukupuolten oikeudet ja suora poliittinen osallistuminen. Kolmannen ryhmän muodostavat rasistis-autoritaristiset ja hyvinvointisovinniset puolueet, jotka edustavat autoritaristista katsantokantaa esimerkiksi ympäristö- ja sukupuolikysymyksissä ja vaalivat kansallisia symboleja.³ Niiden retoriikka on rasistis-autoritaristista ja suhtautuminen taloudelliseen liberalismiin kriittistä. (Kitschelt 1995, 19–24.)

Äärioikeistolaisimpana edellä mainituista ryhmistä Kitschelt pitää rasistis-autoritaristisia ja hyvinvointisovinnistisiä puolueita, jotka ovat yhtäältä autoritaristisia ja toisaalta kapitalismikriittisiä. Vähiten yhteistä äärioikeiston kanssa on populistisilla ja valtionvastaisilla puolueilla, joiden retoriikka on enemmänkin hallitsevan eliitin vastaista kuin mihinkään tiettyyn poliittiseen ideologiaan sitoutunutta. (Kitschelt 1995, 21–23, 31.)

Mikä radikaaleista oikeistopopulistipuolueista sitten tekee ylipäätään oikeistolaisia? Hans-Georg Betz (1994) mainitsee kolme piirrettä, jotka yhdistävät puolueet muihin oikeistolaisiin suuntauksiin. Ne ovat yksilöiden välisen ja sosiaalisen tasa-arvon sekä sitä ajavan politiikan vastustaminen, vähemmistöryhmien sosiaalisen integraation vastustaminen sekä taipumus ksenofobiaan. Radikaaleiksi puolueita voi Betzin mukaan kutsua, koska ne vastustavat vallitsevaa poliittista ja kulttuurista järjestelmää sekä pyrkivät merkittävästi rajoittamaan valtion roolia yhteiskunnassa ja vastaavasti kasvattamaan yksilöllisen kilpailun ja vapaiden markkinoiden merkitystä. (Betz 1994, 4.)

Susanne Jungerstam-Mulders (2003, 87–137) on tutkinut neljän radikaalin oikeistopopulistipuolueen – belgialaisen Vlaams Blokin, hollantilaisen

---

³ Kitscheltin luokitteluun viitattaessa on kolmas ryhmä saatettu myös jakaa kahtia erottamalla rasistis-autoritaristiset ja hyvinvointisovinniset suuntaukset toisistaan (esim. Pekonen 1999, 11). Tämä erottelu saattaisikin kuvata paremmin radikaalin oikeistopopulisuuden nykytilaa, sillä rasistis-autoritaristiset puolueet ovat Kitscheltin jaottelussa fasismin perinteen jatkajia, ja siksi Pohjoismaissa 2000-luvulla menestyneet ”postmodernit” oikeistopopulistipuolueet sopivat tähän luokkaan huonosti.

Centrumdemocratenin, saksalaisen Republikanerin ja itävaltalaisen FPÖ:n – poliittista profiilia. Hän on löytänyt puolueista sellaisia oikeistolaisuuteen liitettyjä ominaisuuksia kuin nationalistisuus, vaatimus vahvasta valtiosta⁴, uusliberalistisuus ja uuskonservatiivisuus. Vlaams Blokin, Republikanerin ja FPÖ:n profiilista on löydettävissä myös viittauksia fasisiseen ideologiaan.

Vesa Vares (1997) huomauttaa, että oikeistopopulismien erot uuskonservatiivisuuteen ovat selkeät. Yhteistä niille ovat moralismi ja tunnepohjaisuus, mutta eroja on esimerkiksi radikaalin oikeistopopulismien herravihassa, radikaaleissa uudistusvaatimuksissa ja suhteessa uskontoon ja moraalikysymyksiin. Uusliberalismiin oikeistopopulismien yhdistävät talouspoliittiset näkemykset. Eroja Vares ei erittele, mutta merkittävimmät niistä liittyvät epäilemättä ristiriitaan uusliberalismille ehdottoman tärkeän vapauden ja oikeistopopulismiin kuuluvan autoritarismin välillä. (Vares 1997, 175–177.)

Tiivistettynä radikaalin oikeistopopulismien äärioikeistolaisuudesta on mahdoton sanoa mitään yleispätevää. Mikäli äärioikeistolaisuuden mittarina käytetään etäisyyttä fasismin ideologiaan, osalla puolueista on paljonkin äärioikeistolaisia piirteitä, osalla vain vähän. On myös ilmeistä, että radikaalin oikeistopopulismien suhde muihin oikeistolaisiin suuntauksiin on jossain määrin muuttanut muotoaan 1990-luvulla. Aiempaa enemmän jalansijaa ovat saaneet sosiaalista hyvinvointia käsittelevät painotukset, ja suhtautuminen uusliberalistiseen talouspolitiikkaan on muuttunut kriittisemmäksi (esim. Jokisalo 1999, 35–37). Kitscheltin kolmijaosta lainatuin termein ilmaistuna puolueet ovat siirtyneet kapitalismista kohti hyvinvointisovinismia.

2.4.2 Radikaali oikeistopopulismi maahanmuuttovastaisena suuntauksena

Maahanmuuton on yleisesti katsottu olevan yksi radikaalien oikeistopopulistipuolueiden agendan keskeisimpiä asiakysymyksiä. Osa tutkijoista pitää kriittisyyttä maahanmuuttoa kohtaan jopa ainoana kaikkien puolueiden poliittisia ohjelmia yhdistävänä tekijänä.

(Esim. Fennema 2005, 1; Rydgren 2002, 27.) *Maahanmuuttaja* on tässä yhteydessä

⁴ Jungerstam-Mulders ei tarkoita sosialidemokraattista vahvaa valtiota, joka säätelee taloutta ja tulonjakoa, vaan autoritaristista vahvaa valtiota. Hän tulkitsee vahvan valtion kannattamiseksi puolueiden demokrationvastaiset, militaristiset ja lakia ja järjestystä korostavat vaatimukset.

ymmärrettävä sanan laajassa merkityksessä, sillä työperäisten maahanmuuttajien lisäksi puolueiden kritiikin kohteena ovat usein olleet esimerkiksi turvapaikanhakijat, jotka eivät ole maahanmuuttajia sanan kapeassa merkityksessä (esim. Betz 2005, 33).

Puolueiden maahanmuuttovastaisissa argumenteissa ja retoriikassa on jonkin verran ajallisia ja paikallisia painotuseroja. Vuosituhannen vaihteen jälkeen keskeisimmäksi maahanmuuttovastaista politiikkaa puolustavaksi argumentiksi on noussut väite, jonka mukaan monikulttuurisuus ja ihmisten etninen sekoittuminen ovat uhkia Euroopan maiden omille valtakulttuureille. Muita eri aikoina ja eri maissa suosittuja argumentteja ovat olleet esimerkiksi Norjan edistyspuolueen suosima näkemys maahanmuuttajista taloudellisenä rasitteena pohjoismaiselle hyvinvointivaltiolle ja siten myös veronmaksajille sekä esimerkiksi Ranskan kansallisen rintaman suosimat rasistiset argumentit, joissa on viitattu rotujen hierarkiaan ja sosiaalidarvinismiin. (Rydgren 2005, vii; Hagelund 2005, 153–157; Chebel d'Appollonia 1995, 221.)

Erilaisten argumenttien takaa löytyy kuitenkin yhteinen piirre: ajatusmalli, jossa maahanmuuttajien nähdään muodostavan jonkinlaisen konkreettisen haitan tai uhan valtaväestölle ja jossa oman kansan jäseniksi tulkittujen ihmisten edut ovat aina tärkeämpiä kuin sen ulkopuolelle jäävien ihmisten edut. Hans-Georg Betz (2005) kutsuu tällaista ajattelua etnokratiaksi. Hän pitää sen keskeisenä ajatuksena periaatetta, jonka mukaan politiikassa ehdottomalla etusijalla on aina ”oman kansan” etujen puolustaminen sekä kansallisen kulttuurin ja identiteetin suojeleminen. Käytännössä tämä periaate näkyy esimerkiksi sellaisina puolueiden esittäminä vaatimuksina kuin maahanmuuton täydellinen pysäyttäminen siihen asti kunnes maan asunto- ja työllisyystilanne ovat parantuneet, maahantulo-oikeuden antaminen vain niille maahanmuuttajille, joilla on todistetusti tiedossa työpaikka ja asunto, sekä laittomasti maahan tulleiden tai vakaviin rikoksiin syyllistyneiden ulkomaalaisten välitön käännäyttäminen maasta. (Betz 2005, 32–33, 37.)

Radikaalien oikeistopopulistipuolueiden retoriikka on harvoin avoimen rasistista. Etnokraattinen ajattelu perustuu kuitenkin käsitykseen, jonka mukaan jotkut ryhmät eivät voi päästä yhteisön jäseniksi etnisen tai kulttuurisen taustansa takia. Fennema (2005) kutsuu tällaista ajattelua *uudeksi rasismiksi*. Sen keskeinen perusoletus on

kulttuurien muuttumattomuus, jonka taustalla piilee rasismille ominaisia biologisia argumentteja. Uusi rasismi käyttää niitä kuitenkin hyväkseen vain metaforisella tasolla toisin kuin perinteinen rasismi, jolle ne ovat olleet tieteellinen selkänöjä. Uusi rasismi myös pyrkii argumenteillaan karkottamaan toiset ihmisryhmät eikä suinkaan alistamaan niitä, kuten perinteinen, kolonialismin aikaan syntynyt rasismi on tehnyt. (Betz 2005, 36; Fennema 2005, 8–9.)

2.4.3 Radikaali oikeistopopulismi populistisena suuntauksena

Kolmas radikaaleihin oikeistopopulistipuolueisiin yleisesti liitetty piirre on populismi. Populismilla ei ole yleisesti tunnustettua ideologiaa, eivätkä tutkijat ole olleet yksimielisiä edes siitä, onko populismia ylipäätään mahdollista määritellä yhtenäiseksi käsitteeksi (esim. Gellner & Ionescu 1969, 1; Taggart 2000, 10). Myös radikaalin oikeistopopulismien populistisuuden arviointiin ovat vaikuttaneet kunkin arvioitsijan käsitykset siitä, mitä populismilla tarkoitetaan. Siksi käyn lyhyesti läpi joitakin näkemyksiä siitä, mitä populismi on.

Populistisiksi on kutsuttu linjauksiltaan, organisaatioltaan ja toimintatavoiltaan hyvin erilaisia poliittisia liikkeitä 1800-luvun venäläisen älymystön johtamasta Narodnikitalonpoikaisliikkeestä Kiinan maolaisiin ja latinalaisen Amerikan peronistisiin diktatuureihin (esim. Westlind 1996, 4; Laclau 1977, 143). Arkikielessä populismiksi ymmärretään myös tietynlainen, demagogisia piirteitä sisältävä poliittinen retoriikka, ja tätä kautta populismista on saatettu puhua lähes millaisten poliittisten liikkeiden yhteydessä tahansa (Uola 1997, 6). Populismien määritelmiä puolestaan on kolmenlaisia: Kontekstuaaliset määritelmät perustuvat yksittäisiin populistisiksi kutsuttuihin liikkeisiin ja niiden ominaispiirteisiin, vertailevat määritelmät etsivät yhtymäkohtia yksittäisistä liikkeistä, ja universaalit määritelmät pyrkivät etsimään yleispäteviä populismien tunnuspiirteitä (Taggart 2000, 10–11). Tämän työn kannalta kiinnostavimpia ovat universaalit määritelmät, joten huomioin ainoastaan ne.

Populismien klassiset määritelmät on jaettu kolmeen ryhmään. Populismia on pidetty itsenäisenä ideologiana, tietynlaisten poliittisten liikkeiden joukkona tai tietyn tyyppisenä elementtinä tai piirteenä erilaisissa poliittisissa liikkeissä tai ideologioissa

(Nieminen 1973, 2; Uola 1997, 6).

Ideologiana populismia pidettiin lähinnä 1960–70-luvuilla. Ideologian ytimeksi nähtiin kaipuu agraariseen, *gemeinschaft*-tyyppiseen yhteisöön, joka on aatteellisesti yhtenäinen ja jossa jokaisella on oma paikkansa tai tehtävänsä. Olennaisena pidettiin ihmisen juurettomuuden ja vieraantumisen torjumista. Populismiin ihanneihmiseksi määriteltiin kokonaisvaltainen, elämäntavaltaan tavallinen ihminen, joka vaalii moraalisia arvoja, kuten lainkuuliaisuutta, rehellisyyttä ja uskonnollisuutta sekä toisaalta myös ahkeruutta ja yksilöllisyyttä. (McRae 1969, 155–156, 160; Helander 1971, 15–16.) Ideologian asemesta populismiin on myös katsottu pohjautuvan premissiin ”hyve on peräisin yksinkertaisista, tavallisista, yhteiskunnan suuren enemmistön muodostavista ihmisistä ja heidän kollektiivisista traditioistaan” (Wiles 1969, 166).

Suosituimpia ovat olleet määritelmät, joissa populismia on pidetty määrätyn ideologian tai premissin sijaan poliittisten liikkeiden tietynlaisena piirteenä tai niiden suosimana tietynlaisena diskurssina. Tästä näkökulmasta populismiin tunnusmerkeiksi on nimetty vastenmielisyys voimakkaita valtarakenteita ja yhteiskunnan byrokratisoitumista, rationalisoitumista ja monimutkaistumista kohtaan sekä psykologisen konservatiivisuuden yhdistyminen poliittiseen radikaalisuuteen (Nieminen 1973, 14, 16–17). Populismiin on katsottu tavoittelevan kansalaisten suosiota, asettavan vallan tavoittelun tärkeämmäksi päämääräksi kuin ideologiset tavoitteet ja vastustavan vallankäyttäjää ja näiden valtopolitiikkaa kaikissa mahdollisissa tilanteissa (Uola 1997, 9–10). Vallitsevaa poliittista järjestelmää populismi pitää yleensä tehottomana ja korruptoituneena. Tilalle se tarjoaa suurempaa demokratiaa, kadunmiehen ääntä. Tavallisissa ihmisissä on populismiin mukaan sellaista kansanomaista hyveellisyyttä, joka poliittiselta eliitiltä puuttuu. (Fennema 2005, 10.)

Populistisen diskurssin luonnetta on yritetty tiivistää enemmän tai vähemmän yksinkertaisiksi ydinlauseiksi. Populistinen diskurssi on nähty kansan tahdon toteuttamisen ja demokratian periaatteiden noudattamisen nimissä esitetyn synteettis-antagonistiseksi vastalauseeksi vallitsevalle ideologialle. Se siis samanaikaisesti korostaa joitakin kansaa yhdistäviä piirteitä ja esittää niiden pohjalta tulkinnan yhtenäisestä kansasta, mutta myös korostaa joitakin eroavaisuuksia kansan sisällä tai

kansojen välillä. Nämä vieraiksi tulkitut piirteet diskurssi siirtää siihen valtajärjestelmään, jota kohtaan vastalause on suunnattu. (Laclau 1977, 173–174.) Populistinen diskurssi on katsottu myös tavaksi tuottaa tietty tulkinta kansan identiteetistä vastakkainasettelua hyväksi käyttäen. Siten siinä on aina läsnä paitsi tulkinta kansan identiteetistä myös tulkinta kansan vastapuolen identiteetistä, ”meistä” ja ”muista”. (Westlind 1996, 99.)

Kenties selkeimmän ja kattavimman jaottelun populismin eri ominaisuuksissa on esittänyt Paul Taggart (2000). Hänen mukaansa populismilla on kuusi ominaispiirrettä. Ensimmäinen on vihamielisyys vallitsevaa, edustuksellista poliittista järjestelmää kohtaan. Toinen on sisäänrakennettu käsitys omasta ideaaliyhteiskunnasta (jota Taggart kuvaa englannin kielen sanalla *heartland*). Se on usein nostalgisesti väritynyt ihanne harmonisesta yhteisöstä, jonka muodostavat populismin kultivoimat – ja usein myös idealisoimat – tavalliset ihmiset ja jonka käyttövoimana on näiden ihmisten perinteinen viisaus, maalaisjärki. Populismin kolmas ominaispiirre on oman ideologisen ytimen puuttuminen, minkä se korvaa kiinnittymällä erilaisissa yhteiskunnallisissa konteksteissa erilaisten ideologioiden puolestapuhujaksi. Neljäs ominaispiirre on taipumus nousta voimakkaasti esille yhteiskunnallisissa kriisitilanteissa, joko kuvitelluissa tai todellisissa. Populismin viides ominaispiirre on sen taipumus rajoittaa omaa toimintaansa. Vihamielisyys edustuksellista päätöksentekoa kohtaan merkitsee sitä, että populistiset puolueet ovat rakenteeltaan kapeita ja johtajakeskeisiä, jolloin ne esimerkiksi ovat alttiita henkilöristiriidoille ja saattavat kaatua johtajansa mukana. Kuudes ominaispiirre on populismin kameleonttimainen tapa ottaa värisävynsä siitä ympäristöstä, jossa se esiintyy. Populismin vaaliman ideaaliyhteisön luonne on aina sidoksissa ympäröivään kulttuuriin, sen myytteihin, symboleihin ja suuriin kertomuksiin. (Taggart 2000, 3–4.)

Radikaalien oikeistopopulistipuolueiden populistisuuden on katsottu olevan ennen kaikkea järjestelmän- ja elitisminvastaisuutta. Puolueet pyrkivät kyseenalaistamaan sekä valtaapitävän poliittisen että kulttuurisen eliitin. Ne tuovat esiin käsitystä, jonka mukaan länsimaisten demokratioiden keskeisin poliittinen jakolinja kulkee nykyisin kansan ja järjestelmän välillä eikä esimerkiksi eri valtapuolueiden tai eri yhteiskuntaluokkien välillä. Puolueet esittävät olevansa itse poliittisen eliitin ulkopuolinen vaihtoehto,

”todellisen demokratian” ainoita puolustajia, jotka ajavat kansan tahdon mukaista, maalaisjärkistä politiikkaa. Valtapuolueiden taas väitetään ryhmittyneen ammattipoliitikkojen omaa etuaan ajaviksi sisäpiireiksi, jotka pyrkivät vain oman asemansa säilyttämiseen. Taggart pitää radikaaleja oikeistopopulistipuolueita äärimmäisinä vastareaktioina Euroopan maiden puoluejärjestelmille sekä valtapuolueiden ja koko edustuksellisen demokratian nykytilalle. (Rydgren 2005, vii–viii.; Betz 2005, 30–31; Taggart 2000, 86–87.)

Yhteinen poliittinen agenda radikaaleilla oikeistopopulistipuolueilla rajoittuu sellaisiin kysymyksiin kuin rikollisuuden ja työttömyyden vähentäminen, maahanmuuton vastustaminen, verotuksen keventäminen ja aluepolitiikka. Viime kädessä kunkin puolueen poliittiset painotukset määräytyvät sen mukaan, millaisia piirteitä sen kotimaan poliittisessa ja sosiaalisessa kontekstissa on. Kameleonttimaisesti mukautuvia puolueita ei olekaan välttämättä syytä pitää rasistisina, sillä maahanmuuttovastaisuus on niille vain yksi tapa vastustaa vallanpitäjiä, poliittista järjestelmää tai ylipäätään politiikkaa. Välttämättä ne eivät ole myöskään äärioikeistolaisia, vaikka yhteistä populismille ja äärioikeistolaisuudelle onkin puolue- ja järjestelmänvastaisuus. (Fennema 2005, 12; Taggart 2000, 86.)

Radikaaleja oikeistopopulistipuolueita yhdistää sekä toisiinsa että populismin traditioon niiden organisatorinen rakenne. Puoluevastaisuus näkyy haluttomuutena muodostaa samanlaisia organisaatioita kuin valtapuolueilla on, joten monet radikaalit oikeistopopulistipuolueet ovat rakentuneet karismaattisen johtajuuden ympärille. Tämä yhdistää puolueita esimerkiksi latinalaisen Amerikan populistisiin liikkeisiin, kuten peronismiin. Toisaalta tätä kautta puolueita painaa Taggartin mainitsema populismin viides ominaispiirre, itserajoittavuus. (Taggart 2000, 86–87; Westlind 1996, 31.)

2.5 Tony Halme ja radikaali oikeistopopulismi

Voiko poliitikko Tony Halmeen sijoittaa agendansa ja retoriikkansa puolesta radikaalin oikeistopopulismin viitekehykseen? Mielestäni on selvää, että voi. Halmeen

kirjoituksista löytyy piirteitä niin äärioikeistolaisuudesta, maahanmuuttovastaisuudesta kuin populismistakin.

Halmeen agenda vastaa hyvin pitkälle radikaalin oikeistopopulismien agenda. Luvussa 2.1 osoitin Halmeen keskeisimmiksi poliittisiksi teemoiksi ulkomaalaispolitiikan, kriminaalipolitiikan, edustuksellisen demokratian toimivuuden ja isänmaallisuuden. Aiheiden valinnat ja Halmeen niistä esittämät mielipiteet vastaavat lähes yksi yhteen radikaalin oikeistopopulismien painotuksia. Halme vaatii tiukempaa ulkomaalaispolitiikkaa ja yhdistää ulkomaalais- ja turvallisuuskysymykset toisiinsa nostamalla esiin ulkomaalaissyntyisten Suomessa tekemiä rikoksia. Turvallisuutta hän tahtoo lisätä tiukemmalla kriminaalipolitiikalla. Halmeen edustuksellisen demokratian toimivuuteen kohdistamassa kritiikissä taas on paljon samoja piirteitä kuin radikaalin oikeistopopulismien järjestelmän- ja elitisminvastaisuudessa. ”Suomelle ja suomalaisille” kirjansa omistanut ja ”vapaan isänmaan” kunnioittamisen tärkeimmäksi asiakysymykseksi nostava Halme on myös epäilemättä nationalisti, ja hänen mielipiteensä Euroopan unionista on radikaalien oikeistopopulistien tapaan hyvin kriittinen. (Ks. Halme 2001, 52, 54–55, 122–123, 140.)

Määrittelen seuraavaksi Halmeen tarkemman sijoittumisen radikaalin oikeistopopulismien kentällä. Käytän apunani luvusta 2.4 tuttua jakoa, jossa tarkastelunäkökulmia ovat äärioikeistolaisuus, maahanmuuttovastaisuus ja populistisuus. Lopuksi pohdin, mikä on Halmeen suhde luvussa 2.4.1 esittelemiini Kitscheltin kolmeen radikaalien oikeistopopulistipuolueiden ryhmään. Kitscheltin kolmijako tosin oli jo Halmeen menestysvuonna 2003 nähdäkseni jossain määrin vanhentunut, sillä radikaaleja oikeistopopulistipuolueita oli vajaan vuosikymmenen aikana ehtinyt syntyä ja kuolla ja osa koko ajan toiminnassa olleista puolueistakin oli tarkistanut painotuksiaan erityisesti suhteessa uusliberalistiseen talouspolitiikkaan. Kolmijaon keskeiset käsitteet ovat mielestäni kuitenkin käyttökelpoisia myös Halmeen poliittisen profiilin määrittelyssä.

2.5.1 Tony Halme ja äärioikeistolaisuus

Tony Halmeen kirjoituksissa on paljon seikkoja, jotka eivät täsmää

äärioikeistolaisuuteen liitettyjen määritelmien kanssa. Esimerkiksi hänen näkemyksiään veropolitiikasta hallitsevat pikemminkin uusliberalistiset kuin fasistiset piirteet, eikä Halmeen teksteistä löydy myöskään anti-materialistisia sävyjä, ellei sellaisiksi tulkita paria piikkiä talousrikollisten ja superrikkaiden suuntaan. Halmeen politiikanvastainen kritiikki taas on kohdistunut hyvin vahvasti vallankäyttäjiin – lähinnä poliitikkoihin ja virkamiehiin – henkilöinä, selkeästi järjestelmänvastaisia piirteitä siinä ei ole. Päinvastoin Halme kunnioittaa kansanedustajan tointa (”se on Suomen arvokkain duuni”) ja pitää syyllisinä nimeämiinsä ongelmiin ”tyhmiä poliitikkoja” eikä suinkaan päätöksentekojärjestelmän rakenteita. (Ks. Halme 2001, 50–51, 118, 120.)

Kansan Halme ymmärtää kuitenkin fasistien tavoin etnisiin perustein, ja hänen rajut hyökkäyksensä vasemmistolaisia, ympäristöaktivisteja, feministejä ja seksuaalisia vähemmistöjä vastaan voi tulkita fasismiin kuuluvaksi pluralisminvastaisuudeksi. Halmeen retoriikkaa voi myös pitää ihmisiä jaottelevana ja etnisten ja kulttuuristen erojen suhteen ahdasmielisenä. Joidenkin radikaalien oikeistopopulistien tavoin Halme viljelee yksittäisiä viittauksia historialliseen äärioikeistoon ja väkivaltaisten toimintatapojen käyttöön. Kommunismin rikollisuuden kieltävät ihmiset Halme kyyditsisi Lapuan liikkeen hengessä Venäjän rajalle, ja suomalaisia nuorisojengejä hän patistaa näyttämään somalialaisten nuorten jengeille, ”kuka on isäntä talossa”. (Ks. mts. 44–45, 53–59, 114.)

Silti on hyvin kyseenalaista, voiko Tony Halmetta pitää äärioikeistolaisena. Moraalikysymyksissä hän on lähinnä uskonservatiivinen, talouspolitiikassa taas uusliberalistinen, mutta toisaalta hän kantaa huolta vanhusten, lasten ja ”apua todella tarvitsevien” asemasta. Mikään näistä ei sinällään viittaa äärioikeistolaisuuteen. Äärioikeistolaisuuteen Halmeen yhdistävät lähinnä hänen retoriset keinonsa eli rajut hyökkäykset eri mieltä olevia vastaan ja väkivaltaisten toimintamallien esilläpito. Ne eivät kuitenkaan nähdäkseni yksiselitteisesti viittaa äärioikeistolaisuuteen vaan voivat liittyä myös Halmeen persoonaan ja enemmän tai vähemmän tietoiseen imagonrakentamiseen. Katujen kasvatti haluaa puhua katujen kieltä, ja nyrkkisankari haluaa olla nyrkkisankari myös politiikasta kirjoittaessaan. Myös Halmeen tapa sekoittaa omaelämäkerrallisia tarinoita ja poliittisia kannanottoja toisiinsa houkuttelee ymmärtämään tylyn retoriikan pikemminkin osana kirjoittajan persoonallisuutta kuin

osana äärioikeistolaista maailmankatsomusta.

2.5.2 Tony Halme ja maahanmuuttovastaisuus

Tony Halmeen ulkomaalaispoliittiset kannanotot ovat pikemminkin yleistä ulkomaalaisvastaisuutta kuin kirjaimellisesti maahanmuuttovastaisuutta. Hän kirjoittaa pääosin ulkomaalaisista yleisellä tasolla eikä varsinaisesti kohdista kritiikkiään sen tarkemmin esimerkiksi työperäisiin maahanmuuttajiin, pakolaisiin tai turvapaikanhakijoihin eikä pysyvästi maassa tai väliaikaisesti maassa oleskeleviin.

Halmeen kannanotoissa ulkomaalaiset ovat uhka niin turvallisuudelle kuin suomalaiselle kulttuurillekin ja rasite suomalaisille veronmaksajille. Tässä mielessä Halme yhdistelee sekä radikaalin oikeistopopulismien perinteisiä että tuoreimpia ulkomaalaisvastaisia argumentteja. Turvallisuushkaan viittaa esimerkiksi Halmeen huoli ulkomaalaisten tekemistä rikoksista, kulttuuriseen uhkaan kertomus oikean porsaan näköisistä betoniporsaista nousseesta kiistasta ja taloudelliseen rasitteeseen valitukset ulkomaalaisten työhaluttomuudesta. (Ks. Halme 2001, 46, 50, 52.)

Etnokraattisen ajattelun peruspiirteet ovat Halmeen tekstissä selvästi näkyvissä. Oman kansan edut ja oman kulttuurin ja identiteetin suojeleminen ovat Halmeen mielestä aina etusijalla, eikä ulkomaalaisten auttamiseen ole moraalisia tai muitakaan velvoitteita. Ennen ulkomaisen työvoiman palkkaamista pitäisi kaikille suomalaisille löytää töitä, ja pakolaisten ottaminen on ”älytöntä”, koska Suomen vastaanottamalla pakolaisilla on vain pieni merkitys maailman pakolaisongelmalle. Monikulttuurisuuden Halme näkee merkitsevän vain ongelmia. (Ks. mts. 43–44, 47, 53.)

Halmeen argumentointi ei ole perinteisessä mielessä rasistista, eli hän ei suoraan nimeä mitään ulkomaalaisryhmiä alempiarvoisemmiksi. Monien radikaalien oikeistopopulistien tapaan hän kuitenkin tukee maahanmuuttovastaisia kirjoituksiaan biologiaan perustuvilla analogioilla: ”Ei jääkarhu ja pingviinikään tule toimeen keskenään ja sen takia ne asuukin eri navoilla.” (Mts. 53.). Halmeen argumentointi sopii hyvin myös Fenneman uuden rasismien käsitteeseen (ks. luku 2.4.2). Juuri jääkarhu ja pingviini -vertaus on yksi merkki siitä, että Halme pitää kulttuureja muuttumattomina.

Halmeen ulkomaalaisvastaisuus täyttää nähdäkseni kaikki radikaalin oikeistopopulismiin maahanmuuttovastaisuuteen liitetyt pääpiirteet. Sen yksityiskohdat ovat mitä ilmeisimmin kytköksissä suomalaisen ulkomaalaispolitiikan ominaispiirteisiin. Suomessa on niin vähän ulkomaalaisperäistä väestöä, että sitä saattaa olla luontevinta käsitellä nimenomaan yhtenäisenä joukkona eikä kohdistaa kritiikkiä esimerkiksi työperäisiin maahanmuuttajiin, pakolaisiin tai turvapaikanhakijoihin. Myös ulkomaalaisryhmistä somalialaisten ja venäläisten mainitsemisen nimeltä voi selittää Suomen ulkomaalaisperäisen väestön koostumuksella.

2.5.3 Tony Halme ja populismi

Myös radikaalin oikeistopopulismiin populistisia piirteitä, järjestelmän- ja eliittivastaisuutta, on selvästi näkyvissä Halmeen ajattelussa. Siinä tehdään jyrkkä jaottelu kansan ja poliitikoista, virkamiehistä sekä joistakin vasemmistolibertaristisista intressiryhmistä koostuvan eliitin välille. Poliitikkoja ja virkamiehiä ei suoranaisesti syytetä omien etujensa ajamisesta, mutta sitä vastoin kansasta vieraantumisesta sekä laiskuudesta, nautinnonhalusta ja suoranaisestä tyhmyydestä. (Ks. Halme 2001, 116–118.) Järjestelmää sinänsä ei Halme kuitenkaan arvostele.

Halmeen tekstistä löytyy myös muita klassisen populismin piirteitä. Tavallisesta kansasta hän kirjoittaa ihailevaan sävyyn. Yhteiskunnalliset ongelmat ovat poliitikkojen ja muun eliitin syytä, kansan vika on korkeintaan liiallinen kiltteys. (Ks. mts. 38, 40.) Kirjoituksista läpi kuultavassa ideaaliyhteiskunnassa on myös paljon samoja piirteitä, joiden varaan 1960–70-luvuilla hahmoteltiin populismin ideologiaa. Halmeen ajatuksiin suomalaisesta maaseudusta ja käsityksiin Suomen kansasta liittyy perinteisten arvojen kultivointia ja kaipuuta yhteiskuntaan, jossa on agraarisen *gemeinschaft*-yhteisön piirteitä:

”Maaseudulla ei koko ajan valiteta jotain jupprien tekopellemasennusta vaan tehdään helvetisti duunia ja kunnioitetaan perinteisiä suomalaisia arvoja. Maalla mies on vielä mies ja nainen on nainen. Lapset on maalla kohteliaita ja vanhuksista pidetään huolta. Sellasta elämän pitää olla.” (Mts. 55–56.)

Maalaiselämän ja perinteisten arvojen nostaminen jalustalle on ehkä hieman yllättävää siihen nähden, kuinka urbaanissa ympäristössä sekä Halme itse että hänen kannattajakuntansa elävät. Perinteinen maalaiselämä on kuitenkin Halmeelle pikemminkin moraalinen esikuva kuin konkreettisesti tavoiteltava päämäärä. Vaikka Halme ylistää maalaisia, hän ei millään tavoin anna ymmärtää, että suomalaisten pitäisi muuttaa kaupungeista maaseudulle. Maaseutu vaikuttaa siis olevan Halmeelle lähinnä Taggartin *heartland*-käsitettä vastaava menneen ajan ideaaliyhteisö ja moraalinen esimerkki.

Vaikka Halme ei monien muiden populistien tapaan vaadikaan poliittisen päätöksentekojärjestelmän suoranaista yksinkertaistamista, hänellä on populismille ominainen tapa yksinkertaistaa yhteiskunnalliset ongelmat. Hän myös vaatii poliitikkoja ”opettelemaan puhumaan niin että me ymmärretään mitä ne sanoo”. Niin ikään akateemisuuden vastaisuus on populistiseen retoriikkaan yleisemminkin liitetty piirre. Halmeen teksteissä se tulee suoraan ilmi hyökkäyksinä tutkijoita vastaan ja epäsuoremmin korkeasti koulutettujen kulttuuri- ja muiden eliittien kritisoinnina. (Ks. mts. 124–125, 128.)

2.5.4 Autoritaristinen uusliberalisti vai rasistinen hyvinvointisovinisti?

Kitscheltin kolmesta radikaalien oikeistopopulistipuolueiden ryhmästä Tony Halme sijoittuu nähdäkseni lähimmäksi autoritaristista ja kapitalistista ohjelmaa. Maahanmuutto- ja pakolaispolitiikan tiukentaminen on hänelle hyvin keskeinen asiakysymys, ei pelkästään tapa harjoittaa hallitsevan konsensuksen vastaista retoriikkaa. Hänen sosiaalipoliittisissa linjauksissaan on myös enemmän markkinaliberalistisia kuin esimerkiksi hyvinvointisovinnistisia piirteitä. Halme esimerkiksi arvostelee korkeaa verotusta ja sosiaaliturvien liian avokätistä jakamista. (Ks. Halme 2001, 119–121.)

Halmeen kannanotoissa on kuitenkin piirteitä myös kahdesta muusta Kitscheltin ryhmästä. Populistiseen ja valtionvastaiseen ryhmään Halmeen yhdistää hänen anti-elitistinen retoriikkansa, joka ilmenee käytännössä esimerkiksi poliitikkojen, virkamiesten ja korkeakulttuurin ankarana kritisointina. Nähdäkseni Halmeen teksteissä

anti-elitistisyys on kuitenkin vain yksi teema, joskin melko keskeinen. Teksteissä vahvasti esillä olevat muut teemat, kuten ulkomaalais- ja kriminaalipolitiikka, eivät kuitenkaan ole sille alisteisessa asemassa.

Rasistis-autoritaristiseen ja hyvinvointisovinnistiseen ohjelmaan Halme on mahdollista yhdistää ainakin puolueensa perussuomalaisten kautta. Hänen omissa kannanotoissaankin on hyvinvointisovinnistisia piirteitä, erityisesti lasten ja vanhusten hyvinvointia koskevia. En kuitenkaan löydä Halmeen tekstistä minkäänlaista markkinaliberalismin kritiikkiä tai viittauksia siihen, että lasten ja vanhusten hyvinvoinnin kohentaminen olisi hänen ajattelussaan missään suhteessa markkinoiden sääntelyyn. Halmeen tulkinnan mukaan kysymys näyttäisi pikemminkin olevan siitä, mihin verovarot kohdennetaan. ”Sosiaalituki täytyy mennä vaan niille, jotka sitä oikeasti tarvitsee, eli lapsille, iäkkäille työttömille, vanhuksille ja sairaille.” (Mts. 121.) Eli hädänalaisten auttamiseksi nykyiset resurssit olisi mieluummin allokoitava toisin kuin yritettävä hankkia uusia resursseja esimerkiksi markkinoita sääntelemällä.

Halmeen eduskuntapuheenvuoroissa (ks. luku 2.1.5) hyvinvointisovinnismiin viittaavat painotukset, erityisesti lasten hyvinvoinnista ja asuntopolitiikasta huolehtiminen, ovat voimakkaammin esillä kuin hänen kirjoituksissaan. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että eduskuntatyössä Halme ei ole itse pystynyt määrittelemään käsiteltävien asioiden agenda tai asioiden keskinäisiä painotuksia, vaan asialistan ovat laatineet pääosin muut poliittiset toimijat. On myös mahdollista, että hän on perussuomalaisten eduskuntaryhmän ja puolueen jäsenenä siirtynyt hieman lähemmäksi perussuomalaisten puolueena omaksumia linjauksia, jotka ovat astetta lähempänä hyvinvointisovinnismia kuin Halmeen omat.

Radikaalin oikeistopopulismin määritelmien vertailu Tony Halmeen kirjoituksiin nähdäkseni osoittaa, että hän on radikaali oikeistopopulisti. Oikeistolainen ja populistinen hän on kiistatta, radikaali-adjektiivin käyttö on tulkinnanvaraisempaa. Halmeen ärhäkkä, jopa väkivaltaa hyödyntävä retoriikka on kuitenkin mielestäni riittävä peruste pitää häntä myös radikaalina, vaikka osaa siitä pitäisikin Halmeen persoonallisena tehokeinona.

3 POLIITTINEN KONTEKSTI: SUOMALAISEN POLITIIKAN PERUSPIIRTEITÄ

Millaisessa poliittisessa ympäristössä Tony Halmeen vaalivoitto oli mahdollinen? Entä millaisessa poliittisessa ympäristössä suomalainen politiikan journalismi keväällä 2003 toimi? Näihin kysymyksiin hahmottelen vastauksia tässä luvussa. Pyrin rakentamaan tutkimukselleni poliittista kontekstia eli kartoittamaan suomalaisen politiikan peruspiirteitä keväällä 2003.

Politiikka-käsitteen sisältö on vaihdellut aikakausien, koulukuntien ja tutkimuskohteiden mukaan (esim. Palonen 2003). Käsitettä voi esimerkiksi yhteistyötä korostavasta näkökulmasta lähestyä yhteisten asioiden hoitamisena ja konfliktia korostavasta näkökulmasta taas vallankäyttönä, hallitsemisena ja tiettyjen ryhmien etujen ajamisena toisten kustannuksella. Eräänlainen synteesi näistä näkökulmista on Heikki Paloheimon ja Matti Wibergin (1997, 15) määritelmä politiikasta ”toimijoiden tavoitteiden edistämiseen tähtäävänä yhteisten asioiden hoitamisena”.

Tässä työssä sidon politiikan käsitteen poliittiseen järjestelmään ja puolueisiin eli sivuutan politiikan laajimmat määritelmät, esimerkiksi Hannah Arendtin käsityksen politiikasta ”välttämättömyyden vastakohtana” (Palonen 2003, 503). Rajaukseni sopii huonosti 2000-luvun poliittiseen kulttuuriin, jossa henkilökohtaiset elämänalueet ovat entistä voimakkaammin politisoituneet, mutta uskoakseni paremmin varsinaiseen tutkimuskohteeseeni eli politiikan journalismiin (politiikan journalismin tavasta määritellä politiikka tarkemmin luvussa 5). Valinnalleni on ennen kaikkea kaksi perustetta: pyrkimys määritellä politiikka mahdollisimman pitkälti samoin kuin politiikan journalismi sen tekee sekä tarve rajata tämä luku sen funktion kannalta järkevään mittaan ja olennaisimpaan sisältöön.

Aloitan suomalaisen politiikan peruspiirteiden kartoittamisen käsittelemällä kahden alaluvun verran käytännön poliittista päätöksentekoa. Käyn ensin läpi vuosina 1995–2003 hallinneiden Paavo Lipposen kahden sateenkaarihallituksen tekemiä päätöksiä, niiden valtakaudella esiin nousseita keskeisimpiä poliittisia kysymyksiä sekä tutkijoiden

tänä aikana havaitsemia suomalaisen politiikan muutossuuntia. Seuraavassa kahdessa alaluvussa tarkastelen Suomen poliittisen järjestelmän rakenteissa tapahtuneita muutoksia, erityisesti valtasuhteita ja demokratian tilaa. Lukuun 3.5 olen koonnut näkemyksiä uuden ja vanhan politiikan teorian yhteensopivuudesta viime vuosien suomalaisen politiikan kanssa, ja viimeisessä alaluvussa tuon tarkasteluun mukaan edellisessä luvussa käsittelemäni radikaalin oikeistopopulismin esittelemällä ajatuksia sen menestysmahdollisuuksista 1990–2000-lukujen Suomen poliittisessa kontekstissa.

3.1 Poliittisia päätöksiä ja kysymyksiä sateenkaarihallitusten aikana

Vuoden 2003 eduskuntavaaleja edelsi Paavo Lipposen kahden sateenkaarihallituksen yhteensä kahdeksan vuoden mittainen valtakausi. Hallitusten koostumus oli sikäli historiallinen, että eduskuntapuolueiden oikea ja vasen äärilaita istuivat ensimmäistä kertaa itsenäisen Suomen historiassa samassa hallituksessa. Tähän yhteistyöhön katsottiin kulminoituvan Lipposen hallitusten politiikkaa leimannut vahva pyrkimys konsensukseen eli poliittiset vastakkainasettelut ylittävään yksimielisyyteen. (Jussila, Hentilä & Nevakivi 2006, 337.)

Lipposen hallitukset olivat vasemmistovetoisia, mutta niiden politiikka oli tästä huolimatta melko oikeistolaista. Vaikeinta hallituspolitiikan takana seisominen olikin vasemmistoliiton ja vihreiden kansanedustajille, jotka äänestivät joitakin kertoja hallituksen esityksiä vastaan. Kovimman kolhun hallituspuolueiden konsensus sai, kun vihreät lähtivät keväällä 2002 Lipposen jälkimmäisestä hallituksesta sen asetuttua kannattamaan viidennen ydinvoimalan rakentamista maahan. (Mts. 337–338, 343.)

Sateenkaarihallitusten politiikan agenda hallitsivat talouskysymykset. Maan toipuminen syvästä lamasta oli hidasta, ja työttömyys pysyi korkealla. Velkaisen valtion pyrkimykset vähentää omia taloudellisia rasitteitaan siirsivät kunnille entistä enemmän vastuuta hyvinvointivaltion ylläpidosta. Ne selviytyivät velvoitteistaan vaihtelevasti, mikä yhdessä korkean työttömyyden kanssa synnytti pelkoa väestön entistä voimakkaammasta eriarvoistumisesta. (Mts. 338–339.)

Talouspoliittisten ratkaisujen lisäksi sateenkaarihallitukset remontoivat erityisesti hallintoa. Läänijakoa ja syyttäjänlaitosta muutettiin. Hallitusmuodon perusoikeussäännökset ja perustuslaki uudistettiin. Toisen hallituksen valtakaudella päätettiin muun muassa rakentaa viides ydinvoimala ja sallia kaksoiskansalaisuus. (Mts. 339–340, 343.)

Kansalaisten näkemys yhteiskunnan tilasta oli sateenkaarihallitusten valtakauden lopulla melko kriittinen. Tulevaisuuteen suhtauduttiin pikemminkin epäluuloisesti kuin edistykseen uskoen. Poliitikkoja ei arvostettu eikä heidän uskottu kuuntelevan kansaa. Seuraavan hallituksen suomalaiset toivoivat kohdentavan entistä enemmän resursseja työllisyyden parantamiseen, terveydenhuollon kehittämiseen ja rikollisuuden torjuntaan. Hyvinvointivaltion kunnossapitoa edellytettiin, mutta toisaalta verojen haluttiin laskevan. Vähiten huomiota kansalaiset halusivat hallituksen suuntaavan kansainväliseen kanssakäymiseen ja ulkopolitiikkaan. (EVA 2003, 9, 33.)

Yleisessä keskustelussa pidettiin tulevaisuuden keskeisinä poliittisinä kysymyksinä väestön ikääntymisen tuomia ongelmia hyvinvointivaltion ylläpidolle ja elinkeinopolitiikalle, verotusta, mahdollista Nato-jäsenyyttä, EU-politiikan linjauksia sekä suhtautumista alueiden väliseen eriarvoisuuteen (Pesonen & Riihinen 2002, 293–295). Kevään 2003 eduskuntavaaleja edeltäneessä vaalikeskustelussa pääosassa olivat puolestaan verotus ja hyvinvointipalvelut (Borg & Pesonen 2005, 40).

3.2 Poliitiikan tekemisen muutossuuntia

Sateenkaarihallitusten politiikassa keskeisessä asemassa olivat talouskysymykset, mutta niiden harjoittaman talouspolitiikan luonteeseen vaikuttivat entistä voimakkaammin EU-jäsenyys ja globalisaatio. Kansainvälisten markkinoiden merkityksen korostumisen vuoksi valtiolla ei enää ollut merkittävää roolia varsinaisessa tuottavassa toiminnassa, vaan sen tehtäviksi jäivät lähinnä julkisen talouden menojen hallinta ja yleisten edellytysten luominen yksityiselle yritystoiminnalle. Taloutta ei voitu enää elvyttää

budjettivajeella tai ulkomaanvelalla, eikä valtio voinut enää toteuttaa suuria elinkeinorakenteen muutoksia. (Väyrynen 1999, 20.) Myös rahapolitiikka siirtyi pois valtiovallan ulottuvilta, kun Suomi liittyi ensin Euroopan rahaliittoon Emuun ja sitten yhteisvaluutta euroon (Pesonen & Riihinen 2002, 252–254).

Talouspolitiikka nousi politiikan keskiöön lähinnä siksi, että 1990-luvun loppu oli vielä vuosikymmenen alun suuren talouslaman jälkihoidon aikaa. Vaikka Suomi nousi taloudellisten mittareiden mukaan 1990-luvun aikana nopeasti lamasta, voimakas talouskasvu ei poistanut kaikkia laman aiheuttamia ongelmia. Korkea työttömyys, kasvaneet tuloerot, köyhyys ja syrjäytyneisyys asettivat paineita hyvinvointivaltion toimivuudelle. (Pesonen & Riihinen 2002, 289.) Kun samaan aikaan valtion oli talouspolitiikan rakennemuutosten vuoksi suunnattava uutta tarmoa julkisten menojen hallintaan, syntyi sovittelua ja kompromisseja vaatineita ristiriitoja.

Sosiaalipolitiikassa siirryttiin sateenkaarihallitusten aikana edellisen hallituksen tiukkoja säästöjä ja yksityistämistä korostavalta linjalta sosiaaliturvan rakenteita ja instituutioita muokkaavaan politiikkaan. Työllisyys nousi politiikan keskeiseksi asiakysymykseksi, Lipposen ensimmäinen hallitus tuli kuuluisaksi tavoitteestaan puolittaa työttömyys. Sosiaaliturvassa työllisyyden korostaminen näkyi kannustavuuden lisäämisenä ja työttömien entistä voimakkaampana aktivoimisena ansiotyöhön. Sosiaalipolitiikan painotukset siirtyivät kustannusten leikkaamisesta järjestelmän tehokkuuden lisäämiseen. (Julkunen 2001, 150.)

Sateenkaarihallitusten aikakausi osoitti, kuinka perusteellisesti toimiminen globaalissa, vapaassa markkinataloudessa oli muuttanut politiikan agenda ja hallituksen tehtäviä. Kilpailukyvyyn turvaaminen oli noussut yhdeksi politiikan keskeisimmistä tehtävistä, ja se oli johtanut osaltaan politiikan monimutkaistumiseen ja etäännyntymiseen kansalaisten välittömistä tarpeista ja toiveista. Kansainvälisen markkinatalouden asettamissa raameissa tapahtuva kilpailukyvyyn turvaaminen ja hyvinvointivaltion suojeleminen olivat saavuttaneet politiikan piirissä yhteisesti hyväksytyjen tavoitteiden aseman. (Kalela 2005, 260, 271.) Tämä hälvensi osaltaan puolueiden välisiä ideologisia eroja. Vaikka vasemmisto–oikeisto-akseli säilytti merkityksensä äänestäjien puoluevalinnan perusteena, puolueet siirtyivät akselilla yhä lähemmäs toisiaan. (Karvonen & Paloheimo

2005, 298; Paloheimo & Sundberg 2005, 190.)

Puolueiden samankaltaistumista voimisti entisestään suomalaiseen poliittiseen kulttuuriin kuuluva pyrkimys konsensukseen. Sen juuret ulottuvat 1970-luvun alkuun, jolloin presidentti Urho Kekkonen vaati puoluerajat ylittävää yhteistyötä, jotta Suomi selviäisi öljykriisin aiheuttamasta syvästä talouslamasta ja kommunistisen vallankumouksen uhasta (Klinge 1999, 451–452). 1970–80-luvuilla konsensuspolitiikkaa motivoi Neuvostoliiton poliittinen ja taloudellinen vaikutus, ja sitä ovat ylläpitäneet myös valtiosääntöön pitkään kuulunut määräenemmistösäädös sekä tulopolitiikan oma konsensusperinne. Viimeksi kuluneina vuosikymmeninä konsensushakuisuus on yhdessä politiikan reunaehtojen muuttumisen kanssa vetänyt puolueita ideologisesti lähemmäs toisiaan ja kesyttänyt niiden välistä kilpailua. (Karvonen & Paloheimo 2005, 297–298.)

3.3 Muutokset valtasuhteissa ja puolueiden kannatuksessa

Valtasuhteissa Suomen poliittisen järjestelmän huipulla tapahtui sateenkaarihallitusten aikakaudella kahdensuuntaisia muutoksia. Parlamentaarisista järjestelmää vahvistettiin, mutta globalisaatio ja Euroopan integraatio kavensivat kansallisten päätöksentekijöiden toimintamahdollisuuksia. Edustuksellinen demokratia siis joiltakin osin vahvistui ja joiltakin osin heikkeni.

Suomen poliittisen järjestelmän parlamentarisoiminen alkoi jo 1980-luvulla Mauno Koiviston presidenttikaudella. Valtaa ryhdyttiin siirtämään vähitellen presidentiltä hallitukselle ja eduskunnalle. Presidentin veto-oikeutta heikennettiin vuonna 1987, ja neljä vuotta myöhemmin oikeutta hajottaa eduskunta rajoitettiin. Sateenkaarihallitusten valtakaudella jatkui samansuuntainen kehitys. Vuonna 2000 voimaan astuneessa uudessa perustuslaissa pääministerin valinta siirtyi kokonaan eduskuntaryhmien tehtäväksi ja presidentille jäi valtaa enää lähinnä ulkopoliittisissa kysymyksissä. (Pesonen & Riihinen 2002, 282–283; Raunio 2004, 149–150.)

Presidentin roolin kaventaminen lisäsi pääministerin valtaa ja teki tästä entistä selkeämmin maan poliittisen johtajan. Myös hallituksen valta-asema suhteessa eduskuntaan vahvistui, kun vuonna 1992 kumotut määräenemmistösäädökset eivät enää edellyttäneet opposition hyväksynnän hankkimista toteutettavalle politiikalle. (Ruostetsaari 2003, 85–86.) Pääministerin valinta puolestaan muuttui vuoden 2000 uudessa perustuslaissa entistä enemmän äänestäjien tahdosta riippuvaiseksi, kun vaalituloksen merkitys korostui suhteessa presidentin toimintaan (Raunio 2004, 149).

Suomen jäsenyys Euroopan unionissa vaikutti voimakkaasti valtasuhteisiin. Aiemmin kansallisella hallituksella ollut rahapoliittinen valta siirtyi Euroopan keskuspankille, ja Euroopan rahaliiton jäsenyyden myötä Suomi menetti teoreettisenkin mahdollisuuden kontrolloida kansainvälisiä pääomaliikkeitä. Myös lainsäädäntövaltaa siirtyi suomalaisilta poliitikoilta muiden jäsenmaiden päättäjille sekä unionin virkamieskunnalle. (Väyrynen 1999, 216–217.) Toisaalta EU-jäsenyys vahvisti pääministerin valtaa suhteessa presidenttiin ja hallituksen valtaa suhteessa eduskuntaan, koska hallitus on Suomen edustajana mukana EU:n päätöksenteossa (Raunio 2004, 148; Ruostetsaari 2003, 85–86).

Oman vaikutuksensa suomalaiseen kansanvaltaan on jättänyt taloudellinen globalisaatio. Kapitalismin muuttuminen aiempaa tehokkaammaksi, maailmanlaajuiseksi järjestelmäksi ei ole vaikuttanut suomalaisten päätöksentekijöiden keskinäisiin valtasuhteisiin, mutta se on rajoittanut kansallisen politiikan toimintamahdollisuuksia ja heikentänyt sitä kautta maan kaikkia poliittisia toimielimiä. (Ruostetsaari 2003, 85; Väyrynen 1999, 44.)

Suomalainen puoluejärjestelmä pysyi perusrakenteiltaan ja kannatussuhteiltaan 1990- ja 2000-luvuilla hyvin pitkälti entisellään. Eduskuntaan ei noussut uusia puolueita paria yhden–kahden kansanedustajan pienryhmää lukuunottamatta. Suurempien puolueiden kannatusosuuksissa ei myöskään tapahtunut isoja muutoksia.

Perinteisistä, eli koko itsenäisyyden ajan toimineista, puolueista SDP, keskusta ja kokoomus säilyttivät asemansa maan suurimpina puolueina. Vasemmistoliitto pysyi noin 20:n ja RKP reilun kymmenen kansanedustajan puolueena. Kuudes perinteinen

puolue Liberaalinen Kansanpuolue menetti ainoan edustajanpaikkansa vuonna 1995 eikä ole myöhemmissä vaaleissa saanut sitä takaisin. Uusista puolueista kristillisdemokraatit (vuoteen 2001 Suomen Kristillinen Liitto) ja vihreät kasvattivat hiljalleen kannatustaan. Pienimmistä puolueista SMP:n poliittista perinnettä jatkava perussuomalaiset oli vuoteen 2003 asti yhden kansanedustajan puolue ennen kuin kasvatti paikkamääränsä kolmeen, ja vuonna 1995 kaksi eduskuntapaikkaa voittanut oikeistoliberaali nuorsuomalaiset menetti seuraavissa vaaleissa ne molemmat. SDP:n, kokoomuksen ja keskustan asema kolmena suurena puolueena oli vakaa ja niiden kannatusvaihtelut vähäisiä. Vuonna 2000 voimaan astunut uusi perustuslaki vahvisti niiden asemaa entisestään. (Pesonen & Riihinen 2002, 144–146; Borg & Pesonen 2005, 32; Karvonen & Paloheimo 2005, 294–295.)

Suomen suurimpana puolueena vuodet 1995–2003 pysynyt SDP vetosi erityisesti iäkkäisiin ja äänestyspäätöksen perusteena oman ammattiryhmänsä etua korostaneisiin äänestäjiin. Se onnistui kuitenkin myös profiloitumaan yleispuolueena eli keräämään ääniä kaikista väestöryhmistä. Keskustan pääasiallinen kannattajakunta oli edelleen maatalousväestö, mutta se onnistui myös laajentumaan maaseutuväestön yleispuolueeksi ja lisäämään kannatustaan nuorten ja akateemisesti koulutettujen keskuudessa. Kokoomusta äänestivät pääasiassa hyvin koulutetut, johtavassa asemassa työskentelevät ja ylemmät toimihenkilöt, erityisesti suurituloiset. Vasemmistoliitto vetosi erityisesti työntekijöihin, työttömiin ja eläkeläisiin, vihreät taas nuoriin, koulutettuihin ja naisiin. RKP:n peruskannattajakuntaa oli maan ruotsinkielinen väestö, ja kristillisdemokraatit keräsivät kannatusta tasaisesti kaikista kansanryhmistä. (Paloheimo & Sundberg 2005, 173–181.)

3.4 Poliittisen järjestelmän legitimitetti ja demokratian tila

Politiikan sisällössä ja politiikkaan sitoutumisessa tapahtuneista muutoksista huolimatta suomalaisen demokratian tila ja asema olivat 2000-luvun alussa vakaita. Takana oli parinkymmenen vuoden mittainen koko vaalikauden istuvien hallitusten perinne, ja demokratian kannatus kansan keskuudessa oli suurta. Vaikka poliitikkojen ja puolueiden toimintaa ajoittain arvosteltiin, kritiikki ei ulottunut poliittisen järjestelmän perusteisiin.

Tällä perusteella katsottiin, ettei järjestelmä sinänsä ole kriisissä tai uhattuna. (Karvonen & Paloheimo 2005, 292; Mattila & Sänkiaho 2005, 86–87.)

Havaittavissa oli kuitenkin myös järjestelmän legitimitietin kannalta huolestuttavia piirteitä. Äänestysaktiivisuus oli laskenut huomattavasti, parlamenttivaaleissa jopa jyrkemmin kuin muissa länsimaissa. Luottamus poliitikkoja, politiikan instituutioita ja poliittisen järjestelmän toimivuutta kohtaan oli heikentynyt. Puolueiden ja muiden poliittisten järjestöjen jäsenmäärät olivat laskeneet. Näihin muutoksiin reagoi myös valtiojohto. Vuonna 2003 Anneli Jäätteenmäen ja Matti Vanhasen hallitukset käynnistivät kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman, jossa etsittiin keinoja kansanvallan kehittämiseksi Suomessa. (Paloheimo 2005, 20–21.)

Mikko Mattila ja Risto Sänkiaho (2005) epäilivät kansalaisten ristiriitaisten asenteiden selittyvän pitkälti politiikan monimuotoisuuden lisääntymisellä; esimerkiksi asioiden monimutkaistumisella, globalisaatiolla ja EU-jäsenyyden aiheuttamilla muutoksilla. Vasemmisto–oikeisto-vastakkainasetteluun perustunut kaksijakoinen politiikka vaihtui sateenkaarihallituksiksi, joissa kokoomus ja vasemmistoliitto istuivat yhdessä koko hallituskauden. Globalisaation vaikutukset ja EU-jäsenyys puolestaan olivat saattaneet hämärtää käsitystä siitä, missä suomalaisten arkielämään vaikuttavat päätökset tehdään ja miten päätöksentekoon voi vaikuttaa. (Mattila & Sänkiaho 2005, 86–87.)

Politiikka oli myös irtautunut monien ihmisten arjesta ja alkanut elää omaa elämäänsä, jonka sisällöt ja säännöt eivät välttämättä kohdanneet ihmisten elämää (Pekonen 1998, 84–85). Kansalaisten ja yhteiskunnallisten eliittien välinen asenteellinen etäisyys kasvoi 1990-luvulla. Kansalaiset kokivat yhteiskunnalliset ristiriidat lähes poikkeuksetta voimakkaampina kuin eliitin jäsenet, ja myös eri ristiriita-asetelmien keskinäisen painoarvon kansa ja eliitit arvioivat toisistaan poikkeavasti. Erityisen suuri käsitysero kansalaisilla ja eliiteillä oli perinteiseen vasemmisto–oikeisto-vastakkainasetteluun liittyvien ristiriitojen, kuten työnantaja–työntekijä- ja sosialisti–porvari-jaottelujen sekä koulutuserojen, merkityksestä. (Ruostetsaari 2003, 280–282.)

Lauri Karvonen ja Heikki Paloheimo (2005) huomauttavat, että yhteiskunnan yksilöllistyminen sekä politiikan lisääntynyt monimuotoisuus ja teknokratisoituminen

ovat heikentäneet poliittista sitoutumista muissakin läntisissä demokratioissa. Lisäksi suomalaisessa politiikassa on heidän mukaansa ollut kolme erityispiirrettä, jotka vieraannuttavat kansalaisia politiikasta. Ensimmäinen niistä on konsensuspolitiikan perinne, joka on entisestään voimistanut vaikutelmaa puolueiden samankaltaisuudesta ja politiikan vaihtoehdottomuudesta. Kaksi muuta erityispiirrettä liittyvät kansalaisten suhtautumiseen politiikkaan. Yhtäältä suomalaiset ovat nähneet politiikan vaikeaselkoisempana kuin esimerkiksi muiden Pohjoismaiden kansalaiset, toisaalta heidän suhtautumiseensa on vaikuttanut tietynlainen alamaismielisyys, jossa omaa poliittista aktiivisuutta ei pidetä tärkeänä. (Karvonen & Paloheimo 2005, 297–299.)

Huolestuttavat piirteet suomalaisen demokratian tilassa liittyivätkin ensisijaisesti järjestelmän käytännön toimivuuteen, eivät niinkään sen perusteisiin. Puolueet ja poliitikot olivat etäännyneet kansalaisista, ja yhä suurempi osa suomalaisista kritisoi demokratian toimivuutta. Kansalaisten halu vaikuttaa politiikkaan esimerkiksi kulutusvalintojen tai yhdistystoiminnan kautta ja kiinnostus politiikkaa kohtaan olivat sitä vastoin suhteellisen korkealla tasolla, ja demokraattisen järjestelmän saama kannatus oli suuri. (Mts. 293.)

3.5 Uutta ja vanhaa politiikkaa

Edellisissä luvuissa mainitut suomalaisen politiikan piirteet ovat saaneet Jorma Kalelan (2005) määrittelemään 1990-luvun yhdeksi Suomen politiikan murroskaudeksi. Hän kirjoittaa jopa ”perinteisen politiikan lopusta”. Tämän murroksen taustalla Kalela näkee globalisaation ja Euroopan integraation kaltaisten ulkoisten muutosten lisäksi yhteiskunnan sisäiset muutokset. Hänen mukaansa ihmisten säädynmukainen elämä, elämän kulttuurinen ennaltamääräytyminen, on murtunut. Kansalaiset ryhmittyvät yhä enemmän syntyperästä, ammatista ja muista perinteisistä yhteiskunnallisista jakolinjoista riippumattomiin ryhmiin ja liikkuvat elämänvaiheiden ja kulttuurisen kontekstin vaihtelujen mukaan entistä sujuvammin ryhmästä toiseen. Yhteiskunta on yksilöllistynyt, ja yksilöt ovat muodostaneet pitkäaikaistyöttömien kaltaisia väestöryhmiä, jotka poliitikkojen on otettava huomioon päätöksenteossa mutta jotka ovat yhtenäisenä ryhmänä olemassa ehkä vain tilastoissa. Samaan aikaan menneinä

vuosikymmeninä muodostuneet politiikan institutionaaliset rakenteet, esimerkiksi puolueet, ovat kuitenkin säilyneet lähes täysin ennallaan ja jopa vahvistaneet asemaansa. (Kalela 2005, 244–247, 259.)

Siirtyminen teollisesta yhteiskunnasta jälkiteolliseen on siis muuttanut ihmisten arkielämää ja niitä perusteita, joilla he muodostavat ryhmiä, mutta poliittinen järjestelmä on pysynyt muuttumattomana. Tämän ristiriidan seurauksiksi monet politiikan tutkijat ovat katsoneet esimerkiksi politiikan vastaisen mielialan voimistumisen ja puolueiden samankaltaistumisen. Perinteisten puolueiden vetovoiman on katsottu kärsineen muun muassa siksi, että ne eivät ole kyenneet reagoimaan postmaterialististen arvojen nousuun ja kansalaisten yksilöllisten tarpeiden korostumiseen. Eivätkä luokka-asemaan sitoutumattomat kansalaiset ole löytäneet itselleen luontevaa paikkaa menneen yhteiskunnan sosiaalisten ja tuotantorakenteiden pohjalta syntyneessä puoluejärjestelmässä. (Esim. Rätty 2000, 47–48; Ervasti 1999, 244.)

Tällaiset muutokset ovat saaneet tutkijat tekemään eron uuden ja vanhan politiikan välille. Vanhaa politiikkaa edustavat tässä ajattelussa teollisen yhteiskunnan tuotantosuhteiden mukaan muotoutunut, vasemmisto–oikeisto-akselin ympärille rakentunut puoluejärjestelmä ja muut samoissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa syntyneet poliittiset instituutiot. Uutta politiikkaa puolestaan edustavat perinteisen vasemmisto–oikeisto-akselin ulkopuolelle sijoittuvat puolueet, joiden ääripäitä ovat libertaristinen uusvasemmisto ja autoritaristinen uusoikeisto. Uusi vasemmisto haastaa vanhan politiikan materialismin korostamalla henkilökohtaista autonomiaa ja postmaterialistisia arvoja, uusi oikeisto taas painottamalla nationalismia, paternalismia ja porvarillista moraalialia. (Rätty 2000, 48–49; Ervasti 1999, 245.)

Uuden politiikan painottamat kysymykset ovat luonteeltaan sosiokulttuurisia: esimerkiksi ympäristönsuojelu, tasa-arvo, maahanmuuttopolitiikka sekä suomalaisen politiikan arkikielessä ”omantunnon kysymyksiksi” kutsuttavat aiheet, kuten abortti, eutanasia ja samaa sukupuolta olevien oikeudet rekisteröityyn parisuhteeseen ja adoptioon. Vanhan politiikan kysymyksiä taas pidetään esimerkiksi tulonjakoon, työttömyyteen ja hyvinvointipalveluiden järjestämiseen liittyviä aiheita. Tiivistettynä

ihmisten näkemyksillä vanhan politiikan kysymyksistä on katsottu olevan tiivis yhteys heidän luokka-asemaansa yhteiskunnassa, kun taas näkemyksiä uuden politiikan kysymyksistä ei ole pidetty luokkasidonnaisina. (Räty 2000, 49; Ervasti 1999, 245; Kestilä 2005, 362.)

Suomen puoluejärjestelmä on pysynyt uuden politiikan kysymysten merkityksen kasvusta huolimatta entisellään. Puolueista vain vihreät on selvästi uuden politiikan teorioiden mukainen, vasemmistolibertaristinen puolue. Vasemmisto–oikeisto-akselilla on Suomessa edelleen merkittävä rooli sekä puoluekentän keskeisenä jakolinjana että kansalaisten poliittisten kantojen ja äänestyspäätösten selittäjänä. Erityisesti ihmisten näkemykset perinteisistä politiikan kysymyksistä, kuten tuloerojen hyväksyttävyydestä ja köyhyden vähentämisen tärkeydestä, heijastavat yhä selkeästi sijoittumista vasemmisto–oikeisto-akselille ja näkemystä omasta luokka-asemasta. (Ervasti 1999, 250, 254; Hellsten 2001, 40–43; Paloheimo & Sundberg 2005, 190.)

Näkyvässä on kuitenkin ollut myös merkkejä uuden politiikan teorioiden mukaisista muutossuunnista. Vaikka vasemmisto–oikeisto-jako yhä määrittääkin kansalaisten poliittisia kantoja, oikeiston ja vasemmiston vastakkainasettelu on kaventunut ja poliittiseen keskustaan itsensä sijoittavien määrä kasvanut. Sijoittuminen vasemmisto–oikeisto-akselille ei myöskään aina selitä kansalaisten puoluekantoja, mitä voi osaltaan selittää paitsi oikeiston ja vasemmiston etäisyyden kaventumisella myös uuden politiikan kysymysten kasvaneella merkityksellä puoluekannan tai äänestyspäätöksen määräävinä tekijöinä. Tuotantosuhteisiin perustuvat politiikan jakolinjat ovat siis säilyttäneet merkitystään, mutta niiden rinnalle ovat nousseet uudenlaiset sitoutumisen ja järjestäytymisen perusteet. (Räty 2000, 48; Paloheimo & Sundberg 2005, 190–191.)

Puolueissa uuden politiikan vaikutus on näkynyt niiden aatteellisena kirjavuutena. Puolueet ovat houkutteleet liikkuvien äänestäjien kasvavaa joukkoa puoleensa laventamalla ideologista ulottuvuuttaan esimerkiksi ottamalla ehdokaslistoilleen henkilöitä, joiden aatemaailmat eroavat hyvinkin paljon toisistaan (Paloheimo, Reunanen & Suhonen 2005, 288). Osittain tämän seurauksena puolueet ovat jakautuneet erilaisiin sisäisiin ryhmittymiin, Matti Wiberg (2006, 116) on väittänyt niiden jopa olevan hajoamassa sisältäpäin. Uuden politiikan kysymykset jakavat puolueita osin

myös sukupolvien mukaan. Esimerkiksi nuorten eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikampanjoissa on korostunut hyvin laaja politiikkakäsitys; elämänpolitiikka, jossa kulutustottumukset ja sitoutuneisuus erilaisiin sosiaalisiin ryhmiin nähdään osana ehdokkaan poliittista minää (Räty 2000, 66).

Aatteellinen kirjavuus on yhdessä vasemmisto–oikeisto-vastakkainasettelun lientymisen kanssa muuttanut perinteisiä, luokkaperustaisia puolueita kaikille sopivien yleispuolueiden suuntaan (Kalela 2005, 260). Uuden politiikan kysymykset näyttäytyvät niille myös mahdollisuuksina profiloitua tilannekohtaisesti ajankohtaisissa, perinteisen ideologisen vastakkainasettelun ulkopuolelle sijoittuvissa kysymyksissä ja tällä tavoin vedota liikkuviin äänestäjiin (Paloheimo & Sundberg 2005, 201).

3.6 Radikaalin oikeistopopulismin menestysmahdollisuudet

Mainitsin luvussa 2.4 lyhyesti muutamia tekijöitä, joilla on selitetty radikaalin oikeistopopulismin menestymistä Länsi-Euroopan demokratioissa. Tavalla tai toisella ne voi kaikki löytää myös suomalaisesta yhteiskunnasta ja politiikasta. Suomessa on jo pitkälti siirrytty teollisesta yhteiskunnasta jälkiteolliseen. Vasemmisto–oikeistoluottuvuus ei ole enää politiikan ainoa keskeinen jakolinja, ja uuden politiikan kysymysten merkitys on kasvanut. Lisäksi Suomessa oli 1990-luvulla poikkeuksellisen syvä talouslama, ja sen seurauksena huippulukemiin noussut työttömyys pysyi korkealla pitkälle 2000-luvulle. Joissakin maissa vastaavanlaiset kriisit ovat nostaneet radikaalin oikeistopopulismin kannatusta.

Suomessa uuden politiikan mukaisen autoritaristisen oikeiston kannatus on kuitenkin ollut vähäistä, ennen Tony Halmeen vaalivoittoa lähinnä marginaalista. Vähäiselle suosiolle on esitetty ainakin kolmeen ryhmään luokiteltavissa olevia syitä: poliittiseen kysyntään, poliittiseen tarjontaan sekä valtarakenteisiin ja historiaan liittyviä.

3.6.1 Radikaalin oikeistopopulismin poliittinen kysyntä

Radikaali oikeistopopulismi pitää mielellään esillä uuden politiikan kysymyksiä, kuten maahanmuuttoa ja moraalikysymyksiä. Suomessa uuden politiikan kysymyksillä on jonkin verran merkitystä äänestäjäkuntaa jakavana tekijänä, mutta tulonjaon ja työllisyyden kaltaiset sosioekonomiset kysymykset ovat silti useimmille kansalaisille edelleen tärkeämpiä poliittisen kannan tai äänestyspäätöksen perusteita.

Vanhan politiikan kysymyksissä perinteisten puolueiden asema on vankka, ja niiden moniäänisyys uuden politiikan kysymyksissä vie tilaa uusilta yrittäjiltä. Erityisesti SDP ja kokoomus ovat jakautuneet uuden politiikan kysymyksissä voimakkaasti, joten ne pystyvät tarjoamaan samoin ajattelevia ehdokkaita sekä autoritaristisesti että libertaristisesti suuntautuneille äänestäjille. Oikeistoautoritaristiset näkemykset ovat myös hajautuneet ympäri puoluekenttää. Uuden politiikan kysymyksissä vihreät edustavat yleensä vasemmistolibertaristista näkökantaa, mutta vastavoimana voi kysymyksestä riippuen olla usea eri puolue. Äänestämättä jättävien joukko puolestaan on ollut hyvin hajanainen ja siksi vaikeasti mobilisoitavissa. (Hellsten 2001, 43–44; Kestilä 2005, 365–366.)

Myös yhteiskunnallisissa olosuhteissa ja kansan mielialoissa on tekijöitä, jotka rajoittavat radikaalin oikeistopopulismin kysyntää. Kansalaisten EU-kriittisyydestä huolimatta julkinen EU:n vastustaminen on ollut vähäistä, ja EU-jäsenyyden turvallisuuspoliittinen ulottuvuus tekee siitä vaikeasti vastustettavan kohteen turvallisuusasioita mielellään korostavalle radikaalille oikeistopopulismille. Rikollisuus ei ole lisääntynyt merkittävästi, ja ulkomaalaisten määrä Suomessa on edelleen moniin muihin Euroopan maihin verrattuna vähäinen. (Vogt 2002, 352–353.) Tosin tutkimuksissa on myös havaittu, ettei runsas maahanmuutto aina olekaan yhteydessä radikaalin oikeistopopulismin kannatuksen kasvuun (Kestilä 2005, 369).

3.6.2 Radikaalin oikeistopopulismin poliittinen tarjonta

Tutkijat eivät ole olleet aivan yksimielisiä siitä, mitä suomalaisia puolueita voi yhdistää radikaaliin oikeistopopulismiin. Erityisesti näkemykset ovat jakautuneet 1990-luvun

lopulla eduskuntaan nousseiden perussuomalaisien, nuorsuomalaisien sekä Risto Kuisman remonttiryhmän suhteen. Villiina Hellsten (2001) pitää radikaaleina oikeistopopulistipuolueina perussuomalaisia ja nuorsuomalaisia mutta ei remonttiryhmiä. Kyösti Pekonen, Pertti Hynynen ja Mari Kalliala (1999) laskevat tähän joukkoon perussuomalaiset ja remonttiryhmän mutta eivät nuorsuomalaisia. Elina Kestilä (2005) ei pidä mitään näistä radikaalina oikeistopopulistipuolueena.

Eduskuntaan yltäneitä uusia oikeistopuolueita – olivat ne sitten radikaaleja, populistisia tai eivät kumpaakaan – yhdistää Hellstenin (2001, 46) mukaan kannatusta syöneiden virheiden tekeminen. Nuorsuomalaiset ajautui politiikaltaan liian lähelle valtapuolueita, kun hallitus toteutti sen ajamia veronkevennyksiä ja puolue itse maltillisti linjauksiaan. Nuorsuomalaiset tekivät myös strategisia virheitä esimerkiksi jättämällä vuoden 1999 kunnallis- ja europarlamenttivaalit väliin. Perussuomalaiset puolestaan kärsivät ainakin vielä vuosituhaten vaihteessa poliittisesta epäuskottavuudesta ja tavoitteiden puutteesta. (Hellsten 2001, 46.)

Eduskunnan ulkopuolelle toistaiseksi jääneistä puolueista radikaaleja oikeistopopulistipuolueita ovat kiistatta ainakin Suomi – Isänmaa (S–I) ja Suomen Kansan Sinivalkoiset (SKS) sekä Suomen Isänmaallinen Kansanliike (IKL), joka ei tosin osallistunut valtakunnallisiin vaaleihin ennen kuin keväällä 2007. Pekonen, Hynynen & Kalliala (1999) laskevat eduskunnan ulkopuoliseen radikaalioikeistoon myös Vapaan Suomen Liiton. Poliittisesti S–I, SKS ja IKL sijoittuvat luvussa 2.4.1 esitellyssä Kitscheltin luokituksessa rasistis-autoritarististen tai hyvinvointisovinnististen puolueiden joukkoon. Ne vastustavat ylikansallisia poliittisia ja taloudellisia järjestelmiä, eliittejä ja ulkomaalaisten maahanmuuttoa ja puolustavat etnisesti rajattua hyvinvointivaltiota. (Kestilä 2005, 369.) S–I:n politiikassa oli erityisesti 1990-luvulla uusnatsistisia piirteitä, kun taas IKL vaalii pitkälti samoja teemoja kuin äärioikeistolainen kaimapuolueensa 1930-luvulla (Pekonen ym. 1999, 40–45).

Näiden puolueiden ongelmana on pidetty yleistä heikkoutta: Puolueet ovat pieniä, niillä on käytössään vähän resursseja, eivätkä ne ole saaneet muodostettua yhteyttä potentiaalisen äänestäjäkuntansa arkielämään. Puolueiden poliittiset linjaukset ovat myös saattaneet marginalisoida ne, sillä rasistis-autoritaristiset puolueet eivät ole

menestyneet kuin muutamassa Euroopan maassa. (Kestilä 2005, 370–371; Pekonen 1998, 177.) Osa puolueista saattaa myös olla liian vahvasti sidoksissa historiaan, esimerkiksi IKL 1930-luvun suomalaiseen äärioikeistoon, mikä syö niiden uskottavuutta nykypäivän poliittisten ongelmien ratkaisijoina (Hellsten 2001, 47). Puolueiden johtajia ei myöskään ole pidetty erityisen karismaattisina (Vogt 2002, 353).

3.6.3 Valtarakenteet ja historia radikaalin oikeistopopulismien esteinä

Radikaalien oikeistopopulistipuolueiden nousua on osaltaan haitannut se, että uusien puolueiden on ylipäättään hankalaa saavuttaa jalansijaa suomalaisessa politiikassa. Puoluetoiminta on Suomessa perinteisesti ollut melko tarkoin kontrolloitua. Julkinen valta säätelee puolueohjelmien muotoa ja puolueiden sääntöjä. Rekisteröidyn puolueen perustamiseksi vaadittavien 5 000 allekirjoituksen kerääminen on monelle uudelle puolueelle työlästä. Puoluetukea maksetaan vain eduskuntapuolueille, minkä vuoksi niiden taloudelliset resurssit ovat huomattavasti paremmat kuin eduskunnan ulkopuolisten puolueiden. (Kestilä 2005, 371.)

Erityisesti radikaaleimpia uusia oikeistopuolueita (S–I, SKS, IKL) on haitannut niiden poliittinen marginaalisuus. Valtapuolueet eivät ymmärrettävästi ole olleet halukkaita yhteistyöhön, esimerkiksi vaaliliittoihin, eliitin vastaisten ja radikaalia retoriikkaa suosivien puolueiden kanssa. Lisäksi ne ovat vaikeuttaneet näiden puolueiden menestymismahdollisuuksia sulkemalla ne pois politiikan agendan rakentamisesta. Radikaaleimmilla oikeistopuolueilla ei ole keskusteluyhteyttä edes pienimpiin eduskuntapuolueisiin. Tosin ne itsekään eivät ole olleet kovin halukkaita yhteistyöhön. (Mts. 370–371.)

Suomessa vallinneen konsensuspolitiikan merkitys radikaalien oikeistopopulistipuolueiden menestykselle on tutkijoiden mukaan ristiriitainen. Yhtäältä puolueiden samankaltaisuus avaa radikaalille oikeistopopulismille tilaa politiikan kentän oikealla laidalla ja voi antaa äänestäjille motiivin protestoida tai etsiä uusia vaihtoehtoja (Hellsten 2001, 47). Toisaalta nykyiseen konsensuspolitiikkaan liittyvä hallitusten laajapohjaisuus takaa sen, että erilaiset mielipiteet ovat toistuvasti esillä päätöksentekoprosesseissa. Suomalaiseen konsensuskseen liittyy myös poliittisen

pragmatismien perintö, joka saattaa selittää kansalaisten epäluuloa radikaaleja poliittisia liikkeitä kohtaan. (Kestilä 2005, 371.)

Myös historialliset syyt ovat rajoittaneet radikaalin oikeistopopulismin menestysmahdollisuuksia. Fasistiset liikkeet kiellettiin vuonna 1944 solmitussa Suomen ja Neuvostoliiton välisessä välirauhansopimuksessa, ja se esti jyrkimpien radikaalioikeistolaisten tai rasististen puolueiden perustamisen aina 1980-luvulle asti (Pekonen ym. 1999, 37). Kokoomuksen pysyvä oppositioasema sotien jälkeisenä aikana puolestaan vaikutti radikaalioikeistolaisen politiikan kysyntään. Puolue pystyi oppositiosta käsin esiintymään uskottavana vaihtoehtona myös radikaalia oikeistolaista politiikkaa kannattaville äänestäjille. Näin poliittisella kentällä avautui kunnolla tilaa kokoomusta radikaalimmalle oikeistopuolueelle vasta 1990-luvulla. (Hellsten 2001, 45.)

4 JOURNALISMIN JA POLITIIKAN SUHDE

Tarkastelen tässä luvussa politiikan journalismin toimintaympäristöä käsittelemällä median ja journalismin sekä poliittisen järjestelmän välistä suhdetta läntisissä demokratioissa. Aloitan luvun esittelemällä näkemyksiä median ja politiikan ideaalisuhteesta demokraattisissa yhteiskunnissa. Sen jälkeen käyn läpi, millaisia näkemyksiä journalismin luonteesta on eri aikoina esitetty ja millaisia jännitteitä journalismiin sisältyvä vallankäytön mahdollisuus synnyttää journalismin ja politiikan välille. Käsittelemällä journalismia yhteiskunnallisena vallankäyttäjänä, politiikan tulkitsijana ja politiikan muokkaajana. Lopuksi lähestyn jännitettä toisesta suunnasta eli mainitsen tapoja, joilla poliittiset toimijat voivat vaikuttaa ja vaikuttavatkin journalismiin.

Luvun peruskäsitteistä *politiikan* ymmärrän tässä työssä siten kuin sen luvussa 3 määrittelin. *Media*-käsitteellä tarkoitan kaikkia joukkoviestimiä ja niiden välittämää sisältöä, *journalismilla* puolestaan median välittämää toimitettua sisältöä (tarkemmin journalismin määritelmistä luvussa 4.2). Osassa lähdekirjallisuuttani käsitteitä on käytetty toisin, esimerkiksi angloamerikkalaisissa poliittisen viestinnän tutkimuksissa kirjoitetaan median suhteesta politiikkaan silloinkin, kun medially selvästi tarkoitetaan sellaista toimitettua sisältöä, jonka itse ymmärrän journalismiksi. Olen tällaisissa kohdissa vaihtanut lähdetekstien termit vastaamaan omia käsityksiäni käsitteiden sisällöstä, jos olen voinut olla varma, ettei vaihdos muuta alkuperäistekstin merkityksiä.

Journalismin ja politiikan suhteen käsittelyssä rajaus länsimaisiin demokratioihin on sikäli tärkeä, että tämä suhde on läntisissä demokratioissa täysin toisenlainen kuin esimerkiksi totalitaristisissa valtioissa. Journalismi ja erityisesti politiikan journalismi ovatkin vahvasti sidoksissa kulloinkin vallitseviin yhteiskunnallisiin ja poliittisiin konteksteihin.

4.1 Median ja politiikan suhde demokraattisissa yhteiskunnissa

Mediaa ja politiikkaa yhdistää mahdollisuus käyttää valtaa. Siinä missä politiikassa toimivat intressiryhmät pyrkivät edistämään tavoitteitaan eli käyttämään valtaa yhteisissä asioissa, on medialla puolestaan huomattava valta vaikuttaa siihen, millaiseksi kansalaismielipide muodostuu ja kuinka kansalaisten hyväksynnästä riippuvaiset poliittiset päätöksentekijät toimivat (Paloheimo & Wiberg 1997, 255).

Median valta perustuu sen kykyyn vaikuttaa ihmisten tietoihin, asenteisiin ja toimintaan. Ihmisten tietoihin media vaikuttaa valikoimalla, mitä tietoa se välittää ja mitä ei, ja asenteisiin se vaikuttaa synnyttämällä, heikentämällä tai vahvistamalla ihmisten mielikuvia. Median avulla kerätystä tiedosta ja median avulla kehittyneistä asenteista puolestaan muodostuu tietty maailmankuva, jonka pohjalta ihminen toimii yhteiskunnassa. (Paloheimo & Wiberg 1997, 255–257.) Median ja politiikan suhdetta tiivistää myös viestinnän keskeinen rooli politiikassa. Poliitiikan harjoittaminen on aina sosiaalista toimintaa, joka edellyttää viestintää (Louw 2005, 13).

Nykymuotoisella medialla on tiivis yhteys demokraattiseen yhteiskuntamuotoon. Joukkoviestimet ovat edistäneet demokraattista ajattelua ja olleet sillä tavalla osallisina esimerkiksi 1700- ja 1800-luvuilla Euroopan itsevaltaisten järjestelmien murtamisessa ja 1980-luvun lopulla Itä-Euroopan sosialististen valtioiden muutoksissa. (Nieminen & Pantti 2004, 29.)

Demokraattisten yhteiskuntien poliittisissa prosesseissa medialla on Brian McNairin (2003) jaottelun mukaan viisi tehtävää. Ensimmäiseksi median on tiedotettava kansalaisille, mitä yhteiskunnassa tapahtuu. Toiseksi median täytyy kertoa kansalaisille, mikä sen kertomien uutisten merkitys ja painoarvo on. Kolmanneksi median on tarjottava areena julkiselle poliittiselle keskustelulle päättäjien ja kansalaisten välillä. Neljänneksi sen on tarjottava julkisuutta valtakunnallisille poliittisille instituutioille ja myös tarkkailtava niiden toimintaa eli toteutettava paljon puhuttua vallan vahtikoiran rooliaan. Ja viidenneksi median on tarjottava kanava erilaisille poliittisille näkemyksille

eli tuettava politiikan pluralismia. (McNair 2003, 21–22.)

Hannu Nieminen ja Mervi Pantti (2004, 29–30) ovat käsityksineen hyvin lähellä McNairia. He jakavat median yhteiskunnalliset tehtävät neljään ryhmään: tiedon välittämiseen, valtaapitävien kriitikkona toimimiseen, julkisen foorumin tarjoamiseen kansalaisille sekä päätöksentekijöiden ja kansalaisten välisen dialogin tuottamiseen. Jaakko Nousiainen (1998) puolestaan mainitsee medialle kolme perustehtävää: toimimisen tiedottajana, kriitikkona ja keskusteluareenana. Hänen mielestään medialla on kuitenkin myös muita, demokratian rakenteita ja toimintaa vahvistavia tehtäviä: sosiaalistaa ihmisiä, muokata heidän mielipidekenttäänsä ja suostutella heitä poliittisten aatteiden, ohjelmien ja ryhmien kannattajiksi. (Nousiainen 1998, 116–117.)

Tiivistettynä median tehtävät demokratioissa siis liittyvät tiedon tuottamiseen ja sen välittämiseen poliittisten toimijoiden ja kansalaisten välillä. Tietoa media välittää kahteen suuntaan: Poliittiset toimijat suuntaavat kansalaisille tietoa toiminnastaan ja pyrkivät saavuttamaan näiden suosion, kansalaiset taas välittävät mielipiteensä poliittisille toimijoille mielipidemittausten ja joukkoviestimien tarjoamien mielipiteen ilmaisun kanavien kuten yleisönosastojen kautta. Media tuottaa myös itse aktiivisesti tietoa esimerkiksi pääkirjoituksissa, kolumneissa ja analyyseissa, jotka on suunnattu sekä poliittisille toimijoille että kansalaisille. Raja tiedon objektiivisen välittämisen ja subjektiivisen tuottamisen välillä on veteen piirretty, sillä media muokkaa välittämiään viestejä – tietoisesti tai tiedostamatta – ja sillä tavoin vaikuttaa vastaanottajien niistä tekemiin tulkintoihin. Lisäksi osa tiedotusvälineistä on poliittisesti sitoutuneita, mikä tekee niistä avoimia poliittisia vaikuttajia. (McNair 2003, 12–14.)

4.2 Käsityksiä journalismista

Yksi osa mediaa eli joukkotiedotusta on journalismi (Hemánus 1990, 14). Kun mediaa käsitellään osana demokratian toimintaa ja poliittisia prosesseja, journalismin rooli on keskeinen. Journalismi toteuttaa kaikki median perustehtävät demokraattisissa järjestelmissä: välittää tietoa, kritisoi, tarjoaa keskustelufoorumin ja myös tuottaa

dialogia ja rakentaa politiikan pluralismia. Muut median osat, kuten viihde, mainonta tai taide, toteuttavat vain joitakin näistä tehtävistä.

Pertti Hemánus (1990) nimeää journalismille neljä määrettä, joista rooli joukkotiedotuksen osana on yksi. Lisäksi journalismi hänen mukaansa edellyttää teknistä välinettä, on ajankohtaisten faktapohjaisten sanomien tuottamista ja on itse nuo sanomat. (Hemánus 1990, 14.)

Kun journalismia tarkastellaan politiikkaa koskevien tietojen tuottajana ja viestien välittäjänä, on olennaista, millaiseksi ymmärretään journalismin suhde todellisuuteen, siihen reaali maailmaan, jossa konkreettiset poliittiset prosessit ja konkreettinen poliittinen vallankäyttö tapahtuvat. Heikki Luostarinen (2002, 22–28) jakaa kolmeen ryhmään journalismin eri aikoina vaalimat käsitykset todellisuudesta ja omasta suhteestaan siihen. Modernien yhteiskuntien muotoutumisen aikaan journalismi ymmärsi itsensä *todellisuuden jäljentäjäksi ja tiedon välittäjäksi*. Journalismi on myös ymmärretty *yhteiskunnalliseksi ja yhteisölliseksi julkisuudeksi* ja erityisesti 1900-luvun loppupuolelta lähtien myös *todellisuuden kuvaajaksi ja tulkitsijaksi*.

Käsityksen journalismista todellisuuden jäljentäjänä ja tiedon välittäjänä Luostarinen yhdistää modernisoituvien yhteiskuntien tiedekeskeiseen eetokseen. Tiedonvälityksellä oli vain yksi suunta: asiantuntevilta eliiteiltä tietämättömille kansalaisille. Journalismin tehtävä oli välittää tätä tietoa objektiivisella tavalla. Samalla se muodosti läheiset suhteet tietoa tuottavaan eliittiin ja sen tiedekeskeiseen maailmankuvaan. (Luostarinen 2002, 22–24.)

Käsitys journalismista yhteiskunnallisena ja yhteisöllisenä julkisuutena ei ole yhtä vahvasti sidoksissa mihinkään tiettyyn historialliseen kontekstiin. Se tarkastelee journalismia yhteiskunnallisen julkisuuden tilana, jossa eri intressiryhmät pyrkivät saamaan näkemyksiään esille ja käyvät kamppailuja. Toimittajien tehtäväksi nähdään tämän tilan valvominen, mielipiteiden pluralismin ja tiettyjen käyttäytymissäntöjen noudattamisen varmistaminen. Tiedonvälitys-näkökulmaan verrattuna julkisuus-näkökulman taustalla on moniarvoisempi käsitys yhteiskunnasta ja sitä koskevan tiedon legitiimeistä lähteistä. (Mts. 24–26.)

Käsitys journalismista todellisuuden kuvaajana ja tulkitsijana on nostanut päätään 1900-luvun loppupuolelta alkaen. Se pitää journalismia toimittajan todellisuuden pohjalta juonellistamina kertomuksina, joiden rakentumiseen vaikuttavat esimerkiksi toimittajien omaksumat työkäytännöt ja työkuultuuri. Tiukan objektiivista tiedonvälitystä tämä käsitys ei pidä mahdollisena jo pelkästään siksi, että tiedon välittämisessä tarvittavaa kieltä ei nähdä neutraalina välittäjäaineena vaan ihmisten todellisuuskäsitystä muokkaavana voimana. Myös suhde journalismin vastaanottajiin on muuttunut, nyt heidät mielletään aktiivisiksi tulkitsijoiksi passiivisten tiedon vastaanottajien asemesta. (Mts. 26–28.)

Tämä konstruktivistiseen todellisuuskäsitykseen perustuva määritelmä journalismista todellisuuden kuvaajana ja tulkitsijana on noussut viime vuosikymmeninä hallitsevaan asemaan, kun taas empiristiseen todellisuuskäsitykseen nojautuva määritelmä journalismista todellisuuden jäljentäjänä ja tiedon välittäjänä on ainakin sellaisenaan vanhentunut. Tiedonvälitys-näkökulmakin vaikuttaa silti yhä vahvasti journalismiin, sillä siihen perustuva pyrkimys objektiiviseen tiedonvälitykseen on alan keskeisiä opinkappaleita. (Louw 2005, 3–4.) Parhaiten nykypäivän journalismin todellisuuskäsitystä kuvaavatkin ehkä konstruktivistisen ja empiristisen näkökulman synteetit. Luostarisen (2002, 28) mielestä journalismi on parhaimmillaan todellisuuden kuvaamisen ja tulkinnan taitoa eli tulkinnallisuudesta huolimatta siihen kuuluu myös pyrkimys jäljentää todellisuutta. Eric Louw'n (2005, 4) mukaan nykypäivän valtavirtajournalismi on hyväksynyt tehtäväkseen kertomusten luomisen, mutta kuitenkin se pyrkii tekemään näistä kertomuksista mahdollisimman tarkasti ulkoista todellisuutta vastaavia.

Journalismin ja politiikan suhteen kannalta kaikki edellä esiteltyt kolme näkökulmaa ovat mielestäni yhä relevantteja. Demokraattisten yhteiskuntien poliittisissa prosesseissa journalismi on vahvasti mukana niin tiedon objektiivisessa välittämisessä, tiedon subjektiivisessa tulkitsemisessä kuin tiedonkulun rajat määrittävän julkisen tilan rakentamisessakin.

4.3 Journalismi vallankäyttäjänä

Journalismilla on poliittisissa prosesseissa siis tiedon välittäjän, tulkitsijan ja julkisuuden hallinnoijan rooli. Kaikissa näissä rooleissa sillä on mahdollisuus käyttää huomattavaa valtaa.

Mitä lähemmäs nykyaikaa on tultu, sitä merkittävämmäksi median ja journalismin osuus näissä tehtävissä on kasvanut. Modernisaation läpikäyneissä, privatisoituneissa yhteiskunnissa politiikan ja kansalaisten välinen viestintä tapahtuu entistä vahvemmin joukkoviestinten kautta. 1900-luvun aikana media nousi kansalaisten tärkeimmäksi politiikkaa koskevan tiedon lähteeksi. Sen tieltä on väistynyt poliitikkojen ja kansalaisten välinen ja kansalaisten keskinäinen henkilökohtainen kanssakäyminen. (Louw 2005, 30–31; McNair 2003, 51.) Viime vuosisadan loppupuolelta alkaen globalisaatio on entisestään voimistanut tätä muutosta. Kansalliset poliittiset organisaatiot ovat luovuttaneet valtaansa kansainvälisille organisaatioille ja vapautuneille rahamarkkinoille, mutta median merkitystä kansainvälistyminen on entisestään korostanut. (Paloheimo & Wiberg 1997, 255.)

Median merkityksen kasvamista yhteiskunnassa – ja politiikassa – on kutsuttu *medialisoitumiseksi*, ja pisimmälle sen on katsottu edenneen varhain privatisoituneissa angloamerikkalaisen kulttuurin maissa, erityisesti Yhdysvalloissa (Luostarinen 1996, 41). Medialisoitumisen myötä journalismin vallan on usein väitetty kasvaneen. Sekä medialle demokratioissa määritellyn ideaaliroolin että journalismin omien ammatillisten normistojen määrittelemät rajat ovat käyneet sille ahtaiksi.

4.3.1 Journalismi yhteiskunnallisena vallankäyttäjänä

Käsitykseen journalismista todellisuuden kuvaajana ja tulkitsijana liittyy ajatus, jonka mukaan valta kuvata ja tulkita sisältyy jo journalismin käyttämään kieleen. Näin sen valta ei rajoitu vain poliittisten tai yhteiskunnallisten asioiden käsittelyyn vaan ulottuu kaikkiin mediasisältöihin, kaikkeen kielen avulla tapahtuvaan viestintään.

Journalismista tulee osa ideologiaa, jolla tässä tarkoitetaan merkityksen ja aatteiden

tuottamisen yleistä prosessia (ks. Williams 1988, 70). Todellisuutta kuvatessaan ja tulkittaessaan journalismi legitimoii eräitä todellisuuskäsityksiä, kyseenalaistaa eräitä toisia ja jättää eräät kolmannet kokonaan huomiotta. Käytännössä tämän legitimoinnin on yleensä katsottu palvelevan yhteiskunnallisten vallanpitäjien etuja tukemalla heille mieluisia todellisuuskäsityksiä.

Tästä näkökulmasta journalismia on käsitelty esimerkiksi yhteiskunnan hegemonisena voimana. Hegemonian käsite on peräisin italialaiselta yhteiskuntatieteilijältä Antonio Gramscilta. Hän tarkoitti hegemonialla yhteiskunnallista valta-asemaa, jota ei tarvitse ylläpitää väkivalloin vaan joka perustuu siihen, että ihmiset hyväksyvät valtajärjestelmän olemassaolon ja oman paikkansa siinä. Tämän hyväksynnän luomisessa ja vahvistamisessa, vallanpitäjien aseman turvaavan yleisen arkijärjen rakentamisessa, on journalismilla ihmisten tietoihin ja asenteisiin vaikuttavana voimana merkittävä asema. (Fiske 1996, 230–231; McNair 2003, 62.)

Eric Louw'n (2005) näkemys vallanpitäjien ja journalismin symbioosista legitimointiprosessissa on selkeä. Yhteiskunnan älymystö tuottaa ajatuksia, merkitysjärjestelmiä tai maailmankatsomuksia joko kehittämällä uusia tai kierrättämällä vanhoja. Journalismin tehtävä on yksinkertaistaa ja popularisoida nämä ajatukset ja levittää ne laajemman yleisön tietoon. Älymystön ja journalismin välissä toimivat poliittiset vallanpitäjät, jotka omaksuvat älymystöltä ajatuksia ja merkitysjärjestelmiä ja ratkaisevat keskinäisissä valtakamppailuissaan, mitkä näistä ajatuksista saavat hegemonisen aseman. Kamppailun voittanut eliitti käyttää journalismia yhtenä välineenä, joka vahvistaa eliitin oman maailmankatsomuksen asemaa esittämällä sen muita maailmankatsomuksia oikeampana. Tätä kautta eliitti myös vahvistaa omaa valta-asemaansa. (Louw 2005, 198–199.)

Journalismi ei pysty suoraan siirtämään hegemoniaa vahvistavaa maailmankatsomusta ihmisille, vaan Louw'n mukaan se tapahtuu vähitellen. Pitkäaikainen ja toistuva altistuminen journalismin tavalle tulkita todellisuutta johtaa tähän tulkintaan sisältyvän maailmankatsomuksen omaksumiseen, tiettyjen merkitysjärjestelmien muuttumiseen arkijärjeksi. Louw huomauttaa, että journalismin konventioihin ei kuulu oman merkitysjärjestelmän tai oman maailmankuvan luominen, joten todellisuutta tulkittaessaan

journalistit joutuvat omaksumaan ne jostakin muualta. Käytännössä tämä tapahtuu koulutuksen, alan työkäytäntöjen oppimisen ja muiden tiedotusvälineiden seuraamisen avulla. Louw'n mukaan journalistit eivät yleensä ole tietoisia työnsä hegemoniaa vahvistavasta ulottuvuudesta vaan he ovat sosiaalistuneet pitämään uusintamaansa maailmankuvaa annettuna, ainoana mahdollisena. (Louw 2005, 203–205.)

Aina eliitin maailmankatsomusten legitimointi ei kuitenkaan ole yhtä suoraviivainen prosessi kuin Louw esittää. McNair (2003) huomauttaa, että eliitin sisällä saattaa olla näkemuseroja, jolloin myös journalismi voi samanaikaisesti omaksua useita, keskenään ristiriidassakin olevia maailmankatsomuksia. Journalismi saattaa myös kääntyä eliitin jäseniä vastaan esimerkiksi nostamalla julkisuuteen valtaapitävien väärinkäytöksiä. (McNair 2003, 64–65.)

Joskus käy myös niin, että kansalaiset eivät omaksu eliitin tarjoamia maailmankatsomuksia. John Fiske (1996) muistuttaa, että hegemonian käsitteeseen kuuluu ajatus päättymättömästä kamppailusta ja vastarinnasta. Hegemoniseen asemaan päässyt maailmankatsomus kohtaa jatkuvasti vastakkaisten näkemysten vastarintaa, jota se ei koskaan voi täysin kukistaa. Sitä vastoin se joutuu käymään jatkuvaa kamppailua valta-asemastaan. (Fiske 1996, 243–244.)

Eliitin maailmankatsomusten legitimointia mutkistaa myös se, että medialisoitumisen myötä eliitti on tullut riippuvaiseksi journalismista ja sen legitimoivasta voimasta. Thomas Meyer (2002) kuvaa legitimaatiota demokraattisen politiikan elämän eliksiiriksi, joka voidaan saavuttaa vain hankkimalla kansalaisten hyväksyntä sille, minkä he ymmärtävät poliittisten eliittien päätöksenteoksi. Ja tämän ymmärryksen kansalaiset muodostavat medialisoituneissa yhteiskunnissa pitkälti joukkoviestimien tarjonnan perusteella. (Meyer 2002, 52.) Poliittisten toimijoiden ja journalismin suhteeseen siis sisältyy paljon ristikkäisiä riippuvuussuhteita ja molemminpuolista, osin tietoista ja osin tiedostamatonta vallankäyttöä.

4.3.2 Poliitikka journalismin käsittelyssä

Käytännössä journalismin on katsottu vaikuttavan suoraan poliittisiin prosesseihin

erityisesti kahdella tavalla: kontrolloimalla kansalaisten politiikkaa koskevia tietoja ja määrittelemällä politiikan agenda. Journalismin kautta äänestäjät saavat tietoa siitä, mitä politiikassa tapahtuu, ja journalismi on se, joka rakentaa äänestäjille kuvan poliittisesta todellisuudesta määrittelemällä, mitkä tapahtumat ovat enemmän ja mitkä vähemmän merkittäviä. (McNair 2003, 51–52.) On kuitenkin myös epäsuorempia mekanismeja, joiden kautta journalismi vaikuttaa politiikasta muodostuvaan kuvaan.

Kun journalismi välittää tietoa poliittisista prosesseista, medialisoituneissa yhteiskunnissa se samalla pitkälti määrittelee, millaisena koko politiikan todellisuus kansalaisille näyttäytyy. Tässä tehtävässä suuri merkitys on journalismin omaksumilla todellisuuskäsityksillä, diskursseilla ja narratiivisilla kehyksillä. Ne määräävät, millainen kertomus tapahtumasta kansalaisille välitetään, mistä näkökulmasta se selostetaan, ketkä pääsevät ääneen ja ketkä eivät. Näitä kerronnan tapoja määrittää osittain journalismin pyrkimys toteuttaa yhteiskunnallisia tehtäviään, mutta niihin vaikuttavat vahvasti myös mediatuotannon käytännön reunaehdot. Merkittävimpiä niistä ovat *kaupalliset paineet, journalismin aikakäsitys* sekä *journalismin oma ammatillinen kulttuuri* normeineen ja rutiineineen. (McNair 2003, 66, 74–75.)

Joukkoviestimillä ja journalismilla on aina ollut kaupallinen ulottuvuutensa, sillä jo varhaisimmat sanomalehdet olivat yksityisomisteisia ja kaupallisia julkaisuja, joilla niiden omistajat pyrkivät saavuttamaan taloudellisia voittoja. Monien tutkijoiden mielestä viime vuosikymmeninä on eletty kuitenkin entistä voimakkaampaa kaupallistumisen vaihetta. (McNair 2003, 48, 67.) Tätä ilmiötä on kutsuttu myös tabloidisaatioksi. Sillä tarkoitetaan viihteellisten arvojen korostumista informatiivisuuden kustannuksella sekä mediaorganisaatioiden toiminnan prioriteeteissa, journalistisissa sisällöissä että koko mediakulttuurin arvokäsityksissä. (Nieminen & Pantti 2004, 94.)

Tabloidisaatio on nostanut tunteiden herättämisen tärkeäksi, usein kaikkein tärkeimmäksi journalistisen sisällön ominaisuudeksi (McNair 2003, 68). Samalla myös tapa käsitellä politiikkaa on muuttunut. Eric Louw'n (2005, 68–69) mielestä kaupallistuminen näkyy urheilusta lainattujen näkökulmien, kuten voittamisen ja häviämisen, draaman ja jännityksen, sankaruuden, leviämisenä muuhun, myös

politiikkaa koskevaan journalismiin. Thomas Meyer (2002) taas näkee kaupallistumisen tehneen journalismista teatterin kaltaista. Journalismi tulkitsee politiikkaa yhä voimakkaammin henkilöimällä, etsimällä draamoja ja minidraamoja, luomalla arkkityyppejä, esittämällä verbaalisia kaksintaisteluja, nostamalla esiin viihteellisiä arvoja ja rakentamalla draamoja ihmisten sosiaalisten roolien välille. (Meyer 2002, 32–34.) Brian McNairin (2003, 68) mukaan kaupallistuminen on johtanut myös politiikan agendan yhdenmukaistumiseen, kun viestimet eivät taloudellisten tappioiden pelossa uskalla tehdä erilaisia uutisvalintoja kuin kilpailijansa.

Kaupallistuminen on herättänyt kritiikkiä tutkijoissa. Journalismin valistavan ja tietoa välittävän funktion on pelätty horjuvan, jos taustoittava aineisto yhä useammin väistyy viihdyttävän ja tunteisiin vetoavan tieltä ja yhteiskunnallisia prosesseja käsittelevä materiaali antaa tilaa ihmisten yksityiselämän käsittelylle. Ihmisten on myös pelätty passivoituvan, jos journalismi puhuttelee heitä entistä enemmän kuluttajina eikä kansalaisina. (Nieminen & Pantti 2004, 97–98.) Myös politiikkaa käsittelevässä journalismissa muodon on pelätty saavan ylivaltaa sisältöön nähden eli poliittisen asiasisällön jäävän kilpailun, draaman ja viihteen varjoon. Toisaalta eräät tutkijat ovat myös esittäneet, että viihteellinen paketointi saa kokonaan uudet kansalaisryhmät kiinnostumaan politiikasta myös asiakysymysten tasolla. (McNair 2003, 68.)

Journalismin tapaa käsitellä politiikkaa määrittävät myös erot journalismin ja politiikan aikakäsityksissä. Poliittiset prosessit ovat hitaita, koska ne usein koostuvat yhteiskunnan eri ryhmien intressien tunnistamisesta, rajaamisesta ja yhdistämisestä. Nämä kaikki vaiheet edellyttävät neuvotteluja, joten aikaa kuluu paljon. Poliitiikan aika mitataan usein vuosissa, vaikka sitä joskus nopeuttavatkin sisäiset paineet, demokratioissa esimerkiksi vaalien läheisyys. (Meyer 2002, 40–41.)

Journalismin aikakäsitys sitä vastoin on nopea ja nopeutuu koko ajan. Tähän on kaksi keskeistä syytä: teknologian kehitys ja kaupallistuminen. Teknologian kehittymisessä hallitseva suuntaus on viime aikoina ollut pyrkimys yhä nopeampiin tiedonvälitysmahdollisuuksiin. Kaupallistumiseen taas liittyy mediayritysten välinen kilpailu nopeudella. Mediatuotteiden teoreettinen vaihtoarvo laskee nopeasti, ja korkein vaihtoarvo on uutisella, joka kertoo tuoreesta tapahtumasta ja jota kilpailevat viestimet

eivät vielä ole tarjonneet. (Meyer 2002, 43.) Nopeat, lyhyellä aikajänteellä toimivat viestimet tarvitsevat myös jatkuvasti uusia uutisia riippumatta siitä, onko tapahtunut merkittäviä asioita vai ei, ja tämä vaikuttaa uutiskynnykseen myös politiikkaa käsiteltäessä (McNair 2003, 70).

Nopeaan aikäsiteykseen perustuva journalismi on politiikkaa käsitellessään eniten kiinnostunut selvästi rajatuista tapahtumista, jotka ovat juuri olleet mutta silti jo päätyneet ja joilla on selkeät alku ja loppu. Ongelmallisempia journalismin kannalta ovat sitä vastoin hitaat poliittiset prosessit, joiden lopputulos on epävarma. Niitä ei joko noteerata lainkaan tai niistä etsitään jännitteisimpiä tai muuten kiinnostavimpia kohtia, jotka pyritään rajaamaan journalismin logiikkaan sopiviksi uutisiksi. (Meyer 2002, 44, 46.)

Myös journalismin toimituskäytännöt määrittävät, millaisena se politiikkaa kuvaa. Hannu Nieminen ja Mervi Pantti (2004) jakavat toimituskäytännöt kolmeen ryhmään: *määrittelyrutiineihin, keruurutiineihin ja esitystaparutiineihin*. Ensimmäiseen kuuluu esimerkiksi uutiskriteerien soveltaminen, toiseen vakiintuneet lähdekäytännöt ja muut tiedonhankintamenetelmät ja kolmanteen vakiintuneiden juttumuotojen soveltaminen erilaisiin aineistoihin. (Nieminen & Pantti 2004, 103–104.)

Uutiskriteerit perustuvat oletukseen siitä, mitä yleisö haluaa, ja niiden avulla määritellään, mikä on uutisoimisen arvoista ja mikä ei. Journalismin omaksumista uutiskriteereistä klassisimpia ovat Galtungin & Rugen kriteerit (*kielteisyys, tuoreus, läheisyys, yhdenmukaisuus, selkeys, odottamattomuus, superlatiivisuus, relevanssi, henkilöitävyys, eliittihenkilöt, edustavuus, faktisuus*). (Nieminen & Pantti 2004, 106–107.)

Kun uutiskriteereitä sovelletaan politiikan uutisoimiseen, ne määrittävät, millaisia seikkoja poliittisista prosesseista nostetaan esille ja mitkä jätetään huomiotta. Meyerin (2002) mukaan uutiskynnyksen ylittävät helpoimmin poliittiset prosessit, joilla on tapahtuman luonne. Kynnyksen taakse jää suuri osa sellaisesta politiikasta, joka on olemassa vain ajatusten, tekstien tai projektien tasolla. Poliittisista tapahtumista uutiskynnyksen taas ylittävät varmimmin ne, jotka ovat lyhytkestoisia ja jo päätökseen

saatettuja, jotka ovat kulttuurisesti, maantieteellisesti tai poliittisesti lähellä, jotka sisältävät yllättävää tietoa yleisölle tutusta teemasta tai henkilöstä, joihin sisältyy konflikti ja jotka käsittelevät jollekin aiheutunutta merkittävää haittaa tai suurta menestystä. (Meyer 2002, 29–30.)

Journalismi laatii sanomansa pääosin keräämällä, valikoimalla ja yhdistelemällä tietoa. Tämä tekee sen erittäin riippuvaiseksi lähteistä. (Nieminen & Pantti 2004, 109.) Lähteiden käytössä tapana on yleensä ottaa mukaan kaikki eri näkökantoja edustavat toimijat pois lukien laittomat, järjestäytymättömät tai kooltaan marginaaliset intressiryhmät. Usein lähteet asetetaan jutussa keskustelemaan keskenään, koska kahden erimielisen lähteen mukanaolon uskotaan antavan lopputuloksesta puolueettoman, reilun ja tasapainoisen vaikutelman. (McNair 2003, 72; Louw 2005, 78.) Periaatteen noudattamisessa politiikkaa käsiteltäessä on kuitenkin nähty ongelmia. Louw (2005) kritisoi lähdekäytäntöjä kolmesta syystä: Ensiksikin lähteinä käytetään mieluiten yhteiskunnallisen eliitin jäseniä, koska heidän valta-asemansa parantaa jutun uutisarvoa (ja uskottavuutta, huomauttaa McNair [2003, 72]); toiseksi lähteiden määrä on rajoitettu ja siksi helpoimmin tavoitettavat ja toimittajan odotuksiin parhaiten sopivien vastausten antajat ovat etusijalla, ja kolmanneksi lähteiden käyttö luo riippuvuussuhteita lähteiden ja journalistien välille. (Louw 2005, 80.)

Vakiintuneista juttumuodoista yleisimpiä lienevät uutisen sisältöä ja rakennetta muotoilevat kuuden kysymyksen kaava (*kuka tekee mitä, milloin, missä, miksi ja miten*) ja uutiskärjestä taustoittavaan tekstiin etenevä pyramidimalli. Ne ovat helppoja tapoja rakentaa perusrunko liikenneonnettomuuksien ja tulipalojen kaltaisista lyhyistä ja selkeärajaisista tapahtumista kertoviin uutisiin. (Louw 2005, 74.) Louw (2005) kuitenkin kritisoi näitä kaavoja, koska poliittisten prosessien kaltaisten monimutkaisten tilanteiden selostamisessa niistä on hänen mukaansa enemmän haittaa kuin hyötyä. Kaavoja kuitenkin käytetään myös politiikan uutisissa, koska niiden katsotaan takaavan jutun objektiivisuus. (Mts. 74.)

Toimituskäytäntöjen vankka asema perustuukin Louw'n (2005) ja McNairin (2003) mukaan juuri niiden ja objektiivisuuden väliseen yhteyteen. Journalistit pitävät itseään objektiivisina tai ainakin pyrkivät objektiivisuuteen, ja uutiskriteerien ja

esitystapakaavojen kaltaisia käytäntöjä saatetaan pitää yhtenä takeena lopputuloksen objektiivisuudesta. Poliittikkaa koskevassa uutisoinnissa objektiivisuutta tavoitellaan myös pyrkimällä erottamaan faktat ja mielipiteet toisistaan, huomioimalla vastakkaiset näkemykset kiistanalaisissa asioissa sekä hakemalla jutulle painoarvoa käyttämällä auktoriteetteja lähteinä (McNair 2003, 71–72). Objektiivisuuteen pyritään, koska se on keskeinen ominaisuus sekä siinä roolissa, joka journalismille on demokratian ja median ideaalimalleissa annettu, että journalismin omissa ihannerooleissa; myyteissä neljänestä valtiomahdistista ja vallan vahtikoirasta. Objektiivisuus on myös se voima, joka antaa joukkoviestimille oikeuden saada ja esittää haluamiaan tietoja haluamallaan tavalla. (Louw 2005, 60–61, 78.)

4.3.3 Medialisoituminen muuttaa politiikkaa

Medialisoituneissa yhteiskunnissa journalismin tavat tulkita politiikkaa siis vaikuttavat siihen, millaisena kansalaiset politiikan näkevät. Tätä kautta journalismi vaikuttaa myös siihen, miten politiikkaa tehdään ja ketkä sitä pääsevät tekemään.

Thomas Meyer (2002) esittää Jürgen Habermasin teorioiden pohjalta, että journalismi on kolonisoimassa politiikkaa eli syrjäyttämässä politiikan toimintatapoja, logiikkaa ja sääntöjä ja korvaamassa ne omillaan. Käytännössä tämä tapahtuu sitä kautta, että poliitikkojen on poliittisten prosessien kaikissa vaiheissa otettava huomioon, millaisen kuvan journalismi tilanteesta välittää. Journalismin toimintatavat siis muokkaavat politiikan toimintatapoja. (Meyer 2002, 57.)

Tämän prosessin on nähty olevan ristiriidassa sekä politiikan ja median suhdetta että demokratiaa koskevien ideaalimallien kanssa. Arvojen, ideologioiden ja pitkäjänteisen poliittikanteon on pelätty jäävän populistisen mielipidetiedusteluihin reagoimisen varjoon, ja poliitikkojen imagoiden on nähty nousseen menestyksen kannalta tärkeämmiksi kuin heidän kykynsä. Poliittisen kampanjoinnin siirtyminen yhä voimakkaammin mediaan on myös nostanut sen kustannuksia ja heikentänyt vähävaraisten toimijoiden mahdollisuuksia saada näkemyksiään kansalaisten tietoon. Ja omien toimintatapojensa mukana journalismi on tuonut politiikan piiriin myös talouselämän toimintatavat, sillä kaupallistunut journalismi toimii monessa suhteessa

talouden logiikan mukaisesti. (McNair 2003, 39–43.) Journalismin on katsottu levittävän politiikkaan myös populaarikulttuurin logiikkaa käsittelemällä esimerkiksi poliittisia prosesseja teatterin ja poliitikko–äänestäjä-suhteita tähti–fani-suhteiden tapaan (Meyer 2002, 77).

Meyerin (2002) mukaan journalismin roolin korostuminen vaikuttaa myös demokratian rakenteisiin heikentämällä äänestäjien ja johtajien välisiä organisaatioita, erityisesti puolueita. Niiden perinteinen rooli kaventuu, kun sekä johtajien valinta että toteutettavan politiikan määrittely tapahtuvat yhä vahvemmin julkisuudessa, välittömän kansansuosion ehdoilla, tai sitten kokonaan piilossa, vain vaikutusvaltaisimman eliitin ulottuvilla. Puolueiden roolin kaventumisen myötä vähenee myös parlamenttien merkitys, ja Meyer pelkääkin koko kansalaisyhteiskunnan menettävän vaikutusmahdollisuuksiaan poliittiseen päätöksentekoon. Hänen mukaansa tämän muutoksen suurin syy on aiemminkin mainittu ero politiikan ja journalismin aikakäsityksissä. Journalismi haluaa uutiset ja lausunnot heti, ja siksi sen aikakäsitystä noudattavassa politiikassa pärjäävät yksittäiset mielipiteitään esittävät poliitikot, eivät konsensusperiaatteella julkilausumia laativat puolueet. (Meyer 2002, 100–117.)

4.3.4 Poliitiikan vastaisku: journalismi politiikan käsittelyssä

Vaikka medialisoituminen muokkaa politiikka, ei politiikka missään nimessä ole täysin alistunut toimimaan journalismin ehdoilla eikä sen uskota koskaan tekevänkään niin. Monet poliittiset prosessit tapahtuvat edelleen perinteisiä politiikan tekemisen kaavoja noudattaen, ja poliittiset päätöksentekuelimet päättävät yhä viime kädessä itse, mitä asioita käsittelevät. Journalismi ei vielääkään yksin määrittele politiikan agenda, eikä sen mielipiteellä ole ratkaisevaa painoarvoa politiikan piirissä käsiteltävissä asioissa. Ja poliittisten päätöksentekijöiden valta ulottuu edelleen myös journalismin ja koko median toiminta-alueeseen. (Meyer 2002, 73; Wiberg 2006, 242.)

Journalistien oikeus saada tietoa poliittisista prosesseista ei myöskään ole rajoittamaton. Tiedonsaanti voidaan estää yksinkertaisesti toimimalla julkisuudelta piilossa, jolloin journalismi ei saa tietää koko asian olemassaolosta. Ja niissä tapauksissa, joissa asian olemassaolo on tiedossa, sen salaamista voidaan vaatia kansallisen turvallisuuden

kaltaisiin seikkoihin vedoten. (McNair 2003, 26, 49.)

Medialisoitumisen myötä entistä yleisemmiksi vaikuttamiskeinoiksi ovat nousseet erilaiset julkisuusstrategiat, joilla poliitikot tai poliittiset puolueet pyrkivät tietoisesti luomaan itsestään halutun kaltaista julkisuuskuvaa mediassa. Poliitikoille tavoiteltavaa on nimenomaan journalismin kautta syntyvä myönteinen julkisuus, koska kansalaisten ajatellaan pitävän journalismin välittämiä viestejä uskottavampina kuin esimerkiksi maksettuja mainoksia. Siksi poliittiset toimijat yrittävät vaikuttaa nimenomaan journalistisiin sisältöihin, ja tässä heitä auttavat etenkin angloamerikkalaisissa maissa yhä useammin julkisuuskonsultit, imagonrakentajat, mainosalan ammattilaiset – *spin doctorit*. (McNair 2003, 27–28, 130–131.)

Brian McNair (2003) nimeää neljä keinoa, joilla poliittiset toimijat vaikuttavat journalismiin. Ensimmäinen niistä on *mediahallinta*, jossa poliittiset toimijat järjestävät sellaisia tapahtumia, joiden tiedetään sopivan mahdollisimman hyvin journalismin toimintatapoihin – uutiskriteereihin, toimituksellisiin rutiineihin ja materiaalin tarpeeseen – ja joiden funktio on siten positiivisen julkisuuden saaminen, ei politiikkaa koskevan tiedon jakaminen. Toinen keino on *imagonhallinta*, jossa poliitikkojen tai poliittisten järjestöjen julkisia esiintymisiä pyritään muokkaamaan haluttuun suuntaan esimerkiksi kiinnittämällä huomiota poliitikkojen ulkomuotoon, puhetapaan ja sanavalintoihin. *Sisäisellä viestinnällä* poliittiset järjestöt pyrkivät varmistamaan jäsenistönsä yhtenäisen, valitun strategian mukaisen esiintymisen julkisuudessa. Neljäs keino on *tiedonhallinta*, jossa poliittiset toimijat pyrkivät edistämään menestykselleen suotuisan tiedon pääsyä julkisuuteen ja vastaavasti estämään menestyksensä kannalta vahingollisen tiedon leviämisen. (McNair 2003, 135–158.)

Eric Louw (2005) pitää journalismiin vaikuttamisen tärkeimpänä edellytyksenä journalististen toimintatapojen ja diskurssien tuntemusta. Hänen mukaansa tehokkaimmin journalismin sisältöön voi vaikuttaa sellaisin keinoin, jotka tekevät journalistien työn helpoksi ja kustannustehokkaaksi, kuten tarjoamalla heille mahdollisimman hyvin journalismin formaatteihin sopivaa valmista materiaalia: tietoa, kuvia, sitaatteja ja tapahtumia. Symbioottisten suhteiden solmimisesta journalisteihin on mediahallintaan pyrkivälle hyötyä, mutta journalistin pitää kuitenkin antaa säilyttää

illuusio siitä, että hän on viime kädessä itse tehnyt jutun sisältöön vaikuttaneet ratkaisut ja näin täyttänyt ammattietiikkansa mukaisen portinvartijan tehtävän. (Louw 2005, 164–165.)

5 JOURNALISTINEN KONTEKSTI: POLITIIKAN JOURNALISMI

Politiikan todellisuuden rakentamisen kannalta keskeisin osa mediatarjontaa on journalismi ja keskeisin osa journalismia politiikkaa käsittelevä journalismi eli *politiikan journalismi*. Tarkastelen seuraavassa alaluvussa, mitä politiikan journalismista itsenäisenä journalismin lajina on kirjoitettu. Tämän jälkeen esittelen näkemyksiä politiikan journalismin ja radikaalin oikeistopopulismin suhteesta, ja viimeisessä alaluvussa luon katsauksen suomalaisen politiikan journalismiin.

5.1 Politiikan journalismin teoriaa ja käytäntöä

Käsitteenä politiikan journalismi on vaikeasti määriteltävissä, eikä sille olekaan olemassa vain yhtä määritelmää (Tunstall 2002, 298). Selvää on, että politiikan journalismi on journalismin laji, joka käsittelee politiikkaa. Politiikan yksiselitteinen erottaminen muista journalismin käsittelemistä aiheista on kuitenkin mahdotonta, koska sen voi perustellusti esittää olevan läsnä miltei kaikilla elämän osa-alueilla. Paikka, johon politiikan journalismin ja muiden journalismin lajien väliset rajat piirretään, vaihtelee myös käytännön toimitustyössä, esimerkiksi politiikan toimittajille kuuluva alue on eri lehdissä rajattu eri tavoin. (Holmberg 2004, 27.) Myös oma kokemukseni toimitustyöstä tukee tätä havaintoa. Rajankäynti sen suhteen, mitä politiikan osa-alueita sanomalehdessä käsitellään politiikkasivuilla, mitä taloussivuilla ja mitä ulkomaansivuilla, on jatkuvaa.

Politiikan journalismin rajat ovat myös eri aikoina sijainneet eri paikoissa. Jeremy Tunstallin (2002) mukaan viimeksi kuluneina vuosikymmeninä politiikan ytimen ulkopuolelle jäävät ”semipoliittiset” alueet, kuten kasvatus, terveys, turvallisuus ja työllisyys, ovat vahvistaneet asemiaan osana politiikan journalismia. Erityisen paljon on kasvanut raha- ja talouspolitiikan painoarvo. (Tunstall 2002, 298–299.)

Politiikan journalismia koskevissa tutkimuksissa käsitteen määrittely on tehty usein

tutkimuksen sanelemien tarpeiden mukaan. Esimerkiksi politiikan journalismin yhtä osaa, sanomalehtien politiikan uutista, tutkinut Jukka Holmberg (2004) erottaa politiikan uutisen muista uutisista lähinnä journalististen käytäntöjen perusteella. Myös Henna Virkkusen (2006) määritelmä on yhteydessä hänen tutkimusaiheeseensa eli ministerieroihin; hän ymmärtää politiikan journalismin puoluepolitiikkaa käsitteleväksi uutisoinniksi. Joissakin politiikan journalismia käsittelevissä esityksissä käsitteen sisältöä ei ole määritelty lainkaan (esim. Perna & Pitkänen 2006).

Käytän tässä työssä politiikan journalismista määritelmää, joka seuraa Holmbergin (2004) ja Löytömäen (1998) tutkimuksissa tehtyä rajausta. Niissä politiikan sanomalehtiutinen erotetaan muista uutisista ymmärtämällä politiikaksi ne aihepiirit, joita lehdissä seuraavat politiikan toimittajat. Käytännössä politiikan piiriin jäävät silloin valtakunnan tason puoluepolitiikka, työmarkkinapolitiikka, talous- ja maatalouspolitiikka, EU-politiikka ja osa kansainvälisestä politiikasta. (Holmberg 2004, 27–28; Löytömäki 1998, 9–10.) Nähdäkseni tämä rajausta sopii hyvin myös oman tutkielmani tarkoitukseen.

Kirjoitan tässä työssä Holmbergin (2004) sekä Ville Pernaan ja Ville Pitkäsen (2006) esimerkkiä noudattaen *politiikan journalismista*, vaikka osassa saman alan tutkimuksista käytetään käsitteestä muotoa *poliittinen journalismi* (esim. Löytömäki 1998; Pulkkinen 1998). Poliittinen-sanalla voidaan tarkoittaa politiikkaa koskevan lisäksi myös poliittisesti kantaaottavaa tai poliittisesti sitoutunutta, ja nämä merkitykset sopivat huonosti 2000-luvun suomalaiseen lehdistöön, joka on pääosin poliittisesti sitoutumatonta. Saman valinnan on tehnyt myös suomalaisten politiikan toimittajien yhdistys, vuonna 1967 perustettu Poliittiset toimittajat ry, joka vuonna 1997 muutti nimensä muotoon Poliitiikan toimittajat ry (Hämäläinen 2002, 7).

5.1.1 Poliitiikan journalismin ominaispiirteitä

Vaikka politiikan journalismia ei voikaan tyhjentävästi määritellä, siitä on kuitenkin mahdollista löytää piirteitä, jotka erottavat sen muista journalismin lajeista, kuten urheilu- ja talousjournalismista. Erik Neveu (2002) nimeää länsimaiselle politiikan journalismille kolme ominaispiirrettä: *arvostetun aseman journalismin sisällä, uutisten*

ymmärrettäviksi tekemisen vaikeuden ja läheisen suhteen juttujen kohteisiin eli poliitikkoihin.

Politiikan journalismin arvostettu asema journalismin sisällä selittyy pitkälti sillä, että se käsittelee vallan ja poliittisen toiminnan kaltaisia asioita, jotka voivat periaatteessa muuttaa yhteiskuntaa radikaalistikin. Myös politiikan toimittajat itse korostavat usein työnsä tärkeyttä viittaamalla muita toimittajia useammin sellaisiin yleisiin käsitteisiin kuin ”demokratia”, ”kansan tahto” ja ”oikeus tietää”. Korkealle statukselle on myös historiallisia syitä, sillä monissa demokraattisissa yhteiskunnissa demokratia ja sananvapaus on saavutettu poliittisen lehdistön avulla. (Neveu 2002, 23.)

Uutisten ymmärrettäviksi tekeminen on politiikan journalismille vaikeaa erityisesti kolmesta syystä. Ensimmäiseksi ihmisten suora kokemus poliittisesta toiminnasta on luonteeltaan lyhytaikaista ja ohimenevää ja rajoittuu pääasiassa vaaleihin osallistumiseen. Tämän vuoksi ihmisille ei kehity sellaista kuluttajan, televisionkatsojan tai urheilufanin kaltaista pysyvää sosiaalista roolia, joka olisi sidoksissa politiikkaan. Toiseksi politiikka ei keskimäärin kiinnosta ihmisiä kovinkaan paljon eivätkä heidän tietonsa esimerkiksi politiikan käsitteistöstä tai puolueiden välisistä eroista ja niiden merkityksestä ole yleensä kovin korkeat. Kolmanneksi politiikan ammattimaistuminen ja institutionalisoituminen ovat tehneet siitä entistä vaikeaselkoisempaa, ja sitä kautta myös politiikan tapahtumista raportoivat uutiset nähdään usein tylsinä tai käsittämättöminä. (Mts. 23–24.)

Poliitikkojen ja journalistien läheinen suhde syntyy siitä, että heillä on paljon yhteistä sekä työnsä sisällössä että puitteissa: samat agendat, työskentely samoissa tiloissa, samat aikataulut. Suhde on hieman samanlainen kuin esimerkiksi urheilijan ja urheilutoimittajan tai vertauskuvallisemmin hoitajan ja potilaan välillä. Läheisessä suhteessa riippumattomuuden säilyttäminen voi olla vaikeaa, ja ongelmallinen piirre saattaa olla myös journalistien liiallinen sosiaalistuminen politiikan ja poliitikkojen koodistoon, mikä hankaloittaa entisestään ymmärrettävien juttujen tekemistä kansalaisille. (Mts. 24.)

5.1.2 Poliitiikan journalismin kolme sukupolvea

Historiallisesti ja maantieteellisesti kattavia yleisesityksiä politiikan journalismista on vaikea löytää. Epäilen, että tähän on ainakin kolme syytä: Poliitiikan journalismi on hankalasti määriteltävä käsite, se on tiukasti sidoksissa poliittiseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiin, ja politiikkaa koskevaa journalismia voi tarkastella myös muiden viitekehysten, kuten journalismin tai poliittisen viestinnän kautta. Esimerkiksi poliittisen viestinnän näkökulmasta kirjoittavat Brian McNair ja Eric Louw tuovat teoksissaan esille tärkeitä piirteitä politiikan journalismista – McNair (2003, 77–90) erittelee politiikan journalistien rooleja ja Louw (2005, 60–66) journalistien ja poliitikkojen välisiä suhteita – mutta heidän näkökulmansa ovat oman työni kannalta hieman liian suppeita ja rajoittuvat lähinnä kirjoittajien omiin kotimaihin. Niinpä tukeudun tässä ja seuraavassa alaluvussa Erik Neveun vuonna 2002 julkaistuun artikkeliin *Four Generations of Political Journalism*, joka järjestää politiikan journalismin eri muodot historian aikajanelle ja huomioi angloamerikkalaisen politiikan journalismin lisäksi myös länsieurooppalaisen.

Neveu (2002, 26–33) erottaa politiikan journalismin historiasta kolme sukupolvea ja pohtii nykytilanteen pohjalta, millainen neljäs voisi olla. Kolme tähänastista sukupolvea ovat olleet *PR-miesten aikakausi*, *nykymuotoisen politiikan journalismin synty* sekä *kriittisen asiantuntijuuden ja laajentuneen politiikkakäsityksen sukupolvi*. Niistä ensimmäinen sijoittui aikaan ennen 1800-luvun puoliväliä ja toinen 1800-luvun loppupuolen ja 1900-luvun puolivälin väliselle ajanjaksolle. Kolmannen sukupolven kultakausi osui 1970–80-luvuille, mutta sen aika jatkuu edelleen. Tosin politiikan journalismi on aina vahvasti sidoksissa kunkin maan poliittisiin olosuhteisiin ja poliittiseen kulttuuriin, joten siirtyminen sukupolvesta toiseen on tapahtunut eri maissa eri aikaan eikä kaikissa maissa ole välttämättä käyty läpi kaikkia vaiheita.

PR-miesten aikakautta leimasi politiikan journalismin asema osana politiikkaa. Joukkoviestimissä politiikasta eivät kirjoittaneet objektiivisuutta tavoittelevat journalistit vaan poliittiset toimijat, kuten poliitikot tai poliittisten liikkeiden kannattajat. Journalismi ei ollut heille varsinainen ammatti, eikä kirjoittamisen funktio ollut tiedonvälitys, vaan sillä oli poliittinen päämäärä, esimerkiksi oman ehdokkaan tai

puolueen menestys. PR-miesten aikakaudella diskurssit ja retoriikka olivat politiikan journalismissa pitkälti samanlaisia kuin itse politiikassakin. (Neveu 2002, 26–27.)

1800-luvun puolivälissä lehdistölle annettiin enemmän vapauksia, ja alalle hakeutui yksityisiä yrittäjiä, jotka pyrkivät kustannustoiminnalla pikemminkin taloudelliseen kuin poliittiseen menestykseen. Lukutaidon kasvu ja teollistuminen kasvattivat lehdistön potentiaalista lukijakuntaa, ja tämä lukijakunta ja sen mieltymykset kiinnostivat taloudellista hyötyä tavoittelevia kustantajia enemmän kuin poliittisin motiivein toimineita. Tekniikan kehittyminen mahdollisti lehtien julkaisemisen entistä matalammin kustannuksin ja kasvatti osaltaan niiden levikkejä. (Mts. 27–28.)

Näiden kaikkien muutosten seurauksena syntyi journalistien ammattikunta ja sen uusi ammatillinen eetos. Myös politiikan journalismi otti perustakseen objektiivisuuteen pyrkivän retoriikan. Faktojen merkitys korostui, ja julkaistavaa materiaalia valikoitiin uutiskriteereitä soveltamalla. Sitoumuksia poliitikkoihin pyrittiin välttämään. Eroa PR-miesten aikakauteen yritettiin selventää korostamalla politiikan journalismin autonomisuutta ja määrittelemällä sen vastaanottajaksi eriytymätön massayleisö poliittisesti valikoituneiden ryhmien asemesta. Poliitiikan journalismi nosti itsensä politiikan tekijöiden joukosta niiden yläpuolelle tarkkailija-asemaan. (Mts. 28.)

Kriittisen asiantuntijuuden ja laajentuneen politiikkakäsityksen sukupolven syntymistä edelsivät muutokset sekä politiikan että journalismin alueilla. Poliittisen kannatuksen tavoittelu muuttui 1900-luvun aikana entistä rationaalisemmaksi ja laskelmoidummaksi, kun poliittiset toimijat palkkasivat PR-henkilökuntaa ja mielipidetiedusteluiden määrä ja painoarvo kasvoivat. Mediakentän sisällä televisio kasvatti merkitystään ja synnytti politiikkaan erikoistuneiden tv-toimittajien ammattikunnan, jonka työtä legitimoivat suuret katsojamäärät ja raportoinnin nopeus. Journalistien koulutustason parantuminen loi pohjaa analyttisemmalle politiikan journalismille, ja asiantuntemuksen kasvu yhdessä mielipidemittausten yleistymisen kanssa mahdollisti journalisteille esiintymisen kansan edusmiehinä. Erityisesti Keski-Euroopassa kolmannen sukupolven syntyyn vaikutti myös valtiollisten monopolien purkaminen sähköisessä viestinnässä, mikä toi radioon ja televisioon mainosrahoitteisia kanavia ja näin lisäsi kilpailua myös politiikan journalismin alalla. (Mts. 29–30.)

Kriittiset asiantuntijat määrittivät uudelleen suhteensa politiikkaan. He eivät olleet poliittisia toimijoita eivätkä objektiivisia tarkkailijoita vaan politiikan analyytikkoja. Parantuneen asiantuntemuksensa ja itsearvostuksensa tuella journalistit ryhtyivät kirjoittamaan entistä enemmän kriittisiä analyyseja ja kannanottoja, jotka pyrittiin perustelemaan rationaaliseen lukijaan vetoavilla faktoilla. Kriittisyys oikeutettiin tulkinnoilla kansan tahdosta tai vetoamalla moraalisiin ja edistyksen kaltaisiin yleismaailmallisiin arvoihin. Kriittiset asiantuntijat alkoivat entistä herkemmin etsiä poliitikkojen toiminnasta kätkeytyjä merkityksiä, laskelmointia ja taktikointia, ja politiikka nähtiin entistä useammin kilpailuna. Kilpailullisuutta lisäsi osaltaan mielipide- ja kannatusmittauksien suosion kasvu. Journalistit teettivät niitä entistä enemmän ja viittasivat niihin entistä ahkerammin. (Mts. 31–32.)

Kriittisen asiantuntijuuden rinnalla eteni myös median kaupallistuminen, mistä seurasi politiikan journalismillekin paineita tavoitella laajempia yleisöjä. Yksi politiikan journalismin popularisointikeino on ollut jo edellä mainitun kilpailunäkökulman omaksuminen. Kaupallistumisen asettamat vaatimukset ovat myös laajentaneet journalismin omaa politiikkakäsitystä. Poliitiikan piiriin on otettu mukaan poliitikkojen yksityiselämä ja heidän julkisen kuvansa tarkastelu. Poliitikkoja on myös haastateltu viihdeohjelmien kaltaisissa ei-poliittisissa ympäristöissä ja heiltä on ryhdytty kysymään yhä enemmän kommentteja myös aivan muihin kuin politiikkaa koskeviin asioihin. (Mts. 32–33.)

Suomalaisen politiikan journalismin kehityskulku noudattelee sukupolvien luonteen ja järjestyksen osalta pääpiirteittäin Neveun mallia, mutta muutosten aikataulu poikkeaa siitä huomattavasti. Maan itsenäistymisen ja sisällissodan myötä suomalaisen lehdistön poliittisuus kärjistyi vuosina 1917–19, ja vasta 1920–30-luvuilta alkaen tilanne alkoi vähitellen muuttua. Kustantajien kaupalliset intressit valtasivat alaa poliittisilta, ja poliittinen kotiinpäinvetäminen teki tilaa yleisölähtöiselle ja uutispainotteiselle journalismille. Prosessi oli kuitenkin suhteellisen hidas, ja PR-miesten aikakauteen kuuluneet sidokset toimittajien ja puolueiden välillä näyttelivät merkittävää osaa suomalaisessa politiikan journalismissa aina 1970–80-lukujen taitteeseen asti (ks. tarkemmin luku 5.3). (Tommila & Salokangas 1998.)

5.1.3 Poliitiikan journalismin nykytilasta ja tulevaisuudesta

Erik Neveu (2002, 34–40) näkee politiikan journalismin nykytilassa kriisin merkkejä. Kriittinen asiantuntijuus on hänen mukaansa menettänyt asemiaan. Merkittävin syy tähän on sen kanssa samanaikaisesti edennyt kaupallistuminen, joka on sysäämässä politiikan journalismia sen perinteisestä korkealle arvostetusta asemasta kohti marginaalia. Mutta politiikan journalismille on aiheuttanut ongelmia myös sen oma sisäinen kehitys.

Kaupallistuminen on kasvattanut katsoja- ja lukijamäärien merkitystä, eikä politiikan journalismi ole niillä mittareilla menestynyt kovin hyvin. Tämä on johtanut sen arvostuksen laskuun toimitusten sisällä. Kaupallistuminen on myös ajanut journalismia suosimaan lyhyempiä, viihteellisempiä ja lukijoille käytännöllistä tietoa tarjoavia juttuja, mikä sopii huonosti politiikan journalismin ominaispiirteille. Uutiskilpailukin on koventunut, ja sen seurauksena politiikan journalismilta on asemia vallannut tutkivaa journalismia ja sensaationhakuisuutta yhdistelevä yhteiskunnallisen journalismin muoto, joka on siirtänyt poliittisestikin merkittäviä tapahtumia muiden journalismin lajien raportoitaviksi. Esimerkkinä tällaisesta tapahtumasta Neveu mainitsee Suomessakin laajalti uutisoidun hullun lehmän taudin leviämisen Euroopassa. (Neveu 2002, 34–35.)

Politiikan journalismin sisäisen kehityksen ongelmat liittyvät sen asemaan poliittisten toimijoiden ja kansalaisten välissä. Kriittisen politiikan journalismin ja peli- ja imagonäkökulmien suosion on epäilty heikentäneen politiikan arvostusta, mikä taas on voinut sysätä laskuun myös politiikan journalismin arvostuksen kansalaisten silmissä. Poliitiikan journalismin on myös nähty kiinnittyneen liiaksi politiikan instituutioihin, päiväjärjestykseen ja aikatauluihin ja politiikan journalistien ajautuneen sosiaalisesti ja kulttuurisesti liian lähelle poliitikkoja. Näiden seikkojen vuoksi politiikan journalismissa vain hyvin harvoin nostetaan esille hitaita yhteiskunnallisia muutoksia ja niiden poliittisia vaikutuksia tai perusteellisesti kritisoidaan vallitsevia poliittisia tai taloudellisia järjestelmiä. Poliitiikan journalismi ei ole erityisen lukijalähtöistä, koska sen eetokseen kuuluu yhä käsitys siitä, että pelkkä tiedon jakaminen kansalaisille riittää aktivoimaan heitä ja herättämään mielenkiinnon politiikkaa kohtaan. Tällöin huomiotta jää mahdollisuus, että nykymuotoista politiikan journalismia seuraavatkin vain ne

kansalaiset, jotka jo valmiiksi ovat kiinnostuneita politiikasta. (Mts. 34–37.)

Näistä kriiseistä selvitäkseen politiikan journalismin olisi Neveun (2002) mielestä otettava tavalliset kansalaiset paremmin huomioon ja asetettava selkeästi näiden intressien ajajaksi. Tämä tarkoittaisi ensimmäiseksi kansalaisten käsittämistä politiikan kuluttajiksi, joille journalistien on tarjottava sellaista informaatiota, että nämä voivat kuluttaa rationaalisesti eli edistää politiikan kautta omia intressejään. Tällaisessa journalismissa politiikan agenda ja poliittisia keskusteluja laajennettaisiin pelkästä päätöksenteosta myös tehtyjen päätösten seurauksiin. Toiseksi kansalaisten asiamieheksi asettuminen vaatisi etnografisempaa politiikan journalismia eli poliittisen toiminnan seurausten vaikutusten selvittämistä kansalaisten mielipiteitä ja tuntemuksia raportoimalla. Nämä muutokset vaativat politiikan journalisteilta myös uudenlaisia taitoja. Laadukkaan politiikan jutun tekeminen tavallista ihmistä haastattelemalla ei onnistu samalla tavoin kuin puoluejohtajaa tenttaamalla, ja ihmislähtöinen lähestymistapa vaatii myös laajempaa näkökulmaa politiikkaan kuin johtaja- ja instituutiolähtöinen journalismi. Merkkejä tällaisesta journalismista Neveu näkee esimerkiksi erilaisissa kansalaisjournalismikokeiluissa. Hän kuitenkin epäilee, pystyykö kansalaislähtöinen politiikan journalismi voittamaan kaupallistumisen asettamat tiukat resurssirajat ja varttuneempien politiikan toimittajien vastarinnan. Jos näin käy, kansalaislähtöinen politiikan journalismi voi nousta politiikan journalismin neljänneksi sukupolveksi. Jos näin ei käy, politiikan journalismi ei Neveun arvion mukaan katoa, mutta marginalisoituu. (Mts. 37–40.)

Politiikan journalismin nykytilasta on olemassa toisenlaisiakin arvioita. Erityisesti angloamerikkalaisissa maissa on kirjoitettu paljon poliittisten toimijoiden palkkaamien mediakonsulttien, *spin doctorien*, työstä, ja tästä näkökulmasta politiikan journalismin on usein nähty olevan yhä vahvemmin näiden viestintäammattilaisten ja heidän laatimiensa mediastrategioiden armoilla (Kuhn & Neveu 2002, 2). Esimerkin tällaisista käsityksistä tarjoaa Eric Louw (2005), jonka mukaan valtava prosenttiosuus mediakonsulttien PR-työstä onnistuu saavuttamaan sille asetetut tavoitteet. Journalistien työssään omaksumat yhtenäiset rutiinit ja ajatusmallit sekä isot egot tekevät heistä alttiita manipulaatiolle, ja lisäksi kaupallistumisen asettamat tiukat rajat ajan ja taloudellisten resurssien käytölle tekevät journalisteista entistä riippuvaisempia PR-

koneistojen tuottamasta puolivalmiista materiaalista. Louw'n mukaan journalistit eivät huomaa tätä asetelmaa lainkaan tai sitten reagoivat siihen kyynisellä politiikan journalismilla, jossa poliittisten toimijoiden mediastrategioiden paljastaminen ja muut politiikan pelilliset ja kilpailulliset piirteet saavat paljon huomiota osakseen. (Louw 2005, 87–90.)

5.2 Poliitiikan journalismi ja radikaali oikeistopopulismi

Luvussa 2 käsittelemäni 1900-luvun lopun länsieurooppalaisen radikaalin oikeistopopulismien keskeisimpiä piirteitä ovat äärioikeistolaisuus, maahanmuuttovastaisuus ja populistisuus. Mitä tapahtuu, kun tällainen ilmiö kohtaa politiikan journalismin, jota samaan aikaan ovat hallinneet kriittisen analyttisyyden ja kaupallistumisen usein toisiinsa törmäävät trendit?

Gianpietro Mazzolenin (2003) mukaan nykypäivän politiikan journalismin ja radikaalin oikeistopopulismien välillä on sekä yhdistäviä että erottavia piirteitä. Yhdistävä piirre on radikaalin oikeistopopulismien erinomainen soveltuvuus uutisaiheeksi. Populistiset liikkeet ja niiden retoriikka sisältävät draamaa, vahvoja henkilöitä, poikkeuksellisia tempauksia, suuria ihmismääriä ja konflikteja. Journalismien kaupallistumisen myötä tällaiset ominaisuudet vetoavat mediaan lähes viestimestä riippumatta. (Mazzoleni 2003, 11–13.)

Erottava piirre on sitä vastoin politiikan journalismin taipumus kiinnittyä vallanpitäjien poliittisiin maailmankatsomuksiin sekä hallitsevaan poliittiseen järjestelmään ja sen instituutioihin. Siksi politiikan journalismi suhtautuu yleensä kielteisesti poliittisiin liikkeisiin, joilla on vallankumouksellisia piirteitä, ja tähän luokkaan kuuluu järjestelmänvastaisuutensa kautta myös radikaali oikeistopopulismi. (Mazzoleni 2003, 13–14.) Poliitiikan journalistien omat poliittiset sympatiat ovat nekään harvoin radikaalioikeiston puolella. Eric Louw'n (2005) mukaan politiikan journalismi sijoittuu yleensä aavistuksen vasemmalle poliittisesta keskustasta, koska länsimaiset journalistit ovat keskimäärin enemmän vasemmistolaisia kuin oikeistolaisia ja koska

kaupallistumisen paine ajaa politiikan journalismia kohti ”järkevää keskustaa”, joka on mahdollisimman lähellä sitä, mitä mahdollisimman monen lukijan tai katsojan uskotaan haluavan (Louw 2005, 76–77, 83).

Julkisuuden sävystä riippumatta medialla on merkittävä rooli oikeistopopulismin menestyksessä. Vaikka median ja oikeistopopulismin suhteessa on ristiriitoja ja vaikka media usein suhtautuu oikeistopopulismiin enemmän tai vähemmän negatiivisesti, Julianne Stewartin, Gianpietro Mazzolenin ja Bruce Horsfieldin (2003) mukaan oikeistopopulismi kuitenkin hyötyy kaikesta medianäkyvyydestä. Negatiivisissa yhteyksissäkin esiin nouseva tieto populistisesta liikkeestä, sen johtajasta ja sen poliittisista linjauksista legitimoii oikeistopopulistisen liikkeen osaksi poliittista todellisuutta ja tätä kautta vahvistaa sitä. Ja kun medianäkyvyys vähentyy, kääntyy liikkeen kannatuskin usein laskuun. (Stewart ym. 2003, 235–236.)

5.2.1 Oikeistopopulismin suhde tabloidi- ja eliittiviestimiin

Stewart, Mazzoleni ja Horsfield (2003) ovat vetäneet yhteen tutkimustuloksia median ja uuden oikeistopopulismin suhteesta kahdeksassa eri maassa tai maanosassa. Joukossa on myös Euroopan ulkopuolisia alueita, esimerkiksi Intia ja latinalaisen Amerikan maat, joten johtopäätökset eivät koske pelkästään luvussa 2 käsittelemääni länsieurooppalaista radikaalia oikeistopopulismia. Tutkimus käsittelee kuitenkin myös FPÖ:n Itävallassa, Front Nationalin Ranskassa ja Lega Nordin Italiassa saamaa mediajulkisuutta, joten tutkijoiden tekemien havaintojen voi olettaa suurilta osin pätevän muissakin Euroopan maissa, joissa radikaali oikeistopopulismi on menestynyt. Tutkijat havaitsivat median ja oikeistopopulismin suhteessa suuria maa- ja tapauskohtaisia eroja, mutta myös yhdistäviä piirteitä.

Media soveltaa oikeistopopulististen liikkeiden toimintaan Stewartin ym. (2003) tulkinnan mukaan samoja uutiskriteereitä kuin muuhunkin politiikkaan: dramaattiset ja äkkinäiset tapahtumat saavat enemmän palstatilaa kuin poliittiset analyysit. Niinpä oikeistopopulistien toiminnasta on näkyvimmin uutisoitu liikkeiden poliittisten ohjelmien kiistanalaisimmat kohdat, ja vähemmälle huomiolle ovat jääneet liikkeiden nousun sosiaalisia konteksteja ja niiden menestykseen vaikuttavia tekijöitä koskevat

analyysit.

Tutkijat havaitsivat selkeitä eroja ns. tabloidiviestinten ja laatu- tai eliittiviestinten toiminnan välillä. Tabloidiviestimet ottavat oikeistopopulistiset liikkeet innokkaammin vastaan ja antavat niiden agendalle enemmän näkyvyyttä. Eliittiviestimet sen sijaan mieluummin vaikenevat liikkeiden toiminnasta, ellei niiden yhteiskunnallinen merkitys nouse niin suureksi, että ne on pakko huomioida. Ero selittyy tutkijoiden mukaan lähinnä uutiskriteerien erilaisuudella. Tabloidiviestinten uutiskriteerit ovat pitkälti kaupallisuuden sanelemia, eliittiviestimien kriteereissä taas yhteiskunnallisella merkityksellä on edelleen suurempi painoarvo, vaikka kaupalliset kriteerit ohjaavat entistä enemmän myös niitä. (Stewart ym. 2003, 226.)

Tabloidiviestimien tapauksessa suhde oikeistopopulismiin muodostuukin toisinaan lähes symbioottiseksi. Viestimet tarvitsevat kiinnostavia uutisia ja oikeistopopulismi tarvitsee julkisuutta. Niitä yhdistää myös populistinen näkökulma yhteiskunnallisiin kysymyksiin, median kohdalla sen takana ovat taloudelliset pyrkimykset ja oikeistopopulismien kohdalla poliittiset. Osittain ne myös tavoittavat saman väestöosan, sillä tabloidiviestinten lukijat ovat potentiaalisimpia oikeistopopulististen liikkeiden äänestäjiä. Sen sijaan poliittiset tavoitteet eivät läheskään aina ole yhteisiä. Joissakin maissa tabloidiviestimillä ja oikeistopopulismilla on tai on ollut yhteisiä poliittisia tavoitteita, mutta useammin tilanne on päinvastainen. Radikaalit oikeistopopulistiliikkeet edustavat järjestelmänvastaisuutta ja muutosta, kun taas tabloidit saavuttavat tavoittelemansa taloudellisen menestyksen parhaiten vakaissa yhteiskunnallisissa oloissa. (Mts. 233–234.)

Eliittiviestimien ja oikeistopopulismien välinen suhde on yleensä viileämpi, sillä eliittiviestimien suhde vallitsevaan poliittiseen järjestelmään ja valtaapitäviin on läheisempi kuin tabloidiviestimien. Myös eliittiviestimien diskurssi ja lukijakunta ovat yleensä kauempana oikeistopopulismien diskurssista ja kannattajakunnasta. Tilanne on kuitenkin toinen niissä maissa, joissa eliittiviestimet eivät ole kiinnittyneet vallitsevaan järjestelmään vaan edustavat jotakin tiettyä poliittista suuntaa. Tällöin eliittiviestimet saattavatkin tukea oikeistopopulistista liikettä, jos niillä on yhteisiä poliittisia tavoitteita. (Mts. 234–235.)

5.2.2 Oikeistopopulismien ja median suhteen neljä vaihetta

Stewart, Mazzoleni ja Horsfield (2003, 218–225) erottavat neljä ajallista vaihetta median suhtautumisessa oikeistopopulistisiin liikkeisiin: *pohjustusvaiheen*, *kapinallisen vaiheen*, *vakautumisvaiheen* ja *rappiovaiheen*. Vaiheet mukailevat monien, mutta eivät suinkaan kaikkien, oikeistopopulististen liikkeiden elinkaarta.

Pohjustusvaiheessa media epäsuorasti voimistaa järjestelmänvastaista mielialaa yhteiskunnassa. Tämän se tekee suosimalla negatiivisia, dramaattisia uutisia, jotka vahvistavat kansalaisten turvattomuudentunnetta ja kasvattavat sosiaalisia jännitteitä. Median avulla syntyy poliittinen ilmapiiri, jossa oikeistopopulistiset diskurssit ja tulkinnat yhteiskunnasta keräävät helpommin kannattajia ja auttavat oikeistopopulistisen liikkeen syntyä. (Mts. 218–221.)

Kapinallisessa vaiheessa oikeistopopulistinen liike on syntynyt ja media seuraa sen toimintaa aktiivisesti. Liikkeen uutuus, johtajien karismaattisuus, värikäs retoriikka ja konfliktiasetelma suhteessa vallitsevaan järjestelmään tekevät siitä journalismin uutiskriteereihin hyvin sopivan ilmiön. Tässä vaiheessa media ja oikeistopopulistit tarvitsevat toisiaan: media saa tarvitsemaansa uutismateriaalia ja oikeistopopulistit tarvitsemaansa julkisuutta. Julkisuus saattaa olla kielteistäkin, mutta oikeistopopulisteille se ei ole välttämättä kohtalokasta. Heille tärkeämpää on oikeistopopulistisen retoriikan leviäminen julkisuuteen ja sitä kautta ihmisten tietoisuuteen. (Mts. 221–222.)

Vakautumisvaiheessa oikeistopopulistiset liikkeet on legitimoitu osaksi poliittisten liikkeiden kenttää. Tämä laskee niiden uutisarvoa ja samalla vähentää näkyvyyttä mediassa. Poliitiikan agendassa palataan kohti normaalia päiväjärjestystä, ja oikeistopopulismien tärkeinä pitämät aiheet eivät enää saa yhtä helposti julkisuutta, kun niillä ei ole tukenaan liikkeen uutuusarvoa. Median suhtautuminen oikeistopopulistiseen liikkeeseen vaihtelee tässä vaiheessa huomattavasti poliittisesta ja kulttuurisesta kontekstista riippuen. Yleensä eliittiviestimet suhtautuvat siihen kriittisemmin kuin tabloidiviestimet. (Mts. 222–223.)

Rappiovaiheessa poliittinen liike on kriisissä, sen kannatus voi esimerkiksi laskea nopeasti tai liike voi kärsiä sisäisistä ristiriidoista. Mediahuomion määrä ja laatu riippuvat tässä vaiheessa pitkälti siitä, kuinka liikkeeseen on aikaisemmin suhtauduttu. Tavallisia näkökulmia ovat liikkeen kannatuksen romahtamisesta ja johtajuusongelmista kertovat sensaatiouutiset sekä kilpailevien oikeistopopulististen liikkeiden tai johtajien noususta raportoiminen. Medianäkyvyyden määrän vähentyminen yleensä vauhdittaa liikkeen kannatuksen laskua. (Mts. 223–224.)

Myös elinkaaren mukaisessa tarkastelussa erot eliitti- ja tabloidiviestinten välillä ovat selkeät. Liikkeiden synty- ja kasvuvaiheissa tabloidiviestimet uutisoivat innokkaasti niiden sensaatiomaisista tai muista uutiskriteereihin hyvin sopivista piirteistä. Ne muuttavat myös agendaansa oikeistopopulistisen agendan suuntaan eli raportoivat liikkeiden tärkeinä pitämistä aiheista. Liikkeiden vakiintuessa esimerkiksi hallitusvastuun kautta osaksi poliittista järjestelmää tabloidiviestinten kiinnostus laskee, ja jos liikkeet rapistuvat, ne menettävät uutisarvonsa täysin. Eliittimedia taas saattaa suhtautua oikeistopopulistisiin liikkeisiin niiden synty- ja kasvuvaiheissa välinpitämättömästi tai ristiriitaisesti, tai se saattaa jopa pilkata liikkeiden sensaationhakuista piirteitä. Liikkeiden vakiintumisvaiheessa eliittiviestinten on pakko huomioida ne ja niiden esillä pitämät poliittiset kysymykset, koska liikkeistä on tullut osa poliittista järjestelmää. Jos liikkeet rapistuvat, eliittiviestinten kiinnostus niitä kohtaan loppuu, koska liikkeillä ei enää ole poliittista eikä yhteiskunnallista merkitystä. (Mts. 224–225.)

5.3 Suomalainen politiikan journalismi

Suomalainen politiikan journalismi poikkeaa historialliselta kehitykseltään jonkin verran luvussa 5.1.2 esittelemästäni Erik Neveun kolmen sukupolven mallista. Suomalaisen lehdistön juuret ovat vahvasti kietoutuneet poliittiseen mobilisaatioon ja puoluepolitiikkaan. Se toimi keskeisenä osana puoluelaitosta toistasataa vuotta 1800-luvun lopulta 1900-luvun lopulle. (Virkkunen 2006, 5–6.)

Tämä on näkynyt vahvasti politiikan journalismissa, jota vielä 1970-luvulla leimasivat arvostava ja kunnioittava suhtautuminen poliitikkoihin sekä tiukka keskittyminen politiikkaan. Poliitikkojen yksityiselämää tai muita kevyempiä aiheita ei käsitelty. Toisaalta tavoiteltiin ainakin näennäisesti objektiivista journalismia. Toimittajat eivät kirjoittaneet poliitikoista omia luonnehdintojaan tai arvioitaan, vaan heidän haastattelunsa päinvastoin saatiin julkaista sanatarkkoina kysymys–vastaus-litatioina. (Pernaa & Railo 2006, 19–20.)

1970-luvun lopusta alkaen suomalaisen journalismin suhde politiikkaan ja samalla politiikan journalismi alkoivat nopeasti muuttua. Käsittelen näitä muutoksia kahdessa seuraavassa alaluvussa. Lopuksi pyrin tekemään jonkinlaisen yhteenvedon suomalaisen politiikan journalismin nykytilasta suhteessa kansainvälisiin trendeihin.

5.3.1 1970–80-lukujen vaihteen suuri murros

Nykymuotoisen suomalaisen politiikan journalismin juuret ovat monella tapaa 1970–80-lukujen vaihteessa. Poliitiikan journalismissa käynnistyi silloin politiikan määritelmän laajentuminen julkisesta vallankäytöstä kohti siihen asti yksityisyyden piiriin kuuluneita asioita. Yksityiselämän kuvaukset yleistyivät, ja naispoliitikkojen saaman julkisuuden määrä lisääntyi. Poliitikkoja ryhdyttiin myös kampeamaan alas jalustalta, jolla he siihen asti olivat seisleet. Taloudellisia kytköksiä ja mahdollista korruptiota pyrittiin paljastamaan entistä hanakammin, ja poliitikkojen ivaaminen ja pilkkaaminen television viihdeohjelmissa lisääntyi. Objektiivisuutta tavoittelevien juttujen ohella julkaistiin myös entistä kantaottavampia ja värikkäämpiä kirjoituksia politiikasta. (Pernaa & Railo 2006, 17, 30–32, 53–54.)

Toimittajien suhde poliitikkoihin ja politiikkaan muuttui etäisemmäksi ja kriittisemmäksi. Maria Kaisa Aulan (1992) haastattelemat Yleisradion politiikan toimittajat pitivät 1980-luvun alun keskeisinä muutoksina toimittajien puoluepoliittisen osallistumisen, intohimojen ja asianajon vähentymistä sekä poliitikkosuhteiden etääntymistä ja itsenäisen tiedonhankinnan lisääntymistä. Poliitiikan journalismissa omaksuttiin entistä kriittisempi ja epäilevämpi ote politiikkaan, ja poliitikkojen

kunnioitus vähentyi. (Aula 1992, 90.)

Muutokset journalismissa liittyivät samanaikaisiin muutoksiin poliittisessa ympäristössä. Presidentti Urho Kekkosen terveyden heikkeneminen ja lopulta virasta eroaminen vuonna 1981 muutti huomattavasti suomalaista politiikkaa ja sitä kautta myös politiikan journalismia (Pernaa & Railo 2006, 26). Journalismin sisällä muutosta vauhdittivat myös toimittajien omantunnontuskat ja itsekritiikki siitä, ettei Kekkosen sairaudesta kerrottu julkisuudessa (Aula 1992, 93).

Myös mediaympäristö muuttui, kun Iltalehti ja MTV:n uutiset aloittivat toimintansa 1980-luvun alussa. Poliitiikan journalismi oli niille keskeinen keino lunastaa paikkansa mediakentällä ja pärjätä koventuneessa kilpailutilanteessa. Iltalehdessä etsittiin uudenlaisia näkökulmia politiikan uutisointiin, MTV:n uutisissa taas haettiin kovia politiikan ja talouden uutisia ja varottiin poliittisesti värittyneen journalismin tekemistä. (Pernaa & Railo 2006, 22–25.)

Poliitiikan journalismin vapautumista ja ärhäköitymistä seurasi 1980-luvun loppupuolella rauhallisempi kausi. Valtakunnanpolitiikkaa hallinneet konsensus, voimakas talouskasvu ja hallittu rakennemuutos heijastuivat myös politiikan journalismiin, joka ei ollut yhtä kriittistä kuin vuosikymmenen alussa. Entistä vahvemmin esiin nousivat naispoliitikot, joista kirjoittivat paljon etenkin iltapäivä- ja naistenlehdet. Näissä jutuissa käsiteltiin paljon poliitikkojen tunne- ja yksityiselämää, mikä piirre levisi vähitellen myös miespoliitikoista kertoviin juttuihin. (Mts. 43–53.)

5.3.2 Kaupallistuminen syrjäyttää puoluepolitiikan

Kilpailun kiristyminen jatkui 1990-luvulla ja muokkasi Suomen mediamaisemaa monin tavoin. 45 sanomalehteä lopetti toimintansa, ja tilattavien lehtien yhteislevikki laski viidenneksellä. Taloudelliset haasteet ajoivat lehtiä etsimään kustannussäästöjä, mikä vauhditti ketjuuntumista ja yhteistyön syvenemistä. Sähköisissä viestimissä muutos kulki toiseen suuntaan: tv- ja radiokanavien määrä lisääntyi. Poliitiikan journalismin kannalta keskeinen muutos oli myös sanomalehtien poliittisten sidonnaisuuksien lähes täydellinen katkeaminen. Toimintansa lopettaneista lehdistä valtaosa oli pieniä

puolueiden lehtiä, ja jonkin puolueen äänenkannattajana esiintyneistä maakuntalehdistä 11 julistautui vuosina 1986–1997 sitoutumattomaksi. (Hämäläinen 2002, 54–55.)

Kiristynyt kilpailu nosti kaupallisuuden keskeiseksi muutosvoimaksi uudenaikaisessa mediamaisemassa. Samalla kilpailu pakotti viestimet laajentamaan käsitystään politiikan journalismista (Pernaa, Pitkänen & Railo 2006, 275). 1990-luku toi siihen sellaisia piirteitä kuin henkilöityminen ja viihteellistyminen, jotka on usein yhdistetty tabloidisaatioon (ks. luku 4.3.2).

Pekka Isotaluksen (1998) mukaan henkilöityminen on yksi koko suomalaisen politiikan viestintäkulttuuria 1990-luvulla hallinneista kehitystrendeistä (Isotalus 1998, 252). Myös politiikan journalismissa se on näkynyt monin tavoin. Sanomalehti uutisissa henkilöiden välinen kilpailu ja vastakkainasettelu on korvannut aatteelliset ja ideologiset kamppailut. Tärkeimmiksi uutisaiheiksi ovat nousseet johtavien poliitikkojen väliset henkilösuhteet ja heidän kilpailunsa johtopaikoista. (Holmberg 2004, 244.) Iltapäivälehdissä henkilöityminen puolestaan on näkynyt politiikan sisältökysymyksien käsittelyn vähentymisenä ja kansanedustajien henkilökohtaisia ominaisuuksia koskevien juttujen lisääntymisenä (Heino 2006, 85). Eräänlaisen huipennuksen henkilöityminen sai vuoden 2003 eduskuntavaaleissa, joita käsiteltiin julkisuudessa pitkälti kolmen suuren puolueen puheenjohtajien välisinä pääministerivaaleina (ks. Anttila 2006).

Osittain henkilöitymisen myötä politiikan journalismissa on myös piirretty yhä uusia rajoja politiikan ja ei-politiikan sekä julkisten ja yksityisten asioiden välille. Tätä kehitystä – tai ainakin suurta osaa siitä – voi kutsua myös viihteellistymiseksi. Poliitikot alkoivat 1990-luvulla osallistua etenkin vaalien alla ahkerasti erilaisiin viihdeohjelmiin, ja aikaisemmin yksityisasioina pidettyjä seikkoja, kuten tunne-elämää ja perhesuhteita, ryhdyttiin käsittelemään julkisuudessa entistä enemmän. Tunne-elämän korostumiseen on liittynyt myös eräänlainen uusmoralismi, jossa politiikan journalismi on ottanut tehtäväkseen poliitikkojen moraalien ja asenteiden entistä ankaramman valvonnan. (Virtapohja 2002, 124–125; Virkkunen 2006, 158–159; Pernaa ym. 2006, 274–276.)

Muutosten suotavuudesta on erilaisia näkemyksiä. Ville Pernaan, Ville Pitkäsen ja

Erkka Railon (2006, 274, 281) mielestä aiempina vuosikymmeninä pystyssä olleet poliitikkojen yhteiskunnallisten mielipiteiden ja henkilökohtaisen elämäntavan väliset raja-aidat olivat monella tapaa keinotekoisia. Yksityiselämän tulo julkisuuteen tarjoaa heidän mukaansa yleisölle mahdollisuuden selvittää, elääkö poliitikko kuten opettaa, ja viihteellistyminen puolestaan on ainoa keino saada politiikka pysymään julkisuudessa. Kalle Virtapohja (2002, 125) sitä vastoin arvioi poliitikkojen esiintymisen viihdeohjelmissa muuttaneen politiikan yhteisten asioiden hoitamisesta yhteisille asioille nauramiseksi.

Politiikan journalismin kanta-aottavuudelle on käynyt, kuten sidonnaisuuksien katkeamisen jälkeen loogista on: se on vähentynyt. Poliitiikan uutiset muuttuivat 1990-luvulla vähemmän kanta-aottaviksi, ja kuvituksessa keskeisiä poliittisia toimijoita kohdeltiin entistä tasapuolisemmin. Sitoutumattomaksi muuttunut politiikan uutisointi on alkanut entistä enemmän myötäillä vallanpitäjiä, koska heillä on enemmän arvoa uutisten lähteinä. (Holmberg 2004, 234, 238.) Joissakin asioissa myötäily on näkynyt eräänlaisena konsensusjournalismina, esimerkiksi EU-jäsenyydestä käydyssä keskustelussa politiikan journalismi seisoi varsin vahvasti vallanpitäjien rinnalla jäsenyyttä kannattamassa (Möra 1999, 239–241). ”Suomalaisessa politiikan journalismissa ovat kaikki pohjimmiltaan samalla puolella”, on Markku Heikkilä (1998, 77) kärjistänyt.

Poliittisten sidonnaisuuksien katkettua viestimien välisten linjaerojen vetäjiksi nousivat niiden omat journalistiset painotukset. Se on lähentänyt joitakin viestimiä toisiinsa, mutta etäännyttänyt toisia. Uutiskriteerien viihteellistyminen on koskenut koko tiedotusvälineiden kenttää (Pernaa ym. 2006, 280), ja jotkut siihen liitetyt ilmiöt ovat työntäneet sanomalehtiä lähemmäs iltapäivälehtiä (esim. Virkkunen 2006, 157–158). Toisaalta sanomalehtien välille on syntynyt selkeitä eroja sekä politiikan journalismille suodussa palstatilassa että näkökulmissa. Monet näistä eroista perustuvat aste-eroihin viihteellistymisen omaksumisessa eli erilaisiin käsityksiin siitä, onko lehden tehtävä valistaa lukijoita vai tarjota näille mahdollisimman kiinnostavaa journalismia. (Holmberg 2004, 244–246.)

Kokonaisuutena suomalaisen politiikan journalismin kenttä on laajentunut 1990- ja

2000-luvuilla huomattavasti. Näkökulmia lähestyä politiikkaa ja tapoja kertoa siitä on paljon, osa viihteellisiä, osa asialähtöisiä. Samojen viestimien sisältäkin saattavat löytyä akselin molemmat ääripäät. Asiajournalismia kaipaaville pyritään tarjoamaan asiallisia juttuja ja viihteellistä journalismia kaipaaville viihteellisiä – siis jokaiselle jotakin. (Pernaa ym. 2006, 276–277.)

5.3.3 Suomalainen politiikan journalismi ja kansainväliset muutostrendit

Erik Neveun määritelmä politiikan journalismin kolmesta sukupolvesta läntisissä demokratioissa (ks. luku 5.1.2) sopii joiltakin osin hyvin suomalaiseen politiikan journalismiin, mutta erojakin on.

Suomessa sanomalehtien puoluesidonnaisuudet jatkuivat poikkeuksellisen pitkään. Niinpä suomalaisessa politiikan journalismissa oli suuren osan 1900-lukua samanaikaisesti sekä PR-miesten että nykymuotoisen politiikan journalismin synnyn aikakausien piirteitä. Lehdet olivat puoluepoliittisesti sitoutuneita, mutta uutiskriteerit, faktojen korostuminen ja ainakin jonkinasteinen pyrkimys objektiivisuuteen omaksuttiin silti journalismin perustaksi. Pyrkimykset rajata poliittiset kannanotot uutistekstien ulkopuolelle ja muuttaa koko lehdistötoimintaa puoluepoliittisesta liiketoiminnalliseen suuntaan saivat Suomessa jalansijaa 1920–30-luvuilla ja levisivät seuraavina vuosikymmeninä koko lehdistön kentälle (Salokangas 1987, 411).

1970–80-lukujen vaihteen murroksessa suomalainen politiikan journalismi alkoi saada kriittisen asiantuntijuuden ja laajentuneen politiikkakäsityksen aikakaudelle ominaisia piirteitä. Toimittajien kriittisyys, analyttisyys ja puoluepolitiikasta riippumaton kantaottavuus lisääntyivät. Gallup-journalismi löi itsensä lopullisesti läpi vuoden 2000 presidentinvaalien yhteydessä (Virtapohja 2002, 138). Poliitiikan journalismin politiikkakäsitys on laajentunut aikaisemmin yksityiselämän piiriin kuuluneisiin asioihin. Muutosten taustalla on sama tekijä – viestintämarkkinoiden vapauttaminen ja koventunut kilpailu – kuin monissa muissakin länsimaissa. Virkkunen (2006, 6) arvioikin suomalaisen journalismin ihanteiden ja tavoitteiden olevan nykyisin jo varsin lähellä länsimaisia normeja.

Kaikki politiikan journalismin kansainväliset virtaukset eivät kuitenkaan Suomeen ole yltäneet – ainakaan vielä ja ainakaan kovin näkyvästi. Esimerkiksi poliittisen kampanjoinnin ja imagonrakennuksen ammattimaistuminen on saapunut Suomeen hitaasti. Isotaluksen (1998, 253) mukaan poliitikkojen mediastrategiat olivat vielä 1990-luvulla varsin amatöörimäisiä, ja Virkkunen (2006, 24) toteaa, ettei puolueiden ja poliitikkojen julkisuudenhallinta ole vielä 2000-luvullakaan ammattimaistunut. Siksi Suomessa politiikan journalismi ei nähdäkseni kohdistu yhtä paljon huomiota poliitikkojen imagojen ja viestintästrategioiden analysoimiseen ja purkamiseen kuin esimerkiksi angloamerikkalaisissa maissa. Ehkä osittain tämän takia myöskään politiikan käsitteleminen kilpailun ja pelin näkökulmista ei ole saanut suomalaisessa politiikan journalismissa yhtä suurta roolia (Pulkkinen 1998, 79–80).

Neveun (2002) esittämistä politiikan journalismin kriisin merkeistä (ks. luku 5.1.3) suomalaiseen politiikan journalismiin pätee nähdäkseni parhaiten kaupallistuminen. On näkökulmasta kiinni, katsotaanko sen tarkoittavan politiikan journalismin kriisiytymistä vai ei, mutta joka tapauksessa viihteellistyminen eri muodoissaan on herättänyt kritiikkiä (Pernaa ym. 2006, 274). Muiden Neveun mainitsemien kriisin merkkien näkymisestä suomalaisessa politiikan journalismissa ei sitä vastoin ole selkeää näyttöä. Uusi yhteiskunnallinen journalismi lienee saapunut Suomeen muodossa tai toisessa, mutta on toinen kysymys, onko se horjuttanut politiikan journalismin asemaa. Poliitikkojen arvostus on heikentynyt Suomessa kuten muissakin länsimaissa, mutta tietääkseni ei ole mitattu, onko se heikentänyt myös politiikan journalismin arvostusta. Poliitiikan journalistien ajautumisesta liian lähelle poliitikkoja on esitetty kriittisiä näkemyksiä Suomessakin (esim. Heikkilä 1998), mutta toisaalta on korostettu, että 1970–80-lukujen vaihdetta edeltäneeseen tilanteeseen verrattuna muutos on tapahtunut pikemminkin toiseen suuntaan (Pernaa ym. 2006, 277). Käyttämäni tutkimuskirjallisuuden perusteella voisikin tehdä sellaisen yhteenvedon, että suomalainen politiikan journalismi on kaupallistunut ja viihteellistynyt, mutta suoranaudessa kriisissä se ei ole.

6 ANALYYSIN LÄHTÖKOHDAT

Olen nyt määritellyt Tony Halmeen poliittisen profiilin ja tarkastellut hänen vaalivoittonsa poliittista kontekstia. Sen jälkeen käsittelin politiikan ja journalismin välistä suhdetta, politiikan journalismin nykytilaa Suomessa ja ulkomailla sekä radikaalin oikeistopopulismin ja journalismin suhteesta muualla maailmassa tehtyjä havaintoja.

Koossa alkaa olla riittävästi eväitä Tony Halmeen vaalivoiton tutkimiselle. Tässä luvussa tarkennan vielä teorialukujen pohjalta alkuperäistä tutkimuskysymystäni, esittelen tutkimusprosessini alkuasetelman ja perustelen eräitä siihen liittyviä valintoja.

Tutkimuskysymykseni on siis: *Millainen on suomalaisen politiikan journalismin suhde radikaaliin oikeistopopulismiin Tony Halmeen vaalivoittoa seuranneen kirjoittelun perusteella?* Koska kysymys on muotoilultaan varsin tulkinnanvarainen, tarkennan sitä tässä vaiheessa muutamilla alakysymyksillä.

Lähtökohtani analyysissa on Tony Halmeen vaalivoitto ja sen uutisointi ja kommentointi sanomalehdissä, joten ensimmäinen alakysymykseni on luonnollisesti, miten Tony Halmeen vaalivoitto esitettiin niissä. Oliko lehdistä havaittavissa selkeästi positiivista tai negatiivista suhtautumista Halmeeseen? Saivatko Halmeen poliittisten linjausten kiistanalaiset kohdat enemmän huomiota kuin menestykseen vaikuttaneet syyt, kuten monissa muissa maissa on Stewartin, Mazzolenin ja Horsfieldin (2003) mukaan käynyt? Miten kirjoittelussa ilmenivät Halmeen poliittinen profiili ja se poikkeuksellisen suuri ero retoriikassa ja maailmankuvassa, jonka oletan vallitsevan hänen sekä politiikan journalismin ja suomalaisen valtapolitiikan välillä. Pyrin myös pohtimaan, millaisia seikkoja suomalaisen politiikan journalismin ja politiikan tilasta Halmeen vaalivoittoa seurannut kirjoittelu saattaa heijastaa.

Halmeen vaalivoiton uutisoinnin ja kommentoinnin perusteella pyrin siis tutkimaan myös suomalaisen politiikan journalismin ja radikaalin oikeistopopulismin suhdetta. Tähän liittyen koetan selvittää, kuinka usein radikaali oikeistopopulismi yhdistettiin

teksteissä Halmeeseen ja miten se silloin esitettiin. Tarkastelen myös, löytyykö aineistostani samanlaisia eliitti- ja tabloidiviestimien välisiä eroja, joita Stewart ym. (2003) ovat monista maista löytäneet.

Vastauksia kysymyksiin etsin tutkimalla kolmen valtakunnallisen sanomalehden Tony Halmetta koskevia kirjoituksia hänen vaalivoittonsa jälkeen. Lehdet ovat Helsingin Sanomat, Ilta-Sanomat ja Iltalehti. Valinnan tärkeimmät perusteet ovat lehtien laajalevikkisyys⁵ ja valtakunnallisuus, jotka takaavat niille keskeisen aseman suomalaisen politiikan journalismin määrittäjinä. Näiden kolmen lehden kirjoittelun avulla uskon myös saavani saman tutkimuksen piiriin suomalaisen politiikan journalismin nykyisen kaksijakoisen luonteen, jossa asiakeskeistä ja viihteellistä aineistoa on tarjolla rinnakkain. Samoin uskon näillä lehtivalinnoilla pystyväni selvittämään mahdolliset eliitti- ja tabloidiviestintien väliset erot, sillä Helsingin Sanomia pidetään suomalaisena eliittilehtenä (tai laatulehtenä) ja Ilta-Sanomia ja Iltalehteä puolestaan suomalaisina tabloidilehtinä (Nieminen & Pantti 2004, 95–96).

Tony Halme valittiin kansanedustajaksi sunnuntaina 16. maaliskuuta 2003 järjestetyissä eduskuntavaaleissa, ja hänen vaalivoittonsa uutisoitiin maaliskuun 17. päivän lehdissä. Tarkastelujaksoni ulottuu tästä vaaleja seuranneesta päivästä kaksi viikkoa eteenpäin, maaliskuun viimeisen eli 31. päivän lehtiin. Vaalivoitto oli Halmeen poliittisen uran kohokohta, joten ennakko-oletukseni on, että juuri näinä vaalivoiton jälkeisinä päivinä ja viikkoina hän esiintyi julkisuudessa ensisijaisesti poliittisena toimijana – ei ammattinyrkkeilijänä ja viihdejulkiksena, kuten ennen vaalivoittoaan, eikä sairaana tai rikoksista epäiltynä kohukansanedustajana, kuten kesällä 2003 ja sen jälkeen. Tällä tarkastelujakson valinnalla uskon parhaiten pystyväni selvittämään, millaista oli radikaalia oikeistopopulismia edustavan poliitikko-Halmeen saama julkisuus.

Aloitin aineiston keruun ottamalla mukaan kaikki eduskuntavaalien erikoissivuilla, uutissivuilla (Helsingin Sanomissa Politiikka ja Kotimaa, Ilta-Sanomissa ja Iltalehdessä Uutiset) ja pääkirjoitussivuilla julkaistut jutut, joissa mainitaan Tony Halme. Lisäksi huomioin lehtien muilla osastoilla julkaistut jutut, jos Tony Halme oli niissä selkeä pääaihe. Lehtien liitteitä (esimerkiksi Helsingin Sanomien NYT) en huomioinut

⁵ internet-lähde: Sanomalehtien LT-levikin jakauma (<http://www.levikintarkastus.fi/levikintarkastus/tilastot/SLlevikinjakauma2003.pdf>)

lainkaan. Tämän jälkeen karsin keräämästäni aineistosta pois muista medioista lainatuista sitaateista rakennetut koosteet, koska pidin niiden merkitystä kokonaiskuvan kannalta vähäisinä ja koska niissä usein lainattiin tekstejä, jotka aineistooni jo sisältyivät. Kaikki muut jutut otin aineistoon mukaan.

Näiden vaiheiden jälkeen aineistokseni valikoitui Helsingin Sanomista 22, Ilta-Sanomista niin ikään 22 sekä Iltalehdestä 24 juttua. Yhteensä siis 68 lehtikirjoitusta.

Analyysissä käyttämäni teoreettisen viitekehyksen ja metodin esittelen luvussa 7. Luvussa 8 esitän analyysini tulokset ja luvussa 9 niiden pohjalta tekemäni johtopäätökset.

7 DISKURSSIANALYTTINEN VIITEKEHYS

Lähestyn tutkimuskysymystäni *Millainen on suomalaisen politiikan journalismin suhde radikaaliin oikeistopopulismiin Tony Halmeen vaalivoittoa seuranneen kirjoittelun perusteella?* diskurssianalyttisestä viitekehystä käsin. Tässä luvussa esittelen ensin lyhyesti diskurssin käsitettä ja diskurssianalyysia tieteellisenä lähestymistapana. Luvussa 7.2 käsittelen hieman kriittistä diskurssianalyysia ja sen roolia mediatekstien tutkimisessa. Kolmannessa ja viimeisessä alaluvussa perustelen, miksi viitekehys sopii tähän työhön, sekä kuvailen, kuinka olen sitä soveltanut.

7.1 Diskurssit todellisuuden merkityksellistäjinä

Diskurssin käsitettä pohdiskelevat esitykset on tapana aloittaa mainitsemalla, kuinka paljon erilaisia merkityksiä diskurssilla eri tieteenaloilla on. Yhtä lailla diskurssianalyysin yhteydessä on tapana korostaa, kuinka erilaisia tapoja analysoida diskursseja on lukuisia ja kuinka mahdotonta diskurssianalyysi on esittää selvärajaisena tutkimusmetodina. Pikemmin kuin metodina, sitä voikin pitää eräänlaisena teoreettis-metodologisena viitekehysenä (Valtonen 1998, 96).

Koska käsityksiä diskurssianalyysista on monenlaisia, diskurssianalyysin ja diskurssin käsitteitäkin on vaikea määritellä kattavasti. Kyse on joka tapauksessa kielenkäytöstä ja ennen kaikkea siitä, *miten* kieltä käytetään. Näkemys kielestä on diskurssianalyysin eri koulukuntien taustalla samankaltainen. Kieli ymmärretään kulttuurisesti muodostuneita merkityksiä sisältäväksi ja niiden kautta sosiaalista todellisuutta rakentavaksi järjestelmäksi, ei neutraaliksi välittäjäaineeksi. (Jokinen & Juhila 1999, 54; Mäkilä 2006, 100; Valtonen 1998, 97.) Merkityksiä ei pidetä pysyvinä ja kiinteinä, vaan tuotettuina ja sitä kautta moninaisina ja kiistanalaisina (Juppi 2004, 145).

Sanna Valtonen (1998, 97) tiivistää erilaisten diskurssin määritelmien sisällön luonnehtimalla diskurssia ”suhteellisen kiinteäksi merkityssuhteiden systeemiksi, jonka puitteissa tietynlaista todellisuutta on mahdollista tehdä ymmärrettäväksi”.

Tutkimuskohteesta, tutkijasta ja tieteenalasta riippuu, mikä puoli diskurssin kokonaisuudesta kulloinkin painottuu eli mistä näkökulmasta diskurssi kulloinkin määritellään.

Usein ero diskurssikäsitteissä syntyy sen mukaan, lähestytäänkö kieltä ja diskursseja lingvistisestä vai yhteiskuntatieteellisestä näkökulmasta eli missä määrin mielenkiinto kohdistuu itse kieleen ja missä määrin sen käyttöä ympäröivään kulttuuriin. Näistä lingvistinen näkökulma jakautuu vielä kahtia diskursseja kielellisinä järjestelminä korostavaan formaaliseen ja diskursseja kielenkäyttötilanteina korostavaan funktionaaliseen koulukuntaan. Myös yhteiskuntatieteellisen näkökulman sisällä on eri tavoin painottuvia näkemyksiä diskurssista. (Pietikäinen 2000, 58–62.) Diskurssin määritelmät voi lingvistinen–yhteiskunnallinen-jakoa mukaillen erottaa kahteen ryhmään: diskurssi sosiaalisena toimintana ja vuorovaikutuksena sekä diskurssi sosiaalisena konstruktiona (Fairclough 1997, 31).

Lingvistisen ja yhteiskuntatieteellisen näkökulman eron on usein katsottu olevan keskeinen jakolinja myös diskurssianalyysin erilaisten määritelmien kentällä (esim. Pietikäinen 2000). Hienosyisemmän kartoituksen erilaisista diskurssianalyyseista ovat laatineet Arja Jokinen ja Kirsi Juhila (1999), jotka erottavat diskurssianalyttisen tutkimuksen kentältä neljä ulottuvuusparia: tilanteisuuden ja kulttuurisen jatkumon välisen suhteen, merkitysten ja merkitysten rakentamisen tapojen välisen suhteen, retorisen ja responsiivisen analyysin välisen suhteen sekä kriittisen ja analyttisen diskurssianalyysin välisen suhteen. Diskurssianalyysin eri sovellukset asemoituvat heidän mallissaan ulottuvuusparit yhdistäville janoille sen mukaisesti, kuinka lähellä sovellus on ulottuvuusparin toista ääripäätä ja kuinka kaukana toisesta. (Jokinen & Juhila 1999, 55.) Ulottuvuusparien avulla havainnollistuvat nähdäkseni varsin hyvin diskurssin käsitteen eri puolet sekä ne keskeiset kysymykset, joihin diskursseja tutkiva joutuu työssään ottamaan kantaa.

Tilanteisuuden ja kulttuurisen jatkumon välisellä suhteella Jokinen ja Juhila (1999) viittaavat diskurssien kontekstuaalisuuteen. Diskurssien rakentamat merkitykset syntyvät aina käyttöyhteydessä, mutta ovat samaan aikaan aina sidoksissa myös laajempiin merkityksellistämisen tapoihin, ympäröivään kulttuuriin. Merkitysten ja merkitysten

rakentamisen tapojen välinen suhde taas on lähellä lingvistisen ja yhteiskuntatieteellisen näkökulman eroa: Se havainnollistaa, kuinka diskurssien kautta voidaan tarkastella sekä sitä, mitä diskurssien välittämät merkitykset ovat, että sitä, millä tavoin ne rakentuvat. Retorisen ja responsiivisen analyysin välinen suhde viittaa siihen, kohdistetaanko huomio tapoihin, joilla diskursseissa tavoitellaan hyväksyntää tietyille merkityksille, vai tapoihin, joilla merkitykset rakentuvat vuorovaikutuksellisen prosessin. Kriittisen ja analyttisen diskurssianalyysin välinen suhde viittaa siihen, onko diskurssianalyysin tekijän tarkoituksena tuottaa tutkimuksesta poleeminen vai analyttinen esitys. (Jokinen & Juhila 1999, 54–93.)

Oma näkökulmani diskursseihin on lähinnä yhteiskuntatieteellinen, koska lähestyn myös tässä työssä tarkastelun kohteina olevia politiikan journalismia ja oikeistopopulismia ensisijaisesti yhteiskunnallisina ilmiöinä. Olen toki kiinnostunut myös tavoista, joilla diskurssit tekevät todellisuutta ymmärrettäväksi, mutta ennen kaikkea siitä, millainen tuon merkityksellistämisen lopputulos on ja millaisia seikkoja sen kautta voidaan havaita politiikan journalismista, oikeistopopulismista ja ehkä koko yhteiskunnastakin. Näkökulmassani painottuu myös diskurssien kontekstuaalisuus, koska olen luvuissa 3–5 taustoittanut analyysiani laajasti kuvailemalla tutkimuskohteen poliittista ja journalistista kontekstia.

7.2 Kriittinen diskurssianalyysi ja mediatekstit

Mediaa käsittelevissä diskurssianalyttisissä tutkimuksissa työn viitekehikseksi on usein valittu kriittinen diskurssianalyysi. Käytän myös tässä tutkimuksessa kriittisen diskurssianalyysin käsitteistöä, ja metodini on sovellettu kriittisen diskurssianalyysin piirissä kehitetyistä metodeista. Siksi käsitelen seuraavaksi tätä diskurssianalyysin suuntausta hieman tarkemmin.

Jokisen ja Juhilan (1999, 85–93) käsitys kriittisestä diskurssianalyysistä analyttisen diskurssianalyysin vastinparina ei ole ainoa mahdollinen tapa määrittää sen paikka diskurssianalyttisen tutkimuksen kentällä. Valtonen (1998, 97) pitää kriittistä

diskurssianalyysia yhteiskuntatieteellisesti orientoituneen diskurssianalyysin toisena pääsuuntauksena – toinen on tulkitseva diskurssianalyysi. Pietikäinen (2000, 65) puolestaan käsittää kriittisen diskurssianalyysin lingvistisen ja yhteiskuntatieteellisen diskurssianalyysin piirteitä yhdisteleväksi, niistä kokonaan erilliseksi koulukunnaksi.

Tutkijoilla on myös hieman erilaisia näkemyksiä sen suhteen, mitä kriittinen diskurssianalyysi tarkkaan ottaen tarkoittaa ja mikä tekee siitä kriittistä. Erilaisia käsityksiä kuitenkin yhdistää muutama seikka. Kriittinen diskurssianalyysi painottaa kielen ja sitä ympäröivän sosiaalisen todellisuuden välistä yhteyttä ja vuorovaikutussuhdetta. Diskurssi ymmärretään kielenkäytöksi sosiaalisena käytäntönä. (Pietikäinen 2000, 66.)

Lisäksi kriittinen diskurssianalyysi on kiinnostunut valtasuhteista ja niiden rakentumisesta diskursseissa. Diskurssien katsotaan tavallaan olevan välineitä, joilla yhteiskunnan eri intressiryhmät käyvät kamppailua omien todellisuuskäsitystensä puolesta. Kamppailussa pyritään oman diskurssin nostamiseen hegemoniseen asemaan, mikä äärimmilleen vietynä tarkoittaa sen muuttumista arkijärjeksi, yleisesti kyseenalaistamattomaksi totuudeksi. Vastaavasti taas kamppailun häviävät diskurssit marginalisoituvat, tai ääritapauksissa ne voidaan jopa kieltää. (Pietikäinen 2000, 67; Valtonen 1998, 99, 102–103.)

Kriittisen diskurssianalyysin kriittisyydestä on erilaisia tulkintoja. Kuten mainitsin, Jokinen ja Juhila (1999, 86–87) pitävät kriittisen diskurssianalyysin lähtökohtana poleemisen puheenvuoron tuottamista. Kriittisyydellä on kuitenkin ymmärretty tarkoitettavan myös esimerkiksi valtasuhteiden tutkimiseen keskittymistä sinänsä, valtasuhteiden tutkimista ”vähäosaisten” näkökulmasta sekä tutkijan poliittisia päämääriä eli pyrkimystä valtasuhteiden muuttamiseen (Pietikäinen 2000, 67–68). On myös katsottu, että kriittisen diskurssianalyysin kriittisyys tarkoittaa kriittisyyttä oman tutkimustyön suhteen. Kriittistä diskurssianalyysia tekevän tutkijan pitäisi tiedostaa ja tuoda esiin omat ennako-oletuksensa, päämääränsä ja tieteelliset painotuksensa sekä altistaa tutkimuksensa kritiikille esittämällä tutkimusprosessin vaiheet mahdollisimman selkeästi ja läpinäkyvästi. (Pietikäinen 2000, 69; Valtonen 1998, 105.)

Joukkoviestinnän tutkimukseen kriittistä diskurssianalyysia on sovellettu tutkimuskohteesta riippuen hyvin monenlaisin tavoin. Eräs tunnettu malli on Norman Faircloughin (1997) viestintätilanteiden kriittinen diskurssianalyysi, jossa tutkimuksen painopiste on tekstin, diskurssikäytännön ja sosiokulttuurisen käytännön välisissä suhteissa. Siinä viestintätilannetta tarkastellaan ensiksi tekstin, sen merkitysten ja muotojen kautta. Toiseksi huomio kohdistetaan diskurssikäytäntöön eli tekstin tuottamisen ja kuluttamisen konventioihin, joukkoviestinnän tapauksessa erityisesti genreihin ja muihin mediassa vakiintuneisiin esittämisen tapoihin. Kolmas analyysin kohde on sosiokulttuurinen käytäntö, jonka avulla viestintätilanteelle hahmotetaan konteksti, tutkimuskohteesta riippuen esimerkiksi suppeampi institutionaalinen tai laajempi yhteiskunnallinen. (Fairclough 1997, 78–86.)

Analyysin laajentaminen tekstistä diskurssikäytäntöön ja sosiokulttuuriseen käytäntöön antaa nähdäkseni tutkijalle hyvät työkalut huomioida (diskurssikäytännön tasolla) yksittäisen mediatekstin sidokset yhtäältä muihin mediateksteihin ja toisaalta median vakiintuneisiin kerronnan tapoihin sekä (sosiokulttuurisen käytännön tasolla) ne ympäröivät olosuhteet, joissa mediateksti on syntynyt. Tämä on tärkeää, koska mediatekstin tuottamat merkitykset riippuvat aina siitä, mikä sen suhde median vakiintuneisiin esittämisen tapoihin ja koko viestintätilannetta ympäröiviin olosuhteisiin on.

Mediajulkisuus kokonaisuutena on luonteeltaan monidiskurssista. Yksittäiset mediatekstit taas voivat perustua vain yhteen diskurssiin tai sisältää useita, joskus keskenään ristiriitaisiakin diskursseja. (Juppi 2004, 146.) Mediatekstien kriittisessä diskurssianalyysissä huomio kohdistuu usein paitsi erilaisten diskurssien rajaamiseen ja tutkimiseen myös niiden hierarkiaan. Yksien diskurssien hegemonisen ja toisten diskurssien alisteisen aseman tunnistaminen avaa mahdollisuuksia myös yhteiskunnallisia valtasuhteita koskeviin tulkintoihin.

7.3 Diskurssianalyysi tässä työssä

Päätin hyödyntää tässä työssä diskurssianalyyttistä viitekehystä ja eräitä kriittisen diskurssianalyysin toimintatapoja, koska mielestäni ne sopivat hyvin tutkimuskohteeseeni. Tutkimuskysymykseni on luonteeltaan sellainen, että se vaatii ilman muuta laadullisen tutkimusmenetelmän käyttöä. Diskurssianalyysi kriittisessä muodossaan taas soveltuu yhtäältä kieli- ja toisaalta yhteiskuntatieteellisesti painottuneena viitekehystenä hyvin mediateksteihin, jotka ovat tiiviissä suhteessa yhteiskunnalliseen kontekstiinsa. Lisäksi tutkimuskohteeni – tietyn poliittisen liikkeen kuvaus politiikan journalismissa – kietoutuu monin tavoin yhteiskunnallisiin valtasuhteisiin, ja niiden tarkastelemiseen diskurssianalyysin kriittinen muoto on nähdäkseni hyvin soveltuva menetelmä. Vaikka tutkimuskysymykseni sinänsä ei keskitykään valtasuhteisiin, on selvää, että politiikan journalismin ja radikaalin oikeistopopulismien suhdetta määrittävät osaltaan myös yhteiskunnalliset valtasuhteet ja vallankäyttö.

Tässä työssä käyttämäni diskurssianalyysin perustana on edellä mainittu Norman Faircloughin (1997, 78–86) malli viestintätilanteiden kriittisestä diskurssianalyysistä. Vaikutteita ja esimerkkiä olen ottanut myös Pirita Jupin (2004) tavasta soveltaa diskurssianalyysin käsitteitä ja metodeja omaan tutkimukseensa.

Faircloughin mallissa mediatekstiä tarkastellaan ensin tekstin itsensä kannalta. Analyysin kohteena ovat tällöin sekä tekstin muoto että sen merkitys. Muodon osalta huomio kohdistuu esimerkiksi sanastoon, virkkeiden ja lauseiden kieliopilliseen rakenteeseen sekä tekstin rakentumiseen kokonaisuutena, esimerkiksi virkettä laajempien tekstinosien sijoittumiseen jutussa ja niiden keskinäiseen suhteeseen. Merkityksen osalta analyysissä tutkitaan tekstin representaatioita, identiteettejä ja suhteita. Representaatioilla tarkoitetaan vapaasti selitettynä tekstin esittämiä tulkintoja asioista. Identiteettien ja suhteiden osalta tarkastellaan, millaisia käsityksiä kirjoittajan ja lukijan identiteeteistä tekstistä muodostuu sekä millainen on tekstistä havaittava oletus kirjoittajan ja lukijan suhteesta. (Fairclough 1997, 14, 79–80.)

Analyysin toisessa vaiheessa, diskurssikäytännön tasolla, huomioidaan tekstin asema suhteessa muihin tekstin tuottamisen ja kuluttamisen tapoihin. Tekstiä verrataan vakiintuneisiin esittämisen tapoihin, kuten institutionalisoituneisiin diskursseihin ja erilaisiin tekstin lajityyppisiin eli genreihin. Tekstiä siis lyhyesti ilmaistuna suhteutetaan toisiin teksteihin; pyritään jollain tapaa luokittelemaan se, etsitään siitä vakiintuneiden kielenkäyttötapojen piirteitä ja intertekstuaalisia viittauksia toisiin teksteihin. (Fairclough 1997, 81–85.)

Kolmannessa vaiheessa, sosiokulttuurisen käytännön tasolla, tekstiä tarkastellaan siinä kontekstissa, jossa se on tuotettu. Tutkimuskohteesta ja -kysymyksestä riippuen konteksti voi olla suppeampi institutionaalinen tai laajempi kulttuurinen tai yhteiskunnallinen konteksti. Tutkijasta ja tutkimuskohteesta myös riippuu, miten sosiokulttuurisen kontekstin huomioiminen käytännössä tapahtuu. Fairclough antaa evääksi karkeasti jaotellut kolme näkökulmaa, jotka kontekstin hahmottamisessa olisi syytä huomioida: taloudellinen, poliittinen ja kulttuurinen. (Fairclough 1997, 85.)

Faircloughin mallin kaikki vaiheet eivät mielestäni ole tutkimuskysymykseeni vastaamisen kannalta olennaisia, joten olen soveltanut analyysin kulkua tarpeisiini sopivaksi. Olennaisinta työni kannalta on nähdäkseni selvittää, miten Tony Halme ja radikaali oikeistopopulismi representoidaan politiikan journalismissa, joten sovellukseni Faircloughin mallista painottuu representaatioiden tutkimiseen. Koska tarkastelen rinnakkain poliittista ilmiötä (radikaali oikeistopopulismi) ja siihen liittyvää tapahtumaa (Tony Halmeen vaalivoitto), katsoin tarpeelliseksi etsiä ja luokitella teksteistä niiden molempien representaatioita. Lisäksi otin mukaan vielä kolmannen tekijän, Tony Halmeen henkilön, representaatiot, koska Halmeen vaalivoiton representaatioiden analysoiminen ilman hänen henkilönsä representaatioiden huomioimista vaikutti hankalalta eikä edes tarkoituksenmukaiselta tutkimuskysymykseen vastaamisen kannalta.

Tekstien merkitysten tasolla tutkin myös tekstin kirjoittajalle ja vastaanottajalle ehdottamia identiteettejä ja niihin liittyviä vastakkainasetteluja sekä teksteissä esiintyviä puhujia. Tarkoitukseni on tällä tavalla jäljittää diskurssien heijastamia ja uusintamia

valtasuhteita. Vastakkainasettelun osapuolien kuvaamisessa usein käytetyt termit ”me” ja ”ne” olen tässä työssä korvannut mielestäni tekstissä sujuvammilla, pallopelien kielenkäytöstä lainatuilla termeillä ”omat” ja ”vieraat”. Systemaattisen lingvistisen analyysin jätin tekemättä, mutta merkityksiä tutkiessani olen toki huomionnut myös niitä rakentavat lingvistiset keinot.

Diskurssikäytännön tasolla rajasin analyysin genreihin, jotka lehtijuttujen tapauksessa tarkoittavat erilaisia vakiintuneita lehtitekstien muotoja. Tarkoitukseni on tämän avulla tarkastella löytämieni diskurssien suhdetta erilaisiin journalistisiin genreihin. Institutionalisoituneiden diskurssien piirteitä tai intertekstuaalisia viittauksia en etsinyt systemaattisesti, mutta kuten lingvististen piirteiden kohdalla, huomioin ne, jos löysin niitä tekstin muita piirteitä analysoidessani.

Sosiokulttuurisen käytännön tason analyysia olen pyrkinyt pohjustamaan kontekstualisoimalla tutkimuskohdettani luvuissa 3–5. Diskursseja rajatessani ja kuvaillessani koetan huomioida näiden lukujen sisällöt ja suhteuttaa löydökseni niihin. Samoin pyrin tekemään, kun vedän tutkimustuloksiani yhteen luvun 9 päätelmissä.

Käytännössä aloitin diskurssien jäljittämisen etsimällä kaikista jutuista Tony Halmeen, Tony Halmeen vaalivoiton ja oikeistopopulismien representaatiot ja tiivistämällä jokaisen niistä lyhyeksi määritelmäksi (esimerkiksi *poliittinen toimija*). Sen jälkeen etsin näiden kolmen ilmiön representaatioista toisiinsa sopivia näkökulmia (esimerkiksi *poliittinen toimija* Tony Halmeen representaationa ja *poliittinen ilmiö* vaalivoiton representaationa) ja laadin niiden pohjalta alustavan jaottelun eri diskursseista. Analyysin seuraavissa vaiheissa vertasin näitä representaatioiden pohjalta muodostamiani diskursseja uusiin löydöksiini ja tarpeen mukaan yhdistelin, erottelin ja uudelleenrajasin diskursseja.

Rajattuani ja nimettyäni lopulliset kuusi diskurssia, kävin aineiston vielä läpi ja merkitsin, mikä diskurssi esiintyy missäkin jutussa. Tällä tavoin pyrin selvittämään, mitkä diskursseista ovat hegemonisia ja mitkä alisteisia ja millaisia ovat tutkimieni lehtien väliset erot Tony Halmeen vaalivoittoa seuranneessa kirjoittelussa. Tämä karkea määrällinen mittaus ei ota huomioon sitä, kuinka hallitsevassa tai alisteisessa asemassa diskurssi on siinä jutussa, jossa se esiintyy. Teksteissä oli myös suuria aste-eroja siinä,

kuinka selvästi jokin diskurssi niissä esiintyy ja kuinka helppoa niissä oli erottaa yksi diskurssi toisesta. Tämän vuoksi en ole antanut analyysissäni kovin paljon painoarvoa määrälliselle mittaukselle vaan käytän sitä ainoastaan apuvälineenä pohtiessani luvussa 8.7, millainen on diskurssien välinen hierarkia.

Yksi diskurssin käsitteen sisäistämistä haittaava tekijä on ainakin omalla kohdallani ollut se, että diskurssilla saatetaan tarkoittaa yhtä hyvin laajalti omaksuttua, kulttuurisesti vakiintunutta ja jossain määrin ristiriitaisiakin merkityksiä sisältävää merkitysjärjestelmää kuin myös suppeasti omaksuttua, tilannekohtaista ja merkityksiltään tiukkaa järjestelmää. Tässä työssä aineistosta rajaamani diskurssit ovat erilaisia politiikan journalismin diskursseja, selkeästi tilannekohtaisia ja lähtökohtaisesti vain tässä aineistossa esiintyviä. Olen siitä huolimatta käyttänyt rajauksessa apuna käsityksiäni joidenkin laajojen, institutionalisoituneiden diskurssien luonteesta ja nimennyt löytämäni diskurssit sen mukaan, mitä tällaista diskurssia ne mielestäni muistuttavat. Nimitykset ovat kuitenkin lähinnä suuntaa-antavia, ja vasta luvun 9 johtopäätöksissä pyrin toden teolla suhteuttamaan löydökseni olemassaoleviin institutionalisoituneisiin diskursseihin.

Juuri diskurssien erilaisten koko-, tiiviys- ja vakiintumisasteiden vuoksi kirjoitan diskurssien *rajaamisesta*. Käsitykseni mukaan diskursseja etsivän tutkijan tehtävä muistuttaa lähinnä rajaamista, sillä on pitkälti tutkimuskysymyksestä sekä tutkijan orientaatiosta ja tulkinnoista kiinni, kuinka laajoja tai suppeita diskursseja aineistosta etsitään ja mihin diskurssien väliset rajat piirretään.

8 TONY HALMEEN VAALIVOITTOA SEURANNEEN KIRJOITTELUN DISKURSSIT

Kevään 2003 eduskuntavaalit järjestettiin sunnuntaina maaliskuun 16. päivänä. Valtaosa vaalituloksista uutisoitiin seuraavan päivän lehdissä, ja jo maanantaina lehdet julkaisivat myös toimittajien ensimmäiset kommentit tapahtuneesta. Perusteellisempia analyyseja ja vaalitulosta erilaisista näkökulmista lähestyneitä juttuja ilmestyi erityisesti tiistain 18. päivän lehdissä ja vähitellen harventuvaan tahtiin myös sitä seuranneina päivinä.

Tony Halmeen vaalivoittoa koskeva kirjoittelu alkoi kaikissa lehdissä maanantaina 17. päivänä vaalivoiton uutisoinnilla. Iltapäivälehdet julkaisivat myös tunnelmajuttuja Halmeen vaalivalvojisista. Tiistain 18. päivän lehdissä Halme-juttujen määrä oli suurimmillaan: Halmetta haastateltiin, hänen suuren äänimääränsä syitä pohdittiin, Halmeen poliittista profiilia määriteltiin, ja mielipiteitä hänen voitostaan kyseltiin tavallisilta kansalaisilta, muilta poliitikoilta ja yhteiskunnallisilta vaikuttajilta.

Keskiviikkona 19. maaliskuuta erityisesti iltapäivälehdissä paljon huomiota sai tapaus, jossa Halme ensin kutsui tasavallan presidentti Tarja Halosta lesboksi Yleisradion Radio 1:n Keskipäivän peili -ohjelman haastattelussa ja pyysi seuraavana päivänä nimittelyään anteeksi. Tapausta kommentoivat lehdissä niin eri aloilta valitut haastateltavat kuin toimittajat itsekin, ja Halme puolestaan selitti lausuntonsa taustaa. Käytän tapauksesta jatkossa nimeä *nimittelykohu*.

Maaliskuun 20. päivän lehdistä eteenpäin kirjoittelu Halmeesta muuttui satunnaisemmaksi. 20. päivän ja maaliskuun lopun välisen ajanjakson aineisto koostuu lähinnä pikku-uutisista, muutamasta Halmetta pohtivasta kirjoituksesta sekä pakinoista. Maaliskuun viimeisellä viikolla lehdet ryhtyivät seuraamaan, kuinka Halmeen ensimmäiset askeleet kansanedustajana sujuvat erilaisine muodollisuuksineen.

Aineistoni koostuu siis 68:sta Helsingin Sanomien, Ilta-Sanomien ja Iltalehden Tony Halmetta käsittelevästä jutusta. Olen merkinnyt jokaisen jutun tunnuksella mallia A1, jossa A tarkoittaa lehteä ja 1 sitä, kuinka mones julkaistu Tony Halmetta käsittelevä juttu se siinä lehdessä tutkimusjaksoni aikana on. Lehtien järjestys perustuu niiden

nimien aakkosjärjestykseen ja juttujen numerointi niiden ilmestymisjärjestykseen, eli Helsingin Sanomien juttujen tunnus alkaa A-kirjaimella, Ilta-Sanomien juttujen B-kirjaimella ja Iltalehden C-kirjaimella. Tunnukset sekä juttujen julkaisupäivät, sivunumerot ja otsikot olen kirjannut liitteeseen 2.

Olen erottanut kuusi diskurssia, jotka Helsingin Sanomien, Ilta-Sanomien ja Iltalehden Halmetta koskevasta kirjoittelusta tulkintani mukaan hahmottuvat: *politologisen diskurssin*, *sosiologisen diskurssin*, *etnografisen diskurssin*, *moralistisen diskurssin*, *karnevalistisen diskurssin* ja *Viikinki-diskurssin*.

8.1 Politologinen diskurssi

Politologiseksi diskurssiksi kutsun diskurssia, jossa Tony Halmetta ja hänen vaalivoittoaan käsitellään politiikan näkökulmasta.

Politologisessa diskurssissa Halme representoidaan poliittisena toimijana. Hänellä on poliittisia mielipiteitä, hän osallistuu vaaleihin ja menestyy ja valmistautuu sen jälkeen toimimaan kansanedustajana. Halmeen vaalivoitto puolestaan esitetään poliittisena tapahtumana, jonka syyksi ymmärretään demokratian ideaalin mukaisesti Halmeen äänestäjien halu ajaa tärkeinä pitämiään asioita. Oikeistopopulismi representoidaan poliittisena liikkeenä, jolla on oma historiansa, aatteensa ja kannatusvaihtelunsa.

Keskeinen ajatus politologisen diskurssin määrittelyssä on, että Halme esiintyy teksteissä radikaaleista mielipiteistään, karkeasta retoriikastaan ja julkkisstatuksestaan huolimatta ikään kuin kuka tahansa poliitikko. Hänen ajatuksiaan, vaalivoittoaan ja mahdollisuuksiaan kansanedustajana käsitellään kuin kenen tahansa uuden kansanedustajan tai vaalivoittajan. Hänen edustamansa poliittinen viitekehyskin on kuin mikä tahansa poliittinen liike. Objektiivisuuden tavoittelun, politiikkakeskeisyyden ja perinteisen politiikkakäsityksen kautta politologinen diskurssi asettuu nähdäkseni lähelle politiikan journalismia perinteisesti hallintua, asiakeskeistä ja puolueettomuuteen pyrkivää diskurssia.

Viitteitä politologisesta diskurssista voi löytää yhtäläillä lakonisista uutisteksteistä kuin pääkirjoituksista tai toimittajien ja tutkijoiden analyyseistakin. Esimerkin edellisestä tarjoaa Helsingin vaalitulosta käsittelevä perusuutinen, jossa Tony Halmeen vaalivoitto kuvataan virkkeellä ”(P)ienistä haastajista tuli todellinen yllättäjä, kun perussuomalaisen listoilta läpi meni nyrkkeilijä Tony Halme” (A4). Esimerkin jälkimmäisestä taas Helsingin Sanomien toimittajan kolumni, jossa Halmeen paikka politiikan kentällä pyritään määrittelemään hänen poliittisten mielipiteidensä ja retoriikkansa kautta.

”Rikollisia ja laiskoja huijareita on huysätty tarpeeksi’, Tony Halme (perus) julisti ja pääsi läpi. Hän on populistinen, mutta koska ei ole ollut politiikassa, on vaikea sanoa, onko Halme äärioikeistolainen. Todennäköisesti on – mutta Halme ja Vapaavuori eivät merkitse, että haiderilaisuus olisi tullut Helsinkiin.” (A5)

Politologisesta diskurssista voisi ehkä käyttää myös nimeä politiikan diskurssi, mutta mielestäni politiikan tutkimukseen viittaava sana politologinen kuvaa sitä paremmin. Diskurssilla on nimittäin myös vahva analyttinen ulottuvuus. Tony Halmeen vaalivoitto oli sanomalehdille selvästi yllätys, kuten sitaatti kaksi kappaletta taempanakin kertoo, ja oletettavasti sen vuoksi sille ryhdyttiin tavallista ahkerammin etsimään syitä. Esimerkiksi Helsingin Sanomien toimittajan kolumnissa vaalivoittoa pohditaan valtio-opin professorin ajatuksia laajasti lainaten. Halmeen menestyksen mahdollisina syinä mainitaan muiden poliittisten puolueiden toiminta ja muutokset äänestäjien arvomaailmassa.

”Nyt käytyjen vaalien alla Martikainen arvioi puolueiden ratkaisuehdotuksia keskeisten ongelmien korjaamiseksi silkkasi näpertelyksi. 'Kukaan ei uskalla vaatia radikaaleja, kokonaan uudenlaisia ratkaisuja. Miksi kukaan ei ehdota esimerkiksi, että pannaan kaikki työttömät töihin, maksoi mitä maksoi', Martikainen kysyi. 'Äänestäjä turhautuu, jos peruskysymyksiin ei vastata.'

Martikainen löysi markkinaraon oikeistopopulismille pääkaupunkiseudulta jo vuoden 1995 vaalien jälkeisessä nuorten vaalikäyttäytymistä koskeneessa tutkimuksessa. Silloin lähes kolmannes nuorista aikuisista kuului ryhmään, jolle oli tyypillistä vahvan johtajuuden, nationalismin ja etnisyyden korostaminen sekä sosiaalivaltion ankara kritiikki.” (A7)

Esimerkissä Halmeen menestyksen mahdollisina syinä mainitaan muiden poliittisten puolueiden toiminta ja muutokset äänestäjien arvomaailmassa. Tätä kautta Halmeesta rakentuu kuva vakavasti otettavana poliitikkona ja hänen äänestäjistään taas arvomaailmansa mukaisesti äänestyspäätökset tekevinä kansalaisina. Tällainen näkökulma voi vaikuttaa itsestäänselvältä, kun pohditaan jonkin vaalituloksen syitä,

mutta Halmeen tapauksessa se ei sitä ole. Hänen voittonsa syitä olisi yhtä hyvin voinut pohtia myös protestoimisen halun ja sosiaalisten ongelmien kautta – ja usein niin tehtiinkin, kuten myöhemmin tässä luvussa osoitan.

POLITOLOGINEN DISKURSSI	
Halmeen representaatio	poliittinen toimija
vaalivoiton representaatio	poliittinen tapahtuma
oikeistopopulismin representaatio	poliittinen liike
omat	äänestäjät, politiikkaa seuraavat kansalaiset
vieraat	ei ole
genret	uutiset, pääkirjoitukset, kolumnit
puhujat	toimittajat, tutkijat, poliitikot, Tony Halme

Objektiivisuutta tavoittelevasta ja asiakaskeisistä lähestymistavasta huolimatta Halme ja hänen menestyksensä esitettiin politologisessa diskurssissa usein negatiivisessa valossa. Hänen mielipiteitään kauhusteltiin ja kritisoitiin. Puhujina tällaisissa teksteissä esiintyivät yleensä suurempien puolueiden poliitikot, mutta toisinaan myös toimittajat kolumneissaan. Tulkintani mukaan näissäkin teksteissä on kyse politologisesta diskurssista siltä osin kuin kritiikin kohteena ovat Halmeen poliittiset mielipiteet eivätkä esimerkiksi hänen persoonansa tai äänestäjensä. Mielipiteet ja niiden kritisointi ovat olennainen osa politiikan journalismin ja itse politiikan sisältöä, ja mielipiteidensä vuoksi kritiikin kohteeksi saattaa politiikan journalismissa periaatteessa joutua kuka tahansa poliitikko. Halmeeseen kohdistunutta kritiikkiä ja hänen vaalivoittonsa esittämistä poliittisena ongelmana havainnollistaa esimerkiksi Ilta-Sanomien juttu, jossa maahanmuuttajataustaiset vaikuttajat ja maahanmuuttajien puolesta näkyvästi toimineet poliitikot kommentoivat Halmeen vaalivoittoa.

”Peruspalveluministeri Eva Biaudet (r) pitää Halmeen äänivyöryä hankalana asiana. Biaudet on vaaleissa aina kampanjoinut voimakkaasti mm. sukupuolten välisen tasa-arvon ja maahanmuuttajien puolesta.

– Kaikkein pahinta Halmeessa on ehkä hänen ulkomaalaisvihamielisyytensä. Ja tuskin hän mikään tasa-arvon kannattajakaan on.” (B7)

Esimerkissä Halmeen vaalivoitto näyttäytyy varsin selkeästi ongelmana. Hänen suuri

äänimääränsä on *hankala asia*. Perusteluina ovat Halmeen mielipiteet. Hänen ulkomaalaispoliittiset kannanotonsa kuvataan *ulkomaalaisvihamielisyytenä* – ja se on vasta *kaikkein pahin* piirre hänessä. Uutistekstin suorassa kerronnassa näin selkeitä kannanottoja ei kuitenkaan esiinny, vaan puhujina ovat kilpailevat poliitikot tai muut lähteet.

Puhujia politologisessa diskurssissa on paljon. Tulosta selostavissa uutisteksteissä ja sitä pohtivissa kolumneissa ja pääkirjoituksissa puhuvat toimittajat. Tutkijoiden ja toisten poliitikkojen vuoro tulee jutuissa, joissa käsitellään Halmeen vaalivoiton synnyttämiä reaktioita tai sen mahdollisia syitä. Halme itse pääsee ääneen harvoin, ja silloinkin hänen lausuntonsa ovat selvästi alisteisia toimittajan sanomalle. Esimerkiksi Halmeen kannatuksen syitä pohtivista jutuista hän itse pääsee ääneen vain yhdessä (ks. A9).

Myös jutuissa, joissa Halmeen mielipiteitä esitellään, toimittajan ääni kuuluu vahvasti. Esimerkki on Ilta-Sanomien jutusta, jossa toimittaja esittelee Halmeen ajatuksia hänen kirjojensa perusteella.

”Halmeen tekniikkana on luoda viholliskuvia käyttämällä värikkäitä, liioittelevia leimasimia.

Tarja Halosen Halme leimaa lesboksi. Erkki Tuomioja 'viettää puolet työajastaan kansainvälisen terroristijärjestön kokouksessa'. Martti Ahtisaari on 'syönyt 15 vuotta banaaneja Zairessa.'” (B5)

Lainauksessa toimittaja ottaa sanavalintojensa kautta hyvin selkeästi etäisyyttä Halmeen kirjoituksiin. *Tekniikka*-sana synnyttää mielikuvan laskelmoivasta kirjoittajasta, *viholliskuvien luominen* ja *liioittelevien leimasimien* käyttö puolestaan vihjaavat, että Halme vähintäänkin värittää totuutta ellei jopa kokonaan luo sitä itse. Vaikka jutun funktio onkin Halmeen kannalta omalla tavallaan positiivinen – julkisuuden antaminen hänen mielipiteilleen – sen muotoilu on normaalina uutisjuttuna julkaistuksi tekstiksi hyvin kriittinen.

Lukijalle hahmottuu politologisessa diskurssissa rooli politiikkaa seuraavana kansalaisena, äänestäjänä. Erityisen vahvasti tätä roolia rakentavat juttujen aihevalinnat. Lukijan odotetaan olevan kiinnostunut vastavalitun kansanedustajan poliittisista mielipiteistä, hänen sijoittumisestaan politiikan kartalle ja hänen kannatuksensa syistä. Halmeen julkisrooli sivuutetaan tai siihen viitataan vain mainitsemalla hänen

nyrkkeilijän ammattinsa.

Äänestäjän rooli ei kuitenkaan tarkoita samaa kuin Halmeen äänestäjän rooli. Päinvastoin politologisen diskurssin ja Halmeen kirjoissa esiintyvän – ja mitä ilmeisimmin myös suurta osaa hänen äänestäjistään puhuttelevan – diskurssin välillä on valtava ero. Politologiseen diskurssiin kuuluvat objektiivisuuden tavoittelu ja pyrkimys analyttisyyteen, Halmeen kirjojen diskurssissa keskeisessä roolissa ovat yksinkertaiset vastakkainasettelut sekä yhteiskunnallisten ongelmien määrittelemine ja ratkaiseminen arkipäiväisten kokemusten pohjalta.

8.2 Sosiologinen diskurssi

Myös sosiologiseksi kutsumassani diskurssissa Tony Halme representoidaan poliittisena toimijana. Olennainen ero politologiseen diskurssiin verrattuna on kuitenkin Halmeen vaalivoiton esittäminen pikemminkin yhteiskunnallisena ilmiönä tai ongelmana kuin poliittisena tapahtumana. Sen sijaan, että voittoa tarkasteltaisiin puoluepolitiikan sisäisten tapahtumien tai äänestäjien arvomaailman muutoksen tuloksena, se merkityksellistetäänkin äänestäjien sosiaalisten ongelmien ja yhteiskunnallisen pahoinvoinnin ilmentymäksi. Esimerkin tästä tarjoaa Helsingin Sanomien pääkirjoitus, jonka Halmeen vaalivoittoa käsittelevä osuus kuuluu kokonaisuudessaan seuraavasti:

”Tony Halmeen saama äänivyöry on hätkähdyttävän suuri. Perussuomalaisten listoilta sitoutumattomana eduskuntaan päässyt Halme keräsi äänensä alueilta, joissa tavallisesti äänestetään vaisusti. Kannattajina on varmasti paljon sellaisia äänestäjiä, joiden arkielämä on työttömyyttä, syrjäytymistä ja köyhyyttä. Halmeen kautta halutaan kertoa perinteisille päättäjäpuolueille, että Suomessa ja Helsingissä kaikki ei ole hyvin.” (A11)

Lainaus sisältää kaikki keskeisimmät sosiologisessa diskurssissa esiin nostetut näkökulmat Halmeeseen ja hänen vaalivoittoonsa: Halmeen voiton yhdistämisen pitkään jatkuneeseen alhaiseen äänestysaktiivisuuteen hänen kannatusalueillaan, oletuksen Halmeen äänestäjien sosiaalisista ongelmista sekä Halmeen saamien äänien tulkitsemisen protestiääniksi. Useimmissa sosiologisen diskurssin edustajiksi tulkitsemisessäni teksteissä tai tekstin osissa nämä näkökulmat esiintyvät kaikki yhdessä.

Halmeen saamien äänien tulkitseminen *protestiääniksi* tapahtui hänen vaalivoittoaan koskevassa kirjoittelussa nopeasti ja mutkattomasti. Protestiäänistä kirjoitettiin heti ensimmäisissä, tuloksen selostamiseen pidättäytyvissä uutisissa. Helsingin Sanomat uutisoi maanantaina 17.3. vaalituloksen otsikolla ”Nyrkkeilijä Tony Halme keräsi Helsingin protestiäänit” (ks. A2), vaikka vahvistusta äänten protestiluonteelle ei jutussa hankittu mistään lähteestä. Protestiäänistä kirjoitettiin erityisesti pääkirjoituksissa, mutta satunnaisesti myös muissa jutuissa etenkin silloin, kun äänessä oli muita poliitikkoja. Halmeen saamat äänit myös saatettiin epäsuorasti rinnastaa protestiääniin, kuten Iltalehden jutussa, jossa kerrottiin hylättyjen äänten joukossa olleen myös Tony Halmeelle tarkoitettuja ääniä (ks. C6).

SOSIOLOGINEN DISKURSSI	
Halmeen representaatio	poliittinen toimija
vaalivoiton representaatio	yhteiskunnallinen ilmiö
oikeistopopulismien representaatio	yhteiskunnallinen oire
omat	”tavalliset ihmiset”
vieraat	Halmeen äänestäjät, ”syrjäytyneet”
genret	uutiset, pääkirjoitukset, kolumnit
puhujat	toimittajat, tutkijat, poliitikot

Halmeen äänestäjien motiiveista ei ainakaan heti vaalipäivää seuraavina päivinä ollut käytettävissä tutkimusta, joka olisi tukenut oletusta protestoimisesta. Siksi Halmeen saamien äänien kutsumista protestiääniksi voi mielestäni pitää äänten ja sitä kautta myös sekä äänestäjien itsensä että Halmeen vähätteleminenä. Protestiääntä ei anneta kenenkään puolesta vaan jotakin tai jotakuta vastaan, joten protestiäänien antavasta äänestäjästä rakentuu kuva henkilönä, joka ei noudata demokratian pelisääntöjä eikä välttämättä edes kannata ehdokasta, jota äänestää. Protestiäänien saavasta ehdokkaasta puolestaan rakentuu kuva ehdokkaana, joka saa äänen osittain ilman omaa ansiotaan, ilman että äänestäjä välttämättä kannattaisi häntä ja hänen ajatuksiaan. Ehdokas on pikemminkin protestin välittäjä kuin itsenäinen poliittinen toimija.

Tämä tulee selvästi esille Iltalehden uutisessa, jossa kokoomuksen kansanedustaja kommentoi Halmetta. Tekstissä näyttäytyy ajatusmalli, jossa Halmeen saamat äänet olisivat voineet mennä aivan toisenlaista puoluetta edustavalle ja toisenlaista retoriikkaa suosivalle ehdokkaalle ja jossa Halme on pikemminkin passiivinen kohde, johon valtapuolueiden vastainen protesti kanavoituu, kuin aktiivisesti omalla toiminnallaan ja omilla ajatuksillaan kannatuksensa hankkinut ehdokas.

”– Ne [*Halmeen äänet*] ovat luultavasti pääosin nukkuvista ja loput aika tasaisesti sekä vasemmalta että oikealta, jopa keskeltäkin, Zyskowitz arvioi.

– Ilman Halmetta osa tästä protestista olisi saattanut kanavoitua Jätteenmäenkin kautta.” (C14)

Halmeen vahvimista kannatusalueista lähes kaikki olivat Helsingin itäisiä kaupunginosia: Jakomäki, Kivikko, Vuosaaren Meri-Rastila. Hänen vaalivoittoaan käsittelevissä jutuissa näiden alueiden yhteydessä mainittiin usein alueiden alhainen äänestysprosentti aiemmissa vaaleissa, asukkaiden sosiaaliset ongelmat, kuten köyhyys ja työttömyys, sekä vuokra-asuntojen ja ulkomaalaisten suuri määrä. Ilta-Sanomien uutisessa alueet ja niiden sosiaaliset tunnusluvut kytketään suoraviivaisesti toisiinsa:

”Halmeen vahvojen alueiden kartta kertoo, mistä on kysymys.

Jakomäki: työttömyyttä, valtion vuokratuloja, passiivisuutta.

Vuosaaren Meri-Rastila: eniten ulkomaalaistaustaisia eli eniten helsinkiläisiä, joilla on ulkomaalainen naapuri.” (B4)

Sosiaaliset ongelmat tulkitaan sosiologisessa diskurssissa yhdeksi Halmeen vaalivoittoa selittäväksi syyksi. Samalla Halmeen vaalivoitosta tulee osa hänen kannatusalueidensa sosiaalisten ongelmien vyyhteä. Tämä tulee näkyvästi esille esimerkiksi Helsingin Sanomien jutussa, jossa sosiaalidemokraattien Helsingin piirin puheenjohtaja kertoo näkemyksensä Halmeen vaalivoitosta.

”Halmeen menestyksestä Vehviläinen sanoo olevansa huolissaan. 'Ensin pitää ottaa selvää, mistä Halmeen kannatus kumpuaa. Sen jälkeen päättäjien on alettava ottaa vakavasti Helsingin alueiden syrjäytymisen ja eriarvoistumisen ongelmat.’” (A15)

Joissakin teksteissä ongelmana esitetään Halmeen vaalivoiton lisäksi myös oikeistopopulismin menestys. Samassa Helsingin Sanomien jutussa on katkelmia, joissa oikeistopopulismia kuvataan metaforin, jotka yhdistävät sen rikkaruohon tai

vastaavaan vaikeasti hallittavaan ja haitalliseen luonnonilmiöön. Sen *siemen muhii* jo Halmeen kannatusalueilla, ja jotain pitäisi tehdä sen *hillitsemiseksi*.

”Sen sijaan Tony Halmeen (perus) menestys nostaa esiin kysymyksiä. Kantaako Halme-ilmiö myös kunnallisvaaleissa? Mitä tulisi tehdä niille Helsingin alueille, joissa muhii oikeistopopulismin siemen?”

”Valtuustoryhmän puheenjohtajan Arto Bryggaren mukaan Halme-ilmiö tiivistää nykyisten valtapuolueiden rivejä. 'Helsinki on todella kuralla taloutensa kanssa, mutta konkreettisia toimenpiteitä on nyt tehtävä oikeistopopulismin hillitsemiseksi.’” (A15)

Tuomalla Halmeen kannatusalueet esiin niiden sosiaalisten ongelmien kautta rakennetaan myös identiteettejä omille ja vieraille. Lukijalle ehdotetaan tavallisen, keskiluokkaisen ihmisen roolia; työssäkäyvän, omistusasunnossa asuvan ja vaaleissa äänestävän. Lukijan ei oleteta tuntevan henkilökohtaisesti Jakomäkeä tai Meri-Rastilaa, koska niiden asuntokanta, väestörakenne ja sijainti katsotaan jutuissa tarpeelliseksi esitellä. Alueet kuvataan muutenkin ikään kuin ulkopuolelta tarkastellen: sosiaalisten tunnuslukujen ja alhaisten äänestysprosenttien kautta. Samalla tavoin ulkopuolisen tarkastelun kohteeksi jäävät myös alueiden asukkaat, Halmeen äänestäjät. Heistä tulee yhdessä työttömien ja syrjäytyneiden kanssa sosiologisen diskurssin vieraita, erityisesti silloin, kun Halmeen voittoa käsitellään ratkaisua vaativana ongelmana.

Puhujien joukko on sosiologisessa diskurssissa hajanainen. Hyvin usein äänessä on vain toimittaja, esimerkiksi vaalitulosta selostavissa perusuutisissa tai Halmeen kannatusalueiden piirteitä äänestys- tai työttömyysprosenttien kaltaisilla tilastotiedoilla kuvaavissa jutuissa. Halmeen voittoa sosiaalisten ongelmien ilmentymänä kuvaavissa jutuissa äänessä ovat useimmiten suurempien puolueiden poliitikot. Halme itse on sosiologisessa diskurssissa puhujana hyvin harvoin. Hän itse ei tietenkään analysoi voittoa sosiaalisten ongelmien kautta, eikä Halme edes myönnä suunnanneensa kampanjaa millekään tietyille asuinalueille (ks. A9).

8.3 Etnografinen diskurssi

Etnografiseksi kutsumani diskurssi lähestyy sosiologisen diskurssin tavoin Tony Halmetta ja hänen vaalivoittoaan Halmeen äänestäjien ja heidän elämänsä kautta.

Sosiologisesta diskurssista poiketen etnografinen diskurssi ei kuitenkaan käsittele Halmeen vaalivoittoa yhteiskunnallisena vaan pikemminkin kulttuurisena ilmiönä. Samoin itse Halme representoidaan pikemminkin vieraan kulttuurin edustajana kuin poliittisena toimijana. Halmeen äänestäjiä ja heidän elämänpiiriään etnografinen diskurssi ei käsittele sosiologisen diskurssin tapaan ongelmalähtöisesti vaan pikemminkin tarkkaillen ja havainnoiden, kuin vierasta kulttuuria lähestyen.

Politologiseen ja sosiologiseen diskurssiin verrattuna etnografinen diskurssi esiintyy aineistossa melko harvoin. Olen kuitenkin rajannut sen omaksi diskurssikseen, koska se on nähdäkseni politiikan journalismin kontekstissa hyvin harvinainen merkityksellistämisen tapa ja poikkeaa ominaisuuksiltaan huomattavasti politiikan journalismin tavanomaisesta diskurssista. Tätä kautta etnografisen diskurssin tunnistaminen avaa uusia mahdollisuuksia päätelmien tekemiseen.

ETNOGRAFINEN DISKURSSI	
Halmeen representaatio	vieraan kulttuurin edustaja
vaalivoiton representaatio	kulttuurinen ilmiö
oikeistopopulismien representaatio	ei käsittele
omat	keskiluokkaisen valtakulttuurin jäsenet
vieraat	Halmeen äänestäjät, lähiöbaarikansa
genret	reportaasit
puhujat	toimittajat, Tony Halme ja hänen kannattajansa

Koska etnografinen diskurssi poikkeaa niin selvästi politiikan journalismin tavanomaisesta diskurssista, sitä ei myöskään esiinny perinteiseen tapaan laadituissa politiikan uutisissa. Sitä vastoin etnografista diskurssia käytetään reportaaseissa tai reportaasinomaisissa teksteissä, joita Halmeen vaalivoittoa käsittelevässä aineistossa oli useita. Suurta määrää voi pitää yllättävänä, sillä politiikan journalismin piirissä reportaasi on hyvin harvinainen juttumuoto.

Etnografisessa diskurssissa tarkkaillaan ja havainnoidaan yhtäältä Halmeen ja toisaalta Halmeen äänestäjien elämää. Halmeen elämästä ja teoista raportoidaan heti vaalivoiton selvittyä ja uudestaan siinä vaiheessa, kun Halme aloittelee työtään kansanedustajana.

Helsingin Sanomien 18. päivänä maaliskuuta julkaisemassa, ehdokkaiden ja puolueiden alueellista kannatusta käsittelevässä jutussa selostetaan muun muassa, mitä Halme teki ja missä, kun toimittaja haastatteli häntä.

”Olen asunut eri puolilla kaupunkia, joten ääniä on tullut paljon ainakin Jakomäestä, Lauttasaaresta, Roihuvuoresta ja Eirasta”, väsyneen oloinen Halme sanoi tiistaina. Halme veti iltapäivällä henkeä ravintola Old Skipper'sissä Helsingin Viiskulmassa, söi lounasta ja luki päivän lehtiä lähipiirinsä kanssa.” (A9)

Iltalehti puolestaan raportoi 25. päivänä maaliskuuta seikkaperäisesti Halmeen ensimmäiset toimet kansanedustajan työssä ja tapauksen saaman laajan mediahuomion.

”Hommansa hoitanut Halme tepastelee eduskunnan kahvioon omistajan elkein ja istuu samaan pöytään Timo Soinin kanssa. Soini juo kokista, mutta Halmeen välipala kiinnostaa enemmän: raavas mies juo Hyvää päivää -mehua ja syö Reissumies-sämpylää.” (C21)

Huomion arvoista molemmissa esimerkkijutuissa on, että kenenkään muun niissä esiintyvän henkilön toimia ei selosteta yhtä tarkasti kuin Halmeen. Jutussa A9 esiintyy myös muita poliitikkoja, mutta etnografista diskurssia käytetään vain Halmeen kohdalla. Juttu C21 on kaiken kaikkiaan reportaasinomainen, ja siinä selostetaan myös esimerkiksi perussuomalaisten puheenjohtajan Timo Soinin kasvoniilmeitä ja hänen välipalansa sisältöä. Halme saa kuitenkin osakseen selvästi suurimman huomion, häntä seurataan koko jutun ajan alusta loppuun.

Halmeen äänestäjäkuntaa havainnoidaan hieman samalla tavoin Helsingin Sanomien 19. päivänä maaliskuuta julkaisemassa reportaasissa, jossa toimittaja etsii Halmeen yhdeltä kannatusalueelta Meri-Rastilasta tämän äänestäjiä. Hän haastattelee ihmisiä ravintolan edustalla ja nyrkkeilysalissa ja päättyy lopulta baariin.

”Honkanen kertoo, että läheisessä Otto-baarissa on taatusti runsaasti Tonyin miehiä.

Oton omistaja Kari Raevuori kertoo heti kättelyssä tehneensä töitä Tonyin puolesta. Tiskin takana näkyy parikin Suomen lippua.

”Minä olen äänestänyt aina. Nyt vain muutin linjaa radikaalisti”, hän naurattaa asiakkaitaan.” (A13)

Jutussa poiketaan monin tavoin politiikan journalismin vakiintuneista toimintatavoista. Halmeen äänestäjiä ei etsitä kansalaisyhteiskunnan, ei perussuomalaisten piirijärjestön tai minkään muun organisoituneen yhteenliittymän kautta. Sitä vastoin heitä lähestytään

kuin tuntematonta heimoa, ihmisten arkirutiinien keskelle jalkautuen ja haastateltavilta neuvoa kysyen. Esimerkiksi edellä lainaamassani katkelmassa nyrkkeilysalin valvoja ohjaa toimittajan paikalliseen baariin, josta tämä löytää etsimiään Halmeen äänestäjiä. Halmeen äänestäjäkunta representoidaan järjestäytymättömänä joukkona, jota ei ole mahdollista tavoittaa politiikan journalismin tavanomaisin keinoin. Vaikutelmaa tuntemattomasta, sivistyksen ulkopuolella elävästä heimosta vahvistaa vielä jutun yhteydessä julkaistu, Meri-Rastilan sijainnin osoittava karttagraafi.

Halmeen ja hänen äänestäjiensä kohtaamisista kertovissa jutuissa tarkkailun kohteina ovat samanaikaisesti sekä ehdokas että hänen kannattajansa. Myös niissä syntyy vahva vaikutelma vieraan heimon päällikön ja hänen alamaistensa kohtaamisesta. Ilta-Sanomien reportaasi jakomäkeläisestä lähiöbaarista tarjoaa esimerkin tästä.

”Viikinki palasi sotatantereelle, ja se tanner tömisi.

– Onneksi olkoon, perkele! Karjahtaa mies jakomäkeläisen Bume-pubin terassilla.

Sunnuntaina uskomattomalla äänivyöryllä eduskuntaan perussuomalaisten listoilta valittu Tony Halme siirtää paraikaa jykevää olemustaan autosta publiin. Vaimo lukitsee auton ovet ja tulee perässä.

Viikinki astuu sisään. Kymmenpäinen kansa mylvähtää.

– Nyt tulee mies eikä mikään paskanjauhaja, ärjäisee mies lähipöydässä.

Tulevan kansanedustajan katse ei värähdä. Mies on mies kansanedustajanakin.” (B3)

Esimerkissä piirretään voimakkain vedoin kuvaa sekä Halmeesta että hänen kannattajistaan. Halme on *jykevä* ja kivikasvoinen, ultramaskuliininen, Viikinki-taiteilijanimen ja siihen liittyvän sanaston myötä miltei fiktiivinen sankarihahmo. Kannattajat taas ovat karun kaljakuppilan kanta-asiakaskuntaa, jotka kommunikoivat kuin barbaarit: *karjuvat, mylvivät ja ärjyvät*.

Etnografisessa diskurssissa annetaan hyvin stereotyyppinen kuva Halmeen kannatusalueista ja kannattajista. Kannatusalueilla on varmasti muutakin elämää kuin baarit, ja Halmeen yli 16 000 äänestä kaikki eivät voineet tulla baarien kanta-asiakkailta. Silti Halmeen kannattajakuntaa ja Halmeen ja kannattajiensa kohtaamisia tarkkaillaan juuri baareissa. Tällainen äänestäjäkunnan representaatio – jäsentymätön, korkeintaan kadulta tai baareista tavoitettava joukko, joka kommunikoi ärjymällä – ei

houkuttele lukijaa samastumaan. Pikemminkin se tarjoaa lukijalle ulkopuolisen tarkkailijan, lähiöiden elämää ja baareja tuntemattoman ihmisen roolia, tavallaan hyvin keskiluokkaista sellaista. Ja samalla Halmeen äänestäjistä ja lähiöiden asukkaista tulee diskurssin vieraita, outoa heimoa, jonka käyttäytyminen otetaan tarkkailun kohteeksi.

Puhujien näkökulmasta tarkasteltuna etnografinen diskurssi poikkeaa useimmista muista aineistoni diskursseista siten, että siinä ääneen pääsevät Halmeen kannattajat.

Useimmiten diskurssissa puhuu kuitenkin toimittaja, joka havainnoi ja selostaa havaitsemaansa. Toimittajan rooli muuttuukin tässä diskurssissa selvästi havainnoitsijaksi, sillä toimittaja ei vaikuta selostamiinsa tapahtumiin eikä välttämättä edes kysy keneltäkään mitään. Tämän kommunikaation puutteenkin voi tulkita osaltaan etäännyttävän ja eksotisoivan havainnoitavia eli Halmetta ja hänen äänestäjiään.

8.4 Moralistinen diskurssi

Moralistiseksi kutsumassani diskurssissa Tony Halmetta tarkastellaan kansanedustajana, jolta korkean asemansa vuoksi odotetaan moraalista nuhteettomuutta. Näkökulma kansanedustajuuteen on siis tyystin toinen kuin esimerkiksi politologisessa diskurssissa, jossa Halme representoidaan tietyn poliittisen suuntauksen edustajana. Moralistisessa diskurssissa Halmeen kansanedustajuus ymmärretään velvoitteena toimia tietyn etiketin ja tiettyjen käyttäytymissääntöjen mukaisesti. Halme representoidaan päättäjänä, jonka käytöksellä ja henkilökohtaisella moraalilla on suurempi merkitys kuin hänen poliittisilla näkemyksillään tai toiminnallaan. Ja jos ja kun Halmeen käytöksessä tai moraalissa on moitteen sijaa, hänet representoidaan tässä diskurssissa moraalin vastaisesti toimivana häirikkönä.

Aineistossani moralistista diskurssia esiintyy erityisesti iltapäivälehtien laajasti käsittelemän nimittelykohun yhteydessä. Siitä kertovat jutut koostuivat tavallisesti asianosaisten – Halmeen ja hänen lähipiirinsä, Yleisradion edustajien ja tasavallan presidentin kanslian edustajien – sekä muiden poliitikkojen tai yhteiskunnallisten vaikuttajien kommentteista. Ne olivat lähes poikkeuksetta paheksuvia, ja paheksunnan

kohteena oli ensisijaisesti Halmeen käytös.

”Pitkän uran eduskunnassa tehnyt, nykyisin europarlamentaarikkona vaikuttava Mikko Pesälä (kesk.) yllättyi kuultuaan, kuinka ala-arvoista kielenkäyttöä tuleva kansanedustaja Tony Halme oli käyttänyt radiohaastattelussa.

– Erittäin ala-arvoista. Hän nolaa ja mustaa koko eduskuntaryhmänsä ja ennen kaikkea äänestäjänsä, Pesälä toteaa.” (B6)

”– Ihmettelen, sanoo keskustan puheenjohtaja Anneli Jäätteenmäki kansanedustajaksi valitun Tony Halmeen radiolausunnosta.

– Meillä on hyvä presidentti, ja kaikkien olisi syytä pysytellä totuudessa, Jäätteenmäki kuittaa.” (C14)

Nimittelykohua käsittelevien juttujen yhteydessä merkille pantavaa on, että vaalituloksen uutisoinnin yhteydessä ahkerasti käytetty nyrkkeilijä-titteli oli vaihtunut *tulevaan kansanedustajaan tai kansanedustajaksi valittuun*. Tällä tavoin ristiriita Halmeen kohonneen yhteiskunnallisen aseman ja hänen käytöksensä välillä tehtiin näkyvämmäksi ja hänet representoitiin huonosti käyttäytyvänä poliitikkona. Paradoksaalisesti Halme joutui heti vaalivoittoaan seuraavana päivänä käytöksellään pahennusta herättäneiden häirikkökansanedustajien joukkoon, vaikka juuri heitä hän oli julkisuudessa ankarasti arvostellut.

Muutamissa nimittelykohua käsitelleissä teksteissä arvosteltiin Halmeen käyttäytymisen yhteydessä myös hänen poliittisia näkemyksiään ja jopa koko persoonaansa.

”Valtioneuvos Harri Holkeri toivoo, että Halmeesta ei kirjoitettaisi enää sanaakaan.

– Olette Ilta-Sanomissa tehneet päätöksen, että ette kirjoita kilpahiihdosta mitään. Tehkää päätös, että ette kirjoita myöskään tästä Halmeesta mitään.

– Valitan sitä kilpahiihtopäätöstä, mutta en tulisi valittamaan, jos tämä 'suuruus' unohdettaisiin. Hänellä ei todellakaan ole mitään sellaista annettavaa, jota Suomea rakennettaessa tarvittaisiin, Holkeri puuskahtaa.” (B13)

Valtioneuvos Holkerin kaltaiset, pitkän kokemuksensa kautta eräänlaisen valtiomiestatuksen lunastaneet auktoriteetit muodostavat yhden Halmetta kritisoineiden puhujien ryhmän. Kuitenkin myös toimittajat kirjoittivat nimittelykohun yhteydessä ajoittain hyvinkin kriittisesti Halmeesta, eikä heidänkään kritiikkinsä rajoittunut Halmeen käytöksen arvosteluun. Esimerkiksi Iltalehden uutisessa itse radiolausunnosta toimittaja

kritisoi Halmeen retoriikkaa myös laajemmalla tasolla.

”Halme itse ei sanojaan katunut.

– Tää on vapaa maa, miksen mä nyt saisi olla omaa mieltä. Niin kuin Gandhi sanoi, absoluuttinen totuus tulee aina esille, sanojensa seassa nyrkkeilyuraansa mainostanut Halme paasasi ja luetteli perään litanian populistista saarnaansa.” (C9)

Lainauksessa on uutistekstille epätavallisia piirteitä. Vaikka Halme on jutussa läsnä kansanedustajana, hänen sanomansa on kirjoitettu puhekielelle. Muiden jutussa lainattujen ihmisten, Yleisradion ohjelmajohtajan ja suomenkielisen radiotoiminnan johtajan, sanomat on kirjoitettu kirjakiellelle. Toimittaja tuo myös selkeästi ilmi, että hän on tarkoituksella jättänyt pois suuren osan Halmeen hänelle antamaa lausuntoa. Yksittäiset sanavalinnatkin ovat kansanedustajahaastattelulle epätavallisia: Halme *paasaa ja luettelee litanian populistista saarnaansa*. Syntyy vaikutelma kansanedustajasta, joka ei keskustele eikä kuuntele, ei ajattele itse vaan puhuu valmista tekstiä ulkomuistista ja joka ei ole älykäs tai asiantunteva vaan populistinen.

Myös Ilta-Sanomien toimittajan kolumni havainnollistaa sitä, kuinka nimittelykohun yhteydessä Halmeeseen kohdistunut kritiikki ei rajoittunut pelkästään hänen käytökseensä vaan ulottui myös poliittisiin mielipiteisiin ja persoonaan. Kolumni on julkaistu aukeamalla, jonka jutuista suurin osa käsittelee nimittelykohua, mutta tekstin Halme-kritiikki ulottuu huomattavasti laueammalle.

”Kansanedustajana pitäisi toimia Suomen parhaimmiston. Nyt sinne on valittu häikäilemättömän rasistinen mies, joka yllyttää ihmisiä avoimeen väkivaltaan.

Uuden uransa Halme aloitti nimittelemällä presidenttiä lesboksi. Mitenhän Suomen työttömien asemaa parannetaan tällaisilla puheilla?” (B16)

Moralistisessa diskurssissa keskeisessä asemassa on ajattelu, jossa asioita tarkastellaan normatiivisesti eli siitä näkökulmasta, ovatko ne oikein vai väärin. Nimittelykohua käsittelevissä jutuissa oikean ja väärän välinen vastakkainasettelu siirtyy Halmeen ja häntä arvostelevien haastateltavien välille. Samalla teksteihin rakentuvat varsin selvärajaiset identiteetit. Jutuissa ilman puolustajia jäävä Halme edustaa huonosti käyttäytyvää, barbaarista vähemmistöä, häntä arvostelevat lukuisat poliitikot tai muut auktoriteetit taas hyvin käyttäytyvää, sivistynyttä enemmistöä. Halmeen käytöstä eivät jutuissa hyväksy edes omat tukijoukot, ja myös toimittajat poikkeavat

puolueettomuusihanteistaan ja tuomitsevat sen selkeästi. Tätä kautta lukijallekin ehdotetaan tuomitsevaa suhtautumista ja siten samastumista sivistyneeseen enemmistöön, joka tietää, kuinka kansanedustajan pitää käyttäytyä.

MORALISTINEN DISKURSSI	
Halmeen representaatio	häirikkö
vaalivoiton representaatio	ei käsittele, toisinaan onnettomuus
oikeistopopulismien representaatio	ei käsittele
omat	asiallisesti käyttäytyvä, ”sivistynyt” enemmistö
vieraat	Tony Halme ja hänen äänestäjänsä
genret	uutiset, kolumnit
puhujat	toimittajat, poliitikot

Niissä teksteissä, joissa Halmeen käytöstä koskeva kritiikki laajentuu myös hänen poliittisiin mielipiteisiinsä ja retoriikkaansa, identiteetit rakentuvat hieman toisin. Sivistyneen enemmistön vastapuoleksi päätyvät silloin Halmeen lisäksi myös hänen äänestäjänsä, jotka ovat valinneet eduskuntaan huonosti käyttäytyvän, *häikäilemättömän rasistisen* miehen. Myös tässä vastakkainasettelussa lukijalle on varattu paikka sivistyneen enemmistön puolella, sillä Halme ja hänen äänestäjänsä jäävät jutuissa ilman tukijoita.

Moralistista diskurssia esiintyy aineistossani nimittelykohun lisäksi myös paria muuta aihetta käsittelevissä uutisissa. Tunnettu muusikko kutsui vaalien jälkeen kotisivuillaan Halmetta natsiksi, pelleksi ja väkivaltaiseksi hulluksi, ja Halme teki tämän johdosta rikosilmoituksen. Joukko turkulaisia vihreitä oli puolestaan pyytänyt helmikuussa 2002 poliisia selvittämään, syyllistyykö Halme Tuomiopäivä-kirjassaan kiihotukseen kansanryhmää vastaan. Oikeusministeriön ratkaisu asiaan saatiin tutkimusjaksoni aikana maaliskuun lopussa.

Näitä aiheita käsittelevissä uutisissa Halme ei joudu yhtä suoran kritiikin kohteeksi kuin nimittelykohun yhteydessä – ensimmäisessä tapauksessa hän teki itse rikosilmoituksen ja toisessa hänen kohdallaan tehtiin syyttämättäjättämispäätös. Kuitenkin moralistisen diskurssin piirteitä voi löytää myös näistä uutisista. Kun kansanedustaja esiintyy

jutuissa rikosepäilyyn osapuolena, natsiksi haukuttuna tai mahdollisena kansanryhmää vastaan kiihottajana, ei häntä silloin representoida tavallisena, työtään tekevänä valtiopäivämiehenä vaan jollakin tapaa poikkeavasti toimivana kansanedustajana, häirikkönä.

8.5 Karnevalistinen diskurssi

Karnevalistiseksi kutsun diskurssia, jossa Tony Halmeesta tuodaan esiin ensisijaisesti koomisia piirteitä. Hänen olemustaan, retoriikkaansa tai mielipiteitään ivataan tai pilkataan, hänet representoidaan narrina. Halmeen vaalivoittoa käsitellään huvittavana tapahtumana, eräänlaisena poliittisena komediana. Karnevalistisessa diskurssissa Halmetta ei tarkastella minkään poliittisen liikkeen edustajana tai yhteiskunnallisen pahoinvoinnin ilmentymänä, vaan yksinkertaisesti vitsinä.

Aineistossani karnevalistista diskurssia esiintyy puhtaimmillaan pakinoissa ja kolumneissa, niissä juttutyyppeiden konventiot antavat tietenkin parhaat mahdollisuudet komiikan käyttöön. Koomisina piirteinä esiin tuodaan Halmeen lausunnot ja kirjoitukset, hänen fyysinen ulkomuotonsa ja työhistoriansa sekä poliittisen kompetenssin oletettu puute. Tässä diskurssissa eniten huomiota Halmeen lausunnoista ja kirjoituksista sai hänen Tuomiopäivä-kirjassa esittämänsä lupaus, jonka mukaan Halme ei kansanedustajana päästäisi eduskuntataloon kuin ”rehellisiä ja isänmaallisia Suomen kansalaisia” eikä tähän joukkoon laskettaisi esimerkiksi viittä vuoden 2003 vaaleissa eduskuntaan valittua kansanedustajaa (ks. Halme 2001, 115–116). Ilta-Sanomien jutusta lainatussa esimerkissä koominen vaikutelma syntyy havainnosta, jonka mukaan kansan tahdon puolesta taisteleva mies tulee näin toimineeksi kansan tahdon vastaisesti. Jälkimmäisessä, Iltalehden jutusta otetussa esimerkissä komiikkaa luo puolestaan se seikka, ettei Halme haastattelussa muista, mitä on kirjoittanut.

”Sillä ei ole väliä, keitä kansa on äänestänyt. Juuri valituista kansanedustajista Halme ei päästä sisään Kauko Juhantaloa, Jaakko Laaksoa, Pentti Tiusasta, Ilkka Kanervaa ja Tanja Karpelaa.”
(B5)

”Pelkoa työpaikkakiusaamisesta Arkadianmäellä vähentää oleellisesti se, että Halme itse ei muista moista uhkausta lainkaan.

– Olen sen kirjan kirjoittanut, enkä edes tiedä kaikkia noita nimiä. Kanervaa ei [*sic*] ole koskaan haukkunut, ja Karpelaa en ole koskaan pitänyt minään poliitikkona, Halme sanoo.” (C13)

KARNEVALISTINEN DISKURSSI	
Halmeen representaatio	narri
vaalivoiton representaatio	huvittava tapahtuma, poliittinen komedia
oikeistopopulismien representaatio	ei käsittele
omat	muita ehdokkaita äänestänyt enemmistö
vieraat	Tony Halme ja hänen äänestäjänsä
genret	uutiset, pakinat
puhujat	toimittajat

Halmeen iso koko sekä menneisyys nyrkkeilijänä ja show-painijana olivat huumorin lähteinä kolumnien ja pakinoiden lisäksi myös joissakin aivan tavallisissa uutisjutuissa. Kyse oli tällöin yleensä yksittäisistä sanavalinnoista tai muista nokkeluuksista.

”Oma lukunsa on perussuomalaisten Tony Halme. Hän on verotietojen mukaan pysynyt hengissä ja ilmeisen hyvässä lihassa 2 350 euron verotettavilla vuosituloilla. Se tekee noin 14 000 markkaa.” (C24)

Poliittisen kompetenssin oletetun puutteen kustannuksella irvailtiin lähinnä kolumneissa. Ilta-Sanomien kolumnistin politiikkaa käsittelevässä pakinassa Halmetta sivalletaan ironisella luonnehdinnalla.

”Kokoomus sai Helsingistä kuusi kansanedustajaa. Seitsemäs helsinkiläinen oppositiokansanedustaja on Tony Halme, sillä tästä maineikkaasta poliittisesta teoreetikosta ei taida olla ministeriksi.” (B18)

Moralistisen diskurssin tavoin myös karnevalistinen diskurssi rakentaa vastakkainasettelua Halmetta äänestämättömän enemmistön sekä Halmeen ja hänen äänestäjiensä välille. Halmetta ei esitetä uskottavana poliittisena toimijana vaan epärealistisia lupauksia antavana, politiikkaa taitamattomana ja ulkomuodoltaan koomisena hahmona. Diskurssissa kirjoittajat asettuvat Halmeen yläpuolelle saattamalla hänet naurunalaiseksi, ja samaan asemaan houkutellaan myös lukijoita. Vastapuolelle jää tietenkin Halme, mutta myös tämän äänestäjät, jotka ovat moiselle pelille äänensä

antaneet. Joissakin teksteissä myös he joutuvat suoran ivan kohteeksi, kuten Iltä-Sanomien pakinassa.

”Ihan esimerkin vuoksi, kukapa olisi vielä muutama vuosi sitten uskonut, että älypuolisella vähemmistöllä on lainsäädäntöelimessä oma eduskuntaryhmänsä!

Tässä uudessa tilanteessa nyt kumminkin ollaan. Valtio-oppineet käyttävät siitä nimeä anaboliittinen koalitio.

Anaboliikka on tietysti yhdistelmä sanoista anabolismi ja politiikka. Siinä missä politiikka on repivää ja syö ihmistä, anabolismi on miestä rakentavaa.” (B17)

Karnevalistisessa diskurssissa puhujina ovat useimmiten toimittajat; etupäässä pakinoitsijat ja kolumnistit, mutta sanavalintojensa ja kysymyksenasettelujensa kautta joissakin jutuissa myös uutis- tai politiikan toimittajat. Tätä kautta karnevalistinen diskurssi on rajaamistani diskursseista selvästi toimittajavaltaisin. Aineistossani on pari yksittäistä juttua, jossa myös haastateltava pilkkaa tai ivaa Halmetta. Toisessa näistä haastateltava esiintyy jutussa tv-tuottajana (C16) ja toisessa julkisuuden henkilönä (B10). Sitä vastoin muut poliitikot eivät laske Halmeen kustannuksella leikkiä edes silloin, kun toimittaja samassa jutussa niin tekee (ks. esim. C13).

8.6 Viikinki-diskurssi

Siinä missä moralistinen ja karnevalistinen diskurssi perustuvat Tony Halmeen suhteen hyvin kriittisiin ajatusmalleihin, on kuudes rajaamani diskurssi, Viikinki-diskurssi, hänelle selkeästi myönteinen. Viikinki-diskurssi legitimoii tai vahvistaa tavalla tai toisella sitä kuvaa, jonka Halme haluaa julkisuudessa itsestään välittää, tai sitä diskurssia, jonka Tuomiopäivä- ja Jumala armahtaa, minä en -kirjojen perusteella ymmärrän Halmeen omaksi.

Viikinki-diskurssissa Halme representoidaan Viikinkinä. Yhtäältä tarkoitan sillä samanlaista kuvaa, jota Halme kirjoissaan piirtää itsestään. Viikinki on iso ja vahva mies, joka käy Suomen kansan puolesta taistelua selkärangattomia poliitikkoja ja virkamiehiä vastaan. Viikinki on rehellinen suomalainen, joka sanoo asiat niin kuin ne

ovat ja sen, mitä kansa ei uskalla. Tällainen Viikinki-representaatio on sekoitus ympäri maailman seikkaillutta nyrkkeilijäsankaria, suomalaisen miehen stereotyyppiä, muukalaisvihamielistä oikeistoihmistä sekä populistista Robin Hood -hahmoa.

VIKINKI-DISKURSSI	
Halmeen representaatio	Viikinki
vaalivoiton representaatio	voitto
oikeistopopulismien representaatio	ei käsittele
omat	Viikinki ja hänen kannattajansa
vieraat	Halmeen kritisoimat ihmisryhmät
genret	uutiset
puhujat	Tony Halme, hänen lähipiirinsä ja kannattajansa

Toisenlainen Viikinki-representaatio on viihdejulkkis Viikinki. Hän on monen alan show-mies: juontaja, näyttelijä, laulaja, värikkäiden lausuntojen antaja. Mutta ennen kaikkea tällainen Viikinki on tuttu – tuttu tv:stä ja iltapäivälehtien viihdeosastoilta, tuttu julkkis muiden tuttujen julkkisten joukossa.

Viikinki-diskurssin legitimoiva voima perustuu juuri näihin representaatioihin. Kun Tony Halme esitetään samanlaisena hahmona kuin millaisena hän itse itsensä esittää, legitimoidaan myös tämän hahmon poliittinen ulottuvuus, esimerkiksi Halmeen mielipiteet, retoriikka ja hänen käsityksensä itsestään kansan tahdon edusmiehenä. Kun taas Halme esitetään tuttuna viihdejulkikkisena, hänet tavallaan hyväksytään osaksi mediassa rakentuvaa julkkisperhettä ja samalla myös hänen hahmonsa poliittinen ulottuvuus tulee hiljaisesti hyväksytyksi.

Voimakkaimmin Viikinki-diskurssi nousee esille muutamissa heti Halmeen vaalivoiton jälkeen julkaistuissa teksteissä. Niissä vaalivoitto esitetään Halmeen omasta ja hänen tukijoukkojensa näkökulmasta. Puhujana jutuissa on erityisesti Halme itse, ja hän saa pitkälti itse määritellä, mistä puhuu, joten hänen poliittiselle retoriikalleen ja agendalleen annetaan paljon tilaa. Halmeen saaman äänimäärän suuruutta korostetaan, ja voiton syiksi esitetään ehdokkaan oma vetovoima ja kansan laaja tuki hänen persoonalleen ja politiikalleen. Jutuissa käytetään myös paljon Halmeen nyrkkeilyuraan

viittaavia sanavalintoja, jotka tukevat voimakkaan Viikingin imagoa.

”Vaalien jälkeisenä päivänä Halmeen asialistalla ovat ensimmäisenä sotaveteraanien hautapaikat.

– Että viimeisinä töinään veivät sotaveteraanien ilmaiset hautapaikat. Se on suuri vääryys.” (C7)

”Ensimmäisen politiikan matsin ääntenlaskenta löi kongin Viikingin hyväksi yömyöhään mahtavan 16 390 äänen muodossa. Sitten oli voitonsuudelman aika vaimo Katja Halmeen kanssa.

- - -

Ihmiset ymmärtävät, mitä mä puhun. Mua äänestäneiden ei tarvitse katua, pärjään missä tahansa. Osaan käyttäytyä paremmin kuin moni kansanedustaja, hän [*Tony Halme*] totesi yhteistyökyvystään.” (B1)

Sellaisissakin teksteissä, joissa Halme ei itse päässyt ääneen, hänen Viikinki-imagoaan saatettiin pönkittää Halmeen ulkomuotoon tai nyrkkeilyuraan viittaavin sanavalinnoin. Näin tapahtui myös tyylilajiltaan perinteisissä uutisjutuissa. Esimerkiksi Helsingin Sanomien heti vaalivoiton jälkeen julkaisemassa vaalitulosuutisessa Halmeesta kerrottiin hänen vaalimenestyksensä lisäksi nyrkkeilyuraa koskevaa informaatiota.

”Peruspessimistiksi itseään kuvaava ammattinyrkkeilijä Tony Halme (perus) oli nuorisovaalien suosikki, nyt helsinkiläiset nostivat hänet protestiaänin Arkadianmäelle.

Vaikka Halme nousi kansanedustajaksi, hän aikoo silti osallistua huhtikuun lopuksi sovittuun nyrkkeilyotteluun.” (A2)

Halmeen itsensä lisäksi Viikinki-diskurssissa puhujan asemassa ovat hänen tukijoukkonsa: puoluetoverit, kannattajat, vaalipäällikkö ja vaimo. Tukijat pääsivät vaalijuhlajuttujen lisäksi ääneen myös esimerkiksi reportaaseissa, joissa toimittajat etsivät Helsingin lähiöistä Tony Halmeen äänestäjiä.

”Viikingin noustua ylös häntä äänestänyt Tommi Ilvonen kiteyttää seurueen mielikuvan kansanedustajasta.

– Rehti, sanavalmis jätkä. Oikea jätkä!” (B3)

Nimittelykohua käsittelevissä teksteissä Halme joutui edellisistä esimerkeistä poiketen eräänlaiseksi altavastaajaksi. Hänelle ei annettu enää tilaa määritellä agenda, mutta kylläkin rakentaa omaa suorapuheisen miehen imagoaan.

”Halme sen sijaan ei aio jatkossakaan pitää sordiinoa päällä – Halosenkaan suhteen.

– Minä en aio muuttaa politiikkaani, koska tällaisena minut on sinne valittu ja tällaisena meinaan pysyä.” (C11)

Esimerkin toisenlaisesta Viikinki-representaatiosta, koko kansan viihdejulkikkiksesta, tarjoavat iltapäivälehtien julkiskansanedustajaehdokkaisiin ja heidän menestykseensä keskittyvät tekstit. Ilta-Sanomien jutussa eduskuntaan valituista julkikkiksista Tony Halme esitellään olympiaurheilijoiden ja muiden julkispoliitikkojen rinnalla. Hänestä kertova kappale havainnollistaa, kuinka julkikkiksista, myös Halmeesta, tehdään lukijoiden tuttuja, kuvitteellisen julkkisperheen jäseniä.

”Tony Halme (ps): 40-vuotias äänihaukka. Kävi oppikoulun jälkeen Strömbergin Konepajakoulun sähköasentajalinjaa 2 vuotta. Työskennellyt muun muassa kalakauppiaana, stunt-miehenä ja lasinleikkaajana. Muistetaan myös Gladiaattorit-kisailusarjan jättiläisenä. Sai ammattinyrkkeilyn ohessa kultalevyn Viikinki-singlestään. Naimisissa Katjan kanssa, kotona kaksi kissaa. Sanoo osaavansa puhua hiukan japania.” (B11)

Viikinki-diskurssi tarjoaa lukijalle identiteettiä Halmeen tukijana – joko hänen politiikkansa kannattajana, äänestäjänä, tai sitten urheilu- ja show-uran ihailijana, Viikinki-fanina. Vastapuolelle joutuvat pitkälti ne ryhmät, jotka tässä diskurssissa hallitsevana puhujana toimiva Halme sinne määrittelee: esimerkiksi poliitikot, maahanmuuttajat ja seksuaalivähemmistöt.

8.7 Diskurssien välinen hierarkia

Diskurssien välisessä hegemoniakamppailussa on kysymys siitä, mitkä diskurssit nousevat aineistossa hallitsevaan asemaan ja mitkä jäävät altavastajiksi. Diskurssien välinen kamppailu on samalla valtakamppailua siitä, mitkä merkityksellistämisen tavat saavat ensisijaisen aseman ja mitkä jäävät marginaalisiksi. Omaan tutkimuskohteeseeni sovellettuna diskurssien välisessä hegemoniakamppailussa siis ratkaistaan, mikä tai mitkä tavat määritellä Tony Halme ja ymmärtää hänen vaalivoittonsa ovat aineistossa hallitsevia ja mitkä jäävät vähemmistöön.

Arja Jokinen ja Kirsi Juhila (1993) erottavat kaksi tapaa, joilla hegemonisen aseman

saavuttaneen diskurssin voi tunnistaa. Ensimmäinen niistä on yksinkertainen: mitä useammin tietyn diskurssin osia aineistosta löytyy, sitä vahvempi sen asema saattaa olla. Toinen hegemonisen diskurssin tuntomerkki on sen vaihtoehdottomuus. Vaikka tietty diskurssi ei lukumääräisesti hallitsisikaan aineistoa, se saattaa olla hegemoninen, jos se esiintyy teksteissä itsestäänselvänä ja vaihtoehdottomana, vailla rinnakkaisia tai vastakkaisia diskursseja. (Jokinen & Juhila 1993, 81.)

Sovelsin Jokisen ja Juhilan tunnistustapoja aineistooni laskemalla, kuinka monessa jutussa kukin diskurssi esiintyy. Tutkin myös, esiintyykö diskurssi yksin vai onko jutusta löydettävissä yhtä tai useampaa muutakin diskurssia. Koska useampaa diskurssia sisältäviä juttuja oli aineistossa paljon, merkitsin ylös, kuinka monta kertaa mikäkin diskurssi oli esiintynyt samassa jutussa kunkin muun diskurssin kanssa.

Jos aineistoani tarkastelee yhtenä kokonaisuutena, määrällinen analyysi ei yksin auta nostamaan esille yhtä tai edes kahta hegemonista diskurssia. Neljä useimmin löytämäni diskurssia ovat yleisyysjärjestyksessä moralistinen, politologinen, Viikinki ja sosiologinen. Niiden väliset erot ovat kuitenkin pieniä, kukin neljästä diskurssista esiintyy 25–30 prosentissa aineistoni jutuista. Karnevalistista ja etnografista diskurssia aineistosta löytyy harvemmin.

Diskursseista politologinen ja sosiologinen esiintyvät selvästi muita useammin rinnakkain: noin joka kolmannelta politologista ja joka kolmannelta sosiologista diskurssia sisältävästä jutusta voi löytää molempia diskursseja. Muut yhteiset esiintymiset jakautuvat tasaisesti eri diskurssien kesken. Moralistinen diskurssi esiintyy yleensä yksin, Viikinki-diskurssi taas hyvin harvoin yksin eli useimmiten yhdessä muiden diskurssien kanssa.

Jos aineiston jakaa karkeasti Halmeen vaalivoittoa ja kansanedustajataipaleen alkua koskeviin, nimittelykohua koskeviin sekä muihin teksteihin, diskurssien välisen hierarkian tarkastelu helpottuu. Moralistista diskurssia esiintyy lähes yksinomaan nimittelykohua käsittelevissä jutuissa, ja niissä se on läsnä lähes kaikissa. Moralistinen diskurssi on näissä teksteissä useimmiten ainoa diskurssi, joten sen hegemoninen asema on selvä.

Vaalivoittoa käsitelleissä teksteissä mikään diskurssi ei saavuta yhtä selvää valta-asemaa. Vahvimmilla kuitenkin ovat politologinen ja sosiologinen diskurssi. Niitä esiintyy useammassa jutuissa ja useammin jutun ainoana diskurssina kuin muita rajaamiani diskursseja. Määrällisesti lähes yhtä usein vaalivoittoa käsittelevissä teksteissä esiintyy myös Viikinki-diskurssia, mutta sen rinnalla on lähes poikkeuksetta myös muita diskursseja, joten Viikinki-diskurssia ei voi pitää yhtä hallitsevana kuin politologista ja sosiologista.

8.8 Helsingin Sanomien, Ilta-Sanomien ja Iltalehden väliset erot

Rajaamani kuusi diskurssia esiintyivät kolmessa tutkimassani lehdessä – Helsingin Sanomissa, Ilta-Sanomissa ja Iltalehdessä – selvästi eri tavoin painottuen. Suurimman eron voi havaita Helsingin Sanomien ja iltapäivälehtien tavoissa käyttää eri diskursseja, mutta myös kahden iltapäivälehdien keskinäiset painotukset poikkesivat hieman toisistaan.

Helsingin Sanomat kirjoitti Tony Halmeesta ja hänen vaalivoitostaan useimmiten politologisessa tai sosiologisessa diskurssissa. Voiton uutisoimisessa keskityttiin itse tulokseen, Halme ei uutisissa päässyt ääneen. Seuraavina päivinä tulosta lähestyttiin tilastojen, kuten äänestysprosenttien ja alueellisten kannatusjakautumien, kautta, ja myös sen syitä pohdittiin laajalti niin uutisjutuissa, kolumneissa kuin reportaaseissakin. Helsingin Sanomissa kirjoitettiin paljon protestiäänistä ja Halmeen vahvimpien kannatusalueiden sosiaalisista ongelmista, mutta myös ylikansallinen poliittinen näkökulma huomioitiin spekuloidulla radikaalin oikeistopopulismien saapumisella Suomeen.

Sosiologista ja etnografista diskurssia Helsingin Sanomien jutuissa esiintyi useammin kuin iltapäivälehtien jutuissa yhteensä ja politologista diskurssiakin selvästi enemmän kuin iltapäivälehdissä. Moralistista ja karnevalistista diskurssia käytettiin puolestaan selvästi harvemmin kuin iltapäivälehdissä. Muissa lehdissä moralistisessa diskurssissa

esitetystä nimittelykohusta HS kirjoitti vain pari lyhyttä pikku-uutista. Halmetta käsitteleviä kolumneja lehdessä julkaistiin useita, mutta ne poikkesivat pohdiskelevan ja vakavan yleissävynsä osalta selvästi iltapäivälehtien toimittajien avoimen kriittisistä tai pakinamaisista kirjoituksista.

Helsingin Sanomien Halme-kirjoittelua voisi kuvailla analyttiseksi, etäiseksi ja jossain määrin myös elitistiseksi. Lehti ei esitellyt Halmeen persoonaa eikä hänen mielipiteitään, ei ollut läsnä voitonjuhlissa tai muissa Halmeen tilaisuuksissa. Halme itse pääsi ääneen vain lyhyesti yhdessä tekstissä, ja siinäkin hänen kansanomaisen retoriikkansa oli kirjoitettu normaalille lehtikielelle.

Vaikka Halme henkilönä ei Helsingin Sanomia liiemmin kiinnostanut, hänen vaalivoittonsa huomioitiin laajasti. Voittoa tarkasteltiin yhteiskunnallisena ja poliittisena ilmiönä tai ongelmana, sen syitä ja seurauksia pohtivat sekä toimittajat kolumneissa että asiantuntijat ja politiikan vaikuttajat uutisjutuissa. Halmeen voittoa pidettiin selvästi yllätyksenä, joidenkin tekstien sanavalinnoissa tämä tuotiin suoraan esille. Ehkä osin voiton yllättävyyden vuoksi sitä myös analysoitiin perusteellisesti ja etsittiin Halmeen saamalle äänimäärälle selityksiä jopa politiikan journalismissa harvinaisten reportaasijuttujen avulla.

Itse asiassa Helsingin Sanomat olikin kiinnostuneempi Halmeen kannattajista kuin itse Halmeesta. Äänestäjien motiiveja pohdittiin useissa jutuissa, ja reportaaseissa he pääsivät myös itse ääneen. Kannattajat määriteltiin kuitenkin vahvasti asuinalueidensa ja niiden sosiaalisten ongelmien kautta, mikä rakensi vaikutelmaa heistä pikemminkin yhteiskunnan ongelmaryhmänä kuin täysivaltaisina, poliittisia oikeuksiaan toteuttavina kansalaisina. Tätä vaikutelmaa vahvisti myös Halmeen äänten toistuva kutsuminen protestiääniksi ilman todisteita äänestäjien motiiveista.

Iltapäivälehtien eli Ilta-Sanomien ja Iltalehden Tony Halme -aiheinen kirjoittelu poikkesi huomattavasti Helsingin Sanomien linjasta. Iltapäivälehdet antoivat paljon palstatilaa nimittelykohulle, mikä teki niiden Halme-uutisoinnista kokonaisuudessaan varsin moralistisesti sävyttynyttä. Lehdet rakensivat konflikteja Halmeen ja hänen lausuntoaan paheksuneiden haastateltavien välille ja tällä tavoin määrittivät, mikä on

sopivaa käytöstä kansanedustajalle. Tähän kysymykseen myös toimittajat ottivat kantaa kolumneissa.

Moralistisen diskurssin lisäksi iltapäivälehdissä esiintyi Helsingin Sanomia useammin myös karnevalistista diskurssia. Halmeen kustannuksella pilailivat uutisjutuissa häntä kritisoineet haastateltavat sekä pakinoissa ja kolumneissa toimittajat. Kyse on ehkä osittain erilaisista linjauksista, mutta osittain myös lehtien erilaisista rakenteista. Helsingin Sanomissa osa kevyttä, humoristista aineistoa on sijoitettu liitteisiin – jotka jäivät aineistoni ulkopuolelle – ja politiikka- ja pääkirjoitussivut on pidetty varsin asiapitoisina. Iltapäivälehdissä politiikan juttujen tyylillinen hajonta on suurempi.

Halmeen vaalivoittoa käsittelevissä jutuissa iltapäivälehdet hakeutuivat selvästi lähemmäs Halmetta ja hänen tukijoukkojaan kuin Helsingin Sanomat. Molemmilla lehdillä oli toimittaja Halmeen vaalivalvoisissa, ja molemmat käsitelivät maaliskuun 18. päivän numeroissaan usean sivun verran hänen voittoaan. Halme pääsi näissä jutuissa myös itse ääneen, joko haastattelun tai hänen kirjastaan otettujen lainausten kautta. Sitä vastoin voiton syiden ja seurausten pohtiminen jäi Helsingin Sanomiin verrattuna vähäiseksi ja melko pinnalliseksi.

Halmetta koskevien juttujen määrä ja aihevalinnat muistuttivat iltapäivälehdissä hyvin suuresti toisiaan. Ilta-Sanomissa juttujen sävy oli kuitenkin kriittisempi kuin Iltalehdessä. Ilta-Sanomat julkaisi enemmän Halmetta kritisoivia uutisia sekä vaalivoiton että nimittelykohun yhteydessä ja lisäksi enemmän kolumneja, joissa lehden toimittajat arvostelivat Halmetta. Vastaavasti Iltalehti taas antoi enemmän tilaa Halmetta legitimoivalle diskurssille, hänen omille ja hänen tukijoidensa kannanotoille. Myös aineiston ainoa teksti, jossa lehti tai toimittaja edes osin myötäili Halmeen mielipiteitä ja hänen agendaansa, julkaistiin Iltalehdessä. Se oli 22. maaliskuuta julkaistun numeron pääkirjoitus.

”Mukavissa kaupunginosissa asuvien olisi myös paneuduttava maahanmuuton tuomiin ongelmiin. Puolin ja toisin on varmaan valistamisen tarvetta. Jopa tyttöjen silpomista 'ymmärtävän' paapomisen sijaan on silti lähdettävä periaatteesta 'maassa maan tavalla'. Tämä ei estä oman kulttuurin harrastamista, kunhan ei rikota suomalaisen yhteiskunnan keskeisiä normeja.” (C18)

Halmeen vaalivoitosta Ilta-Sanomat kirjoitti myös jossain määrin analyttisemmin kuin

Iltalehti. Iltä-Sanomissa käsiteltiin laajalti Halmeen poliittisia mielipiteitä, sivuttiin Halmeen vahvimpien kannatusalueiden olosuhteita ja käytiin paikan päällä Jakomäessä. Halmeen voitosta myös kyseltiin mielipiteitä useilta tahoilta. Iltalehti sitä vastoin uutisoi Halmeen voiton pitkälti hänen omasta näkökulmastaan, Halmetta itseään ja hänen tukijoitaan haastatteleamalla. Enemmän kriittisiä ääniä lehden sivuille ilmestyi vasta nimittelykohua uutisoitaessa.

Jos Helsingin Sanomien Halme-kirjoittelu oli analyttistä, etäistä ja elitististä, iltapäivälehtien kirjoittelua voi puolestaan kuvata pinnallisemmaksi, osallistuvammaksi ja moralistisemmaksi. Lehdet todistivat Halmeen voitonjuhlia paikan päällä ja olivat hyvin kiinnostuneita uudesta julkkiskansanedustajasta. Voiton syitä ja seurauksia ne eivät kuitenkaan juuri käsitelleet, ja nimittelykohun myötä ne omaksuivat moralistisen näkökulman Halmeen koko persoonaan. Iltä-Sanomien kirjoitti kuitenkin Halmeesta kriittisemmin kuin Iltalehti, mikä on ehkä odottamattomin tulos lehtien välisessä vertailussa. Helsingin Sanomien ja iltapäivälehtien väliltä löytämäni erot sitä vastoin eivät nähdäkseni suuresti poikkea siitä, mikä lehtien harjoittaman politiikan journalismin ero tavallisesti on.

8.9 Tony Halmeen poliittinen profilointi ja radikaalin oikeistopopulismien representointi

Koska tarkoitukseni on Tony Halmeen vaalivoittoa koskevan kirjoittelun kautta tutkia yleisemmin radikaalin oikeistopopulismien ja politiikan journalismin välistä suhdetta Suomessa, käsittelen tämän pääluvun lopuksi vielä lyhyesti, miten radikaali oikeistopopulismi aineistossani representoidaan. Yhdistetäänkö Halme tähän liikkeeseen, ja jos yhdistetään, miten tätä liikettä kuvataan?

Tony Halmeen poliittista suuntautuneisuutta määriteltiin suoraan vain 19:ssä aineistoni 68:sta jutusta. Määritelmät olivat varsin kirjavia, mutta useimmiten häntä nimitettiin joko oikeistolaiseksi, populistiksi tai molemmiksi. *Oikeistopopulisti* oli yleisimmin käytetty luonnehdinta, nimityksiä *populisti* ja *urbaani oikeistopopulisti* käytettiin myös toistuvasti.

Muutamia kertoja Halmeen yhteydessä spekulointiin myös hänen mahdollisella äärioikeistolaisuudellaan. Spekulaatiot esitettiin kuitenkin epäillen (ks. esim. A5). Jopa natsismiin viitattiin muutamia kertoja, mutta kyse oli silloin joko Halmeeseen kohdistettujen natsisyytösten uutisoimisesta tai seuraavan esimerkin kaltaisista hyvin epäsuorista rinnastuksista.

”Työttömyys oli pääsyy Hitlerin valtaannousuun. Se lienee myös Halmeen äänestämisen keskeinen tausta. Uuden hallituksen tulee tarttua ongelmaan heti uusien ottein.” (C18)

Euroopan radikaaleista oikeistopopulisteista Halmetta verrattiin useimmin Itävallan FPÖ:n johtajaan Jörg Haideriin, joka tutkimusajankohtana lienee ollut näkyvin eurooppalainen oikeistopopulisti. Vertauksen osuvuudesta esitettiin kuitenkin toisistaan poikkeavia näkemyksiä.

”– Ennen kaikkea tämä on pettymys suvaitsevaisuuden kannalta. Hänen muukalaisvihansa on ikävää. Kertoo paljon Halmeesta, jos hänellä on tuollainen arvomaailma, Abdulla miettii ja vertaa Halmetta Itävallan pakolaisvastaiseen oikeistopopulistiin Jörg Haideriin.” (B7)

”Häntä [*Tony Halmetta*] lienee äänestetty osin vitsinä tai siten kuin on aina tehty piirtämällä vaalilippuun tuhma kuva. Silti ilmiötä ei kannata sivuuttaa kevyesti, vaikka Halmeessa tuskin on sen enempiä Adolf Hitlerin kuin Jörg Haiderin ominaisuuksia.” (C18)

Vaikka eurooppalainen (radikaali) oikeistopopulismi mainittiin Halmeen yhteydessä toistuvasti, useimmissa jutuissa esitettiin, ettei Halmeen voittoa voi verrata eurooppalaisen oikeistopopulismin menestystarinoihin. Aina ei käynyt ilmi, oliko tällaisen näkemyksen perusteena käsitys Halmeen ja eurooppalaisten oikeistopopulistien ideologisista eroista vai viitattiinko sillä eroihin vaalivoittojen mittasuhteissa – Halmeen vaalivoitossahan oli kyse vain yksittäisen kansanedustajan suurmenestyksestä ja sikäli toisen kokoluokan poliittisesta tapahtumasta kuin Itävallan FPÖ:n nousussa hallitusvastuuseen ja Ranskan Front Nationalin ehdokkaan pääsyssä presidentinvaalien toiselle kierrokselle.

”Abu-Hanna yrittää ottaa Halmeen valinnan rauhallisin mielin.

– Ei tämä onneksi ole vielä mitään verrattuna siihen, mitä muualla Euroopassa on viime vuosina tapahtunut, sanoo Abu-Hanna viitaten mm. Ranskassa ja Itävallassa menestyneisiin äärioikeistolaisiin puolueisiin.” (B7)

Silloin kun Halmetta ja eurooppalaisia oikeistopopulisteja ei pidetty poliittisesti

vertailukelpoisina, erottavaksi tekijäksi nähtiin lähinnä Halmeen persoonalliset piirteet.

”Häntä [*Tony Halmetta*] ei voi verrata Itävallan Jörg Haideriin, Norjan Carl I. Hageniin tai Hollannin Pim Fortuyniin. Pelkkä ajatuskin on aivan mahdoton.

Halme on omaa lajiaan. Yhteistä on vain se, että hän edellä mainittuja monta astetta karkeammilla puheillaan on herättänyt vastakaikua ja saanut vaaliurnille suuren joukon turhautuneita kansalaisia, joista osa ei ilman häntä olisi äänestänyt lainkaan.” (A12)

Kun aineistossa käsiteltiin (radikaalia) oikeistopopulismia nimeltä mainiten tai viittaamalla esimerkiksi Haiderin kaltaisiin poliitikkoihin, se representoitiin yleensä äänestäjien ongelmallisesta elämäntilanteesta johtuvaksi ilmiöksi pikemmin kuin poliittiseksi liikkeeksi. Taustalla nähtiin turhautumista, protestoinnin tarvetta, työttömyyttä tai sitten vielä hahmottomattomia ongelmia, jotka oikeistopopulismin nousun estämiseksi pitäisi tunnistaa ja korjata.

Muutamassa, vaikkakin harvemmassa tekstissä oikeistopopulismi kuvattiin sen taustalla vaikuttavan ideologian näkökulmasta liikkeeksi, jonka menestyksen takana ovat muutokset ihmisten arvomaailmassa, esimerkiksi uuskonservatiivisuuden ja ulkomaalaisvastaisuuden nousu. Kuitenkin myös näissä teksteissä mainittiin usein sosiaaliset ongelmat arvomaailmaan vaikuttavana tekijänä. Huomion arvoista myös on, että Halmeen tai radikaalin oikeistopopulismin omiin ongelmanmäärittelyihin lehdet eivät alkuunkaan yhtyneet. Halmeen vaalivoiton tai mahdollisen oikeistopopulismin nousun syiksi ei mainittu kertaakaan maahanmuuttajien aiheuttamia ongelmia, lisääntyntä rikollisuutta tai edustuksellisen demokratian heikkoa toteutumista.

Radikaalin oikeistopopulismin käsittely liikkeenä oli aineistossani kaiken kaikkiaan melko vähäistä, koska suurimmassa osassa Halmeesta kertovista jutuista hänen poliittista suuntautumistaan ei määritelty lainkaan. Silloin kun liikkeestä kirjoitettiin, siitä rakennettiin kuva, jota ei voi pitää erityisen mairittelevana. Paitsi sosiaalisten ongelmien seurauksena, liikettä kuvattiin myös alkuperältään ei-suomalaisena ja vaikeasti hallittavan luonnonilmiön kaltaisena.

”Halmeen menestys on suomalainen versio muita Länsi-Euroopan maita hätkähdyttäneestä oikeistolaisesta, jopa muukalaisvihamielisestä hyökyaallosta.” (C1)

”Hän [*Tony Halme*] on monella tapaa Eurooppaa pyyhkineen, maahanmuuttajiin huomiota

kiinnittävän ja kovia rangaistuksia rikollisille vaativan oikeistoaallon aito edustaja.” (B1)

”Tony Halmeen äänimäärä on nähty merkiksi oikeistopopulismien rantautumisesta Suomeenkin.”
(C18)

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Olen edennyt tutkimuksessani johtopäätöksiin. Aloitan vetämällä yhteen havaintoni Tony Halmeen vaalivoiton esittämisestä suomalaisessa politiikan journalismissa ja vertaamalla niitä Julianne Stewartin, Gianpietro Mazzolenin ja Bruce Horsfieldin (2003) havaintoihin radikaalin oikeistopopulismin ja journalismin suhteesta eräissä muissa maissa. Tämän jälkeen pohdin, mitä tulokset merkitsevät suomalaisen politiikan journalismin kannalta ja millaisia päätelmiä niiden pohjalta voi tehdä suomalaisesta politiikasta. Luvussa 9.4 pyrin esittämään vastauksen varsinaiseen tutkimuskysymykseeni eli pohtimaan, millainen on suomalaisen politiikan journalismin ja radikaalin oikeistopopulismin välinen suhde. Lopuksi arvioin vielä lyhyesti tutkimukseni vahvuuksia ja heikkouksia sekä jatkotutkimuksen mahdollisuuksia.

9.1 Ristiriitoja ja hämmennystä

Poliitikko Tony Halmetta koskeva kirjoittelu hänen vaalivoittonsa jälkeen näyttää aineistoni perusteella koostuneen melko ristiriitaisista elementeistä. Erityisesti iltapäivälehdissä erot yksittäisten juttujen välillä olivat suuria niin näkökulmien, tyylilajien kuin Halmeen representoinninkin osalta. Rajaamistani diskursseista mikään ei noussut hegemoniseen asemaan, vaikka aineistoa pienempiin osiin jakamalla löytyikin joitakin aihe- tai lehtikohtaisia painottumia.

Yhteistä kaikille tutkimilleni lehdille oli yllättyminen Halmeen suuresta äänimäärästä. Helsingin Sanomissa voittoa kutsuttiin neutraaleissa uutisteksteissäkin yllätykseksi, ja iltapäivälehdissä häntä oli luonnehdittu ennen vaaleja ”marginaaliedokkaaksi” ja ”höyhensarjan mieheksi kevyen sarjan puolueessa” (Koivu ym. 2004, 37). Toinen kaikille kolmelle lehdelle yhteinen piirre oli Halmeen vaalivoiton saama suhteellisen suuri palstatila. Asettamani kriteerit täyttäneitä, Halmetta käsitteleviä juttuja julkaistiin paljon, ja niiden esillepano oli näkyvä.

Aineistossani eliittiviestimen roolissa olleen Helsingin Sanomien uutisointia voi kaiken

kaikkiaan pitää varsin kriittisenä Halmetta kohtaan. Tosin kriittisyys oli pääosin epäsuoraa. Halmetta ei varsinaisesti arvosteltu, mutta rajaa lehden oman politiikan journalismin diskurssin ja Halmeen poliittisen diskurssin välillä vartioitiin tiukasti. Halmetta ei edes häntä itseään koskevissa jutuissa päästetty ääneen juuri lainkaan, eikä Halmeen omalle agendalle, kysymyksenasetteluille tai ratkaisumalleille annettu juuri minkäänlaista painoarvoa. Halmeesta kirjoitettiin paljon, mutta yleensä joko politologisessa tai sosiologisessa diskurssissa. Joko hänen voittonsa vain mainittiin, tai sitten se esitettiin oireena poliittisen järjestelmän ongelmista tai ilmentymänä äänestäjäkunnan sosiaalisesta hädästä ja protestoinninhalusta. Lehti otti etäisyyttä Halmeeseen jättämällä hänen lausuntonsa julkaisematta ja Halmeen äänestäjiin esittämällä nämä sosiaalisista ongelmista kärsivinä protestiäänestäjinä.

Stewart ym. (2003) ovat havainneet, että eliittiviestimet jättävät yleensä oikeistopopulismien mieluiten huomiotta, kunnes sen poliittinen painoarvo kasvaa niin suureksi, että vaikeneminen ei enää ole mahdollista. Halmeen kohdalla poliittinen painoarvo oli vaalivoiton jälkeen nähdäkseni valtakunnallisesti melko vähäinen, mutta paikallisesti merkittävä. Helsingin Sanomien uutisoinnin voi nähdä heijastelevan tätä ristiriitaa. Halme poliittisena toimijana jätettiin vähälle huomiolle, mutta hänen voittonsa taustatekijöitä käsiteltiin laajasti. Tässä mielessä Helsingin Sanomien kirjoittelu vastasi tapaa, jolla eliittiviestimet toimivat, tai ainakaan se ei siitä merkittävästi poikennut. Sitä vastoin Stewartin ym. (2003) toinen havainto, jonka mukaan radikaalien oikeistopopulistien menestyessä viestimet nostavat herkemmin esille poliittisten ohjelmien kiistanalaiset kohdat kuin liikkeiden suosioon vaikuttaneet tekijät, ei Helsingin Sanomien kohdalla pitänyt paikkaansa. Suosioon vaikuttaneet tekijät nostettiin koko Halme-uutisoinnin johtavaksi temaksi. Asiasta kysyttiin näkemyksiä niin tutkijoilta, poliitikoilta kuin Halmeen äänestäjiltäkin ja esitettiin siitä omia tulkintoja kolumneissa ja pääkirjoituksissa.

Aineistossani tabloidiviestimien roolissa olleet iltapäivälehdet eivät nekään nostaneet Halmetta suosikkijakseen. Tämän osoitti viimeistään vaalivoittoa seuranneen nimittelykohun käsittely. Erityisesti Ilta-Sanomat kirjoitti nimittelystä varsin tuomitsevaan sävyyn. Se antoi paljon tilaa Halmeen kritikoille ja vain niukasti Halmeelle itselleen. Iltalehdessä suhde oli tasapuolisempi, mutta myös se antoi kohulle

paljon palstatilaa ja näin houkutteli arvioimaan Halmeen käytöstä moraaliselta kannalta.

Rajaamieni diskurssien näkökulmasta iltapäivälehtien kirjoittelu oli hyvin vaihtelevaa. Ilta-Sanomat toimi Stewartin ym. (2003) havainnon mukaisesti nostamalla esille Halmeen mielipiteiden ja retoriikan kiistanalaisimpia kohtia ja rakentamalla niiden varaan konfliktiasetelmia. Lehti antoi jonkin verran tilaa Viikinki-diskurssille, mutta enemmän Halmeen kannalta epäedullisille moralistiselle ja karnevalistiselle diskurssille. Iltalehti käsitteli Halme-uutisoinnissaan politiikkaa vähemmän kuin kaksi muuta aineistoni lehteä ja antoi näitä enemmän tilaa Halmetta tukevalle Viikinki-diskurssille. Mutta sekin julkaisi joitakin Halmetta selkeästi kritisoivia tekstejä.

Se, mistä nimittelykohussa oli kyse, saattaa osoittaa, miksi iltapäivälehtien ja Halmeen suhde ei ollut tämän lämpimämpi: Myös niiden diskurssit poikkesivat selvästi toisistaan. Kuten Stewart ym. (2003) kirjoittavat, monissa maissa radikaalien oikeistopopulistien retoriikka ja agenda ovat vedonneet tabloidijournalismiin. Halmeen retoriikka oli kuitenkin niin rajua, että iltapäivälehdetkään eivät siihen voineet yhtyä, vaan suosituksen presidentin jouduttua nimittelyn kohteeksi ne päinvastoin nostivat siitä kohun. Myöskään Halmeen poliittinen agenda ei välttämättä kohdannut iltapäivälehtien journalistista agenda ja käsitystä lukijoita koskettavista tai kiinnostavista aiheista. Kuten Vogt (2002) huomauttaa, rikollisuuden määrä ei vuosituhaten alun Suomessa ollut merkittävästi kasvanut ja ulkomaalaisten määrä oli edelleen vähäinen. Ja kuten EVA:n (2003) vaalien alla tekemä asennetutkimus osoittaa, kansalaisten huoli kohdistui yksittäisistä aihepiireistä vahvimmin työllisyyteen ja terveydenhuoltoon. Toisin sanoen Halme olisi saanut olla retoriikaltaan korrektimpi ja poliittisilta linjauksiltaan hyvinvointisovinnisempi, jotta hänen ja iltapäivälehtien diskurssit olisivat voineet kohdata.

Tony Halmeen vaalivoitossa oli piirteitä, jotka epäilemättä hämmensivät suomalaista politiikan journalismia. Halmeen voittoa ja valtavaa äänimäärää ei osattu odottaa, hänen diskurssinsa ja politiikan journalismin diskurssi olivat kaukana toisistaan, ja etäisyys oli suuri myös Halmeen äänestäjäkunnan ja politiikan journalismin oletetun lukijakunnan välillä. Tämä hämmennys lienee suuri syy sille, miksi Halmetta koskevan kirjoittelun sävy vaihteli yksittäisten juttujen välillä paljon ja miksi siinä vaikutti rinnakkain useita

tasavahvoja diskursseja. Hämmennyksestä toivuttuaan lehdet omaksuivat melko kriittisen näkökulman Halmeeseen. Hänen voittonsa puettiin sosiaalisen ongelman vaatteisiin, hänen omalle diskurssilleen ei annettu juurikaan tilaa, ja hänen populistinen retoriikkansakin käännettiin nimittelykohussa häntä itseään vastaan. Suurin syy kriittisyyteen lienee juuri kuilu Halmeen diskurssin ja politiikan journalismin diskurssin tai diskurssien välillä. Ne, mitkä Halmeelle merkitsivät Suomen kansan polttavimpia ongelmia, olivatkin politiikan journalismille Helsingin lähiöihin rajattavan marginaaliryhmän huolia. Ja se, mitä Halme piti kansankielellä puhumisena, olikin politiikan journalismille ala-arvoista käytöstä.

Kriittinen suhtautuminen ei kuitenkaan tarkoita, että Halmeen samaa julkisuus olisi ollut kaikilta osin negatiivista. Stewartin ym. (2003) mukaan oikeistopopulismi hyötyy kaikesta medianäkyvyydestä, koska sen avulla liike legitimoituu osaksi poliittista todellisuutta. Halmeen tapauksessa erityisesti iltapäivälehdet soivat runsaasti tätä näkyvyyttä, ja varsinkin Iltalehden kirjoittelussa oli myös selvästi Halmetta legitimoivia piirteitä. Yhtä selkeästi lehti ei Halmetta legitimoinut kuin se Pesälän (2005) havaintojen mukaan teki myöhemmin ampumavälikohtauksen yhteydessä, mutta ainakaan Halmeen poliittiset linjaukset eivät Iltalehdessä näyttäneet johtavan erityisen kriittiseen kirjoitteluun. Helsingin Sanomien kirjoittelua sitä vastoin ei voi pitää millään tapaa Halmetta legitimoivana, koska hänelle itselleen ei juuri näkyvyyttä suotu ja voittoakin käsiteltiin etupäässä sosiaalisena protestina.

9.2 Journalistinen konteksti: Asiaa ja viihdettä

Tony Halmeen vaalivoittoa seurannut kirjoittelu tukee havaintoja suomalaisen politiikan journalismin viihteellistymisestä ja henkilöitymisestä, mutta toisaalta myös asiajournalismi näkyy sen perusteella voivan hyvin.

Iltapäivälehdissä Halmeen julkisstatus takasi huomattavan näkyvyyden erityisesti vaalivoittoa seuranneiden päivien lehdissä, ja niiden kirjoittelussa myös Halmeen ulkoiset ominaisuudet ja henkilöhistoria saivat paljon tilaa. Yksityisen ja julkisen

välinen raja jätettiin hämäräksi, mitä edesauttoi Halme itse sitomalla lausunnoissaan jatkuvasti yhteen poliittisia kannanottojaan ja yksityiselämäänsä. Lehtien kirjoittelua nimittelykohusta puolestaan voi pitää osoituksena uusmoralismin merkittävästä roolista niiden harjoittamassa politiikan journalismissa.

Halmeen poliittiset mielipiteet saivat varsin viileän vastaanoton. Tätä voi pitää merkinä siitä, että suhteessa politiikan asiakysymyksiin suomalainen politiikan journalismi on melko yksituumaista. Lehtien puoluesidonnaisuuksien katkeaminen, kaupallistuminen ja suomalaisen politiikan voimakas konsensus ovat ilmeisesti ajaneet politiikan journalismia myös Suomessa kohti Eric Louw'n (2005) mainitsemaa ”järkevää keskustaa”. Tällaista johtopäätöstä tukee nähdäkseni se, että vaikka tutkimani lehdet muuten poikkesivat kirjoittelullaan toisistaan, kaikki kolme käsittelivät Halmeen poliittisia näkemyksiä varsin samankaltaisesti. Näkemyksiä kyllä esiteltiin, mutta niitä ei millään tapaa tuettu vaan pikemminkin kritisoitiin. Lehtien Halme-kirjoitteluissa havaittavat erot näyttäisivätkin selittyvän enemmän eroilla viihteellistymisen asteessa kuin selkeissä poliittisissä näkemyksissä tai linjanvedoissa.

Helsingin Sanomien Halme-kirjoittelu oli hyvin asiakeskeistä. Halmeen voitosta esille nostettiin sen yhteiskunnallinen ulottuvuus, ja hänen historiansa julkkiksena jäi vähälle huomiolle ja yksityiselämä vielä vähemmälle. Nimittelykohusta lehti ei kirjoittanut juuri lainkaan eikä siten osallistunut iltapäivälehtien moralistiseen paheksuntaan. Selvästi viihteellisempää näkökulmaa edusti Iltalehti, joka antoi eniten tilaa Halmeen värikkäälle retoriikalle ja julkisuudesta tutulle persoonalle. Ilta-Sanomat sijoittui näiden kahden välimaastoon käsittelemällä Halmetta selvemmin poliitikkona kuin Iltalehti, mutta keskittymällä voiton taustojen sijaan Halmeen näkemysten ja retoriikan konfliktiherkimpiin piirteisiin. Etäisyys asiakeskeisen ja viihteellisen ääripään välillä oli varsin suuri, joten pelko koko suomalaisen politiikan journalismin muuttumisesta viihteeksi näyttää tämän tutkimuksen perusteella aiheettomalta.

Ilta-Sanomien kriittisyys verrattuna Iltalehteen on samankaltainen havainto, johon Siru Pesälä (2005) päätyi Halmeen myöhempää ampumavälikohtausta koskeneen kirjoittelun osalta. Pesälän arvion mukaan Ilta-Sanomat kohteli Halmetta välikohtausta selostaessaan kuin poliittisen eliitin jäsentä, Iltalehti taas kuin kansanmiestä. Hieman

samanlaisen eron voi myös omasta aineistostani löytää, ei tosin aivan yhtä selvärajaista. Ilta-Sanomille Halme oli enemmän poliitikko, jonka poliittisia mielipiteitä esiteltiin ja kyseenalaistettiin ja jonka kansanedustajalle sopimatonta käytöstä paheksuttiin. Iltalehti kohteli Halmetta enemmän hänen julkisstatuksensa mukaisesti, nyrkkeilijänä ja showmiehenä. Poliittiset linjaukset ohitettiin varsin pikaisesti, ja suurempi huomio kohdistettiin Halmeen menestykseen vaaleissa ja hänen osallisuuteensa nimittelyiden ja rikostutkintojen kaltaisissa kohuissa. Iltalehti myös antoi Ilta-Sanomia enemmän tilaa Halmeen omalle diskurssille.

Ero voi heijastaa näkemuseroja Halmeen poliittisuudesta. Ilta-Sanomien lähestyi Halmetta ehkä enemmän kuin poliitikkoa ja tulkitsi Halmeen rakentavan lausunnoillaan omaa poliittista imagoaan silloinkin, kun juttu ei suoranaisesti käsitellyt politiikkaa. Iltalehti taas ehkä lähestyi Halmetta vaalivoiton jälkeenkin enemmän kuin julkkista eikä nähnyt hänen kommenteillaan yhtä suurta poliittista merkitystä. Tämä voisi selittää sen, miksi Ilta-Sanomien suhtautui Halmeeseen kriittisemmin ja päästi tämän puhumaan harvemmin kuin Iltalehti.

Porvarillisen, oikeistolaisen Uuden Suomen iltapäivälehdiksi perustetun Iltalehden melko ongelmattomalta vaikuttava suhde Halmeen mielipiteisiin tuo väkisinkin mieleen lehden poliittisen taustan mahdollisen vaikutuksen kirjoittelun sävyyn. Epäilemättä linjaukset selittyvät kuitenkin pikemmin kaupallisilla kuin poliittisilla päämäärillä. Lehtien poliittisen taustan vaikutus niiden uutisointiin on vuosien kuluessa jatkuvasti vähentynyt (Holmberg 2004), ja Halmeen radikaali oikeistopopulismikin eroaa poliittisena suuntauksena selvästi porvarillisen lehdistön kannattamasta oikeistolaisuudesta.

9.3 Poliittinen konteksti: Kuilu diskurssien välissä

Suomalaisen politiikan kontekstin kannalta olennaisin havainto tutkimuksessani on nähdäkseni se, että Tony Halmeen diskurssin ja politiikan hegemonisen diskurssin välillä todellakin vallitsi ammottava kuilu ja että politiikan journalismin yritykset

kaventaa tätä kuilua olivat melko vaatimattomia.

Diskurssien välinen kuilu näkyi erityisesti Helsingin Sanomien kirjoittelussa, jossa Halmeen voittoa käsiteltiin paljon sosiologisessa diskurssissa ja yhteiskunnalliseksi ongelmaksi representoimalla. Tällainen lähestymistapa asettuu nähdäkseni kaikkein jyrkimmin Halmeen diskurssia vastaan, koska se ei suostu käsittelemään Halmetta vakavasti otettavana poliitikkona eikä hänen sanomaansa vakavasti otettavina poliittisina kannanottoina, vaan koko Halme-ilmiö esitetään pikemminkin pahoinvoinnin oireena kuin politiikkana. Politologisessa diskurssissa Halmeen diskurssin etäisyys politiikan journalismin valtakurssista puolestaan näkyi mielipiteiden välisinä konflikteina, joita esiintyi varsinkin Ilta-Sanomien jutuissa. Halmeen mielipiteitä arvosteltiin rajusti, ja nimittelykohun yhteydessä kritiikki myös laajeni koskemaan koko Halmeen persoonaa. Halme itsekin pääsi ääneen mielipiteineen, mutta usein niistä nostettiin esille vain herkimmin konflikteja aiheuttavat kohdat. Halmeen diskurssin ja hegemonisen diskurssin välistä kuilua ei siis pyritty kaventamaan, vaan etäisyys pidettiin ennallaan joko kyseenalaistamalla Halmeen diskurssin luonne todellisena poliittisena merkitysjärjestelmänä tai sitten luomalla konfliktiasetelmia sen ja muiden diskurssien välille.

Journalismi uusintaa vallanpitäjien maailmankuvaa, on muiden muassa Eric Louw (2005) kirjoittanut. Tätä ajatusta soveltamalla myös politiikan journalismin diskurssin voi katsoa heijastelevan politiikassa vallalla olevaa hegemonista diskurssia. Halmeen tapauksessa tämä teoria vaikuttaisi pitävän paikkansa. Aineistossani erityisesti Helsingin Sanomat jakoi Halmeen vaalivoiton jälkeen samat kysymyksenasettelut ja ongelmanmäärittelyt kuin valtapuolueiden poliitikotkin. Ilta- ja Iltapäivälehdet sitä vastoin sijoittuivat jonkin verran etäämmälle valtapuolueista, lähelle sitä, minkä tulkitivat kansan enemmistöksi, suureksi yleisöksi. Ne myös sekoittivat Helsingin Sanomia useammin diskursseja toisiinsa luomalla keskusteluja Halmeen ja valtapuolueiden edustajien välille. Lehtien näkökulma oli kuitenkin pikemminkin konfliktinhakuinen kuin siltoja rakentava.

Aineistoni perusteella vaikuttaa siltä, että politiikan hegemonisen diskurssin omaksuneet valtapoliitikot eivät yrittäneet kaventaa oman diskurssinsa ja Halmeen

diskurssin välistä etäisyyttä edes siinä määrin kuin politiikan journalismi teki. Pikemminkin esille nousee samankaltainen keskusteluyhteyden puuttuminen, jonka Elina Kestilä (2005) on nostanut yhdeksi suomalaisen radikaalioikeiston menestymättömyyden syyksi. Suurempien puolueiden aktiivipoliitikot kommentoivat enimmäkseen Halmeen menestystä tai retoriikkaa, hänen mielipiteistään ei joko sanottu mitään tai sitten ne tuomittiin. Halmetta ei käsitelty potentiaalisena yhteistyökumppanina eikä hänen tärkeinä pitämistään teemoista haluttu keskustella, eli diskursiivinen kuilu Halmeen suuntaan haluttiin säilyttää. Halmeen diskurssi asetui selvästi haastajan asemaan suhteessa valtapuolueiden diskurssiin, ja nämä katsoivat tehokkaimmiksi torjuntakeinoiksi Halmeen diskurssin ohittamisen tai ylimalkaisen tuomitsemisen (ks. esim. C4). Kyse oli varmasti osin aidoista, keskustelua estäneistä eroista mielipiteissä ja retoriikassa, mutta epäilemättä osin myös tietoisesta valtakamppailusta. Diskurssien välistä kuilua ylläpitämällä valtopoliitikot pyrkivät eristämään Halmeen unohduksiin, ja politiikan journalismin toiminta tuki monilta osin tämän päämäärän saavuttamista.

Halmetta äänesti ilmeisesti suuri joukko kansalaisia, jotka aiemmin olivat olleet poliittisesti passiivisia. Aineistoni voi nähdä heijastavan sekä politiikan journalismin että valtopoliitikkojen ristiriitaista suhtautumista heihin. Äänestäjät ja heidän motiivinsa kiinnostivat kyllä molempia. Poliitiikan journalismi poikkesi tavanomaisista toimintatavoistaan ja etsi reportaasien avulla Halmeen äänestäjiä tämän vahvimmilta kannatusalueilta, ja valtopoliitikot korostivat Halmeen äänimäärän olevan tärkeä viesti heille. Kuitenkaan Halmetta ei pidetty tämän kansanosan todellisena edustajana eikä hänen mielipiteitään äänestäjien todellisina mielipiteinä, vaan Halme esitettiin pikemminkin protestin kanavana tai ongelmien ilmentymänä. Halmeen kautta politiikan journalismille ja valtopoliitikoille olisi periaatteessa voinut avautua uusia näkökulmia ja ehkä keskusteluyhteyskin aiemmin pitkälti heidän tavoittamattomissaan olleeseen ihmisryhmään. Halmetta ei kuitenkaan legitimoitu äänestäjiensä mielipiteiden todelliseksi edustajaksi, eikä hänen välityksellään näin syntynyt keskusteluyhteyttäkään. Halmeen äänestäjiä ei myöskään käsitelty erityisen suotuisassa valossa, vaan pikemminkin ongelmien kautta määrittynä ihmisryhmänä.

Politiikan hegemonisen diskurssin ja Halmeen diskurssin välisessä suhteessa on

tavallaan kyse melko tyypillisestä hegemonisen aseman saavuttaneen ja marginaaliin joutuneen diskurssin suhteesta. Toisaalta Halmeen diskurssi perustuu muiden populististen diskurssien tavoin pitkälti järjestelmänvastaisuuteen, joten konfliktit hegemonisen diskurssin kanssa ovat monella tapaa väistämättömiä. Sitä vastoin politiikan journalismin diskurssi voisi ideaalimallien mukaan asettua kahden diskurssin välillä muuallekin kuin mihin se Halmeen tapauksessa sijoittui. Nyt näyttää siltä, että politiikan journalismi kammoksui Halmeen radikaalia retoriikkaa ja mielipiteitä ja asettui tukemaan politiikan hegemonista diskurssia.

9.4 Radikaali oikeistopopulismi ja suomalainen politiikan journalismi

Mitä näiden havaintojen perusteella voi päätellä radikaalin oikeistopopulismien ja suomalaisen politiikan journalismin suhteesta? Vaikka Tony Halme oli poliittiselta profiililtaan kiistatta radikaali oikeistopopulisti, hänen tapauksessaan oli kuitenkin piirteitä, jotka rajoittavat yleistysten tekemistä. Ensiksikin Halme oli viihdejulkkis, mikä näytti selvästi vaikuttavan hänen vaalivoittoaan koskevan kirjoittelun määrään ja laatuun ainakin iltapäivälehdissä. Toiseksi Halme oli nyrkkeilijän imagonsa ja karkean retoriikkansa ansiosta paljon kauempana perinteisestä poliitikkotyypistä kuin monet länsieurooppalaiset oikeistopopulistijohtajat. Ja kolmanneksi on tietysti muistettava, että Halme oli vain yksittäinen ehdokas poliittiselta sijoittumiseltaan melko epämääräisessä puolueessa eikä suinkaan radikaalin oikeistopopulistipuolueen johtaja tai muu keulahahmo.

Ainakin sen johtopäätöksen voi kuitenkin tehdä, ettei radikaalille oikeistopopulismille ole suomalaisen politiikan journalismin piirissä erityisen suurta tilausta. Itse liike representoitiin yleensä enemmän tai vähemmän ei-toivottuna ilmiönä, eikä liikkeen omille ongelmanmäärittelyille tai ratkaisumalleille annettu minkäänlaista tukea. Näin toimittiin myös iltapäivälehdissä, vaikka niiden agenda kohtasi Halmeen ja muiden radikaalien oikeistopopulistien agendan esimerkiksi rikollisuuden ja poliitikkojen moraalin kohdalla. Toisaalta Iltalehden kirjoittelu osoittaa, etteivät oikeistopopulistiset mielipiteet ole ainakaan iltapäivälehdissä välttämättä rasite poliitikolle. Halme sai

paljon näkyvyyttä ja pääsi usein ääneen, vaikka hänen mielipiteensä poikkesivat politiikan valtavirrasta.

Tony Halmetta koskevan kirjoittelun perusteella näyttäisi siltä, että radikaalin oikeistopopulismien ja suomalaisen politiikan journalismin suhteen muodostumisessa tärkein tekijä on poliitikon ja lehtien diskurssien välinen etäisyys. Jos se on suuri, suhde on todennäköisesti viileä, mutta jos ei ole, suhde voi olla lämpimämpi. Halme sai politiikan journalismilta viileän vastaanoton, koska hänen retoriikkansa oli sille liian karkeaa eikä hänen poliittinen agendansaakaan täysin kohdannut politiikan journalismin agenda. Radikaali oikeistopopulisti, joka esittää asiansa julkisuudessa korrektemmin eikä leimaudu vain pienehkön kansanosan puolestapuhujaksi, olisi kuitenkin saattanut menestyä mediassa Halmetta paremmin.

Toinen, pitkälti kaupallisiin intresseihin pohjautuva tekijä näyttäisi olevan lehtien tulkinta siitä, edustaako radikaali oikeistopopulisti uskottavasti kansaa tai vielä tarkemmin määriteltynä lehden omaa lukijakuntaa. Pesälän (2005) havainnot Iltalehden kirjoittelusta Halmeen ampumavälikohtauksen jälkeen osoittavat, että radikaali oikeistopopulistikin voi saada iltapäivälehdessä kansanmiehen roolin ja silloin luvassa on myös suopeampaa kohtelua. Sitä vastoin Helsingin Sanomien kaltaisen eliittiviestimen näkökulmasta radikaali oikeistopopulisti voi tuskin koskaan edustaa lehden lukijakuntaa, vaikka puhuisi tai käyttäytyisi millä tavoin tahansa. Silloin myös lehden suhtautuminen populistisiin on kriittinen.

Suomalaisen politiikan journalismin suhde radikaaliin oikeistopopulismiin on siis melko viileä, mutta ei liikkeen näkökulmasta täysin toivoton. Oikeistopopulistisille mielipiteille ei ole olemassa valmiiksi hedelmällistä maaperää, mutta jos poliitikolla on Halmeen veroinen julkisuusarvo, kyky sopeuttaa sanomansa tarvittaessa sekä äänestäjäkuntansa että lehtien diskursseihin ja kyky esiintyä uskottavasti kansan tuntojen edustajana, hän voi saada ainakin iltapäivälehdissä positiivisen vastaanoton. Kokonaan toinen kysymys on, onko radikaalin oikeistopopulistin mahdollista vedota Suomessa samanaikaisesti politiikan journalismiin ja potentiaaliseen äänestäjäkuntaansa vai onko diskurssien välinen kuilu kasvanut tämän pyrkimyksen kannalta liian suureksi.

9.5 Tutkimuksen arviointia

Pystyinkö tutkimuksessani kuvailemaan, millainen on suomalaisen politiikan journalismin ja radikaalin oikeistopopulismien välinen suhde? Oliko Tony Halmeen vaalivoitto pätevä esimerkkitapaus? Vaikuttaako tutkimustulokseni aiemman tutkimuksen valossa uskottavalta? Näitä kysymyksiä pohdin tässä työn viimeisessä alaluvussa.

Tony Halmeen vaalivoiton valinnassa esimerkkitapaukseksi oli sekä hyviä että huonoja puolia. Ensiksi mainituista tärkein on Halmeen kiistaton oikeistopopulistisuus, joka antoi perusteet vetää hänen medianäkyvyydestään koko radikaalia oikeistopopulismia koskevia johtopäätöksiä. Hyvä puoli oli myös Halmeen vaalivoiton saama suuri mediahuomio, joka mahdollisti laajan ja monipuolisen aineiston kokoamisen. Esimerkkitapauksen selkein heikkous oli varmaankin Halmeen julkkisstatus, joka teki hänestä erityistapauksen moniin muihin oikeistopopulistisiin menestyjiin verrattuna. Julkkisstatus myös vaikeutti sen arvioimista, mitkä häntä koskevan kirjoittelun piirteet selittyivät lehtien poliittisilla ja mitkä kaupallisilla intresseillä.

Tapaus Halmeen heikkouksiin kuuluu myös Halmeen poliittisen uran lyhyt kesto. Useita vuosia johdonmukaisen oikeistopopulistista politiikkaa harjoittaneen poliitikon medianäkyvyyttä tutkimalla tutkimuskysymykseeni olisi saanut kattavamman vastauksen kuin vastavalitun kansanedustajan ensimmäistä kaksiviikkoisjaksoa tarkastelemalla. Samoin pidemmän seurantajakson avulla olisi ollut mahdollista luotettavammin arvioida, vaikuttaako radikaalin oikeistopopulismien menestys politiikan journalismin agendaan ja päteekö Stewartin ym. (2003) teoria radikaalin oikeistopopulismien ja journalismin välisen suhteen neljästä vaiheesta myös Suomessa. Halmeen kohdalla en kuitenkaan pitänyt pitkää seurantajaksoa mahdollisena, sillä otaksuin hänen medianäkyvyytensä muuttuneen viimeistään kesän 2003 ampumavälikohtauksen jälkeen siinä määrin persoonallisesti värittyneeksi, että koko radikaalia oikeistopopulismia koskevien johtopäätöksien tekeminen Halme-kirjoittelun perusteella ei enää olisi mahdollista.

Tapaus Halmeen heikkouksista huolimatta pidän sen valintaa tämän tutkimuksen esimerkkitapaukseksi oikeana. Peruste on yksinkertaisesti se, ettei parempaakaan esimerkkitapausta ole saatavilla. Kuten luvussa 3.6.2 mainitsemani tutkijoiden näkemyserot osoittavat, kiistatta radikaalin oikeistopopulismin piiriin kuuluvaa puoluetta ei Suomen eduskunnassa ole ennen vuoden 2003 kevättä ollut, eikä nähdäkseni sen jälkeenkään. Oma arvioni on, ettei yksittäisten kansanedustajien joukossakaan ole ollut henkilöä, joka Halmetta paremmin olisi edustanut radikaalia oikeistopopulismia ennen häntä tai hänen jälkeensä.

Saamani tutkimustulokset vaikuttavat minusta Suomen poliittisen ja journalistisen kontekstin huomioiden uskottavilta. Tuloksissa on eroja siihen nähden, mihin vastaavissa tutkimuksissa on muualla maailmassa päädytty ja millaisia seikkoja Stewart ym. (2003) ovat niiden pohjalta arvioineet radikaalin oikeistopopulismin ja journalismin tyypillisen suhteen sisältävän. Kuitenkin samat kirjoittajat korostavat, että suhteen luonteessa on suuria eroja eri maiden, erilaisten poliittisten kulttuurien ja erilaisten poliittisten tilanteiden välillä. Kun huomioidaan heidän löytämänsä yleiset piirteet, suomalaisen politiikan journalismin tila 2000-luvun alussa ja suomalaisen politiikan tila samaan aikaan, vaikuttaa tutkimukseni tulos omasta mielestäni uskottavalta.

Tämänkaltaisessa tieteellisessä työssä tutkimustulos on viime kädessä tutkijan tulkintaa, joten tuloksen luotettavuudesta on jokaisen lukijan tehtävä oma päätelmänsä. Tämän helpottamiseksi olen yrittänyt kirjoittaa näkyviin omat lähtökohtani, tulkintaan vaikuttavat kontekstuaaliset tekijät sekä tutkimusprosessini vaiheet niiltä osin kuin ne ovat olleet systemaattisia ja siten helposti kuvattavissa ja toistettavissa.

Mahdolliset jatkotutkimuksen aiheet radikaalin oikeistopopulismin ja suomalaisen politiikan journalismin suhteen tiimoilta näyttävät tällä hetkellä melko vähäisiltä, koska radikaali oikeistopopulismi on Halmeen vaalivoiton jälkeen vajonnut jälleen marginaaliseksi suuntaukseksi suomalaisessa politiikassa. Kuitenkin Halmeen puolueen perussuomalaisten viime vuosina voimakkaasti lisääntynyt kannatus ja eräiden sen edustajien hyvinkin halmemaiset kannanotot osoittavat, että radikaalia oikeistopopulismia lähellä olevien poliittisten linjausten, retoriikan ja ajatusmallien aika

ei olekaan ohi, vaan niiden kannatus saattaa olla jopa kasvussa – olkoonkin ettei perussuomalaisia puolueena voi mielestäni edelleenkään laskea radikaalin oikeistopopulismien edustajaksi poliittisen kirjavuutensa vuoksi. On siis hyvinkin luultavaa, että aihepiirin tutkimusta on lähitulevaisuudessa mahdollista syventää jonkin toisen tapauksen kautta.

Perussuomalaisten menestys ja populismin paluu osaksi suomalaisen politiikan arkipäivää ovat ilmiöitä, joiden käsittely politiikan journalismin piirissä voisi myös olla hedelmällinen jatkotutkimuskohde. Edelleen tutkittavaa varmasti löytyy radikaalille oikeistopopulismille ja perussuomalaisille tärkeiden asiakysymysten – esimerkiksi ulkomaalaispolitiikan, kriminaalipolitiikan ja Euroopan unionin – käsittelystä politiikan journalismissa. Monet näistä asiakysymyksistä kuuluvat niin sanottuihin uuden politiikan kysymyksiin, joiden nousu osaksi poliittista päiväjärjestystä myös Suomessa tarjoaa vielä yhden mahdollisen jatkotutkimushaaran. Tutkittua tietoa ei vielä liene siitä, miten näiden kysymysten vahvistunut asema politiikan agendalla on näkynyt politiikan journalismissa ja vaikuttanut siihen.

KIRJALLISUUS

- Anttila, Terhi 2006: Eduskuntavaaleista pääministerivaaleiksi. Teoksessa Ville Pernaa & Ville Pitkänen (toim.): Poliitikot taistelivat – media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006. Helsinki: Ajatus Kirjat.
- Arter, David 2006: Democracy in Scandinavia. Consensual, Majoritarian or Mixed? Manchester: Manchester University Press.
- Aula, Maria Kaisa 1992: Poliitikkojen ja toimittajien suhteet murroksessa? Tutkimus Yleisradion politiikan toimittajien ammatti-identiteetistä 1980-luvulla. Tutkimusraportti 5/1991. Helsinki: Oy Yleisradio Ab, Tutkimus- ja kehitysosasto.
- Betz, Hans-Georg 2004: Radical Right-Wing Populism in Western Europe. Lontoo: The MacMillan Press Ltd.
- Betz, Hans-Georg 2005: Against the System: Radical Right-Wing Populism's Challenge to Liberal Democracy. Teoksessa Jens Rydgren (toim.): Movements of Exclusion. Radical Right-Wing Populism in the Western World. New York: Nova Science Publishers Inc.
- Borg, Sami & Pesonen, Pertti 2005: Eduskuntavaalit 2003. Teoksessa Heikki Paloheimo (toim.): Vaalit ja demokratia Suomessa. Helsinki: WSOY.
- Chebel d'Appollonia, Ariane 1995: Nationalismi, etnisyys, kansallinen identiteetti: ranskalaisten äärioikeistojen doktriini ja diskurssit. Teoksessa Anne Ahonen (toim.): Kansakunnat murroksessa. Tampere: Rauhan- ja konfliktintutkimuskeskus.
- Ervasti, Heikki 1999: Uudet ja vanhat poliittiset kysymykset – päättykö ”demokraattinen luokkataistelu”? Poliitikka 41: 4/1999, s. 244–259.
- EVA 2003: Vaitelias vaalikansa – Raportti suomalaisten asenteista 2003. Vantaa: Taloustieto.
- Fairclough, Norman 1997: Miten media puhuu. Tampere: Vastapaino.
- Fennema, Meindert 2005: Populist Parties of the Right. Teoksessa Jens Rydgren (toim.): Movements of Exclusion. Radical Right-Wing Populism in the Western World.

- New York: Nova Science Publishers Inc.
- Fiske, John 1996: Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimiseen. Tampere: Vastapaino.
- Grendstad, Gunnar 2003: Reconsidering Nordic Party Space. *Scandinavian Political Studies*, Vol. 28, no. 3/2003, s. 193–214.
- Hagelund, Anniken 2005: The Progress Party and the Problem of Culture: Immigration Politics and Right Wing Populism in Norway. Teoksessa Jens Rydgren (toim.): *Movements of Exclusion. Radical Right-Wing Populism in the Western World*. New York: Nova Science Publishers Inc.
- Halme, Tony 1998: Jumala armahtaa, minä en. Tampere: Revontuli.
- Halme, Tony 2001: Tuomiopäivä. Tampere: Revontuli.
- Heikkilä, Markku 1998: Poliitiikan ja journalismin konsensus. Teoksessa Anu Kantola & Tuomo Mörä (toim.): *Journalismia! Journalismia?* Porvoo: WSOY.
- Heino, Laura 2006: Iltapäivälehdistön uusi ja vanha eduskuntakritiikki. Teoksessa Ville Pernaa & Ville Pitkänen (toim.): *Poliitikot taistelivat – media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006*. Helsinki: Ajatus Kirjat.
- Helander, Voitto 1971: Populismi ja populistiset liikkeet. Teoksessa Voitto Helander (toim.): *Vennamolaisuus populistisena joukkoliikkeenä*.
- Helander, Voitto & Toivonen, Timo 1971: Vennamolaisuus populismin ideoiden heijastajana. Teoksessa Voitto Helander (toim.): *Vennamolaisuus populistisena joukkoliikkeenä*.
- Hellsten, Villiina 2001: Uuden politiikan oikeiston mobilisaatiomahdollisuudet Suomessa. *Politiikka* 43: 1/2001, s. 37–48.
- Hemánus, Pertti 1990: Journalistiikan perusteet. Johdatus tiedotusoppiin 2. Helsinki: Yliopistopaino.
- Holmberg, Jukka 2004: Etusivun politiikkaa. Yhteiskunnallisten toimijoiden representointi suomalaisissa sanomalehti uutisissa 1987–2003. *Jyväskylä Studies in Humanities* 30. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Hynynen, Pertti 2002: Tony Halme ja (t)uhon politiikka. *Ydin* 6/2003, s. 40–41.

- Hämäläinen, Unto 2002: Onko tämä skuuppi? Poliitiikan toimittajan työtä 1950-luvulta nykypäivään. Helsinki: Poliitiikan toimittajat ry.
- Ignazi, Piero 1992: The Silent Counter-Revolution. Hypotheses on the Emergence of Extreme Right-Wing Parties in Europe. *European Journal of Political Research*, Vol. 22, no. 1/1992, s. 3–34.
- Ionescu, Ghita & Gellner, Ernest 1969: Introduction. Teoksessa Ghita Ionescu & Ernest Gellner (toim.) *Populism. Its National Characteristics*. Lontoo: Weidenfeld & Nicolson.
- Isotalus, Pekka 1998: Epilogi: Jännitteinen politiikan kenttä. Teoksessa Pekka Isotalus (toim.): *Kaveri vai peluri. Poliitikko mediassa*. Jyväskylä: Atena.
- Jokinen, Arja 1999: Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen: *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arja & Juhila Kirsi 1993: Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen: *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi 1999: Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen: *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.
- Jokisalo, Jouko 1999: Uhkaako uusfasismi? Länsi-Euroopan äärioikeisto uusliberalismin ja sosiaalisen kysymyksen jännitteessä. *Ydin* 1/1999, s. 32–37.
- Julkunen, Raija 2001: *Suunnanmuutos. 1990-luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa*. Tampere: Vastapaino.
- Jungerstam-Mulders, Susanne 2003: *Uneven Odds. The Electoral Success of the Freiheitliche Partei Österreichs, the Vlaams Blok, the Republikaner and the Centrumdemocraten Under the Conditions Provided by the Political System in Austria, Belgium, Germany and the Netherlands*. SSKH Skrifter 15. Helsinki: Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet.
- Juppi, Pirita 2004: ”Keitä me olemme? Mitä me haluamme?” Eläinoikeusliike määrittelykamppailun, marginalisoinnin ja moraalisen paniikin kohteena

- suomalaisessa sanomalehdistössä. *Jyväskylä Studies in Humanities* 29. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Jussila, Osmo, Hentilä, Seppo & Nevakivi, Jukka 2006: Suomen poliittinen historia 1809–2006. Helsinki: WSOY.
- Kalela, Jorma 2005: Perinteisen politiikan loppu. Teoksessa Ville Pernaa & Mari K. Niemi: Suomalaisen yhteiskunnan poliittinen historia. Helsinki: Edita.
- Kantola, Anu 2002: Kielellisen käänteen jälkeen. Kysymys yhteiskunnasta viestinnän tutkimuksessa. *Tiedotustutkimus* 4/2002, s. 32–41.
- Karvonen, Lauri & Paloheimo, Heikki 2005: Demokratian näkymiä Suomessa. Teoksessa Heikki Paloheimo (toim.): Vaalit ja demokratia Suomessa. Helsinki: WSOY.
- Kestilä, Elina 2005: Onko Suomen puoluekentässä tilaa radikaalioikeistolle? *Yhteiskuntapolitiikka* 70: 4/2005, s. 357–374.
- Kitschelt, Herbert 1995: *The Radical Right in Western Europe. A Comparative Analysis*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- Klinge, Matti 1999: Konsensus. Teoksessa Henrik Meinander: Tasavallan tiellä. Suomi kansalaissodasta 2000-luvulle. Espoo: Schildt.
- Koistinen, Mikko 1999: Pelkkää taloutta. Retoriikka journalismin tutkimuksessa. Teoksessa Anu Kantola, Inka Moring & Esa Väliverronen (toim.): Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan. Lisäpainos. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Koivu, Maria, Lehkonen, Marika, Vanttinen, Ilkka & Ylönen, Mia 2004: Mestari Halme julkisuuden kehissä. *Journalismikritiikin vuosikirja* 2004, s. 36–48.
- Kuhn, Raymond & Neveu, Erik 2002: *Political Journalism: Mapping the Terrain*. Teoksessa Raymond Kuhn & Erik Neveu (toim.): *Political Journalism. New Challenges, New Practices*. Routledge/ECPR Studies in European Political Science, vol. 26. Lontoo: Routledge.
- Laclau, Ernesto 1982: *Politics and Ideology in Marxist Theory. Capitalism – Fascism – Populism*. Lontoo: Verso.
- Lamminmäki, Anne-Elina 2006: *Politiikan karnevalisaatio – Tony Halme Bahtinin*

- karnevaalissa. Valtio-opin pro gradu. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.
- Louw, Eric 2005: *The Media and Political Process*. Lontoo: SAGE Publications.
- Luostarinen, Heikki 1996: Ikkunoita kritiikin historiaan. Teoksessa Heikki Luostarinen, Ullamaija Kivikuru & Merja Anttila (toim.): *Sopulisilppuri. Oppimateriaaleja 56*. Lahti: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Luostarinen, Heikki 2002: Moneksi muuttuva journalismi. Teoksessa Touko Perko, Raimo Salokangas & Heikki Luostarinen (toim.): *Median varjossa*. Jyväskylä: Mediainstituutti, Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitos.
- Löytömäki, Jukka 1998: Kannanottoja uutisessa. Poliittiset uutiset sanomalehden taustan ilmentäjänä. *Journalistiikan lisensiaatintyö*. Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos.
- MacRae Donald 1969: *Populism as an Ideology*. Teoksessa Ghita Ionescu & Ernest Gellner (toim.): *Populism. Its National Characteristics*. Lontoo: Weidenfeld & Nicolson.
- Mattila, Mikko & Sänkiaho, Risto 2005: Luottamus poliittiseen järjestelmään. Teoksessa Heikki Paloheimo (toim.): *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Helsinki: WSOY.
- Mazzoleni, Gianpietro 2003: *The Media and the Growth of Neo-Populism in Contemporary Democracies*. Teoksessa Gianpietro Mazzoleni, Julianne Stewart & Bruce Horsfield: *The Media and Neo-Populism. A Contemporary Comparative Analysis*. Praeger Series in Political Communication. Lontoo: Praeger.
- McNair, Brian 2003: *An Introduction to Political Communication*. Third Edition. Lontoo: Routledge.
- Meyer, Thomas 2002: *Media Democracy. How the Media Colonize Politics*. Cambridge: Polity Press.
- Mäkilä, Kimmo 2006: Ydinaseiden diskurssit ja niiden muutokset Helsingin Sanomissa ja New York Timesissa 1945–1998. *Journalistiikan lisensiaatintyö*. Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos.
- Mörä, Tuomo 1999: *EU-journalismin anatomia. Mediasisältöjä muokanneet tekijät*

- ennen kansanäänestystä 1994. Sarja 1A/2/1999. Helsinki: Helsingin yliopisto, viestinnän laitos.
- Neveu, Erik 2002: Four Generations of Political Journalism. Teoksessa Raymond Kuhn & Erik Neveu (toim.): Political Journalism. New Challenges, New Practices. Routledge/ECPR Studies in European Political Science, vol. 26. Lontoo: Routledge.
- Nieminen, Hannu & Pantti, Mervi 2004: Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen. Helsinki: Loki-Kirjat.
- Nieminen, Kari 1973: Näkökohtia populismikäsitteen luonteesta. Tutkimuksia C 22. Turku: Turun yliopiston valtiotieteen laitos.
- Nousiainen, Jaakko 1998: Suomen poliittinen järjestelmä. Kymmenes, uudistettu laitos. Helsinki: WSOY.
- Paloheimo, Heikki 2005: Johdanto. Teoksessa Heikki Paloheimo (toim.): Vaalit ja demokratia Suomessa. Helsinki: WSOY.
- Paloheimo, Heikki, Reunanen, Esa & Suhonen, Pertti 2005: Edustuksellisuuden toteutuminen. Teoksessa Heikki Paloheimo (toim.): Vaalit ja demokratia Suomessa. Helsinki: WSOY.
- Paloheimo, Heikki & Sundberg, Jan 2005: Puoluevalinnan perusteet. Teoksessa Heikki Paloheimo (toim.): Vaalit ja demokratia Suomessa. Helsinki: WSOY.
- Paloheimo, Heikki & Wiberg, Matti 1997: Poliitiikan perusteet. Porvoo: WSOY.
- Palonen, Kari 1988: Tekstistä politiikkaan. Tampere: Vastapaino.
- Palonen, Kari 2003: Poliitiikka. Teoksessa Matti Hyvärinen, Jussi Kurunmäki, Kari Palonen, Tuija Pulkkinen & Henrik Stenius (toim.): Käsitteet liikkeessä. Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria. Tampere: Vastapaino.
- Palonen, Kari & Summa, Hilikka 1996: Johdanto: Retorinen käänne. Teoksessa Kari Palonen & Hilikka Summa (toim.): Pelkkää retoriikkaa. Tampere: Vastapaino.
- Pekonen, Kyösti 1998: Poliitiikka urbaanissa betonilähiössä. SoPhi, Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 20. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Pekonen, Kyösti 1999: Introduction to the Essays. Teoksessa Kyösti Pekonen (toim.): The New Radical Right in Finland. Helsinki: The Finnish Political Science Association.
- Pekonen, Kyösti, Hynynen, Pertti & Kalliala, Mari 1999: The New Radical Right Taking Shape in Finland. Teoksessa Kyösti Pekonen (toim.): The New Radical Right in Finland. Helsinki: The Finnish Political Science Association.
- Perelman, Chaïm 1996: Retoriikan valtakunta. Tampere: Vastapaino.
- Pernaa, Ville & Pitkänen, Ville (toim.) 2006: Poliitikot taistelivat – media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006. Helsinki: Ajatus Kirjat.
- Pernaa, Ville, Pitkänen, Ville & Railo, Erkki 2006: Poliitiikan peleistä mediapeleihin. Teoksessa Ville Pernaa & Ville Pitkänen (toim.): Poliitikot taistelivat – media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006. Helsinki: Ajatus Kirjat.
- Pernaa, Ville & Railo, Erkki 2006: Valtapolitiikasta tunnepolitiikkaan. Teoksessa Ville Pernaa & Ville Pitkänen (toim.): Poliitikot taistelivat – media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006. Helsinki: Ajatus Kirjat.
- Pesonen, Pertti & Riihinen, Olavi 2002: Dynamic Finland. The Political System and the Welfare State. Studia Fennica Historica 3. Helsinki: SKS.
- Pesälä, Siru 2005: Melodramaattinen Tony. Iltalehden ja Ilta-Sanomien uutisointi kansanedustaja Tony Halmeen ampumavälikohtauksesta ja sitä seuranneista tapahtumista heinä–elokuussa 2003. Viestinnän pro gradu. Helsingin yliopisto, viestinnän laitos.
- Pietikäinen, Sari 2000: Discourses of Differentiation. Ethnic Representations in Newspaper Texts. Jyväskylä Studies in Communication 12. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pulkinen, Pauliina 1998: Onko suomalainen poliittinen journalismi kielteistä? Yhdysvaltojen ja Suomen poliittisen journalismin sävyä vertaileva päiväjärjestystutkimus. Tiedotusopin pro gradu. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Raunio, Tapio 2004: The Changing Finnish Democracy: Stronger Parliament Accountability, Coalescing Political Parties and Weaker External Constraints.

- Scandinavian Political Studies, Vol. 27, no. 2/2004, s. 133–152.
- Ruostetsaari, Ilkka 2003: *Valta muutoksessa*. Helsinki: WSOY.
- Rydgren, Jens 2002: *Radical Right Populism in Sweden: Still a Failure, But for How Long?* Scandinavian Political Studies Vol. 25, no. 1/2002, s. 27–53.
- Rydgren, Jens 2005: Introduction. Teoksessa Jens Rydgren (toim.): *Movements of Exclusion. Radical Right-Wing Populism in the Western World*. New York: Nova Science Publishers Inc.
- Rydgren, Jens & Van Holsteyn, Joop 2005: *Holland and Pim Fortuyn: A Deviant Case or the Beginning of Something New?* Teoksessa Jens Rydgren (toim.): *Movements of Exclusion. Radical Right-Wing Populism in the Western World*. New York: Nova Science Publishers Inc.
- Räty, Reetta 2000: *Uusi sukupolvi – uutta politiikkaa? Nuorten kansanedustajaehdokkaiden poliittinen ajattelu*. Teoksessa Villiina Hellsten, Tuomo Martikainen & Kyösti Pekonen (toim.): *Vaalista vaaliin. Vaalit, puolueet ja kansalaiset vuosituhatosen vaihteessa*. Helsinki: Helsingin yliopisto, yleisen valtio-opin laitos.
- Salokangas, Raimo 1987: *Puoluepolitiikka ja uutisjournalismi muuttuvilla lehtimarkkinoilla*. Teoksessa Toivo Nygård & Raimo Salokangas: *Suomen lehdistön historia 2. Sanomalehdistö suurlakosta talvisotaan*. Kuopio: Kustannuskiila.
- Stewart, Julianne, Mazzoleni, Gianpietro & Horsfield, Bruce 2003: *Conclusion: Power to the Media Managers*. Teoksessa Gianpietro Mazzoleni, Julianne Stewart & Bruce Horsfield: *The Media and Neo-Populism. A Contemporary Comparative Analysis*. Praeger Series in Political Communication. Lontoo: Praeger.
- Summa, Hilikka 1996: *Kolme näkemystä uuteen retoriikkaan*. Teoksessa Kari Palonen & Hilikka Summa (toim.): *Pelkkää retoriikkaa*. Tampere: Vastapaino.
- Taggart, Paul 2000: *Populism*. Buckingham: Open University Press.
- Tommila, Päiviö & Salokangas, Raimo 1998: *Sanomia kaikille. Suomen lehdistön historia*. Helsinki: Edita.
- Tunstall, Jeremy 2002: *Trends in News Media and Political Journalism*. Teoksessa

- Raymond Kuhn & Erik Neveu (toim.): *Political Journalism. New Challenges, New Practices*. Routledge/ECPR Studies in European Political Science, vol. 26. Lontoo: Routledge.
- Uola, Mikko 1997: *Suomalaisen populismin juurilla. Ernesti Hentunen – tasavallan hovinarri*. Turun yliopiston poliittisen historian tutkimuksia 7. Turku: Turun yliopisto.
- Valtonen, Sanna 1998: *Hyvä, paha media. Diskurssianalyysi kriittisen mediatutkimuksen menetelmänä*. Teoksessa Anu Kantola, Inka Moring & Esa Väliverronen (toim.): *Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan*. 1. painos. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Vares, Vesa 1997: *Uusoikeistolaisuuden neljät kasvot: Neokonservatismi, neoliberalismi, autoritarismi, populismi*. Teoksessa Marjatta Hietala, Jarmo Oikarinen & Hannele Virtala (toim.): *Arvot, analyysi, tulkinta*. Helsinki: Suomen historiallinen seura.
- Virkkunen, Henna 2006: *”Ministeri saa syyttää vain itseään”*. Ministerieroihin johtaneet poliittiset skandaalit uutistapahtumina Juhantalosta Jätteenmäkeen 1992–2003. Journalistiikan lisensiaatintyö. Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos.
- Virtapohja, Kalle 2002: *Nauru sulle, ääni mulle. Presidentinvaalien muuttuminen tv-viihteeksi*. Teoksessa Touko Perko, Raimo Salokangas & Heikki Luostarinen (toim.): *Median varjossa*. Jyväskylä: Mediainstituutti, Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitos.
- Vogt, Henri 2002: *Eurooppa, demokratia ja äärioikeiston nousu*. Kanava 6/2002, s. 349–354.
- Väyrynen, Raimo 1999: *Suomi avoimessa maailmassa. Globalisaatio ja sen vaikutukset*. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra, Sitra 223. Helsinki: Taloustieto.
- Westlind, Dennis 1996: *The Politics of Popular Identity. Understanding Recent Populist Movements in Sweden and the United States*. Lund: Lund University Press.
- Wiberg, Matti 2006: *Politiikka Suomessa*. Helsinki: WSOY.
- Wiles, Peter 1969: *A Syndrome, Not a Doctrine*. Teoksessa Ghita Ionescu & Ernest Gellner (toim.): *Populism. Its National Characteristics*. Lontoo: Weidenfeld &

Nicolson.

Williams, Raymond 1988: Marxismi, kulttuuri ja kirjallisuus. Tampere: Vastapaino.

INTERNET-LÄHTEET:

Sanomalehtien LT-levikin jakauma [Www-sivu:]

<http://www.levikintarkastus.fi/levikintarkastus/tilastot/SLlevikinjakauma2003.pdf>
[viitattu 26.4.2008]

Tony Halmeen puheet eduskunnassa [Www-sivu:]

<http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/akx3000.sh?kanta=utapuh&LYH=LYH-PUH&haku=PUHSUP&kieli=su&paluuhaku=%2Ftriphome%2Fbin%2Fakxhaku.sh%253Flyh%3DPUHSUP%253Flomake%3Dakirjat%2Fakx3100&VAPAAHAKU=&EDSUKUNIMI=Halme&EDETUNIMI=&EKRYHMA=%24&TIPVTYYPPI=%24&VPVUOSI=%23&PAIVAMAARA1=&PAIVAMAARA2=>
[viitattu 13.4.2008]

Vanas, Antti 2003: Populismi on demokratian hälytyskello. Kirjatyö 13/2003. [Www-sivu:] <http://www.viestintaliitto.fi/kirjatyo/2003/13/ajankohtaista/halme.html>
[viitattu 26.7.2007]

LIITE 1

Tony Halmeen Tuomiopäivä-kirjan politiikkaa käsittelevien lukujen agenda.

aihe	kappaleita (lkm)	osuus (%)
rikollisten kohtelu	43	27,6
poliitikkojen ja virkamiesten toiminta	34	21,8
ulkomaalaispolitiikka	23	14,7
isänmaallisuus	7	4,5
feminismi	7	4,5
kulttuuri	7	4,5
rasismi	5	3,2
seksuaalivähemmistöt	5	3,2
kommunismi	5	3,2
verotus	4	2,6
talousrikollisuus	4	2,6
sosiaaliturva	4	2,6
EU	3	1,9
kehitysapu	2	1,3
kaupungit / maaseutu	2	1,3
kansalaisaktivismi	1	0,6
yhteensä	156	100

LIITE 2

Tutkimuksessa käytetty aineisto

Helsingin Sanomat:

(jutun tunnus, julkaisupäivämäärä, sivunumero, otsikko)

A1	17.3.	B1	Äänestäjät valitsivat keskustan
A2	17.3.	B2	Nyrkkeilijä Tony Halme keräsi Helsingin protestiäännet
A3	17.3.	B2	Jakomäessäkin äänestäjiä jonoksi asti
A4	17.3.	B4	Demarit Helsingin suurimmaksi
A5	17.3.	B5	Oikeistosiipi nousi esiin
A6	18.3.	B4	Rkp menetti yhden paikan demareille
A7	18.3.	B4	Tyytymättömyys purkautui
A8a	18.3.	A3	Demarit söivät Helsingin kokoomusalueita
A8b	18.3.	B5	Kokoomus romahti ydinalueillaan
A9	18.3.	B5	Keskusta ja Halme menestyivät samoilla apajilla
A10	18.3.	B7	Lahtelainen vatkaa innolla vaalitulosta
A11	19.3.	A4	Vaalivaroitus Helsingin kokoomukselle
A12	19.3.	A4	Tony Halme on haaste eduskunnalle
A13	19.3.	B1	Meri-Rastilassa Tony Halmeen vaalivoitto ei ollut yllätys
A14	19.3.	B1	Tony Halme pyysi anteeksi presidentiltä
A15	19.3.	B1	Vaalit muuttavat puheiden sävyjä Helsingissä
A16	20.3.	B2	Älä nyt viitsi
A17	20.3.	B2	Äänestysinto nousi eniten Kivikossa ja Herttoniemenrannassa
A18	23.3.	D7	Äänisankarin ensimmäinen työpäivä
A19	23.3.	D8	Onko Tony kopio?
A20	25.3.	A6	Tiitinen: Eduskunta ei ole hollitupa
A21a	25.3.	A3	Kansa kääntyi punamullan kannalle
A21b	25.3.	A6	Sdp:n kannattajat kääntyivät suopeiksi keskustayhteistyölle
A22	26.3.	A3	Suurimmat puolueet hyötyivät selvästi nykyisestä vaalijärjestelmästä

Ilta-Sanomat:

B1	17.3.	2–3	Voitonsuudelma!
B2	17.3.	B3	Kansa on puhunut
B3	18.3.	8–9	Jakomäen oma viikinki
B4	18.3.	8	Halme innosti Jakomäen ja Meri-Rastilan uurnille
B5	18.3.	10	Panen maan järjestykseen
B6	18.3.	10	”Meillä on lesbo presidentti”
B7	18.3.	11	”Uni ei tullut silmään”
B8	18.3.	11	Poliisitutkinta vaatisi presidentin rikosilmoituksen
B9	18.3.	12	Vaalien todelliset ääniharavat
B10	18.3.	12–13+16–17	Mitä mieltä vaalituloksesta?
B11	18.3.	22–23	Uuden eduskunnan kiinnostavin puolue: Julkkisehdokkaat
B12	19.3.	10	”Anteeksi presidentti”
B13	19.3.	10	Holkeri: Halmeella ei ole mitään annettavaa Suomelle
B14	19.3.	10–11	Maija Vilkkumaa: Halme on natsi

B15	19.3.	11	Halme-kohu rikkoi IS:n nettikyselyennätyksen
B16	19.3.	11	Miksi?
B17	20.3.	7	Tuliaisat Arkadialle
B18	21.3.	7	Junan tuoma
B19	21.3.	11	Tony Halme -kantelu loppusuoralla ministeriössä
B20	21.3.	11	Mimosa
B21	22.3.	11	Me tulemme taas!
B22	25.3.	12	Halmeen kirjasta ei tule syytteitä

Iltalehti:

C1	17.3.	B3	Ilmiömäisiä menestyksiä
C2	17.3.	B9	Vaalitulos oli kohtuullinen
C3	17.3.	B12	Suurin osa julkkiksista jäi rannalle
C4	17.3.	B17	”Toivottavasti nuoret nyt näkevät seuraukset”
C5	17.3.	B18–19	Tony Halme perustaa oman puolueen
C6	18.3.	4	Tony Halme sai ääniä myös Uudellamaalla
C7	18.3.	4	”Tää on mun duunimestä”
C8	18.3.	4	Perustin kampanjan Mauno Koiviston viisaisiin sanoihin
C9	18.3.	5	Halme nimitteli presidentti Halosta
C10	18.3.	7	Sähkeet
C11	19.3.	8	Halme pyysi anteeksi Haloselta
C12	19.3.	8	Kommentti pääsi kansainvälisiin tiedotusvälineisiin
C13	19.3.	8–9	Halme ei aio eduskunnan portsariksi
C14	19.3.	8–9	Jätteenmäki ja Zyskowicz: ”Ihmettelen, täysin tahditonta”
C15	19.3.	9	Valtakunnansyyttäjä ei ota vielä kantaa syytteeseen
C16	20.3.	14	Keistä tulee uusia itsevaltiaita?
C17	20.3.	15	Halme: Teen rikosilmoituksen
C18	22.3.	7	Natsismin haamu?
C19	25.3.	8	Halmeen kirja ei anna aiheita jatkotoimiin
C20	25.3.	10–11	Uusien kansanedustajien tiedoissa paljon puutteita
C21	25.3.	12	Halme varasti shown
C22	27.3.	10–11	”Puhemiehen valinta oli perustuslain mukainen”
C23	27.3.	12	Edustaja Halmeesta iso pääsärky Yleisradiolle
C24	29.3.	11	Nelinkertaiset tulot